ماخمۇت مۇھەممەت

كارۋات ئاستىدىكى ئەر

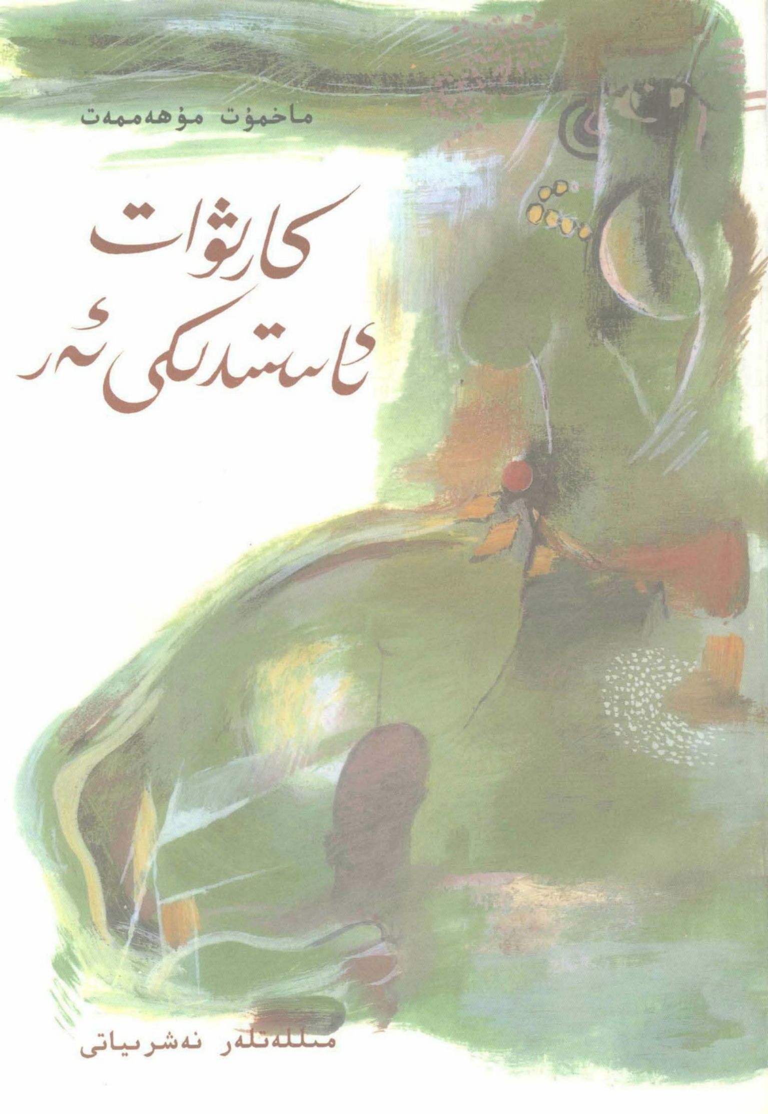

مىللەتلەر نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

ماخمۇت مۇھەممەت

كارۋات ئاستىدىكى ئەر

(قىسقا ھېكايىلار)

مىللەتلەر نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

躲在床下的男子：维吾尔文/马合木提著. —北京：民族出版社，1997.9

ISBN 7-105-02783-5

Ⅰ.躲… Ⅱ.马… Ⅲ.小小说-作品集-中国-当代-维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I247.8

中国版本图书馆 CIP 数据核字（97）第 04547 号

民族出版社出版发行
(北京市和平里北街 14 号　邮编 100013)
民族出版社微机照排　民族印刷厂印刷
各地新华书店经销
1997 年 11 月第 1 版　1997 年 11 月北京第 1 次印刷
开本:850×1168 毫米　1/32 印张:10⅞
印数：0001 —5000 册　　定价:12.70 元

مۇندەرىجە

رەسىمدىكى دىلو .... (1)
مۇھىم پىكىر .... (5)
ھاجەتمەن .... (8)
غەزەپ ۋە سەۋەب .... (12)
ئىككى بارماق .... (16)
ماختاپ تۇگىتىش .... (21)
ھاقارەت تاللاش .... (24)
غىل-پال .... (29)
پەرىشتە .... (33)
ئەللىك يۈەن .... (37)
غەمخورلۇق .... (42)
سېتىۋالغان شۆھرەت .... (46)
بەش قولدەك مەلۇم .... (53)
ئۇنتۇغاق قىز .... (57)
ياشلىقتىكى بىرمەكتۇپ .... (60)
نېرۋىسى ئاجىز كىشى .... (71)
”يۆتكەيمىز“ .... (76)
سۇرىتىنى تەقدىم قىلدى .... (83)
ئوخشاپ قالغان ھېكايە .... (86)

كۆپ ئەرلىك خوتۇن .... (93)
ئىككىنچى نۇتۇق .... (95)
پروتوتىپنىڭ غەزىپى .... (99)
ئۆزۈم كەتكۈزگەن .... (104)
دەسسەش كېرەك .... (110)
ھېكايىدىن… ھېكايە .... (113)
ئادەم يولۋاس ۋە يولۋاس ئادەم .... (116)
سىنايمەن .... (121)
تەدبىر .... (125)
ھاياتلىق كېرەك .... (128)
مايمۇن يىلى .... (132)
ئەتىگەندە .... (135)
كىچىككىنە ئىزاھات .... (137)
ھەيرانلىقتا ھەيرانلىق .... (140)
ھەتتەڭەي .... (145)
ئۇنتۇپتىمەن… .... (149)
ئۇنتۇلغان قەرز .... (150)
نەشپۈت .... (154)
سالام يەتكۈزۈش .... (156)
باش كىيىم ھەققىدە پاراڭ .... (161)
كۆپۈك .... (164)
غەم .... (168)
ئاھ، گۈزەللىك .... (172)
خورلۇق .... (176)

www.uyghurkitap.com

ياماشقاننىڭ نېمىسى يامان؟ .... (182)

كارنىۋات ئاستىدىكى ئەر .... (189)

هازىدىن كېيىنكى هازا .... (192)

ياشايمىزمۇ-ياشىمايمىزمۇ .... (196)

تەتۈر باشلىق .... (202)

ئەمەل دەرىخى .... (205)

يېقىملىق چاقچاق .... (210)

كۆپ گەپنىڭ پايدىسى .... (215)

دوكلات .... (222)

رەپىتىس .... (224)

بىكارلانغان ئۆي .... (227)

تۆت بىلەت .... (229)

چاۋاك چېلىڭلار .... (231)

شېغىل بايرىمى .... (233)

قاسساپ بىلەن موزدۇز .... (236)

”تەقدىر“ .... (241)

قانداق گەپ بۇ؟ .... (243)

چۈشىدە جەم بولۇش .... (247)

”گېلى بار“ باشلىق .... (255)

ئۈچ خىل جاۋاب .... (259)

يۇيۇلۇش .... (261)

نازاكەت .... (265)

نەزىر كۆلكىسى .... (267)

ماختىنىشنى بىلمەيدىغان ئايال .... (272)

پوچتىخانىدىن ئىز دەڭ .... (275)
چوكانلار .... (279)
تېلېفوندىكى لەتىپە .... (284)
چىۋىن .... (287)
ئىككى قوشنا .... (292)
تىلەكلەر .... (300)
ئۇستەل كالېندارى .... (302)
بىزنىڭ ئوغۇل .... (306)
كۆرۈپ قالغان ئادەم بار .... (310)
قاپاق چۆمۈچ .... (314)
پەلەكنىڭ چاقچىقى .... (319)
ماۋزۇ .... (322)
بىگىز بارمىقىم بىلەن .... (324)
شىڭگىل ھېكايىلار .... (330)

www.uyghurkitap.com

رەسىمدىكى دىلو

ناھىيىلىك مەدەنىيەت مەركىزى بىناسىنى تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش گۇرۇپپىسى بۇ چوڭ ماي بوياق رەسىمنىڭ ئالدىدا ئىككىنچى قېتىم توختىدى.

رەسىم راستىنىلا چوڭ بولۇپ، بىر تامنى پۈتۈنلەي دېگۈدەك ئالغانىدى. مەدەنىيەت مەركىزى بىناسىنىڭ تۈتقۇچلىرى ھەيۋەت، قوشقاناتلىق ئىشىكىدىن كىرىشىڭىزگىلا كۆزگە تاشلىنىدىغان بۇ كاتتا رەسىمدە ئاجايىپ ھەيۋەتلىك ۋە گۈزەل ئورمانلىق سىزىلغان بولۇپ، ئاسمان، دەرەخ، مايسا ۋە تاغ سۈيى ئەينەن، تەبىئەتتىكىگە ئوپئوخشاش سىزىلغانىدى. ھەتتا يېڭىلا كېسىلگەن بىر تۈپ دەرەخنىڭ كۆتىكىمۇ ئادەمگە چىنلىق تۇيغۇسى بېغىشلايتتى. رەسىم ھەقىقەتەن كامالەتلىك بىر قولدىن، تالانتتىن دېرەك بېرىپ تۇراتتى.

تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش گۇرۇپپىسىنىڭ ئەزالىرى ئۈچ قەۋەتلىك بىنانى تامامەن كۆرۈپ بولغاندىن كېيىنلا بۇ نادىر ئەسەرنىڭ ئالدىدا ئارامخۇدا، ئەستايىدىل توختاشتى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قوللىرىنى كەينىگە، بەزىلىرى ئالدىغا قوۋۇشتۇرۇۋالغان، بەزىلىرى ئىككىلا، بەزىلىرى بىرلا قولىنى بېلىگە تىرەۋالغان ھالەتتە ”بەدىئىي ئوبزورچىلىق“لىرىنى باشلىۋەتتى.

—ھىم، ھەقىقىي سەنئەت! —دېدى ئۆيدىكى چامادانىدا دىپلومى باردەك كۆرۈنىدىغان بىرسى.

—پاھ، پاھ، پاھ… قەۋەتلا ئوبدان سىزىپتا! —دېھقانچىراي ئىككىنچىسىمۇ ئۆز ئالدىغا ئۈن قاتتى.

—كىم سىزدىكىنە بۇنى؟ —ھەممىلا نەرسىگە قىزىقىدىغان يەنە بىر ياشراق ئەمەلدارمۇ ئەتراپىغا ئەلەڭلەپ قارىدى. ئۇنىڭ سوئالىغا ئۆلىنىپلا جاۋاب ئاڭلاندى:

—بۇنى سىزغان كىشى بىر ئىشچى، مۇشۇ ناھىيىمىزدىكى ئورمان ئاسراش ئىشچىسى. بۇ يىل 56 ياشتا. ئەزەلدىنلا…

كىرلىشىپ كەتكەن گالىستۇكىنى قىيسايتىپ تاقىۋالغان مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ مەسئۇلى گېپىنى قايتا كۆتۈرۈلگەن ئوبزور سادالىرى ئارىسىدا ئاياغلاشتۇرۇشقا مەجبۇر بولدى.

—ئىشچى دېدىڭىزما؟

—كارامەت، كارامەت!

—مانا ئەمدى بۇ رەسىم ماڭا تېخىمۇ قىممەتلىك كۆرۈنۈۋاتىدۇ.

—بىزدىمۇ قالتىس ئادەملەر بار جۇمۇ!

—توغرا، ياخشى ئەسەركەن بۇ…

—ياخشى ئەسەر؟

بۇ سوئال ھەممەيلەننى، جۈملىدىن مۇشۇ قۇرلارنى داۋاملاشتۇرۇۋاتقان مۇئەللىپنىمۇ چۆچۈتۈۋەتتى. ھەممەيلەن تەڭلا قايرىلىپ، مەزكۇر بوم، كۈچلۈك ئاۋاز ئىگىسىگە-تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش گۇرۇپپىسىنىڭ مەسئۇلىغا قاراپ قېلىشتى. ئارىنى سۈكۈنات باستى.

www.uyghurkitap.com

—مۇشۇ ياخشى ئەسەرمۇ تېخى؟ سىلەرگە نەرى يېقىپ كەتتى بۇنىڭ؟—گورۇپپا مەسئۇلى، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ مەدەنىيەتكە مەسئۇل مۇئاۋىن ھاكىمى بەستىگە ماسلاشمىغان بوم ئاۋازىنى يەنە ئەۋجىگە ئەپچىقىشقا باشلىدى، —كۆزۈڭلارنى ئالتاغىل بوياق چېقىپ كېتىپتۇ-دە، ھە؟ سىلەر دېگەندەك قالتىس ئەمەس، مەسىلە بار رەسىم بۇ!

سوكۇنات تېخىمۇ تېرەنلەشتى، ھەتتا يەڭگىل ھاسىرىغان ئايرىم ئاۋازلارمۇ ئاڭلاندى.

—ھە، مەسىلە بار، بولغاندىمۇ دېلو خاراكتېرلىك مەسىلە بار!—مۇئاۋىن ھاكىم يىغىنلاردا تولا ئىشلىتىپ كامالىغا يەتكۈزگەن تەكىتلىگۈچى تەلەپپۇزىنى قويۇق-قويۇق ياغدۇرغىنىچە گېپىنى داۋاملاشتۇردى، —سىلەر چىرايلىق مەنزىرىگە، ياڭزا-ياڭزا بوياققا دىققەت قىلدىڭلار، لېكىن كۆز ئالدىڭلاردا پارقىراپ تۇرغان ئورمان ئوغرىلاش دېلوسىغا دىققەت قىلمىدىڭلار، ھە، دىققەت قىلمىدىڭلار!

ئاڭلىغۇچىلار تېخىمۇ پۇشۇلدىشىپ كەتتى. قايسىبىرلىرى بىر-بىرىگە سوئال نەزىرىدە تىكىلىشتى. قەيەردىندۇر، چىڭقىلىپ چىققان غەيرىلا بىر ئاۋاز ئاڭلاندى.

—نېمە ئۈچۈن دۆلەتنىڭ ئورمان بايلىقى بىسوراق كېسىلىدۇ؟ بۇ كېسىلگەن ياغاچ ناھىيىمىزنىڭ قايسى دائىرىسىدە؟ قايسى تەشكىلگە قاراشلىق؟ ئۇنى كىم كەستى، قاچان، نېمىشقا؟ ھە…بولارنى ئېنىقلاش، دەررۇ ئېنىقلاش كېرەك ۋە جىنايەتچىنى تېپىپ دەررۇ تېگىشلىك جازاسىنى…

دەل شۇچاغدا ئىككىنچى قەۋەتتىن ياغلىما چىراي بىرەيلەن

پالاقلىغىنىچە چۈشۈپ كەلدى-دە، مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ ئالدىدا توختاپ ھاسىرىغىنىچە دېدى:

— شە… شەنجاڭ، سىزگە تې… تېلېفون!

گېپى قاپ بەلدىن ئۈزۈلگەن مۇئاۋىن ھاكىم خەۋەرچىنىڭ كەينىدىن يۇقىرىغا كۆتۈرۈلدى ۋە تېلېفون تۇرۇپكىسىنى ئېلىپ قۇلىقىغا ياقتى:

— ئەلۇ!

— ھەي، سىز × شەنجاڭما؟ سالامەتمۇ سىز شەنجاڭ؟ ھە، ياخشى، ياخشى. رەھمەت! ھېلىقى ياغاچنى يەكشەنبە كۈنى ئۆيىڭىزگە يەتكۈزىمەن. كەستىڭمۇ دەمسىز؟ بۈگۈن كېسىمىز. نېمە، ئىلاجى بار يېڭىسىدىن بولسۇن دەمسىز؟ خاتىرجەم بولۇڭ، چاتاق يوق. نوچىسىدىن كېسىمىز شەنجاڭ. ئەمىسە ھېلىقى ھاجىتىمىز ئېسىڭىزدە بولسۇن-ھە؟

ھايال ئۆتمەستىن مۇئاۋىن ھاكىم پەسكە— ئۆزىنى كۈتۈپ تۇرغان تەلەيسىز مەنزىرە رەسىمى ۋە تەكشۈرۈپ ئۆتكۈزۈۋېلىش گۇرۇپپىسىنىڭ ھەيرانە ئەزالىرى يېنىغا قايتىپ چۈشتى. ئۇ-نىڭ بوم ئاۋازى يېڭى بىنانىڭ زالىدا ئەكس سادا قايتۇرۇپ يەنە جاراڭلىدى:

— ئىشچى رەسسامىش تېخى! دېمەك، قىياس قىلىش مۇمكىنكى، ئۆزى كەسكەن ياغاچنى دۆتلۈكىدىن… ھىم. ئومۇ-مەن بۇ دېلونى دەررۇ ئېنىقلاپ چىقىش لازىم. دۆلەتنىڭ ئورمان بايلىقىغا ھارام قولىنى ئۇزاتقانلار، كىم بولۇشىدىن قەتئىينە-زەر، جەزمەن جازالىنىدۇ، جەزمەن!…

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

مۇھىم پىكىر

يېڭىدىن تەييارلىنىۋاتقان «كېلەچەك ئۈچۈن» ناملىق بەش پەردە، يەتتە كۆرۈنۈشلۈك دراما بىر ئايلىق جاپالىق رەپتىستىن كېيىن رەھبەرلەر ۋە كەسىپ ئەھلىلىرىنىڭ دەسلەپكى قەدەمدە كۆزدىن كەچۈرۈشىگە سۇنۇلدى. يەرلىك پارتىيە، ھۆكۈمەت رەھبەرلىرىنىڭ ھەممىسىگە ئالاھىدە نەپىس ئىشلەنگەن قىزىل باغاق ئەۋەتىلدى. شۇ كۈنى چۈشتىن كېيىن سەنئەت ئۆمىكىنىڭ يېڭىدىن پۈتكەن رەپتىس زالى كىشىلەرگە تولدى. رەھبەرلەر ئالاھىدە ياسالغان ئۈستەللەرنىڭ كۆرۈنەرلىك ئورۇنلىرىغا، ئەدەبىيات-سەنئەت ساھەسىدىن كەلگەن مېھمانلار چەت-چۆرىدىكى ئورۇنلارغا جايلاشتى. بۈگۈنكى دوكلات ئويۇنى ئارقىلىق ئىككى مەقسەت كۆتۈلەتتى: بىرى، رەھبەرلەرگە دراما ۋەقەلىكىنى سىياسىي جەھەتتىن مۇقىملىتىۋېلىش، يەنە بىرى، درامىنىڭ ئىقتىسادىي سەرپىياتى ئۈچۈن كېتەرلىك پۇلغا يەنە شۇ رەھبەرلەرنىڭ ماقۇللۇقىنى ئېلىۋېلىش. شۇڭلاشقا بۇ يەردىكى ”ئالاھىدە ياسالغان ئۈستەللەر“ دېگەن گەپنىڭ ”مول نېمەتلىك داستىخان“ دېگەن مەنىنىمۇ بېرىدىغانلىقىغا گۇمان بولمىسا كېرەك!

دراما قىزغىن، جىددىي كەيپىياتتا ئوينالدى ۋە كۆڭۈللۈك يەپ-ئىچىش، ھاياجانلىق خىتابلار ئىچىدە كۆرۈلدى. ئويۇن

ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۆمەك مەسئۇللىرى قەدىرلىك مېھمانلارنىڭ قىممەتلىك پىكىرلىرىنى بېرىشىنى تەكلىپ قىلدى. بىر پەس تۇزۇتتىن كېيىن ھۆرمەتكە سازاۋەر رەھبەرلەر مەرتىۋە-دەرىجىسى بويىچە پىكىر بېرىشكە باشلىدى. درامىنىڭ سىياسىي ئەھمىيىتى، بەدىئىي مۇۋەپپەقىيىتى، پېرسوناژلار ئالاھىدىلىكلىرىنىڭ ئېچىلىشى… قاتارلىق تەرەپلەر بىر-بىرلەپ تىلغا ئېلىنىدى، نەتىجىلەر مۇقىملاشتۇرۇلدى، يېتەرسىزلىك دەپ قارالغان تەرەپلەرگە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە باھالار، تەكلىپلەر بېرىلدى …

شۇ تەرىقىدە نۆۋەت تەشكىلات بۆلۈمىنىڭ مەسئۇلىغا كېلىپ توختىدى. پۈتۈن ئويۇن داۋامىدا ئۇ سەل پەرىشاندەك بىر خىل ھالەتتە قوشۇمىسىنى تۈرۈپ، چوڭقۇر خىيالغا پېتىپ ئولتۇرغانىدى. سەۋەبى، ئۇ بۈگۈن چۈشتىن ئاۋۋال تولۇق يېرىم كۈن نۆۋەتتىكى بىر تۈركۈم يېڭى رەھبىرىي كادىرلارنى ۋەزىپىگە تەيىنلەش مۇزاكىرە يىغىنىغا قاتناشقان ۋە ئايرىم نامزاتلار ئۈستىدە ئۆز خىزمىتىگە چەكسىز مەسئۇل بولۇش پوزىتسىيىسى بىلەن تالاش-تارتىش قىلىپ ھارغانىدى.

— ئويۇنۇڭلارنى كۆردۇم، — دېدى ئۇ سالماقلىق قىياپەت ۋە ھارغىن ئاھاڭ بىلەن سۆز باشلاپ، — يۇقىرىدا رەھبىرىي يولداشلار ئويۇن ھەققىدە قىممەتلىك پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى، مەن تامامەن قوشۇلىمەن. ئەمدى بۇ يەردە باشقىلار دېمىگەن بىر تەرەپنى، بىر مۇھىم نۇقتىنى ئوتتۇرىغا قويماقچىمەن. بايا كۆرگەن ئويۇندا ھېلىقى، ئىسمى نېمىدا؟ ھە… ئەكبەرنى تېخنىكا يېڭىلاش ماھىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، شۇنداقلا مەلۇم

رەھبەرلىك قابىلىيىتى بولغانلىقى ئۈچۈن پارتىيىگە قوبۇل قىلىدىغان، ئۆستۈرىدىغان بىر ئەھۋال بار ئىكەن. ئەلۋەتتە ئىقتىدارلىق ياشلارنى ئۆستۈرۈشكە بولىدۇ. بىراق، مېنىڭچە، بۇ يەردە ھەممە ئىش تەشكىلىي پرىنسىپ ۋە تۈزۈم بويىچە بولۇشى كېرەك. ئەكبەر ئىشلەۋاتقان زاۋۇتتا مىڭدىن ئارتۇق ئىشچى بار ئىكەن. بۇ دېمەك، بۇ زاۋۇتنىڭ ئۆزى ناھىيە دەرىجىلىك ئورۇن دېگەن سۆز، ھە... ئۇنىڭ سېخلىرى بولسا بۆلۈم دەرىجىسىگە تەڭ. پرىنسىپ بويىچە بۆلۈم باشلىقىدىن يۇقىرى كادىرلارنى ... ھە، بولۇپمۇ ئەكبەرگە ئوخشاش كادىرلارنى تەشكىلات بۆلۈممىز تەستىقلاپ بېكىتىشى لازىم ئىدى. بىراق، ئېسىمدە قېلىشىچە، يېقىن ئارىنىڭ ئىچىدە ئەكبەر ئىسىملىك كىشىنى ئۆستۈرۈش ھەققىدىكى دوكلاتنى تاپشۇرۇۋالمىدۇققۇ دەيمەن؟ ! بۇنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟ ھە ...؟ بىزنىڭ تەشكىلات بۆلۈممىز نېمىش قىلىدىغان ئورۇن؟ ھە دېسە باشباشتاقلىق قىلىدىغان، تەشكىلىي تۈزۈمنى كۆزگە ئىلمايدىغان ناچار ئىللەتلەرگە ئەمدى قەتئىي خاتىمە بېرىلىشى كېرەك ...

تەشكىلات بۆلۈم باشلىقى سۆزلىگەنسېرى قىزىپ كېتىۋاتاتتى. ئۇ سۆزلەۋېتىپ ئالقىنى بىلەن ئۈستەلگە پاققىدە بىرنى ئۇرۇۋېدى، بايا ئەكبەر رولىنى ئالغان ئارتىس ئەمدىلا قولىغا ئالغان بىر تال يوغان نەشپۈت قاڭقىپ يەرگە چۈشتى ۋە دومىلاپ خېلى يەرگىچە باردى.

ھاجەتمەن

ئابدۇخېلىل قەدىمىي بىر ناخشىنىڭ ئاھاڭىغا غىڭشىغىنىچە ۋېلسىپىتىنى بەخىرامان ھەيدەپ، ئائىلىلىكلەر قورۇسىغا كىرىپ كەلدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كەيپىياتى چاغ، سەۋەبى بايا بۆلۈمدە بىر ئاغىنىسىدىن تېلېفون ئالدى. كەچقۇرۇنلۇقى ئەل-ئاغىنىلەر يىغىلىپ شەنبىلىك ئولتۇرۇش قۇراشتۇرماقچى. بىر ھەپتىدىن بېرى ئابدۇخېلىل ھاراق دېگەن "قارا كۆز"نى ئوبدانلا سېغىنىپ قالغانىدى.

ئابدۇخېلىل ئۆزىگە تەۋە كۆمۈرخانىنىڭ ئالدىدا ۋېلسىپىتىنى قۇلۇپلاپ، ئەمدىلا بىنا ئىشىكى تەرەپكە قايرىلاي دېۋىدى، يەرنىڭ تېگىدىن چىققاندەكلا بوش ۋە مۇلايىم بىر ئاۋاز قۇلىقىغا ئۇرۇلدى:

—كونا ئاياغ بارمۇ؟

كەينىگە يېرىم بۇرۇلغان ئابدۇخېلىلنىڭ كۆزلىرى تاپىنىنىڭ تۈۋىدە دېگەندەكلا ئولتۇرغان بىراۋغا چۈشتى. ئادەمنىڭ ئىچى سىيرىلغۇدەك ئاۋارە كىيىنگەن، پېشانىسى، كۆز ئەتراپى، جاۋغايلىرىدا ئۆز يېشىغا نامۇناسىپ قېرىلىق ئىزنالىرى تېپىپ تۇرغان ۋىجىككىنە ئادەم كۆلكىدىن كۆرە يىغلامسىراش دېگەن ياخشىراق بىرخىل نەزەر بىلەن، ئىلتىجالىق تەرزدە ئۇ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

نىڭغا قاراپ تۇراتتى.

— كونا ئاياغ بارمىكىن؟

— كونا ئاياغ… — ئابدۇخېلىل ھېلىقى ئادەمنىڭ مۇددىئاسىنى دەررۇ چۈشىنەلمەستىن تېڭىرقاپ قالدى. شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ كۆزلىرى قايتىلاپ بىرىدە چەت-چۆرىلىرى قىرچىلغان، ئىككى-ئۈچ يەردە تەڭگىدەك يامىقى بار ئەت رەڭ تەتۈرباش ئاياغدىن بىر جۈپ، يەنە بىرىدە بولسا بىر تۈتام پارچە پۇل ۋە كىرلىشىپ ئەسلى رەڭگىنى يوقاتقان، تومپايغان ئۇن خالتىسىنى تۇتىۋالغان ئورۇق، قاپقارا، تارىمۇشتەك بىر جۈپ قولغا تىكىلدى. كاللىسىدا بولسا ”شارا-بارچىكەندە“ دېگەننى ئويلاپ ئۈلگۈردى. شۇنىڭ بىلەن تەڭلا شارا-بارچى ئولتۇرغان سېمونت سۇپىنىڭ ئارقىسىدىكى ئۆزگە تەۋە بولغان كۆمۈرخانىنىڭ ئىچىدىكى تۆت-بەش قەغەز يەشىكمۇ خىيالىدىن بىر-بىرلەپ ئۆتتى. ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىدا مۇنۇ بىچارە ھاجەتمەن سورىغان نەرسە— ئەسكى-تۇسكى ئاياغ يوق ئىدى. ئۇنداق نەرسىلەرنى ئابدۇخېلىل ئۇتتۇرلۇق ئەخلەتخانىغا تاشلاپ تۇراتتى.

— پۇل بېرىمىز، بىكارغا ئالمايمىز، — بايىقى مۇلايىم، ئىچ ئاغرىتقۇچ ئاۋاز يەنە تۈۋەن تەرەپتىن ئاڭلاندى. ئەتىمالىم، كونا ئاياغ يىغقۇچى ئابدۇخېلىلنىڭ سۈكۈتىنى باشقىچە چۈشىنىپ قالغان بولسا كېرەك، ئولتۇرغان يېرىدىلا پۇل تۇتقان قولىنى سەل ئالدىغا سوزۇپ، بىر-ئىككى سىلكىپ قويدى.

ئابدۇخېلىل يانچۇقىدىن بىر تىزىق ئاچقۇچنى ئالدى. ھېلىقى ئادەم ئۇنىڭ ھەرىكىتىدىن ئۈمىدلەندى بولغاي، تۇرقىغا ياراشمىغان چاققانلىق بىلەن دەس ئىرغىپ تۇرۇپ، بىر يانغا

ئۆتتى. ئاڭغىچە ئابدۇخېلىل كۆمۈرخانىنىڭ ئىشكىنى داغدام ئېچىپ، تۆت بۇلۇڭغا كۆز يۈگۈرتمەكتە ئىدى. كەينىدىنلا ئۇ ھېچ نەرسە يوقلۇقىنى بىلىپ تۇرسىمۇ، ھاجەتمەننىڭ كۆڭلىنى ئىزدەپ، قەغەز يەشىكلەرنىڭ ئاغزىنى بىر-بىردىن ئېچىپ قاراشتۇرۇپمۇ قويىدى. ئۈستى—ئۈستىلەپ دەستىلەكلىك بۇ قەغەز يەشىكلەرنىڭ ئەتراپىغا يىقىندىلا ئابدۇخېلىلنىڭ ئۆيىدىكى ئەلۋەك ئولتۇرۇشتا بوشىغان ئالتە-يەتتە دانە ھاراق بوتۇلكىسى غازدەك قاتار تىزىلىپ تۇراتتى. ئابدۇخېلىل ئۆزرە سورىغاندەك ھاجەتمەنگە مۇلايىملىق بىلەن قارىدى-دە:

—رەنجىمەيسىز، كونا ئاياغ يوقكەن، —دېدى. ھېلىقى ئادەم كۆمۈرخانا ئىگىسىنىڭ سەمىمىيىتىدىن تەسىرلەنگەندەك چىرايىغا تازىمۇ جىق قورۇقلارنى يىغىپ كۈلۈمسىرىدى-دە، پۇل تۇتقان قولىدىكى ئۆزىدەكلا بىچارە خالتىسىنى بىر پۇلاڭلىتىپ ئۆشنىسىگە ئارتتى ۋە دەرۋازا تەرەپكە قاراپ ماڭدى. كۆمۈرخانا ئىشكىنى قۇلۇپلاشقا تەرەددۇتلەنگەن ئابدۇخېلىلنىڭ كۆزلىرى توساتتىن يەنە بىر قېتىم بايىقى قۇرۇق بوتۇلكىلارغا چۈشۈپ قالدى. بۇچاغدا ئۇنىڭدا ھېلىقى كەيپى چاغلىقتىن ئەسەرمۇ يوق، كۆڭلى چىۋىن يەۋالغاندەكلا غەش بولۇپ قالغانىدى.

—ھاي ئاكا، توختاڭا!—شۇ غەشلىك ئىلكىدە ئۇ دەرۋازا تەرەپكە قاراپ توۋلىدى،—مايەرگە كېلىڭا، ئاۋۇلارنى ئېلىۋېلىڭ!

كونا ئاياغ يىغقۇچى بۇ چاغدا تۆمۈر سالاسۇنلۇق دەرۋازىنىڭ سىرتىغا چىقىپ بولغانىدى. چاقىرغان ئاۋازنى ئاڭلاپ ئۇ شۇنداق تېز ئۆرۈلدى.

www.uyghurkitap.com

— مېنى دەمسىز!؟

— ھە سىزنى، مايەرگە كېلىڭا، — بۇ چاغدا ئابدۇخېلىلنىڭ كۆڭلىدىكى غەشلىك خېلىلا نېرى بولغان، ئۆز-ئۆزىدىن مەمنۇن بولۇشقا ئوخشاپراق كېتىدىغان بىرخىل ھېسسىيات لەپپىدە ئۆرلەپ، ۋۇجۇدىنى سەل-پەل يەڭگىللەتكەندى.

كونا ئاياغ يىغقۇچى ئابدۇخېلىلنىڭ يېنىغا ئىلدام يېتىپ كەلدى-دە، ئۇنىڭ شەرەتلىشى بىلەن كۆمۈرخانا تاپسىسىنى دەسسەپ، ئۆي ئىچىگە بويۇنداپ قاراشقا باشلىدى.

— كونا ئاياغ يوقكەن، ئاۋۇ بوتۇلكىلارنى بولسىمۇ ئېلىۋېلىڭ، — دېدى ئابدۇخېلىل مۇلايىم ئاۋازدا ھاجەتمەنگە.

كونا ئاياغ يىغقۇچى كۆمۈرخانا ئىچىگە يەنە بىر پەس قارىۋېتىپ، بويىنىنى سەل-پەل بۇرىدى.

— نېمىنى دېدىڭىزا؟

— ئاۋۇ بوتۇلكىلارنى دەيمەن. بىكارغىلا... بىر سومغا بولسىمۇ يارايدۇ، ئېلىۋېلىڭ.

ھېلىقى كىشىنىڭ ئاۋازى بۇ دورەم چىڭقىلىپ چىقتى:

— شىشە قۇتىلارنى دەمسىز؟

— نېمە؟ — ئابدۇخېلىل دەررۇ ئاڭقىرالمىدىيۇ، كېيىن بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى پەملەپ قالدى، — ھە، ھە، شۇ شىشە قۇتىلارنى دەيمەن، ئېلىۋېلىڭ!

— ئالمايمەن، ئالمايمەن، — كونا ئاياغ يىغقۇچى گويا يىلاندىن چۆچىگەن يولۇچىدەك بىر سەسكەندى، — شىشە قۇتىلارنىڭ لازىمى يوق ماڭا، شۇنىڭ كاساپىتىدىن مۇشۇ كۈنگە قالغان ئادەممەن.

ئابدۇخېلىل نېمە دېيىشنى، نېمە قىلىشنى بىلمەي جايىدا داڭقېتىپ تۇرۇپلا قالدى. بۇ چاغدا يېغىدىن قاچقاندەك ئىلدام يىراقلاپ كېتىۋاتقان ھاجەتمەننىڭ غوتۇلدىغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

— شېشە قۇتىنى ئال دېمەمدا. ئۇنى تۇتىدىغان قولۇم يوق، قولۇم...

كۆمۈرخاننىڭ ئىشكى خېلىغىچە ئېتىلمەي، ھاڭغىرقاي ئوچۇق پېتىچە تۇردى.

غەزەپ ۋە سەۋەب

بۇ ۋەقە شۇنداق تېز يۈزبەردىكى، خۇددى ئاسمان بېتى سۈپسۈزۈك تۇرۇپلا شارقىراپ يامغۇر يېغىپ كەتكەندەك بىر ئىش بولدى. تېخى بەش مىنۇتنىڭ ئالدىدىلا باشقارما باشلىقىنىڭ ئالدىغا بۇگۈن پوچتىدىن كەلگەن خەت-چەكلەرنى ئەكىرىپ قويۇپ چىقىپ كەتكەن ئىشخانا مۇدىرى ئېسىدىن كۆتۈرۈلۈپ قالغان مۇھىم بىرگەپنى سورىۋېلىش ئۈچۈن قايتا كىرگىنىدە، باشلىق سۈنئىي گىلەم سېلىنغان ئىشخانىسىدا قوللىرىنى ئالدى ئېچىۋېتىلگەن كاستۇمىنىڭ پەشلىرىنى قايرىپ بېلىگە تىرىگىنىچە ئۇياق-بۇياققا تېز-تېز مېڭىۋاتاتتى. باشلىقنىڭ ئەسلىدىن قارامتۇل چىرايى تېخىمۇ قارىداپ، كۆزلىرىدىن قەھرلىك بىر ئوت چېچىلىپ تۇراتتى.

— سەي چۇجاڭ، ھېلىقى... بۇ يىللىق قۇتقۇزۇش سوممى-

سىنى قانداق بىرتەرەپ قىلىمىزكىن؟
باشلىق مېڭىشتىن توختىماي، ياپما قاپاق كۆزلىرىنى ھە-
جىيىشقا ھەر قاچان تەييار تۇرغان ئىشخانا مۇدىرىغا مەنىسىز-
تىكتى. كېيىن ئىش ئۈستىلىگە شىددەت بىلەن يېقىن كېلىپ، قوللىرىنى بېلىدىن ئېلىپ، ئۈستەلنىڭ ئىككى گىرۋىكىگە گى-
رەدىتىپ قويدى. پۈتۈن سالمىقىنى قوللىرىغا تاشلاپ، مەيدى-
سىنى ئۈستەل يۈزىگە يېقىنلىتىپ ئېگىشتى ۋە ئۈستەلدىكى بىر كونۋېرتقا مىختەك قادالدى. تەخمىنەن بىر مىنۇتتەك قادالدى-
دە، كېيىن بېشىنى يانغا بۇراپ سورىدى:

— ”سىزنىڭ دوستىڭىز“ دېگەن ژۇرنال قەيەردىن چىقىدۇ؟

— ۋىلايەتلىك پەننى ئومۇملاشتۇرۇش كومىتېتى چىقىرى-
دۇ، — دەررۇ جاۋاب قايتۇردى ئىشخانا مۇدىرى.

— ھىم، دېمەك شەھىرىمىزدە دەڭ! سىز، سىز ئۇيەردى-
كىلەر بىلەن تونۇشامسىز؟ يەنى مۇنۇ ژۇرنالنى ئىشلەيدىغانلار بىلەن دېمەكچىمەن.

ئىشخانا مۇدىرى باشلىقنىڭ كۆزىگە ئەيمىنىپ، ئەمما ھەي-
رانلىقىنى يوشۇرالماي بىر قارىۋالدى-دە، ئالدىغا ئۇششاق ئىك-
كى چامدام ماڭدى ۋە ئېيتتى:

— بىر ـ ئىككىسى بىلەن تونۇشىمەن، قالغانلىرى بىلەن...

— ھىم، خېلى جىق ئادەم دەڭ بولار؟ ئۇلار، سىز تونۇيدى-
غان بىر-ئىككىسى قانداقراق نېمىلەر، ياش تەنتەكلەرمۇ؟

— ياق، ئىككىلىسى قىرىق ياشتىن ھالقىغان ئادەملەر.

— ھىم، دېمەك، ئۆتۈپ كەتكەن ھاكاۋۇر، ئاتىكارچى نې-
مىلەرمۇيا؟

—ئۇنـداق ئەمـەسـتەك كۆرۈنـۈۋىدى، خېـلى ... — ئىشخانا مۇدىرى تېخىچىلا قانداق جاۋاب بەرسە باشلىقنىڭ كۆڭ- لىدىكىنى تاپالايدىغانلىقىنى بىلمەستىن، تاققا-تۇققا جاۋاب قاي- تۇرماقتا ئىدى، — كىم بىلىدۇ، ئادەم دېگەننىڭ...

— ھە، دېمەك، خېلى ئوقۇغان ئەرسىلەرمۇ ئۆزلىرى؟ يا بولمىسا... مەسىلەن جەمئىيەتنى، ھازىرقى قائىدە-يوسۇنلارنى چۈشىنەمدۇ، چۈشەنگۈچىلىكى بارمۇ، دېمەكچىمەن؟

— بىرىنى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنى پۈتتۈرگەن دەپ ئاڭ- لىۋىدىم، — ئىشخانا مۇدىرى دۇدۇقلاشتىن خالىي بولالماي دە- مىغىدا مىڭغىرلاپ جاۋاب بېرىشنى داۋاملاشتۇردى، — ھەر ئىك- كىسىنىڭ گەپ-سۆزلىرىدىنغۇ خېلى سەۋىيە چىقىپ تۇرىدۇ...

— ھىم، سەۋىيە چىقىپ تۇرارمىش! — باشلىقنىڭ چانقىدى- دىن چىقىپ كەتكۈدەك چاچرىغان كۆزلىرى تېخىمۇ يوغان ئې- چىلدى، ئىككى قولى يەنە كاستۇم پەشلىرى ئىچىدىن بەلگە تىرەلدى، — سىزگە قەۋەتلا يېقىپ كېتىپتۇ ئۇ مۇتتەھەملەر، ئىچى قوتۇر ئېشەكلەر، ئادەم غاجاشنى كەسىپ قىلغان مەمەدان- لار... مەندىن سورىسىڭىز ئاشۇنداق تونۇشلىرىڭىزنى ھەم سىز تونۇمايدىغان مۇنۇ ژۇرنالدىكى بارلىق گەپ ساتارلارنى ئىلگىرى -كېيىن تەنتەكلەر، ئەشەددىي ھاكاۋۇر ئاتىكارچىلار، قۇرۇق دىپلومنى مەيدىسىگە چاپلىۋالغىنى بىلەن جەمئىيەت ھەققىدە، كىشىلەرنى، بولۇپمۇ رەھبەرلەرنى لايىقىدا ھۆرمەت قىلىش جە- ھەتتە قىلتىرىقچىلىك ساۋاتى يوق نادانلار دەيمەن، بىلەمسىز، ھىم، دېمەك... سىزگىزە قەۋەتلا يېقىپ كېتىپتۇ ئۇلار؟!

باشلىق غەزەپلىك چىڭقىلىپ، ئۇزمەي بىرۋاراقى پاراڭ-

قىلىش نەتىجىسىدە ئۆزىدە سوزۇلما كاناي ياللۇغى كېسىلى بار
ئىكەنلىكىنى ئاشكارىلاپ قويدى. گېلىدا بىر نەرسە غىژغاژ،
غىژ-غاژ قىلىپ سايراشقا باشلىدى. ئۈنڭسىزمۇ كەپشەرگەن
بۇرۇن چاناقلىرى تېز-تېز كېرىلمەكتە ئىدى. ناھايەت، ئۇ
دېمىنى رۇسلىۋېلىش ئۈچۈن گېپىگە قىسقا مۇددەتلىك تەنەپپۇس
ئېلان قىلدى. دەل مۇشۇ قىسقىغىنا جىمجىتلىق باياتىن بېرى
تەمتىرەپ، پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تىپىرلاۋاتقان ئىشخانا مۇدى-
رىغا ئۆلۈم جازاسى ئېلان قىلىنغان جىنايەتچىنىڭ ئۆزىگە قارى-
تىپ ئېتىلىدىغان ئوقنى كۈتۈپ تۇرغان مەزگىلىدەك دەھشەت-
لىك، تولىمۇ دەھشەتلىك تۇيۇلۇپ كەتتى. ئالدىدا بولسا باش-
لىق، يەنى ئادەم زاتى ئەمەس، ئىشكى تاسادىپەن ئېچىلىپ
كېتىپ، قەپەزدىن چىقىپ كېلىۋاتقان يولۋاس تۇرغاندەك بىلى-
نىپ كەتتى.

—قانداق، گەپ قىلمايسىزغۇ؟ —دېدى دېمىنى سەل بېسى-
قىغا چۈشۈرۈۋالغان باشلىق ئىشخانا مۇدىرىغا يەنە بىر قېتىم
ئوقتەك قادىلىپ، —يېقىن-يورۇقلىرىڭىزنى ئەيىبلەپ قويدۇم
ھە؟ رەنجىمىگەيسىز! بىراق، ئۇلارنى تىللىغىنىم ئۈچۈن پۇ-
شايمان قىلمايمەن... ھەسسىنەي، شۇنداق بىرنېمىلەر تۆت كۈن
بولسىمۇ قول ئاستىمدا ئىشلەپ قالسىدى، ئانىسىنى ئۈچقۇر-
غاندا... نېمىشقا بىرسى مىخلاپ قويغاندەك جايىڭىزدا كېرەدەپ
تۇرۇۋېرىسىز؟ ئۇستەلگە يېقىن بېرىڭ، ئەنە ئاۋۇ ”سىزنىڭ
دوستىڭىز“ ژۇرنىلى سېلىنغان يوغان كونۋېرتقا قاراڭ. كون-
ۋېرتنىڭ سىرتىدىكى ماي قەلەم بىلەن يېزىلغان مېنىڭ ئادرې-
سىمنى ئوقۇڭ، مېنىڭ بۆشۈكۈمنى تەۋرەتكەن ژۇرنالكەش تو-

نۇشلىرىڭىزنىڭ يازغان ئاتالمىش ئادرېسىنى كۆرۈڭ. ھەسسەدىنەي…ھوي ئۇلار بىلمەمدا؟…

ئىشخانا مۇدىرى سوڭى چىقىپ كەتكەن بالىدەك سەل قىيپاچلىنىپ ھەيۋەتلىك "رەھبەر ئۇستىلى"نىڭ يېنىغا باردى ۋە سەي چۇجاڭ نوقۇپ كۆرسەتكەن ئۇزۇنچاق كونۋېرتنىڭ يۈزىدىكى چىرايلىق يېزىقنى ئوقۇدى:

"ۋىلايەتلىك ×× باشقارمىسىدىكى يولداش سەمەت ياسىن تاپشۇرۇۋالىدۇ."

ئىككى بارماق

ئۇلار ئاجرىشىدىغان بولدى. ئايلاپ سوزۇلغان جېدەل، ئۇيقۇسىز تىت-تىتچىلىق، ئىككى ھەپتىدىن بېرى خىزمەت تاشلاپ سوت ئىشىكىگە قاتراشلارنىڭ ھەممىسىگە ئەمدى چېكىت قويۇلىدۇ. تالاي جۇپلەرنى ئاجرىتىپ، تالاي باشلارنى بۆلەكتىن قوشقان گەپدان سوتچى ئۇلارنىڭ سېرىق قەغەزلىك بولۇشتىغا ئامالسىز يول قويدى.

ئىككىنچى قەدەمدە ئۇلار مال-بىساتنى تەقسىملەشتى. ھەر ئىككىسى مائاشلىق ئىدى. ئۆز ۋاقتىدا كۆڭۈللۈك بىر ئائىلىنى يوق يەردىن بار قىلىشقان، دەرقەمدە گۈللەندۈرگەن، موللاندۇرۇشقانىدى. شۇڭلاشقا ئەرمۇ نۆۋىتىدە ئايالنىڭ ئالىمەن دېگەنلىرىگە قىرسىقلىق قىلمىدى. پەقەت بىر قېتىم گەپ دارى-

www.uyghurkitap.com

تىڭشىدى:

—بوپتۇ، —دېدى ئۇ ئايالى ئالتە گەزلىك، ”كەلگۈن“ نۇسخىلىق گىلەمنى ”مەن ئالىمەن“دېگىنىدە بىر تاتىرىشۇپلىپ، —بېشىم ساقىيىدىغان ئىشلا بولسا!

ئۈچىنچى قەدەمدە ئەر-ئايال تەڭلا بۇرۇلۇشۇپ، ئۆزۈن ئورۇندۇقنىڭ بىرچېتىدە بويىنىنى قىسقىنىچە ئولتۇرغان ئۈچ ياشلىق ئوغۇلغا قاراشتىيۇ، تىللىرى كېسىلدى. ئۇلار ئۆز ھەلەكچىلىكلىرى بىلەن بولۇپ ئۇنى ئۇنتۇپ قېلىشقانىدى.

—خوش، ئەمدى بالىنىڭ ئىشىنى سۆزلىشەيلى، —تاقىرباش سوتچى ئەر-ئايالنىڭ شۇ ھالىتىگە نەزەرىنى قادىغىنىدىچە گەپكە ئېغىز ئاچتى.

—بالىنى···مەن ئالاي، —دەۋەتتى ئەر ئىختىيارسىز ئەندىكىپ، —ئۇ···ئۇ مېنى ياخشى كۆرىدۇ.

—نېمە؟ —ئايالنىڭ ھېلىمۇ گۈزەل، ئەمما زەھەر تېمىپ تۇرىدىغان چىرايى تېخىمۇ سۈرۈنلەشتى، —بالا تۇغۇپ باققاندەك···بالا دېگەن ئانا بىلەن بىللە بولىدۇ، بۇچۇ قانۇندا بەلگىلەنگەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇمىدجان بىر تال بالا···

—ياق، بالىنى مەن ئالىمەن، —ئەرنىڭ باشتىن ئاخىر مۇلايىملىقنى ساقلاپ كەلگەن ئاۋازى توساتتىن غەزەپ شوتىسىدا بىر بالداق ئۆرلىدى، —مەن خوتۇن قويۇۋېتىمەن دېمىگەن، ئەردىن چانغان ئايالغا بالا نېمە لازىم؟!

ئەرنىڭ گېپى تۈگىشىگە ئايالنىڭ قەھرىگە قايتا ئوت يېقىلدى. ئۇ ئەرگە تولىمۇ ئۆچمەنلىك بىلەن ئالايدى-دە، ئاغزىنى گەپكە ئۆمەللىدى. لېكىن گەپ قىلىشقىمۇ رەۋىتى بارماي،

پومپۇلاق، غۇبارسىز چىرايىنى قورقۇش ئالامەتلىرى قاپلىغان بالىغا ئۆزىنى ئاتتى. خۇددى بىرسى بۇلاپ كېتىدىغاندەك ئۇنى مەھكەم قۇچاقلىۋالدى. شۇ ئارىدا ئەرمۇ ھەرىكەتكە كەلدى. يۇلقۇشلاش، تارتىش، يۇلقۇشلاش، چىرقىراپ يىغلاش...

—توختاڭلار، بالىنى بۇ ياققا بېرىڭلار، مانى قارا! — پېشقەدەم سوتچى تېز-تېز ھاسىرىغىنىچە قول سېلىپ، بالىنى ئاخىر قوش چاڭگالدىن ئاجرىتىۋالدى ۋە دېمى كېسىلىپ-كېسىلىپ سۆزلىدى:

—ھەر ئىككىڭلار بالىنى ياخشى كۆرىدىكەنسىلەر-ھە؟ يال-غان! بالىنى ياخشى كۆرگەنلەر سىلەردەك ئىش قىلمايدۇ!

سوتچى ئاچچىقىنى باسالماستىن، تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن گېزىت قەغىزىنى قىڭغىرىغا يىرتتى. سىرلىرى چۈش-كەن، ماكچايغان قۇتىسىنى ئېچىپ، قەغەزگە چىمدىپ موخۇركا سالدى. موخۇركا تۆكۈلدى. يەنە سالدى. ئەپلەشمىگەنلا قىلىپ ئاران يۆگىۋالدى...بىر ئازدىن كېيىن ئۇ ئاچچىق تۈتۈننى ئۇ-زۇنغىچە پۈۋدەپ، بېسىقتى.

—خوش، ئاجرىشىسىلەر-ھە؟—گەپدان، تاقىرباش سوتچى ئۆزكەسپىگە خاس تەدبىرىنى ئىشقا سېلىپ، ئەر-ئايالدىن يەنە بىر قېتىم سوئال سورىدى. كېيىن ئۇ بىرھازاغىچە، تاكى موخۇركىسىدىن چىمدىپ تۈتۈپ تۇرسىمۇ قول كۆيگىدەك قالغى-چە ھەتتا موخۇركىسىنى تاشلىۋەتكەندىن كېيىنمۇ ئېڭىكىنى تۈتقىنىچە ئۇماق، ئەمما بىتەلەي بالىغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتى. بالا ھەدەپ ئېسەدەپ يىغلايتتى. ئېسەدىشى بارغانسېرى كۈچىيەتتى. ئۇنىڭ خىرىلدىغان ئاۋازى ئاخىر سوتچىنى ئۆزىگە

كەلتۇردى. سوتچى بالىغا بوۋىلارچە يېقىملىق كۈلۈمسىرەش بىلەن قارىدى، ئۇنى ئالدىغا تارتتى.

—قۇلاق سېلىڭلار ھەم ياخشى قاراڭلار،—ئۇئەر-ئايالغا قارىماستىنلا خىتاب قىلدى، كېيىن بالىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن مۇلايىم ئاھاڭدا سورىدى:

—ئوغلۇم، ئىسمىڭ نېمە؟

—ئۇممدجان،—دېدى بالا يەرگە قاراپ، چۈچۈك تىل بىلەن.

—ياخشى ئىسمىڭ بار ئىكەن، خوش، دېگىنە، ئاپاڭ ئاپئاقمۇ؟

—ئاپئاق.

—داداڭچۇ، ئاپئاقمۇ؟

بالا لاپ قىلىپ ئاپىسىغا قارىدى-دە، يەنە يەرگە قارىۋالدى.

—ئاپئاق...—دېدى كېيىن بوش ئاۋازدا.

سوتچى مەمنۇنىيەت بىلەن بېشىنى لىڭشىتتى. يەر تېگىدىن داڭ قېتىپ تۇرۇشقان ئەر-ئايالغا قاراپ قويدى. ھەر ئىككىسىنىڭ كۆزلىرى بىرىيەردە ئىدى.

—ئەمدى قارا، ئوغلۇم، مەن سېنىڭدىن بىرنېمىنى سورايمەن،—سوتچى كونىراپ كەتكەن "ھۆكۈم ئورۇندۇقى"دىن سىيرىلىپ پەسكە چۈشتى-دە، بالا بىلەن تەڭ بويلۇق بولۇپ زوڭزايدى. ئوڭ قولىنىڭ كۆرسەتكۈچ بارمىقى بىلەن بېگىز بارمىقىنى چىقىرىپ، باشقا ئۈچ بارمىقىنى يۇمغاچ سۆزىنى داۋام قىلدى،—ياخشى قارا، مانا ماۋۇ ئاپاڭ، ماۋۇ داداڭ. ھازىر سەن بىرىنى تاللايسەن، ھە، ياق، تۇتىسەن. ياخشى قارا، ھە؟

مانا ماۋۇ ئاپاڭ، ماۋۇ داداڭ. سەن قايسىنى ئالىسەن، دېگىنە؟

ئەر-ئايال نەپەسلىرىنى ئىچىگە تارتقىنىچە بالىغا ۋە سوتچىنىڭ مۇقەددەس ئىككى بارمىقىغا تىكىلىپ قېلىشتى. ئۇ بارماقلار...ياق، ئۇلار ئۆزلىرى...سوتچى بالىغا تەلمۈرمەكتە، شۇكەمگىچە مۇئەللىپ تىلغا ئالمىغان كاتىپ قىزمۇ ھاياجانغا چۆمگەندى.

بالا قورۇنغاندەك ئولتۇرغان ئورنىدا پۇتلىرىنى پۇلاڭلىتىپ قويدى-دە، كېيىن يەرگە چۈشتى. يانغا بۇرۇلۇپ ئاپىسى بىلەن دادىسىغا بىردىن قارىۋالدى. ئاندىن سوتچىغا، توغرىسى سوتچىنىڭ ئۆزىگە تەڭلەنگەن ئىككى بارمىقىغا قارىدى، چوڭ كىشىلەردەك ئويلىنىپ سەل تۇرۇپ قالدى. كېيىن بىردىنلا ئۆزىنىڭ ئىچىدىن بۇدرۇق قولىنى چىقاردى-دە، تەرلەپ كەتكەن ئاپئاق بارماقلىرى بىلەن سوتچىنىڭ تىترەپ تۇرغان، بىر-بىردىن يىراق ئىككى بارمىقىنى مەھكەم جۈپلەپ تۇتىۋالدى.

—جېنىم بالام، ئەقىللىق قوزام! —ئۆزاق يىللار مابەينىدە دادىسى بىلەن ئانىسى ۋاپات بولغان كۈنلەردىن باشقا چاغلاردا بىر قېتىممۇ يىغلىمىغان سوتچى ئۆزىنى تۇتالماستىن ئېسەدەپ يىغلىۋەتتى، ئۇنىڭ يىللار قاقشاللاشتۇرغان يەلكىلىرى تىترىدى، خېلىغىچە شۇنداق تىترەپ تۇردى... ھېكايىنىڭ ئاخىرىنى ئېيتمايمىز، ئېيتالمايمىز، قۇربىمىزمۇ يەتمەيدۇ!

ئۇيغۇر كىتاب تورىيكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى ئادرىسى
www.uyghurkitap.com

ماختاپ تۈگىتىش

ئۇقمىدىم، باشلىقىم ئەخمەقرەك ئادەممۇ ياكى مىجەزى سەل مازمۇ، ئۇنىڭ بىلەن يېقىندىن تونۇشۇپ، ئۆيىگە ئىش بىلەن تۇنجى بېرىشىمغىلا خۇددى مەن سورىغاندەك ئايالىنى ماختاپ كەتتى:

— ئەمما لېكىن سەۋىردىن ئۇكا، ھەدىڭىز ئالتۇندەك خوتۇن جۇمۇ. چىراي دېسىڭىز مانا چىراي، فىگۇرا دېسىڭىز مانا فىگۇرا... مانا، مىجەزىنى دېمەمسىز تېخى، ئالتۇن، ئالتۇن.

ھەيرانلىقىمدىن داڭ قېتىپ ئولتۇرۇپلا قاپتىمەن. بېشىمۇ تۈرەپ كەتكەن چېغى، دوكلات قىلماقچى بولغان ئىشمۇ يادىمدىن كۆتۈرۈلۈپلا كېتىپتۇ. خۇددى مەن باشلىقنىڭ خوتۇنىنى تەكشۈرۈپ كەلگەندەك.ھە!... ئولتۇرۇپ كەتتىم.

ئۇنىڭ خوتۇنى — لاخشىگىردەك بېشى يوغان، قالغان تەردىپى ئىنچىكە، ئۇزۇن، چىشاڭ خوتۇن ئۆزىگە ياراشمىغان ناز بىلەن قىيپاشلاپ كەتتى.

— بولدىلا دادىسى، مېھمان ئۇكىمىزنىڭ ئالدىدا...

— مېھمان بولسا نېمە بوپتۇ، — دېدى باشلىقىم ئىدارىدىكىدەكلا قوللىرىنى كېرىپ، — ھەق دېدىم، نەق دېدىم شۇ، راستىمۇ ئۇكا؟

بۇ بۇنىڭدىن بىر يىلچە بۇرۇنقى ئىش ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن مەن يەنە ئىككى قېتىم ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن باشلىقىمنىڭ ئۆيىگە بارغىنىمدا ئۇ يەنە ئايالىنى يۈزتۇرانە ماختاپلا كەتتى. ئۈچىنچى قېتىملىق ماختاشتا مەن باشلىقىمنىڭ ئايالىنى بۇنداق لاۋزىدىن-لاۋزا ئۇچۇرۇشلىرىغا سۈكۈت قىلىپ تۇرالمىدىم. بۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ مۇئاۋىنى بولۇپ قالغانىدىم.

—قاسىمكا، «ئۆزىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق، خوتۇنىنى ماختىغان ئىككىنچى ئەخمەق»دېگەن ماقال يادىڭىزدا بولسۇن جۇمۇ!

ئايال بىر تىرجىيىپ توختىۋالدى، ئەر بولسا تەپتارتماستىن ھىجايدى.

—مەيلى سەۋىردىن ئۇكا، مېنى دېسە «خوتۇنىنى ماختىغان بىرىنچى ئەخمەق»دېيىشسىمۇ مەيلى، راستمۇ ئاپسى؟

يېقىمسىز، ئىنچىكە كۈلكە ئاۋازى خېلىغىچە ئۆي ئىچىدە جاراڭلىشىپ تۇردى. تۆتىنچى قېتىم مەن باشلىقنى ئايالى بىلەن بىللە كۆرگىنىمدە ئۇلار قايناق بازارنى ئارىلاپ كېتىۋاتاتتى. ئۇچاغدا مەن قاسىمكام بىلەن تەڭ دەرىجىلىك مەنسەپدار، يەنى بۆلۈم باشلىقى بولۇپ، باشقا بۆلۈمدە ئىشلەۋاتاتتىم. سابىق باشلىقىمنىڭ ئايالى مېنى كۆردىيۇ، خۇددى ھېلىقى چاغدىكىدەك چىشلىرىنى تىرجايتىپ، سالىمىمغا جاۋابەن بويىنىنى بىر ئېتىپلا نېرى كېتىپ قالدى. قاسىمكام بولسا بوك-بوك قوڭغۇزنىڭكىدەك چىقىدىغان ئاۋازىنى ئەتەي يۇقىرى كۆتۈرۈپ، ئايالى ئاڭلىغىدەك قىلىپ ئۇنى ماختاپ كەتتى:

—لېكىنزە ئالتۇندەك ئايال، قولىنىڭ ئوچۇقلۇقى...

— ئاكاۋۇي، خوتۇن دېگەننى ئۇنداق ھەدېسىلا ماختاۋەرمەيدىغان، يامان ئۆگىنىۋالىسىز، — دېدىم چېچىلىپ.

— تىش... تىش! — قاسىمكام ئاۋازىنى شىپپىدە پەسەيتىپ، ئارىدەك بارماقلىرىدا ئاغزىنى توستى، — ئاز قالدى، سەۋرىدىن ئۇكا، ئازقالدى. يەنە ئىككى قېتىم ماختىسام، ھەدىڭىزنىڭ ماختىغىدەك يېرىمۇ تۈگەيدۇ.

ھەيرانلىق ئىلكىدە بۇ چۈشىنىكسىز ئىزاھاتنىڭ مەنىسىنى ئويلاپ كەتتىم. بۇ چاغدا سابىق باشلىقىم ئاللىقاچان خوتۇنغا يېتىشىۋېلىپ غىپىلداپ ئۇزاپ كەتكەنىدى.

ئاخىرقى قېتىم سابىق باشلىقىم مېنى ئۆيىگە زىياپەتكە چىللىغاندا، ئۇنى يەنە بىر قېتىم ئايالى بىلەن دەرقەمدە كۆردۈم. بۇ مېنىڭ ئىدارە باشلىقلىقىغا ئۆستۈرۈلگەن ۋاقتىم بولۇپ، ئەر-ئايال ساھىبخانا مىسلى كۆرۈلمىگەن خۇش مۇئامىلە بىلەن ئالدىمغا چىقىشتى.

ئۆيگە كىرگەندىن كېيىن قاسىمكام پەتنۇستا چاي كۆتۈرۈپ كىرگەن ئايالىغا لەپپىدە بىر قارىۋېلىپ گەپكە ئېغىز ئاچتى:

— ئەمما لېكىننزە ئۆيدىكىلەرنىڭ مېھماندوستلۇقى...

چىشىم قېرىشتى. كەسكىنلىك بىلەن:

— بەس، ماختاش توختىتىلسۇن! — دەۋەتتىم.

سابىق باشلىقىم توك تېپىۋەتكەندەك دىڭگىدە چۆچۈپ كەتتى-دە، ئۆزىمۇ سەزمەي قوللىرىنى ئىدارىدىكىدەك كېردى. بىر پەستىن كېيىن زۇۋانغا كېلىپ دېدى:

— خوپ باشلىق، خوپ، ئەلۋەتتە توختىتىلىدۇ... بىراق... — قاسىمكام ئاللىقاچان سارايدىن يۈگۈرۈپ دېگۈدەك

www.uyghurkitap.com

چىقىپ كەتكەن ئايالىدىن خەۋپسىرەپ، ئىشىك ياققا بىر قارىۋال-دى، — ماختاشمۇ تۆگەپ قالدى باشلىق، ئەتىدىن تارتىپ چورتلا توختايدۇ. تاڭ ئاتسا خوتۇن ئاكىسىدىن مىراس پۇلىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى قىسمىنى ئېلىپ كېلىدۇ.

سابىق باشلىقىم قوللىرىنى ئىدارىدىكىدەك كېرىپ تازىمۇ خۇشال ھىجايدى.

ھاقارەت تاللاش

كومېدىيە يېزىلىپ بولاي دېگەندە (بۇ ئىدارىلەر ئارا ئۆتكۈ-زۈلىدىغان ئىشتىن سىرتقى سەنئەت مۇسابىقىسى ئۈچۈن تەييار-لىنىدىغان كومېدىيە ئىدى) ئىككى ئاپتور چوڭ بىر قىيىنچىلىق-قا دۇچ كەلدى. ئەسەرنىڭ ئاخىرىدا ئاچچىقى يامان رەھبەر ئالدىدا تۇرغان، قولىدىن ئىش كەلمەيدىغان خادىمنى كېلىشتۈ-رۈپ بىر تىللىشى لازىم ئىدى.

— شۇنداق، — دېدى ئېگىزكىنى مۇشتىدا تىرەپ خىيالغا بې-رىلگەن "مەسلىھەتچى"سوزۇپقىنا، — راسا تىللىسۇن.

— ھەم قىسقا ھەم ئادەم تولغىنىپ كەتكىدەك ئاچچىق تىل بىلەن تىللىسۇن، — قەلەم تەۋرىتىۋاتقان ياش يىگىت يەنى ئاسا-سىي ئاپتورمۇ قوشۇلدى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار ئىككى ياقلاپ ھاقارەت تىلى ئىز-دەشكە تۇتۇندى...

—تاپتىم، — دېدى بىرچاغدا ئاساسىي ئاپتور دېك سىلكىنىپ، —”هوي ئىتنىڭ بالىسى“دېسە قانداق؟

—نېمە؟ ”ئىتنىڭ بالىسى“؟ — مەسلىھەتچى تەكرارلىدى دە، ئەندىكىپ ياش قەلەمكەشنىڭ چېقىر، سوزۇنچاقراق كۆزلىرىگە تىكىلدى، — ئۇششاق بالىلىرىڭىز باردۇر ئۇكا؟

— بۇ يەردە ئۇششاق بالىنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى بار؟ — ياش قەلەمكەش ھەيران بولدى. مەسلىھەتچى كەينىگە بىرقارىۋالدى دە، ئاۋازىنى ئالاھىدە پەسەيتىپ ئىزاھ بەردى:

— تازىمۇ زېھنىڭىز كەم ئوخشىمامدۇ؟ بىزنىڭ ئۇزۇنپاچاق باشلىق دائىم مۇشۇ سۆز بىلەن ئادەم تىللايدىغۇ!

—شۇنداقمۇ؟ — ئاساسىي ئاپتور باشتا چاقچاق ئارىلاش سۆزلىدى، كېيىن بولسا بىردىن جىمىپ كەتتى. ئېھتىمال ”ئۇزۇنپاچاق“نىڭ ساڭگىلاپ تۇرغان قاشلىرى بار دەھشەتلىك، سۆرۈن چىرايى كۆز ئالدىدا تىكلەنگەن بولسا كېرەك، — هوي... ئەمىسە بولمايدىكەن، بولمايدىكەن!

— شۇ ئەمەسمۇ، — مەسلىھەتچى خاپان بېشىنى تەۋرىتىپ، سۇسقىنا ھىجايدى. ئىككى ئىجادىيەتچى يەنە ئىزدىنىش باياۋانىغا قەدەم باستى.

—ئەمدىمۇ تاپقاندىمەن؟ — ئاساسىي ئاپتور بىرچاغدا يەنە ئەندىكتى، — ئۆزى سىپايە گەپ قارالڭ (ئۇ ئەتەي ئەمەلدارلىق كىبىرىنى گەۋدىلەندۈرۈپ دورىدى) ”مەن ساڭا كۆرسىتىمەن ئاڭقاۋ! “

— ئەستا، يەنە شارىك چاقتىڭىز، — مەسلىھەتچى چىرايىنى پۈرۈپ، خاپان بېشىنى چىۋىنقاتتى، — مالىيىگە مەسئۇل مۇئا-

ۋىن…

— ھاۋا-ۋا! — ئاساسىي ئاپتور ئالىقىنى بىلەن ئاغزىغا پو-كولدىتىپ ئۇردى. بالىلىقى ئېسىگە كەلدى، ئەتىمالىم، — نېمانداق ئىتتىك كاللامغا كېلىۋالدىكىن دېسەم…

— مۇنداق دېسەك قانداق؟ — مەسلىھەتچى كۆرسەتكۈچ بار-مىقىنى ئاسمانغا قارىتىپ سۆزلەپ قالدى، — ھە، ئۆزى چەت ئەلچىرەك، مەسىلەن «ۋاي خاۋارىشەي!»

— ھو…ھا — ھا — ھا — … ئاساسىي ئاپتورقاپاق بولدۇقلى-غاندەك غەلىتىلا كولۇپ كەتتى، كولىۋەردى، — مېنى ئۇنى-بۇ-نى دەپ ئۆزىڭىزگە نېمە بولدى؟

— نېمە بوپتۇ؟ — خاپان باش كۆزلىرىنى چىمچىقلاتتى. كۆ-زىنى چىمچىقلاتسا گۆشلۈك بۇرنىمۇ سەكرەپ كېتەتتى. كۆر-سەتكۈچ بارمىقى ھاۋادا شۇ پېتىچە ئېسىلىپ قالدى.

— باشلىقنىڭ كاتىپى بىلەن ئوينىشىۋاتىسىزغۇ دەيمەنا؟

— كى… كىم بىلەن؟

— دائىم ۋىلايەتتىن كېلىدىغان، ھېلىقى ئاساسىي قۇرۇ-لۇشقا مەسئۇل رەھبەر بىلەنچۇ؟

— زەي جۇجاڭ بىلەن دەڭ، ۋاي كاللامەي! — يوغانلا ئالى-قان قورۇق باسقان پېشانىگە شاقلا قىلىپ تەگدى. ئىككىسى خېلىغىچە جىمىپ كەتتى.

— خوش، نېمە دەيمىز؟ — ئاساسىي ئاپتور بىرچاغدا يەنە ۋەزىپىسىنى ئېسىگە ئالدى، — دۇنيادا گەپ تولىغۇ. تاپايلى، تۇتۇلمىغان بىرەرىنى.

— ياشلار ئۆتكۈر كېلىدۇ، — مەسلىھەتچى ياغلىققىنا ھىجاي-

www.uyghurkitap.com

دى، — قېنى. ئۆزىڭىز بىر كەلتۈرۈڭا.
— مېنى قويۇپ بەرسىڭىز "يەمسەن-ياق"قىلىۋېتمەن، —
ياش قەلەمكەش جانلىنىپ ئىككى يېنىغا قىمداندى، —
مەسىلەنگە: "هوشۇڭنى تاپ ئەبلەخ!" دېسەكمۇ بولىدۇ.
هە... "كۆتۈر كەشىڭنى!" دېسەكمۇ بولىدۇ. هە... "چوش-
قا!" دەپ ئىخچام هەيدىسەكمۇ بولىۋېرىدۇ. يەنە...
— توختاڭ، توختاڭ، توختاڭ، ۋو... توختاڭ! —
مەسلىھەتچى ئىككى ئالىقىنىنى جۈپلەپ تىكىلگىنىچە ئالدىغا
سوزۇپ، ئاپتومات ئاتقاندەك سۆزلىدى. ئىتتىك سۆزلەيدىغان
بىر بۇجاڭنى دوراپ يۈرۈپ، ئۇ ئۆزىگە تاتاتلاشنى يۇقتۇرىۋالغاندى-
لىقىنى بىلمەيلا قالغانىدى، — ئاۋازىڭىز پوجاڭزا ئاتقاندەك چى-
قىدا تېخى! سىز هېلى دورىغان ئەكابىر-تاكابىرلارنىڭ هەممى-
سى مۇشۇ زالدىلا يۈرۈيدۇ.
— كىملەر؟ — ئاساسي ئاپتور دەرهال مەملىكىتىمىزنىڭ
كىنولىرىدىكى ئىشپىيونلاردەك پىچىرلىدى.
— كىملەر دېدىڭىزما؟ — مەسلىھەتچى هىم يېپىلغان ئى-
شىكنىڭ تۈۋىگە بىر كېلىۋېلىپ ئاۋازىنى سۇسايتتى، —
بىرىنچىسى ئىشخانا مۇدىرى، ئىككىنچىسى ماشىنا ئەترىتىنىڭ
باشلىقى، ئۈچىنچىسى...
— دېمەڭ، دېمەڭ، تاپتىم! — ئاساسلىق ئاپتور ئورنىدىن
قاڭقىغاندەك تۇردى، — باش بوغالتىر!
— ئەتە يىللىق مۇكاپات تارقىتىلىدۇ! — مەسلىھەتچى يىغىن
باشقۇرغۇچىسىدەك ئاۋازدا قوشۇپ قويدى.
ئىككى ئىجادىيەتچى ئەمدى هەم پەرىشانلىق، هەم ئۆتە

سەگەكلىك بىلەن ئۆز ئالدىغا خىيالغا چۆمۈلۈشتى. ھاقارەت بابىدا نامايان بولۇپ كېلىۋاتقان يىرىك ئاچچىق ئاتالغۇ ۋە قىسقا جۈملىلەرنى يەككە تىل فوندىلىرىدىن قېزىپ چىقىرىپ، ئالتۇن تاسقىغۇچىلاردەك ئىنچىكە، بەتەپسىل قىدىرىشقا باشلىدى. ھاقارەت تىلى تېپىلمايمۇ قالمىدى، لېكىن ئەمدى ھېچقايسىسى يۈرەكلىككىنە بىرەر ”ۋودورود بومبا“نى ئوتتۇرىغا تاشلاشقا جۈرئەت قىلىشالمايۋاتاتتى.

—قانداق پاراڭ بوپكەتتى بۇ! —ئاساسىي ئاپتور ياشلىقىغا ئېلىپ غودۇڭشىدى. بىرھازادىن كېيىن دېدى، —بىرەر ئادەمنى يۈرەكلىك بىر ئېغىز تىللىغىلىمۇ بولمىسا... ئېشەكنىڭ پاچىقىدەك...

—دەل ئۆزى، ئاپىرىن، نەق ئۆزى! —شۇ ئەسنادا مەسلىھەتچى خۇشاللىقىدىن ۋارقىراپ، يېزىق ئۈستىلىنى گومباڭشىتىپ مۇشتلاپمۇ كەتتى، —تېپىلدى ئۇكا، نەق ھازىرقى تىلىڭىزنى ئىشلىتىمىز، قانداق؟

—ھازىرقىنى؟ —ئاساسىي ئاپتور ھەيرانلىقىنى يوشۇرمىدى. مەسلىھەتچى بولسا ئۇنىڭ بۇ ھالىتىگە پەرۋامۇ قىلماي، ئاخىرى چۈشمىگەن كومپيۇتېر ئورگىنالىنى شارتتىدە قىلىپ ئالدىغا تارتتى-دە، كونىچە ئىملا بىلەن ئىتتىك سۇۋاپ يازدى:

—”باشلىق (ۋارقىرايدۇ): بىلەمسىز، سىز...سىز راستتىنلا ئېشەكنىڭ پاچىقىدەك نېمىكەنسىز!“

ئاساسىي ئاپتور پېشقەدەم بۆلۈمدىشى ھەمدە ئىجادىيەت مەسلىھەتچىسىنىڭ يازغىنىغا قاراپ تۇرۇپ كەتتى-دە، قىزاردى:

—بىراق، بىراق بۇ مېنىڭ...

— ھېچقىسى يوق! — مەسلىھەتچى ئۇستەلنى ئايلىنىپ كې-
لىپ، يىگىتنىڭ دولىسىغا پەپىلىگەندەك يېنىك، ئۇزمەي قاق-
تى، — بۇ گەپنىمۇ سىز باشلىق بولغۇچە ئىشلىتىپ تۇرىمىز،
قالغىنى... ئامان بولساق كېيىنچە بىرگەپ بولار، قانداق؟

غىل-پال

ئۇ بەختكە يارىشا ھايات قالغانلارنىڭ بىرى، تۆتلا كىشىنىڭ
بىرى ئىدى.

بۇ بىر قاتناش ۋەقەسى ئىدى. 18 ئادەم ئۆلتۈرگان مىنى-
بۇس شەرقىي بەش ناھىيىگە قاراپ سوزۇلغان تار ۋە قىستاڭ
ماي ياتقۇزۇلغان بۇ يولدا ياماتۇ كۆۋرۈكىنى نىشانلاپ كېتىپ
باراتتى. ياق، توغرىسى قىز ۋە يەنە بىر نەچچە يولۇچى مۇشۇ
جايدا ماشىنىدىن چۈشۈپ قالاتتى. مىنىبۇس بولسا داۋاملىق
ئالغا كېتەتتى.

قىز شەھەردە تۆت كۈن تۇرۇپ ئۆزلۈكىدىن ئۆگەنگۈچىلەر
ئىمتىھانىغا قاتناشقاندىن كېيىن، بۈگۈن ئەتىگەن "بوينى كې-
سىك" مەھەللىسىدە قول كۆتۈرۈپ بۇ ماشىنىغا چۈشكەنىدى.
نېمىشقىدۇر ئارقا-ئارقىدىن ئۆتۈۋاتقان چوڭ-كىچىك كىرا ما-
شىنىلىرىغا قىز قول كۆتۈرمىدى. توختىغانلىرىغىمۇ ئولتۇرمى-
دى. ئۇنىڭ يۈرىكى ئەزەلدىن ھەممە ئىشقا ئۇنىسىز بېشارەت
بېرەتتى، سىرلىق تۇستە پال سالاتتى. يىراقتىن يېنىك تەۋرى-

www.uyghurkitap.com

ىنىپ كېلىۋاتقان يېپيېڭى مىنىبۇس ئۇنىڭ يۈرىكىدە بىر سېزىم پەيدا قىلدى. رول ئالدىدا كەپكچان، قارا كۆزەينەكلىك بىرەيـ-لەن ئولتۇراتتى. كەپكە سايىۋىنىدىن چۇشۇپ تۇرغان بىرتۇتام چاچ كۆزەينەكنىڭ بىر تەرىپى بىلەن تۇتۇشۇپ كەتكەنىدى. قىز ئۆزىمۇ سەزمەي قولىنى كۆتۈردى.

قىز مىنىبۇسقا چىقىپلا، ئىشىك تۇۋىدىكى ئورۇندۇققا ئازادە جايلىشىپ ئولتۇرۇۋالدى. بېلەت ساتقۇچى ئۆز ئورنىنى ئاخىرقى خېرىدارغا بىكارلاپ بەرگەنىدى. قىز نەپەس ھەرىكەتـ-لەر بىلەن پاسونلۇق قول سومكىسىنى تىزىغا قويدى. زەڭگەر، چىپار گۈللۈك، بازارلىق بىلەن تولغان چوڭ سۇلياۋ سومكىسىـ-نى بولسا تۆۋەنگە، ئاياغلىرىنىڭ يېنىغا جايلاشتۇرۇۋالدى. ئۇ سومكىسىنى قويۇۋېتىپ ئەتراپىدىكى بىرمۇنچە كىشىنەك كۆزـ-لەرنىڭ ئۆز ۋۇجۇدىغا قونغانلىقىنى سەزدى. ئاچچىقىدا قىزىرـ-رىپ، قىزارغىنىدىن بولسا تېخىمۇ دۇتلىنىپ بەتتەر چىرايلىقـ-لىشىپ كەتتى.

قىزنىڭ مەڭزىنىڭ يېنىدىلا پارقىراپ تۇرغان ھەرىكەتچان جىگەررەڭ ئەينەكتىن بارغانسېرى ئارقىدا قېلىۋاتقان ئاۋات شەـ-ھەر مەنزىرىلىرى لىپىلداپ ئۆتمەكتە ئىدى.

قىز ھال رەڭ بىر جۈپ قولىنى تىزىدىكى سومكىسىنىڭ ئۈستىگە قويدى-دە، بوينىنى سەل بۇراپ دېرىزە ئەينىكىگە قارىـ-ۋالدى. يان تەرىپىدىكى قاتارداش يولۇچىلارغا ئۇنىڭ گاز ياغلىق تامام چۈمكەپ كېتەلمىگەن ھېقىقتەك بوينى ۋە چىرايلىق سول قولىقى كۆرۈندى. قىزنىڭ يۈرىكى توساتتىن ئەنسىز سوقتى. سەۋەبى جىگەررەڭ ئەينەكتىن لىپپىدە قىلىپ بىر سۈرەت ئۇنىڭ

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

كۆزلىرىگە چېلىققانىدى. بۇ ئاجايىپ بىر ئەينەك ئىدى. مىنى-
بۇسىنىڭ ئالدى تەرىپىدىكىلەرمۇ، ئارقىسىدىكىلەرمۇ قىزغا مە-
شەدىن ياققال كۆرۈنەتتى. قارا كۆزەينەك، كەپكە، بىر تۇتام
چاچ... كىمدۇر پات-پات بويىنىنى ئارقىسىغا يېرىم بۇراپ، قىزغا
ئوغرىلىقچە سەپسالماقتا، قاراپ-قاراپ قويماقتا ئىدى.

قىزنىڭ ئەزەلدىن نازۇك يۈرىكى ئۇنىڭ ئەركىگە بويسۇنما-
غاندەك تىپچەكلەشكە باشلىدى، ھەتتا دۇكۇلدىگەن ئاۋازمۇ چى-
كە تومۇرلىرى ئارقىلىق قان ئېقىمىغا تەسىر كۆرسەتمەكتە
ئىدى. نېمە بالا بولغاندۇر؟

ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاللىقاچان جىگەررەڭ ئەينەكتىن يۆتكە-
لىپ، ئالدى تەرەپكە ئېجازەتسىز ئۇچۇپ كەتكەنىدى. ئۇ قارا
كۆزەينەك ئاستىدىكى بۇركۈتنىڭكىدەك ئۆتكۈر كۆزلەرنى غۇۋا،
ياق، روشەن كۆرگەندەك سېزىمغا كەلدى. ئېنىق كۆردى،
كۆردى.

يارىشىملىق كەپكە، سىرلىق غۇۋا كۆزلەر، بىر تۇتام قۇر-
غۇر چاچ... قىز بۇنداق كۆرۈنۈشلەرنى ئاز ئۇچراتقانمۇ؟ تالاي
كۆرگەن، يولۇقتۇرغان، بىراق ھەممىسىلا ئۆزىپېتى كۆز ئالدى-
دىن بىتىنىم، بىسېزىم ئۆتۈپ كەتكەنىدى. پەقەت بۈگۈنكىسىلا
ئۇنىڭ دىققىتىنى تارتتى، ياق، يىللار شامىلى 19 يىلنىڭ بوياقى
تۇغيان قوزغىيالمىغان قەلبىنى قوزغىتىۋەتتى. ئەمدىلىكتە دۇن-
يادا پەقەت ئۇچلا نەرسە ئۇنىڭ ئۇچۇن مەۋجۇت نەرسە بولۇپ
قالغانىدى. ئۇچلا نەرسە: سىڭايان كىيىلگەن كەپكە، كەڭ گەر-
دىشلىك قارا كۆزەينەك، تۇزغۇپ تۇرغان بىر تۇتام چاچ...

يائاللا، نېمە ئىش بوپكەتتى؟ قىز ئىنچىكە بارماقلىرى

بىلەن پىپاسلاپ قول سومكىسىنىڭ مىس قۇلۇپىنى ئاچتى. ئىچىدىن نەپىس كۆزەينەكنى چىقاردى. كىمگىدۇر دۇتلانغاندەك لەۋلىرىنى ھىمىرىپ چىشلىگىنىچە ئەينەكنى كۆزلىرىگە تاقىدى. مىنىبۇس بىرخىل سۇرئەتتە تەۋرىنىپ ماڭماقتا ئىدى. ئالدى تەرەپتىكى بىر ئىغۋاگەر باش پات-پاتلا كەينىگە يېرىم قايرىلاتتى. يەنە شۇ ئۇچ...

قىزنىڭ نىقابى—قارا كۆزەينىكى ئەمدى ئۇنى تەشۋىشتىن خالاس قىلغان. شۇ تاپتا ئۇ دۇنيادىكى ئەڭ سۆيۈملۈك رازۋېتچىكقا ئايلانغانىدى.

”ئۇنىڭ ئىسمى نېمىكىنە؟“ ياق، ئۇ بۇنى ئويلىمىدى. ”ئۇنىڭ يېشى نەچچىلەردە باردۇر؟“ ئۇ بۇنىمۇ ئويلىمىدى. ”بۇ مىنىبۇس ئۇنىڭ ئۆزىنىڭمىكىنە؟“ ئۇ بۇنىمۇ ئويلىمىدى.

قىز خىيال ئەسىرى بولۇپ، نىقاب تېگىدىن سەۋرسىزلىك ۋە ئۇياتچانلىق بىلەن ئۆزىنىڭ تەقىپكارىنى كۆزىتىپ ماڭماقتا ئىدى. شۇ تۇرقىدا ئۇ گوياكى بۇ يولدا تالاي ئەسىرلەردىن بېرى يۈرۈپ كېلىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كەلگەنىدى. يوللار، ئادەملەر، دەرەخلەر شۇنچە تونۇش، شۇنچە قەدىرلىك ئىدى. تەسىرلىك ئىلى ناخشىلىرى نەلەرگە ئۇچۇپ كەتتى؟

....

ناخشىلا ئەمەس، توساتتىن مىنىبۇس ئۇچۇپ كەتتى. قىز ھوشىغا كەلگەندە ئۆزىنى دوختۇرخانىدا كۆردى. تەلىيىگە يارىشا ھېچيېرى مېيىپ بولمىغانىدى. زەرب بىلەن ئېچىلغان ماشىنا ئىشىكى ئارقىلىق سىرتقا—يول چېتىدىكى كوكاتلىققا ئۇچۇپ چۈشكەنىدى. ئۇ 18 ئادەمنىڭ ئىچىدىكى ئامان قالغان تۆت

كىشىنىڭ بىرى ئىدى. ئۇدۇل كېلىۋاتقان، لىقمۇلىق خىش بېسىلغان تراكتور مىنىبۇسقا سوقۇلغانىدى. قايسىسىنىڭ توغرا، قايسىسىنىڭ خاتا، قىز بۇنى بىلەلمىدى، كېيىنمۇ بىلەلمىدى.

ئۇ بىر مۆجىزە بىلەن ئامان قالغانىدى. ئۇ ھوشىغا كەلدى. ياق، ئۇ شۇندىن بېرى زادىلا ھوشىغا كېلەلمىدى.

قىز ھەر ئەتىگەنلىكى ئۆيىدىن سۇلغۇن چىراي، سۇلغۇن قەدەملەر بىلەن تاشيول ياقىسىغا چىقاتتى. يولدىن موكىدەك ئۆتۈشۈپ تۇرغان مىنىبۇسلارغا تەلمۈرۈپ قارايتتى، قارا كۆزەينەك... ئەمما ھېلىقى توم گىرۋەكلىك قارا كۆزەينەك، يارىشىملىق كەپكە، بىر تۇتام چىرايلىق چاچ ھېچيەردە كۆرۈنمەيتتى. بەلكىم ئۇ ئۆمۈرۋايەت كۆرۈنمەس.

پەرىشتە

يائاللا، دۇنيادا مۇنداقمۇ سىلىق-سىپايە دوختۇرلارنى كۆرىدىكەن كىشى، ھە دېگەندىغۇ قاپىقىنى ئانچە ئاچمىۋېدى، دورا يېزىش ئالدىدا يەر بېغىرلاپ قاراپ:

—نەق پۇلغا ئالامسىز ياكى دۆلەت ھېسابىغىمۇ؟—دەپ سورىدى.

—كىنىشكىغا،—جاۋاب بەردىم دەررۇ دوختۇرغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ، ئاۋازىمدا پەخىرلىنىشكە ئوخشاپ كېتىدىغان تەلەپپۇز بار ئىدى. جاۋاب بىلەن تەڭ يانچۇقۇمدىن تاماكا ئۇۋاقلى-

ـرى يوقۇقان داۋالىنىش كىنىشكامنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا كۆرسەتـ
ـتىم. بۇ چاغدا دوختۇرنىڭ چىرايى پارچە بولۇت كەينىدىن
چىققان كۈندەك ئېچىلىپ، خۇشكۇلۇم كۆزلىرى مەڭزىلىرىمنى
سىيپىلىدى. ئۇ رېتسىپ يېزىشقا تەرەددۇتلىنىۋاتقان قەلىمىنى قو-
يۇپ، پەرىز تۇتىدىغان ئىشلار، ئاغرىققا قانداق مۇئامىلە
قىلىش…ھەققىدە بىر مۇنچە ئېزىپ مەسلىھەت بەردى. كېيىنـ
ـلىمىنىڭ ئەنسىرەپ كەتكۈدەك ئەمەسلىكىنىمۇ ئالاھىدە ئەسكەرـ
ـتىپ كۆڭلۈمنى لىككىدە كۆتۈرۈپمۇ قويدى. شۇ ئىشلاردىن
كېيىنلا قەلەمنى قايتىدىن قولغا ئېلىپ، ئىمىر-چىمىر خەتلەر
بىلەن دورا يېزىشقا كىرىشتى. يازغاندىمۇ نۇرغۇنلا يېزىۋەتتى.
ئالىقانچىلىك ھال رەڭ رېتسىپ قەغىزى يەتمەستىن ئاق رېتـ
ـسىپ قەغىزىگىمۇ يازدى.

—دورىلارنى ئېلىپ يېنىمغا چىقىڭ-ھە، ئىچىش ئۇسۇلىنى
چۈشەندۈرىمەن،—دوختۇر رېتسىپنى قولۇمغا تۇتقۇزۇۋېتىپ تا-
پىلىدى،—ئۇنتۇپ قېلىپلا كېتىپ قالماڭ يەنە!

—ياق، چىقىمەن. چىقمامدىغان،—دېدىم قوينىڭ يۇڭىدـ
ـدەك يۇمشاق ئاۋازدا، راستىنى ئېيتسام، شۇ تاپتا دورىسىزلا
ساقىيىپ قېلىۋاتقاندەك يەڭگىل ئىدىم.

ئاشۇ يەڭگىل كەيپىياتتا ئۈچىنچى قەۋەتتىن بىرىنچى قە-
ۋەتتىكى دورىخانىغا تاپىرلاپ بېسىپ بىردەمدىلا چۈشتۇم. دورا
باھالاش روجىكىنىڭ ئالدىغىمۇ كەلدىم. ھاسىرىغىنىمچە قەغەز-
نى ئىچكىرىگە ئۇزاتتىم. ھايال قىلماي رېتسىپ قولۇمغا پوكلا
تۇتقۇزۇلدى. پاھ…پاھ، دوختۇر بالىسى مۇنداق نوچى چىقمايـ
ـدۇ-دە، نەقمۇنەق 49 يۈەن 93 پۇڭلۇق دورا يېزىپ بېرىپتۇ

ئەمەسمۇ. شۇ خۇشاللىقىمدا رىتسىپنى بىر قەدەملا ئىلگىرىكى يەنە بىر تۆشۈككە شۇڭغىتىۋەتتىم. كېيىن بولسا بىر قۇچاق دورىنى ئۇغرىلىۋالغان تەرخەمەكلىرىنى كۆتۈرگەن كىچىك بالىدەك مەيدەمگە يۆلەپ كۆتۈرۈپ، پەلەمپەيلەردىن ساغلام ئادەمدەك تاپىرلاپ كۆتۈرۈلۈپ، ھەتتا يوقلا بىر ئاھاڭنى دىمىقىمدا ئاڭلىنار-ئاڭلانماس غىڭشىغاچ ئۈچىنچى قەۋەتكە قايتا چىقتىم.

—ئەپچىقتىڭىزمۇ؟ —دوختۇر تەكشۈرۈۋاتقان كېسەلدىن يۈزىنى ئۆرۈپ، ماڭا بايىقىدىنمۇ ئىللىق كۈلۈمسىرىدى. ئاق سانجىلغان بېشى توختىماي مىدىرلايتتى، —ئولتۇرۇڭ، سەل ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ!

ئولتۇردۇم، ئولتۇرمامدىغان. دۇنيادا مۇشۇنداقمۇ مېھرىبان دوختۇرلار بار-ھە؟ نېمىتتى ھېلىقى؟…ھە، ”ئاق خالاتلىق پەرىشتە“، دۇرۇس، مۇنداق ئادەملەرنىڭ قېشىدا بىردەم بولسىمۇ ئولتۇرۇۋېلىش ساۋابقۇ.

—خوش، بۇياقتا كېلىسىز-دە ئەمدى، —پەرىشتە ئالدىدىكى كېسەلگە دورىلارنى ئېلىپ يېنىغا بولجىماي چىقىشنى تاپىلاپ يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن، ماڭا يۈزلىنىپ يەنە بىر قېتىم ئىللىق نەزەرىنى ھەدىيە قىلدى. تۇغقىنىمدەكلا يېقىن تۇيۇلۇپ كېتىۋاتقان بۇ ئادەمنىڭ يېنىغا ئېتىلىپ دىگۈدەك باردىم-دە، قەلبىمنى تۆككەندەك دورىلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭ ئالدىغا، ئۈستەلگە تۆكتۈم.

—مۇنۇ تابلېتكا دورا قىزىتمىنى پەسەيتىدۇ، —دوختۇر قەغەز بولاقتىن بىرنى ئېلىپ ماڭا قارىدى، —بىر تالدىن ئۈچ ۋاق. مۇنۇ بوتۇلكىدىكىسى ئاساسىي دورا شۇ، بۇنى

www.uyghurkitap.com

كەچتە ئىككى تالدىنلا ئىچىپ قويۇڭ. كۆچلۈك دورا جۇمۇڭ بۇ، دىققەت قىلىڭ، خوپ، مۇنۇ ئىككى بولاقتىكى ۋىتامىنلىق دورىلار، قوشۇمچە مەنپەئەتلەيدۇ…

دوختۇر شۇ تەرىقىدە يەنە بىر بوتۇلكا سۇيۇق دورىنى ماڭا ئېزىپ ئىچكۈزگەندەك چۈشەندۈردى. ئەڭ ئاخىردا بۈگۈن مەن ئالغان دورىلار ئىچىدىكى ئەڭ ھەيۋەتلىكى، ئوخشاش ئىككى ئېگىز كورۇپكا قالدى. كورۇپكا سىرتىدىكى ئېنگلىزچىمۇ، لاتىنچىمۇ يېزىقلارغا قاراپ بايا پەلەمپەيلەردىن ئاھاڭ كۈيلەپ چىققاندىم. دوختۇر ئۇلارغا قولىنىڭ دۈمبىسىنى ئاپىرىپ، ئېرەڭشىمىگەندەك سەل تام تەرەپكىرەك سۈرۈپ قويدى. كېيىن خۇشكۇلۇم كۆزلىرىنى تەئەججۈپلۈك كۆزلىرىمگە تىكتى.

—مۇنۇ دورىنىڭ سىزگە پايدىسى يوق. بۇلارنى ئۆزەمگە يېزىۋەتتىم.

ئاغزىمدا قېرىق، قىرتاق بىرتەم پەيدا بولدى. ئېگىز تام ئۈستىدە مېڭىپ كېتىۋېتىپ تۇۋەنگە قارىغاندا پەيدا بولىدىغان باش قېيىش شۇتاپتا ئۆزەمدە بىلىندى.

—خوش، دورىلارنى ئىچىش قائىدىسىنى بىلىۋالدىڭىز-ھە؟

—دوختۇر مېنىڭ ئۇن چىقماي ئولتۇرغىنىمنى رىزالىقنىڭ ئالا-مىتى دەپ چۈشەندى بولغاي، ئۈستەلدىكى ماڭا تەن دورىلارنى شەرەتلەپ، يەنە ئىللىق ھىجايدى.

—بىلىۋالدىم، —دېدىم ئورنۇمدىن خورسىنىپ تۇرۇۋې-تىپ، —ئۇندىغىنىمۇ بىلىۋالدىم، بۇندىغىنىمۇ بىلىۋالدىم، با-يىقىسىنىمۇ بىلىۋالدىم، ھازىرقىسىنىمۇ بىلىۋالدىم!

دوختۇر چۈشىنىكسىز بىر قىياپەتتە ماڭا ئۆندەرىگەندەك

www.uyghurkitap.com

قاراپ قالدى. شۇگەپ بىلەن ئۆزەمگە تەن بولغان جىق بولسا ئون يۇەنلىك دورىنى ئېلىپ ئىشكتىن ئېتىلىپ دېگۇدەك چىقتىم. قولىقىمغا ئارقامدىن بىر ئاۋاز كېلىپ ئۇرۇلدى:

—يەنە كېلىپ تۇرۇڭ-ھە. ئىش-پىش بولسا...

تايغانىنىڭ ئاۋازىدىن قاچقان توشقاندەك قەدەملىرىمنى ئىتتىكلىتىپ پەلەمپەيلەردىن قويۇندەك چۈشۈپ كېتىۋاتقىنىمدا، تۇيۇقسىز بىراۋغا سوقۇلۇپ يىقىلغىلى تاسلا قالدىم. قارىسام بىر قوچاق دورىنى مەيدىسىگە يۆلەپ كۆتۈرۈۋالغان بايىقى كېسەل شاپاشلىغىنىچە پەرىشتىنىڭ يېنىغا چىقىپ كېتىۋېتىپتۇ...

ئەللىك يۇەن

ئەتىگەندە خىزمەتكە كېتىۋاتاتتىم، چوڭ كوچىغا قايرىلىشقا يېقىن يول بويىدا، لىق بادرا بىسىلغان ھارۋىنىڭ يېنىغا بىرتوقاي ئادەم ئولىشىۋاپتۇ. غۇژمەكلەشكەن ئالمانىنىڭ زىچ باشلىرى ئۈستىدىن قاسقانلىق بىر مايسىرەڭ شەپكىمۇ مانامەن دەپ كۆزگە چېلىقاتتى.

بىلەتسىز تاماشانىڭ كۆرەرمىنى كۆپ ئەمەسمۇ، ئادىتىمنى يېڭەلمىدىم، قىزىقىش ئالدىرىشىمنى ئۈتتىدە، ئەبجەق ۋېلىسىپىتىمنى يول چېتىدىكى تامغا يۆلەپلا ئالمانىنىڭ ئارىسىغا قىستالدىم. قاسقان شەپكىنىڭ ئىگىسى—غوللۇق، ئۈزۈنتۇرا ساق-

چى بالا ھارۋىكەشتىن گەپ سوراۋاتاتتى.

— يولدا كېتىۋاتقان ئادەمنى مۇنۇ كىيلەڭسىز ھارۋاڭ بىلەن تۈرتۈپ سوقۇۋېتىسەنۇ، يەنە قوپاللىق قىلىدىغان نېمە يولۇڭ بار؟

— كىم سوقۇۋېتىپتۇ؟ ئۆزىڭىز چوڭ كوچىدا ماڭغىلى قوي- مىدىڭىز. مۇنۇ ئۇچەيدەك كوچىغا ئەگىتكىچە بادرا تېگىپ كەت- تى، ۋا! — قارامتۇل چىراي، كىيىملىرى ئۆزىگە چوڭ كېلىپ قالغان ئىنچىكە بويۇن ھارۋىكەش يىگىت قوپاللىق بىلەن جاۋاب قايتۇرۇپ، بىر قولىدا ئالدى چاقىنىڭ ئۇبۇتى ماكچايغان قىزىل دامىسكى ۋېلسىپىتنى رولىدىن تۇتىۋالغان، يەنە بىر قولىدا يېرىم ئېچىشىپ تىزىنى ئۇۋىلاۋاتقان 40 ياشلاردىكى خۇش پىچىم ئايالغا گۆلىيىپ قارىدى.

— غەرەز ئۇققىنا ھەي، — ساقچىنىڭ سەپرايى ئۆرلىدى، — چوڭ كوچىدا پۇتۇنسۇرۇك بىر يەلكەنلىك كېمەڭنى ماڭغۇزات- تىمۇ ئەمىسە، ئالتە غۇلاچلىق ياغاچنى بېسىۋېلىپ مۇنۇ يولدا مېڭىشىڭلا قاتناش قائىدىسىگە خىلاپ، بىلەمسەن؟

— خىلاپ بولسا ئەمدى ماڭماي دېدىمغۇ، ۋا! — ھارۋىكەش غوتۇلدىدى، — بىزمۇ دائىم ماڭمايمىز، ئىت يىل، ئېشەك يىلدا بىر قېتىم مېڭىپ قالىمىز شۇ.

”ئەجەب ئاتىكارچىكىنا مۇنۇ داڭگال، — دەپ ئويلىدىم، — بېشىغا بالا تاپمىغىدى بۇ. ‹ۋا› لىرىنى كۆرەيمۇ تېخى!“

— ھەي، سەن ماۋۇ گەپنى قىلە! — ساقچى بالىنىڭ ئاچچىد- قىغا تەستە هاي بېرىۋاتقانلىقى چىرايىدىن چىقاتتى، — ئاۋۇال خاتالىقىڭ ئۇچۇن ماۋۇ ھەدىمىزدىن كەچۈرۈم سورايسەن، ئاد-

دىن ۋېلىسىپىت...

— نېمە خاتالىق ئۇ، ۋا! — ھارۋىكەش ئۇنىڭسىزمۇ بېلىقنىڭكىدەك كۆزلىرىنى پولتايتىپ تېرىكتى، — نېمە قىپتىمەنۇي مەن!؟

— نېمە قىپتىمەن دەيدا تېخى، — خۇش پىچىم ئايال ھۆپپىدە قىزاردى، — يولنىڭ چېتىدە كېتىۋاتقان ئادەمنى سوقۇپ يىقىتىۋېتىپ، يېپيېڭى ۋېلىسىپىتىنى ھارۋىڭىزنىڭ چاقىغا باستۇرۇپ ماكچايتىۋېتىپ، يەنە تېخى "مال ئىگىسىدىن ئوغرى كۈچلۈك" دېگەندەك ئاغزىڭىزنى بۇزۇپ تىللىغىنىڭىز خاتالىق ئەمەسمىكەن؟ مانا...

— كىم ئوغرىكەن؟ ئاغزىڭ... ئاغزىڭىزغا بېقىپ پاراڭ قىلىڭا!

— سىز رەنجىمەي تۇرۇڭ ھەدە، — ساقچى بالا ئايالغا قول ۋە باش ئىشارىتى قىلدى، — بىزمۇ دېدۇققۇ، بۇنىڭ قىلغىنى خاتا دەپ... مەن ساڭا دەپ قوياي (ساقچى ھارۋىكەشكە يۈزلەندى) ماۋۇ ھەدىمىزدىن كەچۈرۈم سورىمايدىكەنسەن، ئۇ يېقىنى ئۆزەڭ بىلسەڭ بولىدۇ.

— سورىمايمەن قانداق؟ — ھارۋىكەش جاھىللىقىدىن يەنە قالمىدى. كىملەرنىڭدۇر ئۇنىڭغا تۇشمۇتۇشتىن قىلغان سالالىرىمۇ كۈچ بەرمەيۋاتاتتى، — سورىمىسام قانداق قىلاتتىڭ، ۋا!

— سورىمامسەن؟ — ساقچى بالا بۇ دورەم تاكى بوينىغىچە قىزىرىپ كەتتى. ئۈنى بويىغا ماس كەلمىگۈدەك چىرقىراق چىقىپ كەتتى، باياتىن بىرى قولىدا تۇتۇۋالغان توك كالتەكمۇ جايىدا بىر نەچچە پۇلاڭلىدى، — ئەمىسە گەپ شۇ: جەمئىي 50

www.uyghurkitap.com

كوي جەرىمانە تۆلەيسەن، ياكى مەن بىلەن ماڭىسەن، قېنى؟
ھارۋىكەش بىرپەس تېڭىرقاپ قالدى-دە، چىرايى شۇنداق تېز قارىداپ كەتتى. ياردەم تىلىگەندەك ئىككى يېنىغا، تاماشىچىلار ئارىسىغا بويۇنداپ قارىدى. ئاغزىنى گەپكە ئۆمەللىدىيۇ، تىلى پۇتلاشقان بولسا كېرەك، ئاۋاز چىقمىدى.
”ھە، ئەمدى مامىخالاڭنى كۆردۈڭمۇ، — ئويلىدىم، — قانۇن دېگەن قالتىس نېمىدە! ئويناشماڭ ئەرباب بىلەن، ئەرباب سالۇر ھەرباب بىلەن“.
— قانداق، گەپ قىلمايسەنغۇ؟ — ساقچى ھارۋىكەشكە بىر قەدەم يېقىنلاپ، تەھدىت ئاھاڭىدا سوئالىنى تەكرارلىدى، — ئىككىسىدىن بىرىنى تاللا!
— ئەل ··· 50 ··· كوينى ··· تۆلەي! — ھارۋىكەشنىڭ ئاۋازى تەستە چىقتى. پولتايغان كۆزلىرىدىن ئىلتىجا تۆكۈلۈپ تۇراتتى. ئۇ گەپ بىلەن تەڭ قوينىنى ئاختۇرغىلى تۇردى.
”ھىم، مانا، خاپا بولماڭ دەپلا قويساڭ ئىش خېلى يەڭگىل پۈتەتتى، — دەپ ئويلىدىم، — داخۇڭگەيلىكىڭ بېشىڭغا چىقتى. مۇنۇ مايماق بادرىلىرىڭنى خەنزۇ بازىرىغا ئاپارساڭ ئەللىك كويغا ئالامدۇ-ئالمامدۇ!“
ساقچى بالا تېخىچىلا تىزىنى ئۇۋۇلاپ ئېڭىشىپ تۇرغان ئايالنىڭ يېنىغا كەلدى، ئۆزىمۇ خېلىلا ئېڭىشىپ، مۇلايىملىق بىلەن دېدى:
— رەنجىمەڭ ھە، ھەدە، بۇ ئىشنى مۇشۇنداق بىرتەرەپ قىلدۇق. ۋېلىسىپىتنى مەيەدىلا ياستىمىز. پۇتىڭىزدا چوڭ چاتاق يوقتۇ؟

www.uyghurkitap.com

ئايال بېشىنى كۆتۈرۈپ هارۋىكەشكە قارىدى. بۇ چاغدا هارۋىكەش قات-قات يانچۇقلىرىنىڭ ئىچكىرىسىدىن، شىمىنىڭ كەينى يانچۇقىدىن، مايلىق شەپكىسىنىڭ بىر يەرلىرىدىن ئېلىپ جۇغلىغان پۇللىرىنى ئورۇق بارماقلىرى بىلەن قولاشماستىن ساناۋاتاتتى. باياتىن هارۋىكەشنىڭ يولسىزلىقىدىن غەزەپلەنگەن تاماشىچىلار (شۇ قاتاردا مەنمۇ ھەم) شۇ تاپتا ھەرخىل ھېسسىياتلىق كۆزلىرىمىزدە ئۇنىڭ پۇل سانىشىغا تىكىلىشىپ تۇرماقتىدۇق.

— مانا، 50…50 كوي، — هارۋىكەش ئاخىر بىر تۇتام پۇلنى قىيماستىن ساقچى بالىغا ئۇزاتتى، غىلام-غىلام قىلىپ ئايالغىمۇ قارىۋالدى. ئۇ ئەمدىلا پۇتۇنلەي باشقىچە بىر قىياپەتتە، ھېلىلا ”ۋا!“ دېمىگەندەك ھالەتتە ئىدى، — ئىلاجى بولسا ئەپۇ سورىسام، بولمىسا…

ساقچى بالا هارۋىكەشنىڭ ئاخىرقى سۆزىنى ئاڭلىمىغاندەك قىياپەتتە ۋە پۇلغىمۇ قول ئۇزاتماستىن خوش پېچىم ئايالغا قارىدى.

— ھەدە، پۇلنى ئېلىڭ، 50 كوي!

”ۋاھ-ھا، ئالمامدىغان، — ئويلىدىم مەن ئايالنىڭ دامىسكى ۋېلىسىپىتىگە ۋە ۋېلىسىپىتىدەكلا دامىسكى تۇرقىغا قاراپ، — مۇنداقلار پۇل دېسە دۇم چۈشىدۇ، قارىمامسەن، تاقا مىخىدەك تۇرغىنىنى. ئوبۇتنى جىق بولسا 10-15 كوي بىلەن يېڭىلىۋالار، قالغىنىنى كومىدە…“

ساقچىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ئايال ۋېلىسىپىتىنى دەررۇ تىكلىدى. تىزىنى يەنە بىر ئۇۋۇلىۋېتىپ، دىڭگاكلاپ ئالدىغا

ماڭدى.

ھەممەيلەننىڭ نەزەرى بىردەك ئۇنىڭغا مەركەزلەشكەنىدى. مېنىڭ بوغۇزۇمغا ئاچچىق بىرنەرسە تىقىلدى. ئايال ھېچكىمگە قارىماي توكۇچاڭلاپ مېڭىپ، ئۇدۇل هارۋىكەش يىگىتنىڭ ئال-دىغا بېرىپ توختىدى. قولىدىكى پۇلنى ئالدى. پۇلنى ئىككى پۇكلەپ ئۇنىڭ كەينىگە شالاقشىپ كېلىپ قالغان چاپىنىنىڭ مەيدە يانچۇقىغا ياندۇرۇپ سېلىپ قويدى. كېيىن كۇلۇمسىرەپ ساقچى بالىغا قارىدى.

—بۇ ئۇكام ھازىر ئەپۇ سوراي دېدى. مەن ئەپۇسىنى قوبۇل قىلدىم. يىگىت كەمچىلىكىنى تونىغان بولسىلا مەن را-زى.

خېلىغىچە ھېچكىم ھېچنېمە دېمىدى. شۇ ئارىدا ئايال بايىقى مېڭىشىدا بېرىپ ۋېلىسىپىتىنى ئېلىپ، يولنىڭ نېرىقى چېتىدىكى رېمونتخانىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

ھېچكىم ھېچنېمە دېمىدى. تاماشىبىنلار قاتارىدا مەنمۇ يولۇمغا تۇتۇندۇم. بايىقى جايدا ساقچى بالا بىلەن هارۋىكەشلا تۇراتتى...

غەمخورلۇق

يېشى ئاتمىشتىن ھالقىپ، ئالدىغا سەل مۈكچىيىپ قال-غان، قاشلىرىغىچە ئاق باسقان ئورۇق بىر بوۋاي دەرۋازا ئالدىدا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

تۇرغان رەسۇلۇپنىڭ يېنىغا كېلىپ سورىدى:

— ئوغلۇم، گېزىتخانا مۇشۇمۇ؟

— مۇشۇ تاغا، كىمنى ئىزدەيتتىڭىز؟

— كىمنى ئىزدەيتتىم، — بوۋاي بىردىنلا چېچىلدى، — مۇشۇ يەردىكى بىر زۇۋاندا مۇخبىرنى...

— ئىسمىنى بىلەمسىز، — ئەزەلدىن سىلىق قاپاق يۇرۇيدىغان رەسۇلۇپ كۈلكىسىنى تەستە باستى.

— ئىسمى قۇرۇمامدۇ، — بوۋاي كەينىگە قوۋۇشتۇرۇلغان قوللىرىنى كەڭ يايدى، — ئەيتاۋۇر دوغىلاقىنە، چوتكىباش بىر بالا.

رەسۇلۇپ بىر پەس تېڭىرقاپ تۇرۇپ كەتتى.

— كىم بولدى بۇ. . . — دېدى ئۇ ئۆزىگە-ئۆزى ۋە بوۋايغا قارىدى، — نېمە بولدى تاغا، ئۇ بالا سىزگە بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈپ قويمىغاندۇ؟

— زىيان-زەخمىتىڭىز نېمىسى، غەمخورلۇق قىلدى، غەمخورلۇق! — دېدى بوۋاي سەپراسى تېخىمۇ ئۆرلەپ بوغۇلغان هالدا.

رەسۇلۇپ بولۇۋاتقان گەپلەردىن بېشى تۆرىگەندەك ئالدىغا بىر، كەينىگە بىر قەدەم باستى-دە، كېيىن بوۋاينىڭ قولتۇقىدىن تۇتۇپ، يېنىدىكى تامنىڭ تۈۋىگە تارتتى.

— تاغا، چېچىلماي بىر باشتىن سۆزلەڭا قېنى، زادى نېمە ئىش بولدى؟

— ماقۇل سۆزلەي، — بوۋاي تام تۈۋىگە زوڭزىيىپ، بېشىدىن ئۆڭۈپ كەتكەن بېغىررەڭ مانچېستېر دوپپىسىنى ئېلىپ،

تىزىغا كىيدۇردى ـ دە، ئۇقا رەڭ شالاڭ چاچلىق بېشىنى ئارىدەك بارماقلىرى بىلەن تاتىلاپ تۇرۇپ گېپىنى باشلىدى:

— قاراڭ، مەن بارغۇ ئۇكا، ئاۋۇ پاختا بازىرىنىڭ بىقىنىدىكى ياشلار ماگىزىنى بارغۇ، بىلەمسىز، ھە، شۇيەردە كۆزەتچىلىك قىلاتتىم. ئۇچ يىلدەك بولۇۋېدى دەڭ، خاتىرجەم جاھاندارچىلىق قىلىۋاتقىلى. ياشلىقىمىزدا بىرەر ئوقەتنىڭ بېشىنى تۇتماپتىكەنمىز. باققالچىلىق بىلەن ئۆمرۇم ئۆتتۇۋىدى. قېرىغاندا بارغۇ، ئوقەتتىن قالدىغان گەپكەن. ياشلاردىن ئوقەت ئاشامدۇ دەيسىز ئۇكا…

بوۋاي بىر يولى شۇنچىۋالا جىق گەپ قىلىۋەتكەنلىكتىن ھاردىمۇ ياكى ئاچچىقى يەنە غۇژژىدە تۇتتىمۇ، تېز ـ تېز ھاسىراپ، جىم بولۇپ قالدى. رەسۇلۇپ جاپاكەش بوۋاينىڭ قورۇقلار بىلەن تولغان يۇزىگە ھېسداشلىق بىلەن سەپسالدى. شۇ تاپتا ئۇ ساقلاۋاتقان ئادىمى، قىلماقچى بولغان ئىشىنىمۇ ئۇنتۇغاندى.

بوۋاي گېپىنى داۋام قىلدى:

— شۇنداق قىلىپ ئۇكا قاراڭ، كەمپىر بىلەن ئىككىيلەن بىر ئوبدان تىرىكچىلىك قىلىپ كېتىپ باراتتۇق دەڭ، ھېلىقى چوتكىباش ئالدىراڭغۇ نەدىن ئارا پەيدا بولدى، پېشكەلچىلىك باستى.

— ئۇ نېمە ئىش قىلدى؟ — رەسۇلۇپنىڭ ئاۋازىدا قىزىقىشتىن كۆرە تولىراق ئالدىراشلىق سېزىلەتتى.

— نېمە قىلاتتى، ئاۋۇكۇنى شەيتانچىقىنى غىرقىرىتىپ ماگىزىنغا كەپتۇ دەڭ، جۇرېنىنى سورىدى. ماگىزىنىڭلارنىڭ بۇ

يىلقى كىرىمى ئېشىپتۇ، دەپ ئاڭلىدىم، يازمەن دېدى، مە دېدىم، جۇرېن ئىدارىدا يوق ئىدى، سەل ساقلاپ تۇرامسىزيا؟ دېسەم، ماقۇل دېدى. كۆزەتخانىدا ئولتۇرۇپ ئۇياق-بۇياقتىن گەپ ئېچىپ، ئەھۋالىمنى سورىدى، مەنمۇ ماگىزىنىنىڭ ئىشىنى بىرەر قۇر ماختىغان بولدۇم، ئاندىن ئۆزەمنىڭ كېچىسى كۆزەتچىلىك قىلىدىغانلىقىمنى، كۈندۈزى مال توشۇيدىغانلىقىمنى دەپ بەردىم، بار گەپنى دېدىم، ”ئىشىڭىز جاپالىقكەن چوڭ دادا، سىزگە غەمخورلۇق قىلىش كېرەككەن“دېدى، ”ھە“دېدىم. بولغان گەپ شۇ. ئەتىسى ئىشقا كەلسەم جۇرېن مەمتىلاخۇن: ئاكا، سىزنى كۆزەتچىلىككە قويىمىز دەپ بېشىمىزغا بالا تېپىۋالىدىغان ئوخشايمىز. خاپا بولماي ئۆيگە بېرىپ دەم ئالسىڭىز، ئورنىڭىزغا ياشراق بىر كۆزەتچى تېپىۋالارمىز، دەيدۇ قاراڭ، يۈرىكىم جىغغىدە قىلىپ قالدى...

—ماۋۇ گەپنى قاراڭ،—دېدى رەسۇلۇپمۇ چۆچۈگەندەك، —نېمىشقا دېدىڭىزمۇ؟

—نېمىشقا دېمەي قالامدۇ دەيسىز ئۇكا،—دېدى بوۋاي تىزىغا كىيگۈزۈكلۈك دوپپىسىنى بېشىغا شارتتىدە كۆمتۈرۈپ كىيگىنىچە چىڭقىلىپ،—دېمەي قالامدۇ، ئۇقسام بايىقى مۇخبىر جۇرېنغا ياشلار ماگىزىنى تۇرۇپ، كۆزەتچىلىك، مال توشۇشتەك ھەممە ئېغىر ئىشنى بىر قېرىغا ئارتىپ قويغىنىڭىز نېمىسى، گېزىتكە يازىمەن، دەپ پوپوزا قىپتۇدەك. ھوي، ماڭا قىلغان غەمخورلۇقى شۇما؟ ئەمدى كەمپىر ئىككىيلەننىڭ قارنىنى قانداق باقىمەن دەيمەنا! ئۇكا، ئاشۇ چوتكىباش زادى مەشەدە بارمۇ-يوق، بولسا بىر تېپىشىپ بېرىڭا. گېزىتخانا دېگەندىن

بىر شەھەردە بىرىلا بولار؟…

رەسۇلۇپنىڭ يۈرىكى ئالىقانداق ھىسلار تۈپەيلى سىقىلىپ كەتتى. بۇ چاغدا ئاجايىپ غەمخورلۇققا مۇيەسسەر بولغان ئاق قاشلىق، مۇكچەيگەن بوۋاي يەنە دەيدىغان نۇرغۇن گەپلىرى باردەك ئۇنىڭغا قاراپ، ئاغزىنى ئۈمەللەپ تۇراتتى.

سېتىۋالغان شۆھرەت

شۆھرەت كېسەللىك دەم ئېلىشى بىلەن مومىسىنىڭكىگە چىقىپ يېرىم يىل تۇرغاندا، يېزىدىكى ياشلار بىلەن بەكمۇ چىقىشىپ كەتتى. ئۇ كۈندۈزلىرى سالقىن ئالمىلىق باغقا كىرىۋېلىپ، چۆپلۈككە يانپاشلاپ كىتاب ئوقۇيتتى ياكى بارماقلىرىنى يۇمۇپ-ئېچىپ سانىغىنىچە قەغەزگە بىر نېمىلەرنى جىجىلاپ، ئۆچۈرەتتى. كەچقۇرۇنلىرى مەھەللە دوقمۇشىدا خاماندىن قايتىپ كەلگەن ياشلار توپلىشىپ خېلىغىچە پاراڭ سېلىشاتتى ۋە بىر چاغلاردا چاقچاقتىن چىڭغا چىقىشىپ، ئارىسىدىكى بەزىلىرىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ "چۆككۈشەتتى".

ئەنە شۇ توپنىڭ ئارىسىغا شۆھرەت ئانچە زورۇقمايلا قېتىلىپ كەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ تارتىنماس مىجەزى ۋە شاڭخوچىلىقى بىلەن نەگىلا بارسا ئۆزلىشىپ كېتەتتى. دېمىسىمۇ، ئۇ يېزىغا كەلگەندىن كېيىن مەھەللە ياشلىرىنىڭ بىر نەچچە ئولتۇرۇشى "شەھەرلىك مېھمان"نىڭ قىزىق پاراڭلىرى، ھىسام ھەققىدىكى

ئەڭ يېڭى مەلۇماتلىرى ۋە دۇنيادىكى ئاجايىپ-غارايىپ ئىشلار توغرىسىدا ئېيتقان ھېكايىلىرى بىلەن قالتىس قىزىپ كېتتى.

— بولىدىغان نېمىكەنا مۇنۇ زۇڭ! — دېيىشەتتى يىزا يىگىتلىرى ئەمدى شۆھرەتنى كۆرسىلا.

بىر كۈنى كەچقۇرۇنلۇقى شۆھرەت يەنە بارماق پۇكۇپ، ئېچىش بىلەن بەنت بولۇپ كېتىپ، تاماقنىمۇ قارىمىدى. ئەلۋەتتە، مەھەللە دوقمۇشىغىمۇ چىقالمىدى.

— شۆھرەت، بالامەي، ئاغىنىلىرىڭ كىرىپتۇ! — مومىسىنىڭ ساراي ئۆينىڭ بوسۇغىسىدىلا توختاپ ئېيتقان گېپىنى شۆھرەت تەستە ئاڭقىردى. ئاڭغىچە دوقمۇش جامائىتىدىن بەش-ئالتە يىگىت ئۆيگە دۈكۈرلەپ كىرىشتى. — پاھ، پاھ، بىزنىڭ ئابدۇشۆھرەت بالا يازغۇچى ئوخشىمامدۇ، قالتىسمۇ يېزىپ كېتىپتا خەتلەرنى! — دېدى يىگىتلەردىن بىرى. شۆھرەت ئەتراپىدا يېيىلىپ ياتقان قەغەزلەرنى پۇرلەپلا بىرچەتكە يىغدى، ئۆزى توپا چاڭقىپ تۇرغان كىگىزدە دۈم ياتقان يېرىدىن ئىرغىپ تۇردى.

— كېلىڭلار ئاغىنىلەر، قېنى تۆرگە، قېنى...

تۆردىن ئورۇن ئالغان يىگىتلەردىن بىرى يېنىدا ياتقان ۋاراقلاردىن بىرىنى قولىغا ئېلىپ، سىنچىلاپ قارىدى-دە، بايا پاراڭ قىلغان ئاغىنىسىگە كۈلۈمسىرەپ قارىدى:

— موللا تاپقاقكەنسەن جۇمۇ ئىنايىتۇل، شۆھرەت بالا يازغۇچى بولمىسىمۇ شائىركەن ئەمەسمۇ!

— ئىككىسى بىرگەپ، — دېدى ئىنايىتۇل بوينىنى سەل سوزۇپ ئىككى يانغا قاراپ قويۇپ، ئاندىن ئۇ شۆھرەتتىن سورى-

دى، — راستمۇ شۆھرەت بالا؟

— سەھرانىڭ بالىلىرىمۇ بوش ئەمەس، — دېدى شۆھرەت جاۋابەن. ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن ئىنايىتۇل ئۆزىنىڭ سوئالىغا تەستىق سەزدى-دە، مەھەللىلىكلىرى ئالدىدا كەلتۈرۈپ غادىيىۋالدى ھەمدە مەھەللە ياشلىرىنىڭ ئۆزىنىڭ ”خويمۇ ئەقىللىق“نەۋرىسىگە خېرىدارلىق قىلىۋاتقىنىدىن خۇشاللىقى ئىچىگە سىغماي قالغان موماي دوڭغاسلاپ يۈرۈپ داستىخان راسلاۋاتقاندىمۇ، بالىلار شۆھرەتنىڭ ”ئېلىڭلار-بېقىڭلار“لىرى بىلەن چاي ئىچىشىۋاتقاندىمۇ، ئۇ بىلەرمەنلىك قىلىپ شائىرلار بىلەن يازغۇچىلارنىڭ خۇسۇسىيەت پەرقىنى چۈشەندۈرۈپ ئولتۇردى:

— ئىككىسى بىرگەپ، ئىككىلىسى گەپلەرنى قورسىقىدىن چىقىرىپ يازىدۇ. ئەممازە، يارماقنىمۇ ئارمانسىز ئالىدۇ دېيىشىدىغۇ...

بۇ گەپلەر بولىۋاتقاندا شۆھرەت ئۈنچىقماي، ئەمما ئىنايىتۇلنىڭ ھەربىر سۆزىگە يېقىملىق باش لىڭشىتىپ ئولتۇردى. ئەمدى ھەممە يىگىتلەر ئۇنىڭغا بۆلەكچىلا بىر ھۆرمەت نەزىرى بىلەن تىكىلىشتى. بۇنى شۆھرەت ئوڭايلا سېزىپ، ئىچى-قارنى يورۇپ قالغاندەكلا بىرخىل كەيپىياتقا چۆممەكتە ئىدى.

— قېنى شۆھرەتۋاي بالا، — دېدى ئىنايىتۇل ئاخىرى، — ماۋۇ جىجىلىغانلىرىڭىزدىن ئىككى كەلىمە ئوقۇپ بەرمەمسىز، بىزمۇ قۇلاق موللىسى بولۇپ قالايلى.

شۆھرەت دەررۇ قەغەزلەرنى شالدىرلىتىپ ئالدى-دە، ئوقۇشقا تەمشىلىپ ئاغزىنى ئۆمەللىدىيۇ، توختىۋالدى ۋە باشقىلارغا مەنىلىك قارىدى.

— ئوقۇڭ ئاداش، ئوقۇڭ! — دېيىشتى باشقىلارمۇ. شۇندىلا شۆھرەت ئەتىگەندىن بېرى ئۇن بەش-يىگىرمە قېتىمچە ئۆچۈرۈپ يازغان بىر نەچچە كۇپلېت شېئىرىنى يۈرىكى تىترىگەن، مەڭزىلىرىگە قىزىللىق تەپكەن ھالەتتە چىڭقىلىپ ئوقۇپ كەتتى ...كېيىن ئوقۇغانلىرىنىڭ مەنىسىنى قاراپايىم سۆزلەر بىلەن قايتىدىن چۈشەندۈردى. يىگىتلەر بولسا چۈشىنىقغان ئاتلاردەك باشلىرىنى لىڭشىتىپ بىر-بىرىگە قاراشتى-دە:

— قالتىس گەپ-ھە؟

— ئالامەت كەپتۇ جۇمۇ! — دېيىشتى.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان شۆھرەت يەنە چىداپ تۇرالمىدى. بۇ شېئىرنى قانداق يازغانلىقىدىن تارتىپ، قاچاندىن بېرى يېزىقچىلىقنى باشلىغانلىقىغىچە، شېئىرلىرىنىڭ پات-پاتلا بېسىلىپ تۇرىدىغانلىقى ۋە شەھەردىكى ئاسانلىقچە شېئىر يازمايدىغان بىر چوڭ شائىرنىڭ بىر قېتىم ئۇنىڭ شېئىرىنى ئوقۇپ تەسىرلىنىپ، ھەتتا يىغلاپ كەتكەنلىكىگىچە... ئۇزاقتىن-ئۇزاق سۆزلەپ، ئاخىرى ھاردۇقتىن چىققاندەك بىراقلا توختىدى.

— دادىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە؟ — دەپ سوراپ قالدى باياتىن بېرى ئىنچىك ئۈن چىقارماي ئولتۇرغان ۋىجىكرەك يىگىت، دادۇي كاسسىرى نەبىجان. ئۇ ئۆزى شېئىر يازالمىسىمۇ شېئىرغا بەك قىزىقاتتى ۋە گېزىت-ژۇرناللارغا بىر قۇچاق يېزىلىۋېلىپ دائىم شېئىر-ھېكايە ئوقۇيتتى. شۆھرەت نەبىجاننىڭ سوئالىغا جاۋابەن، پەقەت كىچىك پېئىل ئادەملەردىلا بولىدىغان بىرخىل قىياپەت بىلەن سەل ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى-دە، كېيىن:

— ئەخمەت... ئەخمىدى، — دېدى ئاستاغىنە.

— ھە... مۇنداق دەڭ، ھېلىقى دائىم شېئىرى چىقىدىغان "ش. ئەخمىدى" دېگەن سىز كەنسىز دە! — نەبىجان ئەجەبلىنىش ھەم ھۆرمەت ھېسسىياتى بىلەن شۆگەپنى قىلغاچ ئورنىدىن سەل قوزغىلىپ كەتتى. شۆھرەت كۆزلىرىنى كىگىزگە قادىغىنىچە سەل كۈلۈمسىرىدى. ئۇنىڭ بۇ ھالىتى باياتىن مەھەللە يىگىتلىرى ئارىسىدا كاتتا ھۆرمەتكە ئىگە نەبىجاننىڭ قىياپىتىگە دىققەت قىلىشىپ ئولتۇرغان يىگىتلەرگە تېخىمۇ تەسىر قىلدى ۋە ساھىبخانا يىگىت مېھمانلارنىڭ ئالدىدا كەم كۆرۈلىدىغان دىققەت ئېتىبارغا، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولدى.

شۇ ئىشتىن بىر ھەپتىچە كېيىن بولسا كېرەك، بىر كەچقۇرۇنلۇقى مەھەللە يىگىتلىرى ئادەت بويىچە دادۇي ماگىزىنى ئالدىغا — دوقمۇشقا يىغىلىشقىنىدا، شۆھرەت يىگىتلەرنىڭ سوئاللىرىغا جاۋابەن "شېئىر دېگەننى قانداق يازىدىغانلىق" ھەققىدە قىزىقارلىق تەجرىبە تونۇشتۇرىۋاتقىنىدا، توپقا ئەمدىلا كېلىپ قوشۇلغان نەبىجان سالامدىن كېيىنلا يانچۇقىدىن بىر پارچە گېزىتنى چىقاردى-دە:

— شۆھرەت، ماۋۇ گېزىتكە بىر شېئىرىڭىز بېسىلىپتۇ، — دەپ گېزىتنى شۆھرەتكە ئۇزاتتى ۋە قوشۇپ قويدى، — قالتىس يېزىۋېتىپسىز جۇمۇ.

يىگىتلەر شۆھرەتنىڭ ئەتراپىغا دۈررىدە ئولاشتى. «ش. ئەخمىدى» نامىدىكى بىر پارچە لىرىك شېئىر پۈتۈن ئەدەبىيات بېتىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكىنى ئىگىلىگەنىدى. شۆھرەت گېزىتكە ئۇزاققىچە تىكىلىپ قالدى. خۇشاللىقىدىنمۇ ياكى باشقا

سەۋەبتىنمۇ ئۇنىڭ گېزىت تۇتقان قوللىرى بىلىنەر-بىلىنمەس تىترەيتتى. يۈزىمۇ شەلپەردەك قىزارغان، ھەتتا سەل تەرلىگەنىدى.

— تا…تازىمۇ چاپسان بېسىپتا، — دېدى ئۇ ئاخىرى ئۆز-ئۆزىگە سۆزلىگەندەك پىچىرلاپ. ئۆپچۆرىدىن تەستىقلاش ئاۋازلىرى ئاڭلاندى:

— ياراپ قالدى-دە!

— ياخشى مالغا چاققان خېرىدار دەڭلار!…

باياتىن بېرى بويىنىنى سوزغىنىچە گېزىتكە زوقى بىلەن تىكىلىپ تۇرغان ئىنايتۇل بىردىنلا بېشىنى شۆھرەت تەرەپكە بۇراپ چاقچاق قىلدى:

— ئەمىسىزە، شۆھرەت بالا، بۇ شېئىرىڭىزنى بىر يۈيىدىكەنمىز-دە، ئەمدى…سىز بولۇپ، بىز بولۇپ دەيمىنا…

— چاتاق يوق، — دېدى شۆھرەت ئىككىلەنمەيلا، — بۇنىڭ قەلەم ھەققىنىڭ يېرىمىنى خەجلەپ قويساقمۇ ھەرقايسىڭلارنى پوڭكەيلى قىلىۋەتكىلى بولىدۇ جۇمۇ!

— ئالاھازەل…، — ئىنايتۇل ئالدىراپ سۆز باشلاپ، بىر-ئىككى قېتىم يۆتىلىۋەتتى، — قانچىلىك بىر نېمە بېرەر؟

— بۇنىڭغىما؟ — شۆھرەت ئۆزىنىڭ ئاغزىغا تىكىلىپ قېلىشقان كۆزلەرگە تەكشى بىر قارىۋېتىپ، پەرۋاسىزلا جاۋاب قايتۇردى، — نومۇس قىلسىمۇ ئەللىكنىڭ ئۈستىدە ئويناپ قويار!…

— پاھ، پاھ! —…دېدى ئىنايتۇل ئەتراپىغا ئەلەڭلەپ قاراپ، — يارماق دېگەننى شېئىر كەشلەر سۈزىدىغان گەپكەن جۇ-

مۇڭلار.

—شۇنداق بەرمىسە بولامدۇ،—دېدى نەبىجان سالماقلىق سۆزلەپ،—بۇ دېگەن مىڭە چارچىتىدىغان ئىش تۇرسا، كۆرگەندىلا ئادەم قىلىدىغان ئوقەت ئەمەستە بۇ...

يەنە ئىككى ھەپتە ئۆتتى. مەھەللىدە شۆھرەتنىڭ ئابرويى ئالاھىدە ئۆسۈپ، ئەر-خوتۇنلار چاي ئۈستىدىكى پاراڭلىرىدا ”ھوي، ھېلىقى تۇل موماي گۇشنەرىخاننىڭ شەھەرلىك نەۋرىسى بارغۇ، قەۋەتلا يازارمەن بالىكەن جۇمۇ، يارماق دېگەننى جاننى خوراتمايلا ئۇسۇۋالىدىكەنا كاساپەت!...“دېيىشىپ ئولتۇرغان، ئىچكەركى ئۆيدە چاچ تاراۋاتقان گۇسمەستەك قىزلىرى بولسا ئاشۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، شۇ بالىنى كوچىدا كۆرگەندە پىسسىڭىدە قىلىپ مەنىلىك كۈلۈپ قويۇشتى، كۆڭۈللىرىگە پۈكۈپ قويغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە شۆھرەت مەھەللە يىگىتلىرىدىن بەش-ئالتىسىنى ئەگەشتۇرۇپ ئانچە يىراق بولمىغان يېزىلىق پوچتىخانىغا باردى-دە، يېنىدىن ئۈستىگە كۆك سىياھ بىلەن خەنزۇچە خەتلەر يېزىلغان، يېشىل رەڭلىك، ئالىقانچىلىك چەكنى چىقىرىپ پوچتا خادىمىغا ئۇزاتتى ۋە ئاغىنىلىرىنىڭ كۆزىچىلا 60 يۈەن ”قەلەم ھەققى“نى ساناپ تۇرۇپ ئالدى. شۇ ئاخشىمى مەھەللە ياشلىرى شۆھرەتنىڭ مومىسىنىڭ ئۆيىدە دۆڭگە-داراس بىلەن بەزمە قاينىتىپ، شۆھرەتنىڭ زاۋۇتىدىن ئۈنىڭ 9-ئايلىق مائاشى ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن 60 يۈەن پۇلنىڭ تېگىنى خەجلەپ، ”ش. ئەخمەدى“نىڭ يېڭى شېئىرىنى ”يۇيۇشتى“.

www.uyghurkitap.com

بەش قولدەك مەلۇم

بېشىم قاتقىنىچە بىنادىن تۆۋەنگە چۈشتۈم. ھېلىلا ئىنىم-
دىن تېلېفون كەلدى. ئايالىم يىراق بىر سەھراغا چىقىپ كەتكە-
نىدى. كونا كېسەلى تۇيۇقسىز قوزغىلىپ قاپتۇدەك. شۇڭا
كىچىك ماشىنا تېپىپ ئالدىمغا كەلگەي، دەپ خەۋەر كىرگۈزۈپ-
تۇ. مەن يا بىر باشلىق بولمىسام، نەدىنمۇ كىچىك ماشىنا
تاپارمەن؟ كاشكى ئىدارىمىزنىڭ ماشىنىسى بولسىمىغۇ...

شەھەرلىك ھۆكۈمەت دەپ ئاتىلىدىغان بۇ تۆت قەۋەتلىك
بىنادا ئىشلەۋاتقىنىمغا بىر يىلدىن ئاشقان بولسىمۇ، ئادەملىرى-
نى ئانچىلا بەك تونۇپ كېتەلمىگەنىدىم. كاتتىباشلىرىنىڭغۇ ئەس-
لا. ئاددىيسى ماڭا قوشنا بۆلۈملەرگە باش تىقىپ جىندەك ئول-
تۇرۇپ چىقىشقا پۇرسەت يوق ئىدى. چۈنكى ھەركۈنى ئەتىگەندە
بۆلۈمگە كىرەتتىم-دە، سان-سىپىر جەملەيتتىم. دۇنيا تۈگەپ
كېتەر، ئەمما لېكىن بۇ سان-سىپىرلار تۈگەيدىغاندەك ئەمەس
ئىدى.

بىنا سۇپىسىدا تۇرۇپ، ئۇيان-بۇيانغا بويۇندىغىلى تۇر-
دۇم. ھۆكۈمەت ئىشخانىسىدىكى بىر يىگىت بىلەن سالام-سائە-
تىم بار ئىدى. خىيالىمدا شۇ كۆرۈنۈپ قالغىدەك بولسا ياردەم
قىلىشنى ئۆتۈنمەكچى ئىدىم. بىراق شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئۆزى

تۇرماق، سايىسمۇ كۆرۈنمەيتتى.

—كىمنى ئىزدەۋاتىسىز؟—قوپال، بوم بىر ئاۋاز مېنى ئەندىكتۈرىۋەتتى. ئوڭ تەرىپىمگە قايرىلىۋىدىم، يۈز، بويۇنلىرى قىپقىزىل، ياپ-ياشلا تۇرۇپ قورساق سالغان، دوغىلاق بىرەيلەن ماڭا قاراپ قېشىنى ئېتىپ تۇرۇپتۇ. مەن قايرىلىشىم بىلەن قېشىنى يەنە بىر ئاتتى. بۇ كىشىنى مەن دائىم مۇشۇ يەردە كۆرۈپ تۇراتتىم.

—ئىشخانىدىكى نېغمەتجاننى ئىزدەۋاتاتتىم،—دېدىم مەن دەررۇ،—كۆرگەنسىزمىكىن؟

—كۆرمەيزە،—دېدى دوغىلاق،—بىرنەچچە كۈننىڭياغى مېھمانلار بىلەن يېزا ئايلىنىۋاتىدۇ. بەش قولىدەك مەلۇمغۇ بىزگە.

—ئەستا!—دېدىم،—ئەمىسە كەچكىچە كەلمەيدىكەن-دە.

—شۇدە، نېمە قىلاتتىڭىز ئۇنى؟—دوغىلاق يېنىمغىراق كېلىپ كۆزۈمگە قادالدى.

ئەھۋالنى ئۇنىڭغا ئېيتتىم.

—ئاپلا!—دوغىلاق بىردىنلا تەۋرىنىپ كەتتى،—تېخى بايىلا پىلان كومىتېتىنىڭ ماشىنىسى قۇرۇقلا چىقىپ كەتتا! شوپۇر بالا ياق دېمەيدىغان نېمىدىچۇ. بەش قولدەك مەلۇمغۇ!

—بىراق، مەن تونىمايمەن-دە ئۇ بالىنى، ئىسمى نېمىدا؟

—دەپ قويدۇم تەسەللايى ۋە ئۈمىدسىز ئاھاڭدا.

—ئىسمى نىجات ئەمەسمۇ، راخمانكامنىڭ ئوغلى-دە، مەشەدىكى راخمانكامنىڭ... بىلمەمسىز؟

—قايسى راخمانكامنىڭ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

—ما بالىنى، مەشەدە ئىشلەۋېتىپمۇ بىلمەمسىز؟! ماۋۇ ئەدلىيىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى راخمانكامچۇ. بەش قولدەك مەلۇمغۇ؟

نېمە ئامال بار؟ باشتا دەپ ئۆتتۇمغۇ، ئەيتاۋۇر مۇشۇ بىناغا كىرىپ-چىققانلاردىن ماڭا قاراپ قويغىنىنىڭ ھەممىسىگە سالام بېرىمەن، ئەمما ئىسىملىرىنى بىلمەيمەن. نەدە، نېمە ئىش قىلىشىدىغانلىقلىرىنىمۇ تولۇق ئۇقمايمەن.

—ماشىنا كىرەك قىلىدىغان ئادەم بالدۇرراق مەشەدە تۇرمامسىز، —دېدى دوغىلاق يەنە سۆزگە كىرىشىپ، —ئەتىگەن شامىكامنىڭ «ۋولگا» سىمۇ مەشەدە بىرەر سائەتچە بىكار تۇردى. شامىكام بۆلمىسىدىن ۋاقچە چىقىپ، ئوبلاستقا يىغىنغا ماڭدى، غاچچىدىلا چىقىۋالاتتىڭىز-دە!

دېگەن بىلەن شامىكامنى تونۇيتتىم. ئۇ دېگەن شەھەر باشلىقى-دە. ئۇنىڭ ماشىنىسىغا ھۆرۈ-پۈرۈ دېگىلى بىزكىم ئىدۇق شۇنچە؟ يەنە مۇنۇ دوغىلاقتەك جۇيجاڭ-پۇيجاڭ... شۇلارنى ئويلىغاچ تەسەللايىسىغىلا سوراپ قويدۇم:

—شامىكامنىڭ شوپۇرى كىمدا؟

—بەش قولدەك مەلۇمغۇ. شۇنىمۇ ئۇقماي يۈرەمسىز؟! ھېلىقى، ئىلگىرى ئاشپەزلىك قىلغان قۇربان ئەينەكچۇ؟

—راست، ئۆزەم مەشەدە بولغان بىلەن، بۇ يەردىكى ماشىنىلارنىڭ، شوپۇرلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقمايمەن جۇمۇڭ، —دېدىم ئۇيالغاندەك بولۇپ. شۇ مىنۇتتا مۇنۇ بىلەرمەن دوغىلاقنىڭ ئالدىدا راستىنىلا كىچىكلەپ قېلىۋاتاتتىم.

—بالىكەنسىز ئەمىسە! —دېدى دوغىلاق تېرىككەندەك بىر

ھالدا، — ئەڭ باشتا ئۇقتۇالىدىغان ئىشلار مۇشۇ! بەش قولدەك مەلۇمغۇ، جاڭ سىجاڭنىڭ ماشىنىسىنى نۇنۇزا ھەيدەيدۇ، ھېلى-قى يېڭى كەلگەن جىپ شۇنىڭ. خوش، ئەڭكىزە، ئابدۇۋايىت سىجاڭنىڭ ماشىنىسىنى شياۋلىزا ھەيدەيدۇ، ھېلىقى پىتكۈز ئاداشچۇ! ئەمدى ھەرقايسى ئىدارىلەرنىڭ ماشىنىسىغا كەلسەك، خوش قېنى...سودا ئىدارىسىنىڭ قوتۇرىنى يالقۇن ھەيدەيدۇ...

دوغىلاق كىشى بىنا ئالدىدىكى سۇپىدا مىدىر-سىدىر قىلماي نەق بىرسائەت سۆزلىدى-دە، تۆت قەۋەتلىك ھۆكۈمەت بىناسى-نىڭ ھەممە ئىشىدىن ماڭا تونۇشتۇرۇش خاراكتېرلىك ساۋاق بەردى. بۇ ئارىلىقتا تەخمىنەن ئەللىك قېتىمچە ”بەش قولدەك مەلۇم“ ئىبارىسىنى ئىشلەتتى، مەنمۇ مەزكۇر بىنانىڭ ئىچ-سى-رىنىڭ ئۇنىڭغا راستتىنلا بەش قولدەك مەلۇم ئىكەنلىكىگە جەز-مەن ئىشەندىم...

بەلكىم دوغىلاقنىڭ تونۇشتۇرۇشى يەنىمۇ داۋاملاشقان ۋە ئەمدى ھۆكۈمەت بىناسىنىڭ ئىچىدىكى باشقا ئىشلارغىمۇ ئۆتكەن بولار ئىدى، ئاڭغىچە رىشاتكىلىق دەرۋازىدىن مەن مۇشۇ بىنادا تولا كۆرىدىغان باشلىقسىمان بىر ئادەم كىرىپ كەلدى-دە، ئۇ-نىڭ بىلەن تولىمۇ قەدىناسلارچە كۆرۈشۈپ بىنا ئىچىگە باشلاپ كىرىپ كەتتى. دەل شۇ ئەسنادا بۇ بىناغا مەندىن ئىككى يىل بۇرۇن كەلگەن بۆلۈمدىشىم سۇلايمان يېنىمدا پەيدا بولۇپ قال-دى.

— نېمە، سالى بايۋەچچە بىلەن تازىمۇ مۇڭدىشىپ كېتىپ-سەنغۇ، — دېدى ئۇ كۇلۇمسىرەپ.

— كىم ئۇ سالى بايۋەچچەڭ؟ — سورىدىم تېڭىرقاپ.

—هازىرقى دوغىلاقچۇ، ئەجىبا، تونۇشمايتتىڭمۇ؟

—ئىشقىلىپ مەشەددە تولا كۆرىمەنغۇ، قانچىنچى قەۋەتتە ئۆينىڭ بۆلۈمى؟

—ھا…ھا…ھا. . .—سۇلايمان تازىمۇ قاتتىق كۈلۈپ كەتتى، ھەتتا سوئالىمغىمۇ يەنە كۈلكە ئارىلاش جاۋاب بەردى،—بۇ يەردە ئىشلىمەيدۇ ئۇ. يا ئۆزى مەشەددىمەن دېدىمۇ؟

—ئۇنداق دېمىدى،—دېدىم تېخىمۇ تېڭىرقاپ،—ئەمما بۇ بىنانىڭ ئىشلىرىنى پىت-سىركىسىگىچە بىلىدىكەنغۇ. ئېيتقىنا زادى كىم ئۇ؟

—بەش قولدەك مەلۇمغۇ!—دېدى سۇلايمان ئاۋازىنى باشقىچە ئۆزگەرتىپ، بىرىنى دورىغاندەك تەلەپپۇزدا،—باشلىقلارنىڭ ئۆيچۆرىسىنى چۆرگىلەپلا ئۆمرى ئۆتۈپ كېتىۋاتقان سالى بايۋەچچە دېگەن تەييارتاپ بىكارچى ئاشۇ!

ئۇنتۇغاق قىز

ھەركۈنى كەچقۇرۇنلۇقى خىلۋەت باغچىنىڭ ئىچكىرىسىدىكى ئورۇندۇقتا ئاشۇ قىز جىمجىت ئولتۇرۇپ كىتاب ئوقۇيتتى. كەينىگە تاشلاپ بىرلا يەردىن بوغۇۋالغان ئۇزۇن چېچى ۋە ئاۋاترەڭ ئۇزۇن كۆڭلىكى ئۇنى بەئەينى كېپىنەككە ئوخشىتىپ قويغانىدى.

ئادەتتە بۇ ئۆيچۆرىگە ئادەم كۆپ كەلمەيتتى، گاھى-گاھىدا

باغچا دەرۋازىسى ئالدىدا بويىنىغا فوتو ئاپپارات ئېسىپ، قولىدا ئەۋرىشكە ئالبومى كۆتۈرۈۋالىدىغان چاقماق كۆڭلەكلىك يىگىتلا مەنزىرىلىك جايدا رەسىمگە چۈشۈشنى خالىغۇچى خېرىدارلىرىنى باشلاپ بۇ يەرگە كېلەتتى، كەلگۈچىلەر ۋاراڭ-چۇرۇڭ قىلىشىپ، رەسىمگە چۈشۈپ بولۇشقاندىن كېيىن كېتىپ قالاتتى. دېمىسىمۇ باغچىنىڭ ئەڭ مەنزىرىلىك جايى، قويۇق تېرەكلىك، ياپيېشىل چىملىق، كۈن نۇرىدا چاقناپ، سېھىرلىك ئالا كۆلەڭگىلەر ھاسىل بولۇپ تۇرىدىغان يەرمۇ مۇشۇ ئەتراپ ئىدى.

قىز بەزىدە كىتابتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، يىگىتنىڭ چاققان ھەرىكىتىگە، رەسىمگە چۈشكۈچىلەرنىڭ قىزىقارلىق قىياپەتلىرىگە بىر پەس تىكىلىپ قاراپ قوياتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ خىيال سۈرۈۋاتقانلىقىنى ياكى تاماشا كۆرۈۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى، يىگىت بارغانسېرى ساياھەتچىلەرنى بۇيەرگە كۆپرەك باشلاپ كېلىدىغان بولۇپ قالدى، بېرىپ-بېرىپ كېيىنچە ئۇ خېرىدارلىرىنى مۇشۇ يەردىلا كۈتىدىغان بولدى. كۈننىڭ ئاخىرقى نۇرى قېلىن دەرەخزاردىن تامام غايىب بولغاندىلا قىز كىتابىنى يېپىپ ئورنىدىن تۇردى، خىش ياتقۇزۇلغان تارغىنە يولدا ئۇنىڭ مۇزىكىدەك رىتىملىق ئاياغ تىۋىشى ئۇزاققىچە ئاڭلىنىپ تۇراتتى. قىز كەتكەندىن كېيىن سۈرەتچى يىگىت ئاندىن ھېلىقى ئىككى كىشىلىك يالغۇز ئورۇندۇققا يېقىنلاپ كېلىپ، قىز ئولتۇرغان جايدا ئۇزاققىچە بېشىنى ئېگىپ ئولتۇرۇپ كەتتى، بۇنداق چاغلاردا رەسىمگە چۈشۈش ئۈچۈن كەلگەنلەر ئۇنىڭ خىيالىنى بۆلۈۋېتەتتى. قىز ھەركۈنى قەرەلىدە مۇشۇ يەرگە كېلەتتى. سۈرەتچى يىگىتمۇ شۇ يەرگە كېلەتتى، سۈرەتچى يىگىت

www.uyghurkitap.com

شۇ ئەتراپنى پەرۋانىدەك ئايلىناتتى.

كۆنلەرنىڭ بىرىدە قىز ئوقۇۋاتقان كىتابنى قاتلاپ ئورۇندۇق ئۈستىگە قويدى-دە، چىرايلىق بېشىنى سەل قىڭغايتىپ ئۇزاقتىن-ئۇزاق خىيالغا چۆمدى. يېقىنلا يەردە دەرەخ شاخلىرىنىڭ ئۇچىدا ئىككى قۇشقاچ تىنماي ۋىچىرلاشماقتا ئىدى. بىر چاغدا قىز ئورنىدىن تۇردى-دە، دەرەخلىق ئارىسىدىكى خىش ياتقۇزۇلغان تار يولدا رىتىملىق مۇزىكا پەيدا قىلىپ، باغچا دەرۋازىسى تەرەپكە يول ئالدى.

—سىز... كىتابىڭىزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىز!

قىسقا، ئەندىككەندەك ئاۋاز قىزنى توختاتتى. ئۇ نازاكەت بىلەن قايرىلدى. چىرايىغا قىزىللىق تەپتى.

—رەھمەت سىزگە!

ئاشۇ يازدا قىز بىرنەچچە قېتىم كىتابىنى ئۇنتۇپ قالدى.

بىر يىلدىن كېيىن ئۇلار باغچىنىڭ خىلۋەت يېرىدىكى ھېلىقى ئورۇندۇقتا قايتىدىن كېلىپ ئولتۇرۇشتى. ئېغىرلىشىپ قالغان قىزنىڭ چىرايىغا بەخت داغلىرى قونغانىدى. يىگىت قولىدىكى چىرايلىق ئالبومنى ۋاراقلاپ، كۈلكىدىن ئاغزىنى يۇمالماي سۈرەتلەرنى مەشۇقىغا كۆرسىتەتتى، ئالبومدىكى سۈرەتلەرنىڭ ھەممىسىدە كىتاب ئوقۇۋاتقان، خىيال سۈرۈۋاتقان، خىش ياتقۇزۇلغان تار يولدا كېتىۋاتقان بىرلا قىز بار ئىدى.

—قەدىرلىكىم، ئاشۇ كۈنى كىتابىڭىزنى ئۇنتۇپ قالمىغان بولسىڭىز، سىزگە... قانداقمۇ؟ —يىگىت ھاياجان بىلەن پىچىرلىدى. قىزنىڭ پەقەت قىزلارغىلا خاس گۈزەل، قۇۋلۇق چاقناپ تۇرغان كۆزلىرى يىگىتكە —ئېرىگە يەر ئاستىدىن تىكىلدى.

ئېغىرلاشقان ۋە بەختتىن بوشاشقان بەدىنى مەزمۇت بىر تاغقا ئاستا يۆلەندى.

قىز ئۇنچىقمىدى. راست، ئۇ ئاشۇ كۈنى زور غەيرەت بىلەن شۇنداقلا تەشۋىش بىلەن كىتابنى ئەتەي ئۇنتۇپ ماڭغىنىنى سۆيۈملۈككىگە قانداق ئېيتسا بولاركىن؟!

ياشلىقتىكى بىر مەكتۇپ

ئىككى كۈندىن بېرى نارىمان ئەپەندى قەپەزدىكى شىرغىلا ئوخشاپ قالدى. جاراڭلاپ تۇرغان كەڭ-كەڭرى ئىچكىرى-تاشقىرى ئۆيلەر، ئازادە باغلىق هويلا ئۇنىڭغا تار بىلىندى. كۆپتىن بۇيان تاماكا چەكمەيدىغان ئادەم ئۇلاپ چەكتى، ئىككى يىل ئىلگىرى هاراقنى تاشلىغان ئادەم ئىچتى، ئىچكەندىمۇ سۇدەكلا ئىچتى. يېرىم كەيپ هالىتىدە شىددەت بىلەن هويلىدىن ئاشخانا ئۆي ياققا بىر-ئىككى قېتىم باستۇرۇپ كەلدىيۇ، ئىشىك ئالدىدا قورچاق ئويناۋاتقان ئىككى ياشلىق قىزچاققا، تۇنجى نەۋرىسىگە كۆزى چۈشۈپ، ئىزىدا توختاپ قالدى. نائىلاج كەينىگە ياندى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئىچى-باغرى لازا سۈيى قۇيۇۋەتكەندەك ئېچىشاتتى، كۆيەتتى. غايىب بىر قول بەجايىكى ئۇزۇن تىرناقلىرى بىلەن يۈرىكىنى تاتىلايتتى. مەستلىكتىنمۇ، غەزەپتىنمۇ، بېشى چىڭقىلىپ، چېكە تومۇرلىرى كۆيۈپ كەتكەندى. يىللارنىڭ ئالدامچى قولى كۈمۈش نەقىشلەرنى چەككىلى تۇرغان ئۆسكىلەڭ

چاچلىرى ئىگىسىنىڭ كۆڭلىدەكلا پەرىشان چىچىلغانىدى.

”26 يىل، — دەپ ئەلەم بىلەن ئويلىدى نارىمان ئەپەندى يېزىق ئۆيىدىكى شىرەنىڭ گىرۋىكىگە جەينىكىنى تىرىگىنىچە بارماقلىرى بىلەن يىرىك چاچلىرىنى قامااللاپ. ئۇ مۇشۇنداق ھالەتتە تالاي-تالاي كۈنلەر، تۈنلەر ئولتۇرۇپ مىرىنۇس قويى تەتقىقاتى ئۈستىدە باش قاتۇرغان، بىراق بۇگۈنكىدەك ھال تۇنجى قېتىم ئىدى، — 26 يىلدىن بېرى سەن سورەييە مېنى ئالداپ كەپسەن-دە، دوپپامغا جىگدە سېلىپ ئۆتۈپسەن-دە؟ تۆت بالىنى تېرەكتەك ئۆلغايتقۇچە، بىر نەۋرىلىك بولغۇچە تۇلكە قەلبىڭنى تالاي-تالاي دوست-بۇرادەرلەرگە، مېھمانلارغا ماختاپ بېرىپتىمەنا، سېنىڭ بىلەن بىر ئۆمۈر ھەمىياستۇق بولۇپ كەپتىمەنا، ساداقىتىڭدىن قىلچە گۇمانلانماي، شىرىن-شېكەر سۆزلىرىڭگە ئالدىنىپ، ئۆزۈمنى ئالەمدىكى ساناقلىق بەختلىك ئەركەكلەرنىڭ، سۆيۈلمىگەن گۇلنىڭ ساھىبقىرانى بولمىش ئامەتلىكلەرنىڭ بىرى ساناپ يۈرۈپتىمەنا! ئىسىت، باش ئاقىرىپ، چىش سارغىيىپ، ئىزا-نومۇسنىڭ كۆزىگە قارايدىغان بولۇپ قالغان بۇ كۈنلەرگە كەلگەندە كاشكى سېنىڭ نەيرەڭۋاز ئۆتمۈشۈڭنى ئۇقمايلا باقى ئالەمگە كېتىپ قالغان بولسامچۇ، شۇ لەنىتى خەتنى كۆرمەيلا قالغان بولسامچۇ! ...“

نارىمان ئەپەندى ئەلەملىك خىياللار ئىلكىدە تولغىنىپ تۇرۇپ بەل تاسمىسىدىكى ئاچقۇچ ئىلغۇ چىغا ئىلىنغان بىر توپ ئاچقۇچنى ئالدى. ئارىسىدىكى بىرتال سېرىق ئاچقۇچنى تاللاپ، يېزىق شىرەسىنىڭ ئوتتۇرا تارتمىسىنى ئاچقانىدى. تارتمىدىن سارغىيىپ، قورۇپ، چىڭراق قاتلىنىسلا ئىز بويلاپ يىرتىلىدى-

www.uyghurkitap.com

غان بولۇپ قالغان دەرىجىدە چۈرۈك، تۆت پۈكلەنگەن بىر قە-
غەزنى ئالدى. ئىككى كۈندىن بېرى بۇ ئالىقانچىلىك قەغەزنى،
ئارامىنى بۇزغان لەنتى مەكتۇپنى تالاي قېتىم شۇنداق ئالغان،
هازىرقىدەك تىترەپ تۇرغان قوللىرىدا ئاچقان، نەپرەت يېغىپ
تۇرغان كۆزلىرىنى بار-يوقى بەش قۇرلا، سەتتىن سەت يېزىل-
غان خەتكە تىككەن، هەر ئوقۇغىنىدا بىر ئۆلۈپ-تىرىلگەنىدى.

"قەدىرلىكىم S:

سىزنى سېغىندىم، سىزنى دائىمقىدىنمۇ بەتتەررەك سېغىن-
دىم، ئەتە هېلىقى جايدا، بۇرۇنقىدەك مەزگىلدە كۆرۈشەيلى،
هېلىقى ئاچچىقى يامان بىلىپ قالمىسۇن!

شاپتۇل"

"لەنتى ئالدامچى، — نارىمان ئەپەندى باشلانغۇچ مەكتەپ-
نىڭ يېڭى ئوقۇغۇچىسىنىڭكىدەك قوپال، قىڭغىر-قىيسىق يې-
زىلغان خەتكە بىگىزدەك، ياق، زەهەرلىك ئوقيادەك بەتلەنگەن
كۆزلىرىنى تىكىپ تۇرۇپ، خورسىنىپ ئويلىدى، كىمنى لەن-
تى ئالدامچى دەۋاتقىنىنى شۇ تاپتا ئۆزىمۇ هېس قىلالمايتتى.
"S" نىمۇ ياكى "شاپتۇل"نىمۇ؟ يا بولمىسا هەر ئىككىسىنىمۇ؟
ئەلۋەتتە، ئالدى بىلەن ئۇ شۇ تاپتا ئاشخانا ئۆيدە نېمە تۇتۇپ،
نېمە قويغىنىنى بىلەلمەيلا قالغان، ئېرىدىكى غەلىتە، دەهشەت-
لىك ئۆزگىرىشتىن تېڭىرقاپ، چۆچۈپ ئېسىدىن كېتەيلا دېگەن
رەپىقىسىنى ئەيىبلەيتتى، — ۋاي پەس كۆڭۈل، تېخى قىزلار
ئوتتۇرا مەكتىپىنىڭ ئالتۇن مېداللىق ئوقۇغۇچىسىمىش، تۆھ-
پىسى گەۋدىلىك ئوقۇتقۇچىمىش! يازغان خېتىدىن قارىغاندا
ئىلگىرى-كېيىن بىر بەتبەشىرە ئالىقاپقا كۆڭـۇل بېـرىپتىكەن-

www.uyghurkitap.com

سەن-دە، ئىسست ئەقىدەم، يىگىتلىكىمنى ۋاپادارلىقىنىڭ قۇربا-
نى قىلغىنىم، قارا تېخى ”ئاچچىقى يامان“ دەپ شەرتلىك بەلگە
قوشۇۋالغىنىنى ماڭا... سېنى قانداق رەسۋا قىلسام، نېمە كۈن-
لەرگە قويسام بولار-ھە؟ ياشىنىڭ بىر يەرگە بارغىنى، ئاتاق--
ئابروي، ئىدارە-قېرىنداش، قوشنا، بالا-ۋاقا، تېخى
نەۋرە! ...“

ئىككى كۈن ئىلگىرى يېڭىلا يازلىق تەتىلگە چىققان سۇرەيي-
يە ئۆي قاقتى. ئۆيدە ئىلمىي دوكلات يېزىۋاتقان نارىمان ئەپەندى
دائىمقىدەك ئايالىغا بىجانىدىل ياردەملەشتى. چوڭ ئوغلى ئالا-
ھىتەن ياسىتىپ بەرگەن تولىمۇ كۆركەم ۋە چوڭ كىتاب ئىشكا-
پى خېلىدىن بېرى پېشايۋاندا تۇراتتى. تۇرۇپلا نارىمان ئەپەندى-
نىڭ ئۆيىدىكى بارلىق كىتاب، گېزىت-ژۇرنال، ئىشقىلىپ،
قەغەز زاتىنى بىر يەرگە، يېڭى ئىشكاپقا جەم قىلغۇسى كېپقال-
دى. ئاپئاق ئاقارتىلغان يېزىق ئۆيگە يېڭى كىتاب ئىشكاپى
ئالاھىدە ھۆسىن قوشۇۋەتكەندى. ئۆيلەر ئاقارتىلغانىنىڭ ئەتىسى
ئەتىگەندىن باشلاپ ئۇ ئىشقا تۇتۇش قىلدى. ھەممىسىنى، ئۆزى-
نىڭكىنىمۇ، سۇرەييەنىڭكىنىمۇ، باشقىلارنىمۇ، ئىشقىلىپ قە-
غەز ئەۋلادىنى بىر يەرگە دۆۋىلىدى. پۈتۈن بىركۈن دېگۈدەك
ۋاقتىنى مەخسۇس قەغەز رەتلەشكە ئاجراتتى، كىتابلارنىڭ چوڭ-
لىرىنى بىرمۇبىر قاقتى، سۈرتتى، بىرمۇبىر ۋاراقلىدى، يەم-
لىدى، كېرەكسىزلىرىنى شاللىدى...توساتتىن ئاشۇ لەنتى
مەكتۇپ ئەبگا كېپىنەكتەك ئۇچۇپ چىقىپ ئۇنىڭ ئالدىغا چۈش-
تى، بىر كىتابنىڭ قېتىدىن چىقىپ قالدى.

نارىمان ئەپەندى ھېلىقى لەنتى مەكتۇپ ئۇچۇپ چىققان

كىتابنى شىرە ئۈستىدىن قولىغا ئېلىپ، ھەسرەت بىلەن قاراپ كەتتى. ھېلىقى كۈنى ئۇ جىنايەت يوشۇرغۇچى بولمىش مەزكۇر كىتابنى ئىسپات سۈپىتىدە بىر چەتكە ئايرىپ قويغانىدى. «دوستلۇق، مۇھەببەت ۋە بۇرچ توغرىسىدا» دېگەن بۇ كىتاب ئۇنىڭغا شۇنچىلىك تونۇش، ياش نارىمان سۆيگۈگە، بەختكە ئىنتىلىپ تېپىچەكلىگەن يۈرىكىنى تىڭشىغان پېتى تالاي تۈنلەر بۇ كىتابنى قولىدىن چۈشۈرمەي ئوقۇغان، سۈرەييە ئىسىملىك گۈل سۈپەت قىزغا يازغان قايناق مەكتۇپلىرىغا شۇ كىتابتىن ئۈتلۈق نەقىللەرنى ئالغان، نارىمان ئەپەندىنىڭ ياش كېزىدە بۇ كىتاب ۋە مۇشۇنداق بىر يۈرۈش چەت ئەل رومانلىرى يىگىت ۋە قىزلارنىڭ، توغرىسى ئەينى زاماندىكى ئۇيغۇر كىتابخانلىرى-نىڭ مەنىۋى ئۇسسۇزلۇقىنى قاندۇراتتى. بىراق، بىراق دەل مۇشۇ كىتاب بۈگۈن ئۆزىنىڭ قېتىدا ۋاپاسىزلىقنىڭ شەرمەندە گۇۋاھچىسىنى ئىزچىل ساقلاپ كەپتۇ.

ئىشىك تولىمۇ ئېھتىيات بىلەن ئېچىلدى. شىپىرلىغان ئاۋاز نارىمان ئەپەندىنى باش كۆتۈرگۈزدى. بوسۇغىدا ۋاقىتسىز سەمىرىپ كەتكەن، ئەمما ھۆسنى، تەققى-تۇرقىنى تېخىچە يو-قاتمىغان، كەڭ-كەڭرى ئۆيئىچىلىك كىيىملىرى گۈزەللىكىنى يوشۇرالمىغان ئايال سۈرەييە تۇراتتى.

ئايالنىڭ ئېسەنگىرىگەن ۋە تەپتارتقان چىرايى، كۆزلىرى ئېرىگە دەممۇدەم ئىلتىجالىق تىكىلەتتى، سوئال سوراپتتى. نارىمان ئەپەندى ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم بۇ چىرايغا چۈمۈلە چاققان-دەك سەسكىنىپ، ئاداۋەت بىلەن قارىدى، ياق، ئۇ سۈرەييەگە شۇ تەقلىتتە يالت ئېتىپ بىرلا قارىدىيۇ، كۆزلىرىنى شۇ ھامان

ئاللىقاياقتا ئەپقاچتى، ھومايدى.

— تاماق يەۋالامسىز؟

نارىمان ئەپەندى ئۆسكىلەڭ ساقاللىق يۈزىنى بۇرىدى، ئاڭ-قىرالمىغاندەك گۈدۈڭلىدى:

— نېمە؟ ... تاماق؟

— تاماق يېمىگىنىڭىزگە ئىككى كۈن بولدى، بىلەلمىدىم، مىجەزىڭىز يوقمۇ ياكى خىزمەتتە...

— مىجەزىڭىز؟ ... مەن تاماق يەيمەنمۇ تېخى؟ — نارىمان ئەپەندى بىردىنلا ئولتۇرغان ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى. بېشى پىررىدە قېيىپ، ئورۇندۇقنىڭ مەخمەل قاپلانغان يۆلەنچۈكىنى چىڭ تۇتىۋالدى. كۆزلىرى بولسا قىنىدىن چىقىپ كەتكۈدەك چوڭ، غەزەپلىك ئېچىلغىنىچە ئۇنىڭسىزمۇ قورقۇپ كەتكەن ئايالىغا مىختەك قادالغانىدى. نارىمان ئەپەندى ياش يىگىتتەك ئىككىلا ئاتلاپ بوسۇغا تۈۋىگە كەلدى-دە، ئايالىنىڭ قولىدىن ئىتتەرگىنىچە تۆرگە، تامغا يۆلەپ قويۇلغان خورۇم كرېسلوغا ئېلىپ كېلىپ ئولتۇرغۇزدى، ئۆزىمۇ ھاسىرىغان پېتى جايىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئىشكنى چىڭ يېپىپ، ئىلگەكنى سېلىۋەتتى.

— ھىم، تاماق يەيمەنمۇ؟ سىزنىڭ... سىزنىڭ قولۇڭدىن ھە؟ . . . — نارىمان ئەپەندى سەل تۇرىۋېلىپ، ئاۋازىدىكى ھاسىراشنى شۇنداقلا ئۆزىدىكى جىددىيچىلىكنى سەل بېسىۋالدى، — قېرىغاندا نە ئات، نە نومۇس بۇ؟ باشقا ئامال يوق، بۇ ئىشنى ھازىرنىڭ ئۆزىدە مۇشۇنداق ئېنىقلىمىسام بولمايدۇ، — سۆز ئارىسىدا ئۇ قولىدىكى لەنتى مەكتۇپنى، كىتابنى زەرب بىلەن

شىرەگە تاشلىدى. بولۇۋاتقان ئىشلاردىن ساراسىمىگە چۈشكەن، ئاپئاق تاتىرىپ، لاغىلداپ تىترەپ كەتكەن سۈرەييە ئېرىنىڭ كۆزىدىن نېمە قىلىشى كېرەكلىكىنى چۈشەندى. كىرېسلودىن ئارانلا تۇرۇپ تىترىگەن قوللىرى بىلەن شىرەدىن خەت ۋە كىتابنى ئالدى، نارىمان ئەپەندى يەنە تاماكا تۇتاشتۇردى. كۆزلىرى يەر ئاستىدىن ھومىيىپ ئايالىنى تەقىپ قىلدى.

سۈرەييە ئالدى بىلەن كىتابنىڭ مۇقاۋىسىغا قارىدى، لاپپىدە ئېرىگە تىكىلدى. كەڭرى خالتىنىڭ ئىچىدە كۆكرىكى بىر تەۋرىنىپ كەتتى. چىرايلىق كۆزلىرىنى خەتكە، سىپايە نارىمان ئەپەندىنى باشقىچە قىلىپ قويغان مەكتۇپقا يۆتكىدى. ئوقۇدى، ھېچنېمىنى چۈشەنمىگەندەك بېشىنى ئېغىتىپ قويۇپ يەنە ئوقۇدى. كۆزلىرىنىڭ قۇرلار بويلاپ يۈرگىنىنى بىلىپ تۇراتتى. كىتابقا ئىككىنچى قېتىم زەڭ سېلىپ قارىدى، خەتنى يەنە ئوقۇدى، ئاقارغان چىرايىغا ئاستا-ئاستا بىر ھاللىق، كېيىنچە قىزىللىق يۈگۈرمەكتە ئىدى. بۇلا ئەمەس، بىرخىل ئىستىھزالىق كۈلۈمسىرەشمۇ ئاق پىشماق يۈزىگە يېيىلىپ تارىدى. سۈرەييە كەينىگە شوخشۇپ جايىغا، كىرېسلوغا ئولتۇردى. كۆزلىرىدە بىرخاتىرجەملىك ئەكس ئەتكىنىچە ئېرىگە قارىدى. بۇ ھالەت نارىمان ئەپەندىنى سەل تەمتىرەتتى-يۇ، بىراق ئاچچىقىنى باسالمىدى.

—خوش ...؟ — ئۇنىڭ ئاۋازى غەزەپلىك، خىرىلداپراق چىقتى.

سۈرەييە ئەمدى تامامەن بىرخىل خاتىرجەملىك ئىلكىدە نارىمان ئەپەندىگە، ئۆمۈرلۈك سادىق ھەمراھىغا قارىدى، كېيىن

www.uyghurkitap.com

خەت تۇتقان قولىنى سەل كۆتۈردى.

— مۇشۇ خەت تۇپەيلى... شۇنداقمۇ؟

نارىمان ئەپەندى ئايالىغا ھومىيىپ شۇنداقلا ھەيرانلىق بىلەن قارىدى.

— نېمە؟ 26 يىلدىن كېيىن مېنى تونۇيالمايۋاتامسىز؟...

— گەپ قىلمايسىزغۇ شاپتۇل؟

نارىمان ئەپەندى بۇ گەپنى ئاڭلاش بىلەن تەڭ سەۋەبسىز، تەكتىنى ئويلاپ يەتمەيلا ۋۇللىدە بىر قىزاردى، قويۇق قاشلىرى تەئەججۇپتىن يۇقىرىغا كۆتۈرۈلدى. بىراق چىرايىدىكى ئاچچىق تېخىچە يېتىمگەندى. كاللىسىدا نەچچە خىل ئوي كەزدى.

— تۇۋا بۇ ئادەمنى، ئۆزى يازغان خەتنىمۇ تونۇيالمايۋاتىدىغۇ! يادىڭىزدىن چىقتىمۇ، ھېلىقى يازدا، ئاخشىمى «ئىشچىلار» كۇلۇبىدا «ئۈچ دېڭىزغا ساياھەت» دېگەن كىنونى كۆرۈپ قايتقىنىمىزدا مېنى بوزەك قىلمەن دېگەن ئىككى لۈكچەك بىلەن مۇشتلىشىپ ئوڭ قولىڭىزنى داكا بىلەن بوينىڭىزغا ئېسىۋېلىپ، بوۋاقنى پەپىلىگەندەك ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ يۈرگىنىڭىز، مېنىڭ چېقىشىپ، ئاغرىق قولىڭىزنى ئەتەي تارتىپ، مىجىپ، سىزنى زارلىتىپ ئوينىغانلىرىم؟

نارىمان ئەپەندى تولىمۇ ئۇزۇن يىللار ئىلگىرى، قايسىدۇر بىر مۇھەببەت ھېكايىسىدا مۇشۇنداق بىر سەۋەبلەرنى ئوقۇغاندەك ئىدى. قايسى كىتابتا؟... ئۇنىڭ ئىككى ياققا ئايرىلىپ تۇرغان قويۇق قاشلىرى بىرىيەرگە جەم بولدى. سۇرەييە كرېسلودا سەل ئالدىغا ئېڭىشكىنىچە ئولتۇرۇپ، ھەم تەئەددىيلىك كۆ-

لۇمسىرەش، ھەم ئىلتىجا بىلەن ئېرىگە نەزەر سالماقتا ئىدى. قولىدا سارغايغان، چۇرۇكلەشكەن. ئالىقانچىلىك مەكتۇپ، ھەم سۆيۈملۈك، ھەم لەنىتى مەكتۇپ!

— ئەسلىيەلمەيۋاتامسىز؟

26 يىل ئىلگىرىكى يېقىملىق، نازلىق، تىترەڭگۈ ئاۋاز نارىمان ئەپەندىنىڭ قۇلىقى تۈۋىدە يەنە جاراڭلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن بىرقەۋەت نېپىز تۇمان پەردە كۆتۈرۈلگەندەك بولدى. قولىنى مەيدىسىگە ئېسىپ كۆتۈرۈۋالغان، كانىۋا ياقىلىق قىسقا يەڭ كۆڭلەك كىيگەن تىك، يىرىك چاچلىق بىر يىگىت كۆز ئالدىدا لىپ ئېتىپ ھۆسنىلەندى.

— ئېسىڭىزدىمۇ، قولىڭىز ئېسىقلىق تۇرۇپمۇ ئاخشاملىرى بىزنىڭ باغقا ئارقا تامدىن ئاتلاپ كىرگىنىڭىز، تۇكلۇك شاپتۇلنى سويالماستىن، مەن سويۇپ بېرەي دېسەم پوچىلىق قىلىپ ئۇنىماي، ھەممە يېرىڭىزگە سۇۋاپ، ئېڭەك، مەڭزىلىرىڭىزنى شاپتۇل تۈزىگى قىچىشتۇرۇپ جېنىڭىزنى ئالغىنى؟ شاڭخو قىلسام، ئەسكىلىك قىلىپ مېنىڭمۇ يۈزلىرىمنى......

سۈرەييە شىرىن ئەسلىمىلەر تۈپەيلىدىن ئۆتمۈش كۈنلىرىگە يانغاندەك ھاياجانلانغانىدى.

— شۇڭلاشقا مەن سىزنى "شاپتۇل" دەپ چاقىرىدىغان بولۇۋالغانتىم. شۇنداق دەپ چاقىرسام سىزمۇ گويا ئىسمىڭىزنى چاقىرغاندەك "ھە" دەيتتىڭىز، ئاشۇ خېتىڭىزدىمۇ...

نارىمان ئەپەندى ئايالىنىڭ قولىدىكى مەكتۇپقا قارىدى، تەسەۋۋۇرىدىكى جىمجىت بىردۇنيا رەڭگارەڭ مالىمان بولۇپ كەتتى. گۈزەل بىرقىز، پاكار-پاكار بويلۇق شاپتۇل دەرەخلى-

ـرى كۆزىگە كۆرۈندى. يۇڭلۇق، ناۋاتتەك شىرىن سۇلۇق شاپ-
تۇللارنىڭ تۈكى بويىنىنى، ئېگەكلىرىنى راستتىنلا قىچىشتۇر-
غاندەك بىرقىمىدىنىپ، تىنىۋالدى. شۇنداق ئىشلار راستلا بو-
لۇپ ئۆتكەنمۇ-ھە؟ بولۇپ ئۆتكەندەك! خىيال قۇچىقىدا ئېغىر
بەستى ئۆزلۈكىدىن لەسسىدە بىر كۆتۈرۈلۈپ تۆۋەن چۈشتى.
كۆڭلىدە يامراپ كېتىۋاتقان بىر يېنىكچىلىك تۇپەيلى ئەمدى ئۇ
ئۆزىدە بوشىشىش، ھارغىنلىق ھېس قىلماقتا ئىدى.

— بىراق بۇ خەت... — بۇ گەپ ئۇنىڭ ئاغزىدىن شۇنچە
تۇيۇقسىز، شۇنچىلىك تەبىئىي چىقىپ كەتتى. ئويلاپمۇ ئۈلگۈر-
مىگەنىدى.

— نېمىشقا سەت دېمەكچىمۇ سىز؟ — سۇرەييە دەررۇ ئېرى-
نىڭ ھېلىمۇ تەئەججۈپ ئالامەتلىرى ئۆچمىگەن گۆشلۈك يۈزىگە
قارىدى، — سول قولىڭىزدا يازغان خەت ئەمەسمۇ، كېيىن ئۆزى-
ڭىز شۇنداق دېمىگەنمىدىڭىز؟

توغرا، سول قولدا يېزىلغان خەت، نارىمان ئەپەندى ئاشۇ
ۋاقىتتىن كېيىن زادىلا سول قولدا خەت يېزىپ باقمىدى،
لېكىن شۇ تاپتا سول قولدا خەت يازسىمۇ ئىملاسى ئاشۇ مەك-
تۇپتىكى ئىملادىن بۇلجىمايتتى، تامامەن ئوخشاپ چىقاتتى.

نارىمان ئەپەندى ئېغىر بىر تىندى، يۈرىكىنى بېسىپ تۇر-
غان پاراكەندىچىلىك بىرمۇبىر يېشىلىۋاتقان تېپىشماقلار تۇپەيلى
بېسىقىغا چۈشۈۋاتقانلىقىنى ھېس قىلغانسېرى، جاھان كۆز ئال-
دىدا بارا-بارا يورۇپ بېرىۋاتاتتى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇنىڭ تە-
پەككۇرىدىن تولا قىسىلىپ، يوغان ئېچىلمايدىغان بولۇپ قالغان
كۆزلىرىدە ھېلىھەم خىيال ئۇچقۇنلىرى چاقناپ تۇراتتى، سەز-

گۇر ئايال بۇنى بايقاپ قالدى.

— يەنە سورايدىغىنىڭىز باردەكقۇ؟ بولسا سوراڭ، كۆڭلىڭىزدە چىگىش قېپقالمىسۇن، بۇ ياشقا يەتكەندە...

— نېمە؟ — نارىمان ئەپەندى چۆچۈگەندەك ئايالغا قارىدى. قولىدىكى كىتاب ۋە مەكتۇپنى يېزىق شىرەسىنىڭ گىرۋىكىگە قويۇپ، ئالدىدا ئۆرە تۇرغان سۇرەييەنىڭ ئاۋازىدىن ئۇ بىرخىل تەئەددى ھەتتا مازاق شەپىسىنى بايقىغانىدى. بىراق كېلىشكەن، تولغان ئايالنىڭ كۆزلىرىدىن ئىللىق نۇر پارلاپ تۇراتتى. نارىمان ئەپەندى ئاخىر كۆڭلىدىكى ئاخىرقى توگۇن، ئاخىرقى سوئالنى ئېغىزىدىن چىقىرىۋەتتى:

— ھېلىقى... ھېلىقى ئاچچىقى يامان كىم ئىدا؟

بۇ سوئال، بۇ ئاۋاز شۇنچىلىك ساددا، باللارچە چىقتىكى، سۇرەييە چىن كۆڭلىدىن كۇلۇپ كەتتى.

— توۋا خۇدايىم، ھەي نارىمان، ھەي پروفېسسور ئەپەندى، راستلا كىچىك بالىكەنسىز، ياشلىقىڭىزدىكى ساددىلىقىڭىز تېخىچە قالماپتۇ. بىزنىڭ باغقا ئوغرىلىقچە چۈشۈپ، مېنى ساقلىغىنىڭىزدا كىم سىزنى ئوغرى دەپ تۇتۇۋالغانىدى؟ كىم بولغۇسى كۈيئوغلىنى ئەگمەچ ھاسا تاياق بىلەن ساۋىغىلى تاس قالغانىدى؟

توۋا، ئايال كىشىنىڭ خاتىرىسى ئەرلەرنىڭكىدىن كۈچلۈك بولىدۇ دېگەن گەپنى نارىمان ئەپەندى قەيەردە ئاڭلىغان، يا ئوقۇغانمىدۇ؟ ئۇنىڭ ئېسىگە قاشلىرى تىك-تىك ساڭگىلاپ تۇرغان، سەل دۇمچەك، ئاچچىقى يامان رەھمەتلىك قېيىناتىسى كەلدى. بۇمۇ بىر چۆچەككىلا ئوخشايتتى.

ئەر-ئايال خېلىغىچە ئۆز خىياللىرى بىلەن جىم بولۇپ قېلىشتى. نارىمان ئەپەندى ئايالىنىڭ ئالدىدا ھەم خىجىللىقىنى، ھەم خۇرسەندىچىلىكىنى ئىپادىلەشكە ئامالسىز قالدى. ئۇ بېشىنى شىرەدىن كۆتۈرمەي تۇرۇپ تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن مەكتۇپنى كىتاب قېتىغا، ئەسلىدىكى جايىغا سالدى. ئارىدىكى ئوڭايسىزلىقنى يەنىلا سۇرەييە ئوڭشىدى.

—تاماق سوۋۇپ كەتتىغۇ دەيمەن، قايتا ئىسسىتىدىغان بولدۇم-دە، يەۋېلىڭ، بولامدۇ؟

نارىمان ئەپەندى يا ھە، يا ياق دەپ ئېغىز ئاچمىدى، پەقەت شاھادەت بارمىقى بىلەن يېزىق شىرەسىنىلا كۆرسەتتى. 26 يىللىق قەدىناس بۇ ئىشلارنىڭ مەنىسىنى چۈشەندى.

نېرۋىسى ئاجىز كىشى

قىرىق ياشلار چامىسىدىكى تولىمۇ قاتاڭغۇر بۇ ئادەم دوختۇرنىڭ ئالدىدىكى ئورۇندۇقتا ئولتۇردى-دە، ”نېمە بولدىڭىز؟“ دېگەن بىرلا سوئالغا جاۋابەن يېرىم سائەتتىن ئارتۇق سۆزلەپ كەتتى. ئەپتىدىن ئۇنچىۋالا ئالدىراقسان ئەمەسلىكى بىلىنىپ تۇرىدىغان تاقىرباش دوختۇرمۇ ئاخىر چىدىيالمىدى-دە، كېسەلنىڭ گېپىنى كەستى:

—توختىڭا، بولدى، چۈشىنىشلىك. سىز دېگەن بۇ ئالامەتلەرنىڭ ھەممىسىنى بىر ئېغىز سۆزگىلا يىغىنچاقلاشقا بولى-

دۇ: نېرۋا ئاجىزلىق!
— شۇ ئەمەسمۇ، — دېدى كېسەل تولا گەپتىن ھېرىققاندەك ئۆزىنى سەل كەينىگە تاشلاپ، كۆزلىرىنى قىسىيا ئېچىپ تۇرۇپ، — مانا قارىمامسىز، دوختۇرغا قاتىراۋېرىپ، كېسەل تارىخىممۇ توقۇم بولۇپ كەتتى، لۇغەتتەك بولۇپ كەتتى...
كېسەل ئالدىغا تاشلاپ قويغان "لۇغەت"نى قولىغا ئالغان دوختۇر كۆزەينەكنىڭ تۆپىسىدىن كۆزلىرىنى قىسىشتۇرۇپ، ئۆزاققىچە ۋاراقلاپ كۆردى. ئاخىر "لۇغەت"نى ياپتى-دە، ئۈستەل تۆپىسىگە قويۇپ ئۈستىدىن ئالىقىنى بىلەن "پاققىدە" بىرنى ئۇردى.
— بار دورىلارنىڭ ھەرقاندىقىنى ئىچىپ ئۆلگۈرۈپسىز، سىزچۇ، دورىغىلا، دوختۇرغىلا تايىنىۋالماڭ، نېرۋا ئاجىزلىقىنى داۋالاش ئاساسەن كېسەلنىڭ ئۆزىگىمۇ باغلىق. دورا دېگەن قوشۇمچە...
— بۇ گەپلەرنى تولا ئاڭلاپ زېرىكىپ كەتكەنمەن، — دېدى كېسەل تېرىكىپ، ئۇنىڭ كۆزلىرى ياۋايى مۈشۈكنىڭ كۆزىدەك ۋالىلداپ كەتتى، — مەن ئىچكۈدەك يېڭى دورىلار كەلمىدىمۇ؟ شۇنى دەڭا؟
دوختۇر كۆزەينەك ئۈستىدىن ئۇنىڭغا قارىدى. بۇ قاراشتا "ھەي سېنى... ئامال بارمۇ؟!" دېگەندەك مەنە بار ئىدى.
— دوختۇرنىڭ مەسلىھەتى سىزگە زىيان قىلمايدۇ. ئاۋۋال گەپنى ئاڭلاڭ، — دېدى ئۇ سەۋىرچانلىق بىلەن، كېيىن بىردىنلا سوراپ قالدى، — خوش، نەدە ئىشلەيمەن دېدىڭىز؟
— سودا ئىدارىسىدا!

www.uyghurkitap.com

— نېمە ئىش قىلىسىز؟

— 20 يىل بولدى، تىكىپ-سۆكەرلىك قىلىمەن، — كېسەلنىڭ كۆزلىرى يەنە چاقناپ كەتتى، ئۆزى جايىدا ژۇلقۇندى، — تۇنۇگۇن خىزمەتكە كىرگەن تولۇق سويمىلار باشلىقىم… بىلدىڭىزما؟ ھىم، تېخى كېسەل ئۆزىنى ئۆزى ساقايتارمىش!

— ئەنە قاراڭ، شۇنداق بىكاردىن-بىكارغا چېچىلسىڭىز قانداق ساقىيىسىز؟ سىزچۇ…

— سادىغاڭ كېتەي قېرىندىشىم، سىز دەيدىغان گەپنىڭ ھەممىسىنى ئۆزەم بىلىمەن. ئەسكى مىجەزىمنىمۇ بىلىمەن، شۇ مەسلىھەتلەرگە ئەمەل قىلالمايمەن. ئىچىم كۆچلۈك، ئىچىم! يېڭى دورا كەلگەن بولسا يېزىپ بېرىڭا!

دوختۇر قاتتىق بىر تىندى. ئىككى قولىنى قوشلاپ ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ، بېشىنى چەتكە بۇرىدى. شۇ تەرىقىدە خېلىغىچە جىم ئولتۇردى. كېيىن ئاستا ئوڭ قولىنىڭ ئىككى بارمىقى بىلەن قاڭشىرىنى چىمدىدى-دە، بىردىنلا كېسەلگە يۈزلەندى.

— يېڭىدىن بىرخىل دورا كەلدى.

— ھە، ھە؟ — كېسەل كىشى خۇددى «مەشۇقىڭىز كەلدى» دېگەن گەپنى ئاڭلىغان ئاشىقتەك ئالدىغا تاشلاندى، ئاستىدىكى ئورۇندۇق غىچىرلاپ كەتتى، — شۇنىڭدىن، شۇنىڭدىن… شاققىدەملا يېزىۋېتىڭا!

— توختاپ تۇرۇڭ، بۇ دورىنىڭ ئىسمى «چاڭشۇ بۇجىڭ»، «چاڭشۇ» دېگىنى ئۇزۇن ئۆمۈر دېگەن گەپ، «بۇجىڭ» دېگەندىكى «بۇ» تولۇقلاش مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ، يەنى…

— بولدى-بولدى. غاچچىدىلا يېزىۋېتىڭا! تۇگەپ كەتمىسۇن يەنە، مەن سىلەرنىڭ دورىچىلىرىڭلارنى بىلمەيمەنچۇ، چىشى قې-رىشسىلا بار دورىنىمۇ يوق دەيدۇ، — ئۇ تىتىلداپ سۆزلىدى.

— يوقسۇ، ئۇنداق دېمەيدۇ. سىز باشتا گەپنى ئاڭلاڭ. بۇ دورىنىڭ تەپسىلاتىنى ياخشىراق ئۇقۇۋېلىڭ. سۆيۈق يۆتەل دو-رىسىنى ئىچكەنمۇسىز؟ ھە، قىيامدەك؟ ھە-ھە، ئۆزى خۇددى شۇنداق قارامتۇل قىيام. ئالامەت تاتلىق! ...يەنە... بوتۇلكىنىڭ سىرتىدا ئاپئاق ساقال بوۋاينىڭ سۈرىتى بار.

— ئاپلا، بولدى ئۇقتۇم. ئىچكەن ئادەم شۇ بوۋايدەك قې-رىيدۇ، دەپتۇ. قېنى جىقراق يېزىۋېتىڭا!

— بولىدۇ، — دوختۇر قەلىمىنى قولىغا ئېلىپ، ئالدىدىكى رېتسىپنى يېقىنراق تارتتى. كېيىن يېزىشتىن توختاپ كېسەلگە قارىدى، — ئەمما، دەپ قويااي، قىممەت دورا جۇمۇ بۇ.

— ئاپلا، دېدىمغۇ، پۇلدا كېرەك يوق، جان ساقايسا بولدى دەپ. سىز باشتا يازماسىز، بولسا 7–8 كوروپكا يېزىپ بې-رىڭ!

— بولىدۇ، ئۇنداق يېرى بولسا چاتاق يوق. مانا تۇتۇڭ. بەش قۇتا يېزىپ بەردىم، بولامدۇ؟

— رەھمەت سىزگە قېرىندىشىم، رەھمەت، — كېسەل ئور-نىدىن لىككىدە تۇرۇپ، دوختۇرنى سۆيۈۋالىدىغاندەك ئېڭىشتى. كۆزلىرى خۇش خۇيلۇقتىن لامپۇچكىدەك چاقنايتتى، — مانا ئەمدى ساقايغاندەك بولدۇم، دوختۇرنىڭ يازغىنىغا ئاپتىكار غىڭ دېيەلمەيدۇغۇ، نېمىدا، ئاپئاق ساقال بوۋاينىڭ سۈرىتى باردېدى-ڭىزما؟ — كېسەل سۆزلەپ تۇرۇپ، چۆرگىلىگەن پېتى چىقىپ

www.uyghurkitap.com

كەتتى. دوختۇر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن مەنىسىنى بىلىۋالغۇسىز تەبەسسۇم قىلدى-دە، باياتىن نۆۋەت كۈتۈپ ئولتۇرۇشقان باشقا كېسەللەرگە قارىدى... ئۇ تېخى نۆۋەتتىكى بىر كېسەلنى يولغا سالمىغانىدى، بايىقى كىشى قانداق چىقىپ كەتكەن بولسا، شۇنداق پىرقىراپ ئىشىكتىن سۆزلەپلا كىردى.

— ئوقەتكەندە بۇ، ئاتەش ئوقەتكەندە بۇ...، — دوختۇر كېسەل كۆرۈشنى توختىتىپ قويۇپ، گەپ قىلغۇچىغا قارىدى. ئاڭغىچە بايىقى كېسەل قولىدىكى رېتسېپنى دوختۇرغا قارىتىپ قارچىغىدەك لەيلىتىپ ئاتتى.

— سىز مېنى نېمە بولسۇن دېۋىدىڭىز؟

— نېمە بولدى؟ — دوختۇر ئۆزى يازغان رېتسېپنى ھاۋادىن تۇتۇۋېلىپ، چۈشىنەلمەي سورىدى، — دورا تۈگەپتىمۇ؟

— تۈگەپتىمۇ؟ !...ۋاگونىسى بىلەن تۇرىدۇ تېخى.

— ئەمىسە نېمە ئىش بولدى؟ ئالمايدىغان بولۇپ قالدىڭىزمۇ؟

— قانداق ئالالايمەن؟ — كېسەل تىترىكىپ قوللىرىنى شىلتىپ ئالدىراق دېۋەيلەپ كەلدى. كۆزلىرى كۆنگە قاراتقان ئەينەكتەك پارقىراپ كەتتى، — قانداق ئالالايمەن، دەپ بېقىڭا؟

— زادى نېمە گەپ؟ — دوختۇر كۆزىدىن ئەينىكىنى ئېلىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. كېسەل سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — قالتىس دورىمىش، داۋالاش كىنىشكىسى ئىشلىمەسمىش، نەق پۇل كېتەرمىش. بەش بوتۇلكىغا قىرىق ئۈچ كوي ئالارمىش... ھەر قايسىڭىزە مېنى بىراقلا كوچىغا چىقىپ كەتسۇن دېيىشىۋىدىڭما؟ مەن دېگەن دۆلەت كادىرى، كېسىلىمگە دۆلەت ئىگە... دۆلەت ! ...

”يۆتكەيمىز“

ھەر دائىم خىزمەت يۆتكەش ھەققىدە پاراڭ بولسا ”يۆتكەيـ-
مىز“ دېگەن سۆز دەررۇ يادىمغا كېلىدۇ ۋە ماڭا مۇنداق بىر
ئىشنى ئەسلىتىدۇ.

يېڭىدىن ئۆيلەنگەن يىللىرىم ئىدى. خوتۇنۇمنىڭ خىزمىتى
ناھىيىدە بولغاچقا، ئۆيدە قېرىپ قالغان ئانامنىڭ قولىنى قازان
بېشىدىن بىكار قىلىدىغان ئادەم يوق ئىدى. شۇ ئانامغا بەش كۈن
بولسىمۇ كېلىن راھىتى كۆرسىتىش ئۈچۈن، خوتۇنۇمنىڭ يۆتـ-
كىلىش ئىشىغا قاتىرىماي بولمىدى. مەن شۇ چاغلاردا رەسمىيلە-
شىپ قالغان ۋە بارغانسېرى ئەۋجىگە چىقىۋاتقان ”مۇناسىۋەتشۇ-
ناسلىق قائىدىلىرى“نى بەجا كەلتۈرۈپ، شەھەردىكى خېلىلا ئوبـ-
دان ئىدارىلەرنىڭ بىرىگە دەسلەپكى قەدەمدە ”قولاق چىشلىتىپ“
قويدۇم.

ئەنە شۇنداق ئۈمىدلىنىپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۆلۈمـ-
دە ئىشلەپ ئولتۇراتتىم. قوشنا بۆلۈمدىكى ئۆزىنى ماڭا تولىمۇ
يېقىن تۇتۇپ يۈرىدىغان بوغالتىر ئىدرىس مەدداھ (كەچۈرۈسىـ-
لەر، ئۇنى شۇنداق ئاتىمىسا باشقىلار تونۇمايدىكەن) كىرىپ
كەلدى. ئۇكىرگەندىن كېيىن ئەلۋەتتە قەلەم ھاردۇق ئېلىپ
خىزمەت قولاققا ئۆتىدۇ-دە، مەن چەتتىكى «قىزىل تاغ» تاماكىـ-

www.uyghurkitap.com

سى بىلەن سەرەڭگە ياتقان تارتمىنى ئاچتىم. ئىدرىس گەپكە چۈشتى...

— خوتۇنۇڭنى يۆتكەش ئىشى قانداق بولۇۋاتىدۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى گەپ ئارىسىدا ئىدرىس مەدداھ.

— ئەمدى... — مەن ھەجىلىدىم، — ئەمدى بىر نەرسە قىلارمىز...

— ھەببەللى، مانا بۇ جايىدا، زادى ئاداش، خوتۇنۇڭنى شەھەرگە يۆتكەيمىز. موماي بايقۇش بىر خۇشال بولسۇن. يولىنى مېڭىۋاتامسەن؟

— ئانچە-مۇنچە.

— ياخشى قىپسەن، يۆتكەيمىز. نەگە قارماق تاشلاۋاتىسەن؟

— ھېلىقى... ھېلىقى x x ئىدارىسىغا.

— پاھ! پەيزىلىك بارجۇمۇ ئاداش، قالتىس ئىدارە ئۇ، قايسى كەسىپكە ئالىدىكەن؟

— خەنزۇچىنى بىلەمدۇ دېگەنتى، ھەئە دېدىم. ئۇلارغا بىر تەرجىمان كېرەككەن.

— ئاپىرىن! — ئىدرىس مەدداھ ئۇستەل گىرۋىكىگە ئالقىنى بىلەن پاققىدە بىرنى قويدى، — ئۆزەڭ چىلەك نېمە جۇمۇ. مانا بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرمۇ x x زاۋۇتتا تەرجىمانلىق قىلىۋاتامدۇ. بىراق ئۇنىڭ زاۋۇتى قاملاشمىغان بىر زاۋۇت، ھەم ئۆيگە يىراق، ھەم ئىشى ئېغىر. تېخى بەزىدە سېختىمۇ ئىشلەيدىغان گەپ... ئىشقىلىپ ساڭا ئامەت كېلىۋېتىپتۇ. زادى قانداقلا خىزمەت بولسۇن، خوتۇنۇڭنى شەھەرگە يۆتكىۋالغىنىڭ ياخشى، خۇدايىم بۇيرىسا يۆتكەيمىز...

— ئاداش، بۇ گەپلەر باشقا بىر يەردە ئاغزىڭدىن چىقىپ كەتمىسۇن جۇمۇ، — دېدىم مەن ئايالىمنىڭ "باشقىلارغا تولا داۋ-راڭ قىلىپ يۈرمەڭ" دەپ تاپىلىغان پارىڭى يادىمغا چۈشۈپ، — تېخى پىشمىغان ئىش، كېيىن ئەپلەشمەي قالسا سەت بولىدۇ. يەنە بىر يېرى، دۈشمەن ئارىلىشىپ كەتمىسۇن دەيمەندە.

— ۋاي-ۋۇي، ماڭا ئىشەنمەيۋاتامسەن؟ ھەي··· — ئىدرىس مەدداھ ئۇستەلنى ئىككىنچى قېتىم ئۇردى، — ئەل-ئاغىنىلەرنى دەپ يۈرگەن ئادەم جۇمۇ بىز. ساڭا باياتىن دېمىدىم، ئۇ x ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بىلەن كۆڭۈلمىز يېقىن. بىلى-سەنغۇ، ھېلىقى سەلەي دارازىنى؟

— ھە، ھەراست، ئۇنىڭ بىلەن خېلى ئۇلپەتچىلىكىڭ بار-غۇ؟ — ئىدرىسنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، كۆڭلۈم گۆھەر تېپىۋالغان-دەك سۆيۈنۈپ كەتتى، — ئېپى كەلگەندە سەنمۇ شۇ ئادەمگە ئىك-كى ئېغىز پاراڭ قىلىپ قويە ئاداش.

— ما گەپنى قىلمامسەن، — دېدى ئىدرىس مەدداھ ئالىقىنى-نى ھاۋادا چەيدوچىلاپ ئوينىتىپ، — ئاغىنىمىزنىڭ ئىشى ئۈ-چۈن ئىككى ئېغىز گەپ ئەمەس، بىرەر قوي سويۇپ مەشرەپ بېرىپ بولسىمۇ، ھەر قانداق ئىندەككە كەلتۈرىمىز. غەم قىلما ئاداش، نىساگۈلنى جەزمەن يۆتكەيمىز.

مەن تىترەپ تۇرغان قوللىرىم بىلەن ئۇنىڭغا «قىزىل تاغ» دىن يەنە بىرنى تۇتتۇم.

شۇ ئىشتىن بىرەر ھەپتىچە ئۆتۈپ، ئىدارىنىڭ يىللىق خۇلاسىسىنى باشلىققا تەييارلاپ بېرىش ئۈچۈن ئۈچ كۈنگىچە ئۆيدە ئىشلىدىم. ئۈچىنچى كۈنى كەچقۇرۇن تاماق يەۋاتسام،

www.uyghurkitap.com

دەرۋازا ئەنسىز قېقىلدى. دەرۋازىنى ئاچسام، ئىككى قولىنى شىمىنىڭ يانچۇقلىرىغا سېلىپ، ئىدرىس مەدداھ ھىجىيىپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ قولتۇقىغا بىرنەچچە پارچە خەت ۋە تۈرتەكلىك ژۇرنال قىستۇرۇقلۇق ئىدى.

— يوقاپ كەتتىڭغۇ؟ پوچتىدىن ما بىرنېمىلىرىڭ كەپتىكەن، ئالغاچ كەلدىم، — ئۇ ئۆيگە كىرىۋېتىپ، قولتۇقىدىكى نەرسىلەرنى ئېلىپ ماڭا ئۇزاتتى. ھەممە خەتلەرنىڭ ئاغزى دېگىدەك ئېچىلغانىدى. تېنىم ۋۇژژىدە بوغنۇقتى، بىراق گەپ قىلمىدىم. چۈنكى ھازىر ئۇ ماڭا مېھمان-دە.

چايدىن كېيىن ئاپامغا ئىدرىسنى ”ئىساگۇلنىڭ يۆتكىلىشىگە يول مېڭىۋاتقان ئاغىنەم“ دەپ كۆپتۈرۈپ تونۇشتۇردۇم-دە، ئىككى تەخسە سەي قورۇتتۇم. ئادەتتىكى چاغلاردا ئانام ھاراقنىڭ زاكۇسكىسىنى قورۇپ بېرىشكە قەتئىي قارشى ئىدى. ئەمما بۈگۈنكى سەينى نېمىشقىدۇر ئۈنچىقماستىنلا، ھەتتا خېلى قىزغىنلىق بىلەن قورۇپ بەردى. سەي ئۈستەلگە كەلگەندىن كېيىن، «ئىلى ئالىي سورتلۇقى» دىن بىر بوتۇلكا تىكلەپ قويۇپ پاراڭغا چۈشتۇق.

ئىدرىس مەدداھ بىر تەرەپتىن ئىچىپ، بىر تەرەپتىن سۆزلەپ خېلىلا قىزىدى. مەن بەكمۇ تەسلىكتە بىر ئېغىز گەپكە پۇرسەت تاپتىم.

— راست، ھېلىقى سەلەي باشلىقنى كۆرەلىدىڭمۇ؟ — دېدىم ئۈمىدلىك كۆزلىرىمنى ئۇنىڭغا تىكىپ.

— مەنمۇ ئەسلى شۇ ئىش بىلەن كەلگەنتىم ئاداش، — ئىدرىس مەدداھ قىزارغان كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ ھىجايدى،

— كۆرەلىدىغىمۇ دەمسىنا، سەن ئۇچۇن ئۇ دارازىنى ئىزدەپ بارىمىز ئاداش، ئىش كۆڭۈلدىكىدەك بولۇۋاتىدۇ. يۆتكەيمىز!

— ئاغزىڭغا ناۋات، ياق هاراق! — دېدىم مەن چاقچاق قىلىپ، ئارقىدىنلا بىر رومكىنى بېلىق كۆزى قىلىپ تولدۇردۇم، — ئاچچىقىنى ئۆزەم ئىچىمەن ئاداش، تاتلىقى ساڭا خوش كەتتى.

— چاتاق يوق، ئىچىمىز! — ئىدرىس مەدداھ رومكىدا يېرىم قالغان هاراقنى غۇرتتىدە يۇتۇۋەتتى ۋە چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، چوكىغا قول ئۇزاتتى.

— بۇ گەپچە بۇگۇن ماڭا سەلەي باشلىقتىن خۇش خەۋەر ئەكەپسەن-دە، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ قاراپ.

— شۇنداق دېسەڭمۇ بولۇۋېرىدۇ، — ئىدرىس مەدداھ ئاغزىدىكى گۆشنى ماچىلدىتىپ چايناپ تۇرۇپ جاۋاب بەردى، — ئۇ ئادەم باشقا خىزمەتنى تۇتىدىكەن، شۇڭا بەزى ئىشلارنى ئېنىق ئۇقۇپ كەلگىن، مەن سۈرۈشتۈرۈپ باقاي دېگەنتى……

ئىشنى كىمدىن ئۇققانلىقىم، ئاساسىي شەرتلىرى نېمە ئىكەنلىكى، مېنىڭ كىملەرنى ئىزدەپ يول ماڭغانلىقىم، ئۇلارنىڭ هازىرچە بەرگەن جاۋابى نېمە بولغانلىقى هەققىدە تەپسىلىي سورىدى. مەن ئىچكۆيەر ئاغىنەمنىڭ ماڭا شۇنچىلىك كۆڭۈل بۆلۈۋاتقانلىقىدىن خۇشاللىنىپ، سورىغانلىرىغا ئەستايىدىل، تولۇق جاۋاب بەردىم.

— ئاز قالدى ئاداش، يۆتكەيمىز، — دېدى ئۇ كېتىش ئالدىدا خۇش خۇيلۇق بىلەن، — خوتۇنۇڭنى يۆتكىۋالساق خاتىرجەم بولاتتۇق…زادى يۆتكەيمىز.

مۇشۇنداق ئېسىل ئاغىنەمگە قانچە قىلسامۇ ئازلىق قىلـ-
مامدۇ؟ مەن ئۇنى قوندۇرۇپ قالالمىغاندىن كېيىن، كۆزۈم
قىيالماي، مەھەللە دوقمۇشىغىچە ئۇزىتىپ قويدۇم.

ۋاقىت خەقلەرنىڭ دېگىنىدەك سۇدەك ئېقىپ ئۆتۈۋەردى،
بىراق مەن خوتۇنۇمنىڭ خىزمىتىنى يۆتكەش كويىدا بولغاچقا،
ئۇنىڭ تېزرەك ھەل بولۇشىنى كۈتۈپ، كۈن، ھەپتە ساناپ
تولغىناتتىم. توپتوغرا بىر ئايدىن كېيىنكى بىر يەكشەنبە كۈنى
ناھىيىدىن شەنبىلەپ كەلگەن خوتۇنۇم نىساگۈل بازاردىن ئۆچ-
سىلى يوق ھالدا قايتىپ كەلدى:

— ھۇي، بىر گەپنى ئۇقتىڭىزمۇ؟

— نېمە گەپنى؟

— نېمە دېگەن بىپەرۋا، سىز مېنى يۆتكەيمەن دەپ يۈرگەن
يېرىڭىزگە خەق يۆتكىلىپ بوپتىغۇ؟

يۈرىكىم ”قارت“لا قىلىپ قالدى.

— كىم... كىم يۆتكىلىپتۇ؟

— ھېلىقى، سىلەرنىڭ ئىدارىدىكى ئىدرىس مەدداھ دەمدۇ،
ھە، شۇنىڭ ئايالى...

— نېمە؟ — مەن قاتتىق ۋارقىرىۋەتتىم، خوتۇنۇم چۆچۈپ
كەينىگە داجىدى، — بۇ يالغان گەپ!

— يالغان دەۋاتقىنىنى، ھە، سىز شۇ ”يالغان گەپ“ بىلەن
يۈرۈۋېرىڭ!

— سەن نەدىن ئۇقتۇڭ؟ — مەن خوتۇنۇمنىڭ بىلىكىدىن تۇ-
تۇپ سىلكىدىم.

— ئاشۇ ئىدارىدىكى قەمەرچۇ، بىزنىڭ ئىدارىغا بىر تەرجى-

ـمان ئالىمىز دەپ يۈرىدۇ، يول مېڭىپ بېقىڭلاردەپ مەسلىھەت بەرگەن، كېيىن ئىككىمىزنى ھېلىقى ھىجاق ئىشخانا مۇدىرى-نىڭكىگە باشلاپ بارغان دوستۇم...

بىرسى پىرقىرىتىپ قويۇۋەتكەندەك گاڭگىراپلا قالدىم، تۇيۇقسىز قۇلىقىم تۇۋىدە "يۆتكەيمىز" دېگەن سادا جاراڭلىغان-دەك بولدى... نېمىشقىدۇر خوتۇنۇمنىڭ كۆزىگە قاراشتىن ئەي-مىنىپ، ئىتتىك سىرتقا چىقىپ كەتتىم.

شۇ كۈنى كېچە ماڭا ئۇيقۇ ھارام بولدى. ئەتىسى ئىدارىغا بېرىپ، ئىدرىس مەدداھنىڭ بۆلۈمىگە قارىسام، تېخى ئېچىلماپ-تۇ. بەشىنچى قېتىم چىققىنىمدا، ئۇ ئەمدىلا كېلىپ ئۈستەل تۆپىسىدىكى گېزىتلەرنى ئۆرۈپ-چۆرۈۋاتقانىكەن.

— كەل ئاداش، يەكشەنبەنىڭ پەيزى ئۆتتىمۇ، مەست بولۇپ باققانسەن؟ — دېدى ئۇ دەررۇ ھىجايغىنىچە. مەن بولسام غەزەپ-لىنىپ تىترىكىمنى كۈچ بىلەن بېسىپ، كۆزلىرىمنى ئۇنىڭغا مىختەك قادىدىم.

— سەلەي جۇجاڭنى كۆردۈڭمۇ، بىزنىڭ ئۆيدىكىلەرنىڭ ئىشى قانداق بولۇۋېتىپتۇ؟

— ئۇ ئىدارىغا... — ئىدرىس مەدداھ سەل تەمتىرىگەندەك قىلدىيۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالدى، — ئۇ يەرگە بىرسى يۆتكىلىپتۇ-دەكقۇ؟ ...

— خوتۇنۇڭمۇ؟ — دېدىم مەن بىر قەدەم ئالدىغا مېڭىپ.

ئىدرىس مەدداھ چىرايىغا كۈلكىنى ئەلۋەك يۈگۈرتۈپ ئور-نىدىن تۇردى، بىراق كۆزلىرىنى ھەدەپ مەندىن ئەپقاچاتتى.

— خوتۇنۇڭنىڭ ئىشىنى كۆڭۈلدىكىدەك ئەپلەشتۈرۈپ كې-

www.uyghurkitap.com

ـلىۋىدىم، بىراق، ... بىراق... ئۇلتۇرغىنىدا ئاداش، نېمانچە ئالدى-
رايسەن؟ يۆتكەيمىز...يۇرە، ماۋۇ xxx ئىدارىسىنىڭ باشلىقى
نۇردۇنكامنىڭ يېنىغا چىقىپ باقايلى. كاسسىرلىققا بىر ئادەم
كېرەك دېگەندەك قىلىۋاتاتتى... كاسسىرلىق دېگەن قالتىس
يېنىك ئىش، ئەپلىشىپ قالسا شۇيەرگە گاچچىدە يۆتكەيمىز.
ئادەم ياراپ قالسا، نۇردۇنكام ئۆزى يول ماڭىدۇ. ئاندىن كې-
يىن، شەھەر باشلىقىنىڭ بىزگە شىرەم تۇغقان كېلىدىغانلىقى-
نىمۇ بىلىسەنغۇ؟ يۆتكەيمىز! ...

....

مېنىڭ سىزلەرگە تەقدىم قىلغان يېڭى ھېكايەم مانا شۇ.
ئاچچىقىم تېخىچە يانمىغاچقا، ياخشىراق سۆزلەپ بېرەلمىدىمغۇ
دەيمەن. بىراق ئىشىنىمەنكى، ئاراڭلاردا خوتۇنىنى يۆتكىمەكچى
بولۇپ يۈرگەنلەر بولسا، بۇ ھېكايە ئۇلار ئۈچۈن ئەقىل، سا-
ۋاق، تەجرىبە بولۇپ قالار.

سۈرىتىنى تەقدىم قىلدى

ئۆمرىگە كېلىپ بىر-بىرىنى كۆرۈپ باقمىغان بۇ ئىككى
يىگىت ئۆزئارا تونۇشۇپ بىرەر سائەت ئۆتمەيلا ”قىيامەتلىك“
ئاغىنىلەردەك بولۇپ كېتىشتى.
تونۇشۇش جەريانى ناھايىتى ئاددىي بولدى. يىگىت ئا ئىس-
سىقتا تەرلەپ-پىشىپ كېلىپ، دوقمۇشتىكى سالقىن پىۋىخانىغا

ئۆزىنى پەرۋانىدەك ئۇردى. ئۇ زەي پۇراپ تۇرغان، سەل گىرىمسەنرەك پىۋىخانىغا كىرگىنىدە پەقەت بىرلا خېرىدار—ياش قۇرامى، بوي-تۇرقى ئۆزى بىلەن تەڭ ھەتتا كىيىنىشلىرىگىچە ئۆزىگە خېلىلا ئوخشاپ كېتىدىغان، نوچى سۈپەت، دوغىلاق يىگىت ب مۇزدەك پىۋىنى دەممۇدەم يۇتقاچ، زەي يەرگە چىرتىلدىتىپ تۇكۇرۇپ ئولتۇراتتى. يىگىت ئا ئىشىكتىن كىرىپ پىۋىچىغا ئىككى بوتۇلكا پىۋا كەلتۈرۈشنى بۇيرۇۋەتكەندىن كېيىن، نېرىدىكى ئۇستەلگە جايلاشتى. شۇ ئارىلىقتا ئۇ ئۆزىگە لەپپىدە قارىغان يىگىت ب بىلەن ئېرەنسىزلا باش ئىرغىتىشىپ سالاملىشىۋالدى.

—سەرەڭگەڭلار بارمۇ ئاداش؟

يىگىت ئا تىنماي كۆتۈرۈۋەتكەن بىرىنچى ئاپقۇر پىۋىنىڭ ئاچچىق بۇسىنى ئاغزىدىن ياندۇرۇپ ئولتۇرغىنىدا، قۇلىقىغا ئىشىتىلگەن بۇ قوپالغىنا ئاۋازغا دەررۇ ئىنكاس قايتۇردى ۋە يانچۇقىدىن سەرەڭگىنى ئېلىپ، ئۆزىگە سۇنۇلغان، سېرىقداپ كەتكەن يىرىك بارماقلارغا ئۇزاتتى.

—قالتىس ئىسىدىن جۇمۇ،—دېدى يىگىت ب ئۆزىنى يەلپۈپ ئولتۇرغان يىگىت ئا غا سەرەڭگىنى ئۇزاتقاچ.

—ۋا، بىر دېمەڭلەر،—دېدى يىگىت ئامۇ دەرھاللا،—مانا ھېلىتىن ئىككىنى قۇرۇقدىۋەتتىم، پەقەتلا قاناي دېمەيمىنا.

—ئۆزىغۇ قالتىس پىۋىكەن ھە، مۇزدەك،...—دېدى يىگىت ب ئاغزىدىن كۆكۈچ تۈتۈننى پۇرقىرىتىپ تۇرۇپ،—مۇشۇنداق پىۋا بىلەن ئىككى-تۆت سەر ئاق ئىچسە...

—مەنمۇ شۇنى ئويلىۋىدىم، قارىسام يالغۇزكەنمەن...—

www.uyghurkitap.com

يىگىت ئا سۆھبەتدىشىنىڭ گېپىگە دەررۇ پاس چىقاردى.

كېيىن… كېيىن بەش مىنۇت ئۆتمەيلا ”نېمىسچە راسچۇت“ ئاساسىدا تەييارلانغان ئىككى كىشىلىك هاراق زىياپىتى باشلاندى. ئىككى يىگىت دەم ئاق هاراق ئوتلىشىپ، دەم مۇزدەك پىۋىدىن سۇمۇرۇشۇپ… ئەلۋەتتە شۇلارغا ئۇلاپلا ئۆزئارا قەلب چۈشەندۈرۈشۈپ، بىر-بىرى بىلەن ئايرىلالمىغىدەك دەرىجىدە ئىجىل بولۇپ كېتىشتى.

—يۇرۇۋاتقىنىڭلار بارمۇ ئاداش؟—دېدى بىر چاغدا يىگىت ئا يېڭى قەدىناس يىگىت ب گە كەيپىلىك، ئەمما مېهرىلىك كۆزلىرىنى تىككىنىچە،—دوقمۇش-دوقمۇشلاردا يولغا سىلىپ يۈرىدىغان ئويۇنلارنى دېمەيمەن. ئاشۇ، چىن كۆڭۈل تارتىدىغان ئوبيېكتنى دەيمەن.

—هە، مۇهەببەتنى دەمسىلەر ئاداش؟—يىگىت ب يېڭى ئاغىنىسىنىڭ سوئالىغا ئاللىقانداق هۇزۇرلۇق، هەتتا سەل-پەل چوڭچىلىق تەلەپپۇزى بىلەن جاۋاب قايتۇردى،—بولمايزە، ساقال ئەرلوباغا يېتىۋاتىدۇ، يۈرمىزمۇ شۇ چاقىچە. ئىككى يىللىق مۇهەببەت بار دەڭلار، سۈرىتىمۇ بار يانچۇقتا…

—ئاپىرىن،—دېدى يىگىت ئا هەيران قالغانلىقتەك تەلەپپۇز بىلەن،—سىلىمۇ يانچۇقتا ئوبيېكتنىڭ سۈرىتىنى ساقلامسىلەر؟

—قانداق دەيسىلەر؟

يىگىت ب نىڭ ئېلىشىپ تۇرغان كۆزلىرىدىكى تەئەججۇپلۇك ئالامەتنى كۆرگەن يىگىت ئا ئۇنى دەررۇ خاتىرجەم قىلدى:

—يا ئەمدى… مېنىڭ يورتىلىمىدىمۇ بىزنىڭ ئوبيېكتنىڭ

سۈرىتى بار ئەمەسمۇ، شۇنىڭغا دەيمەن-دە!

كەلگۈسى مەھبۇبلىرىنىڭ سۈرەتلىرىنى كىچىك بالىلار بوينىغا ئاسقان تۇماردەك يېنىدىن ئايرىماي يۈرىدىغان ئىككى بەختىيار يىگىت «كۈنەس ئالىي سورتلۇق هارىقى» نىڭ ئاخىرقى ئىككى ئىلىك قىسمى تۈگىگەن چاغدا، ئاجايىپ قىزىق ھەم كۆڭۈللۈك كېلىشمىگە كېلىشتى، يەنى ھەر ئىككىسى يانچۇقلىرىدىن "مەھبۇب دىدارى" نى تەڭلا چىقىرىپ، بىر-بىرىگە كۆرسىتىدىغان بولدى...

ئۇلار شۇنداق قىلىشتىيۇ، مىنۇت ئۆتمەستىن توك تەپكەندەك ئورۇنلىرىدىن سەكرەپ تۇرۇپ كېتىشتى. ئەمدى ھىجەيىشلار قاپاق تۈرۈشكە، شېرىن سۆزلەر تىللىشىشقا، قېرىنداشلىق دۇشمەنلىككە ئايلاندى...سەۋەبى، يىگىت ئا بىلەن يىگىت ب ئۆزئارا تەڭلا ۋاقىتتا سۇنۇشقان ئىككى پارچە سۈرەتتىكىسى چېچىنى ئالدىغا چۈشۈرۈپ يانتۇ پېتىچە ھىجىيىپ قاراپ تۇرغان ئويناق كۆزلۈك بىرلا قىز ئىدى.

ئوخشاپ قالغان ھېكايە

ئۈچ كۈندىن بېرى سەلىمجان خىزمەتكە كېلىپلا ئۈستەل تارتمىسىنى ئېچىپ، بىر ژۇرنالنى قولىغا ئالىدىغان بولدى. ژۇرنالغا ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىجادىيەتكە قىزىقىپ يۈرگەن يەتتە يىلدىن بۇيانقى تۇنجى ھېكايىسى بېسىلغانىدى. سەلىمجان ھەر

كۆنى ھېكايىسى بار بەتنى ئېچىپ ئاجايىپ بىر ھوزۇرلۇق ھېس-سىيات ئىلكىدە، ھېكايىسىنىڭ ماۋزۇسى ۋە ئۆزىنىڭ ئىسمىغا خۇددى ئۇنى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك يېنىپ-يېنىپ قاراپ كېتەتتى.

ئۇ يۈگۈنمۇ ئادىتى بويىچە بۆلۈمگە بىرىنچى بولۇپ كەلدى-دە، دەررۇ ئۈستىلىنىڭ تارتمىسىنى ئاچتى ۋە ھېلىقى ژۇرنالنى قولىغا ئالدى. ئۇ ئەمدىلا ژۇرنالنىڭ مۇقاۋىسىنى قايرىپ تۇرۇشىغا ئىشىك چېكىلىپ ئىدارە باشلىقىنىڭ ئىككى چېكىسىگە ئاق سانجىلغان قويۇق چاچلىق بېشى كۆرۈندى.

—سىز ماياقا كېلىڭا.

سەلىمجان ئالدىراپ تارتمىسىنى قۇلۇپلىدى. ئۇ باشلىقنىڭ ئىشخانىسىغا كىرگىنىدە، باشلىق بىردەمدىلا سافاغا چۆكۈپ جايلىشىپ، فىلتىرلىق تاماكىدىن بىرنى ئاغزىغا قىستۇرۇپ ئۈلگۈرگەنىدى.

—سىزمۇ ئانچە-مۇنچە بىرنەرسە يازامسىزا؟—باشلىقنىڭ سەلىمجانغا قىلغان بىرىنچى گېپى شۇ بولدى. سەلىمجان سەل ئەجەبلەندى.

—مەسىلەن، قانداق؟...

—بۇنىڭغا مەسىلەن-پەسىلەن كەتمەيدۇ،—شۇ گەپ بىلەن تەڭلا باشلىقنىڭ ئاغزى-بۇرنىدىن قويۇق ئىس پۇرقىراپ چىقتى،—يازسىڭىز گەپ يوق، بىراق ئادىمىنى تېپىپ يېزىڭ، بولامدۇ؟

سەلىمجان ئەمدى ئوبدانلا تەمتىرەپ قالدى.

—جۇيجاڭ، گېپىڭىزنى چۈشىنەلمىدىمغۇ؟...

— چۈشەنمەسكە سىلىۋاتىمەن دەڭ، ”ئىشتانغا چىققان كۆ-
ڭۈلگە تايىن“-ھە!

— ئەزىبىرايى... مەن... — سەلىمجان ئالىقىنى بىلەن پىشانە
تەرىنى سىيرىپ ئېرتتى.

— قەسەم ئىچمەڭ، مەسچىتتە ئەمەسسىز... خوش، مىنىڭ
سۆرۈن تەلەتلىكىمنى، بيۇروكراتلىقىمنى نەدىن بىلدىڭىز، مەن
شۇنداق ئادەممۇ؟ ھەرقايسىڭغا ھىجىيىپلا يۈرسەم بولاتتىمۇ؟
تېخى ژۇرنالغا چىقارغىنىنى دېمەيمۇ...

سەلىمجان ئىختىيارسىز ئەندىكىپ كەتتى. چۈنكى ئۇ جۇي-
جاڭنىڭ بۇنچىلىك چېچىلىپ كېتىشىگە ئۆزىنىڭ ھېلىقى ھېكا-
يىسى سەۋەب بولغانلىقىنى ئەمدىلا چۈشەنگەنىدى.

— ئۇ... ئۇ دېگەن ھېكايە جۇيجاڭ، لېكىن ئۇنىڭدا سىزنى
يازغىنىم يوق، ئەزىبىرايى...

— مېنى يازماپتىمىش تېخى، — باشلىقنىڭ سۆلەتلىك گەۋ-
دىسى تىترەپ كەتتى، — ئەمىسە نېمىشقا باشقا بىرسى، ئەمەس،
ئاجۇيجاڭ دېيىلدى؟ ئۇ ھېكايىدا يەنە بىر ليۇجۇيجاڭمۇ بار
ئىكەن. سەن بىزنىڭ ئىدارىدا يەنە بىر ليۇجۇيجاڭنىڭمۇ بار
ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىڭما؟

— جۇيجاڭ سىز... سىز توغرا چۈشىنىڭ، ئۇ ئىسىملار
مۇنداقچىلا ئېلىپ قويۇلغان، — تېخىچىلا ئۆرە تۇرغان ۋە باشلىق
تەرىپىدىن بىردەم ”سىز“، بىردەم ”سەن“لىنىپ ئىسكەنجىگە
ئېلىنىۋاتقان سەلىمجاننىڭ بەدىنىنى مۇزدەك تەر بېسىپ كەتتى،
— ئەدەبىي ئەسەر دېگەندە...

— بولدى بەس، تولا مايمۇن ئويناتماڭ، — باشلىق زەردە

بىلەن شۇ گەپنى قىلىپ، سەلىمجانغا قاراپ ماڭغانىدى، تۇيۇقسىز تېلېفون جىرىڭلاپ كەتتى. تېلېفوننىڭ ئاۋازى باشلىقنىڭ قەدىمىنىڭ يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىۋەتتى. باشلىق ئۈستەل ئالدىغا بېرىپ تېلېفون تۇرۇپكىسىنى قولىغا ئالدى.

— ۋەي، ھە-ھە، ۋۇي جا شەنجاڭمۇ سىز؟ ئەسسالامۇئەلەيكۇم، تىنچ تۇردىڭىزمۇ جا شەنجاڭ؟... ھە، ۋاقتىم بار. مانا ھازىرلا، ھە يەنە ئون مىنۇتتىن كېيىن ئالدىڭىزدا تەييار بولىمەن.

باشلىق تۇرۇپكىنى خېلىغىچە قۇلىقىغا يېقىپ تۇردى-دە، كېيىن بىردىنلا ئېسىگە كەلگەندەك جايىغا قويدى ۋە تەبەسسۇم ئىزلىرى كەتمىگەن چىرايىنى تېخىچە قېتىپ تۇرغان سەلىمجانغا ئۆرىدى.

— بولدى. سىز چىقىڭ، ئىشىڭىزنى قىلىڭ.

— ماقۇل، — سەلىمجان بوشقىنا شۇنداق دېدىيۇ، لېكىن ئورنىدىن قىمىرلىماي تۇرىۋەردى. پىخىلداپ تۇرۇپ چاپان-چارىسىنى كىيىۋاتقان باشلىق ھەيران بولدى:

— ھە تۇرىسىزغۇ؟

— جۇيجاڭ، ئارىمىزدا ئۇقۇشماسلىق بوپقالمىسا... مەن زادىلا سىزنى...

سەلىمجان يەنىلا شۇ دەككە-دۈككىچىلىكتە باشلىقنىڭ سۇرلۇك كۆزلىرىگە قارىدى.

— ئەستا، مېنى تولا گەپكە تۇتماڭ دەيمەن، ئۇ گەپنى كېيىن دېيىشەيمىز، كېيىن...

باشلىق ئاشۇ گەپ بىلەن سەلىمجاننى ئىتتىرگەندەكلا ئىش-

خانىسىدىن چىقىرىۋەتتى ۋە ئۆزىمۇ بىللىلا كارىدورغا چىقىپ، ئىشىكنى قۇلۇپلىدى-دە، پەلەمپەيدىن تاقىلداپ چۈشۈپ كەتتى.

سەلىمجان كارىدورغا چىققاندىن كېيىن، ئۆزىمۇ سەزمىگەن هالدا جايىدا بىر پەس تۇرۇپ قالدى. ”ئەستا، ماۋۇ گەپنى قاراڭلار،—دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىنى بىرنەرسە تاتىلاۋاتقاندەك تىتىلداپ،—هېكايە يازدىم دەپلا يازىدىغان نەرسە ئەمەسكەن-دە...“

ئاشۇنداق خىياللار بىلەن بۇلۇڭمىغە خامۇش كىرىپ كەلگەن سەلىمجانغا چۈشكىچە هېچقانداق ئىش خۇشياقمىدى. ئىككى سائەت ئىچىدە ئالدىدىكى گېزىتنىڭ بىر قۇرىنىمۇ ئوقۇماي، تىكىلىپ ئولتۇردى. كېيىن شۇ خامۇشلۇقى بىلەن كوچىغا چىقتى-دە، ناهىيە بازىرىنىڭ بىرنەچچە كوچىسىنى مەقسەتسىزلا ئايلاندى. خېلى ۋاقىتتىن كېيىن سەلىمجان ئۆزىگە هاردۇق يەتكەنلىكىنى سەزدىمۇ، ئەيتاۋۇر، ئۆيىگە بېرىپ يالغۇزغىنا يېتىپ ئارام ئېلىۋېلىشنى مەقسەت قىلىپ ئۆيى تەرەپكە قەدەم باستى. لېكىن ئۇ بەش-ئالتە قەدەم ماڭمايلا، كەينىدىن بىرىنىڭ ئەنسىز توۋلىشى ئاڭلاندى:

—هوي ئاداش، هوي كادىر، توختاڭلار!

سەلىمجان قەدەملىرىنى مېڭىشتىن توختاتماي تەسەللايىلا كەينىگە ئۆرۈلۈپ قارىۋىدى، ئۆزىدىن ئون قەدەمچە نېرىدا مايلاشقان كۆك خالات كىيگەن، ياش، ئەمما تولىمۇ سېمىز تونۇش قاساپ لىغىرلاپ كېلىۋېتىپتۇ. سەلىمجان هېچنەرسە ئويلىماستىنلا جايىدا توختاپ، قاساپقا قاراپ تەبەسسۇم قىلدى. ئۇ ئارىلاپ-ئارىلاپ بۇ قاساپتىن خېلى ياخشى گۆش ئالاتتى.

— ياخشىمۇ سىز ئۇستام، بىر ئىش بارمىدى؟

— تازا يوغان ئىشىم بار، — دېدى قاسساپ سىمىزلىكتىن پوتۇپ كېتەيلا دەپ قالغان خۇنسىز كۆزلىرىنى بولۇشىغا ئالاي-تىپ ۋە بىر قولىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا جۇنۇپ، سەلىمجاننىڭ يۈرىكى شۇزامان جىغغىدە قىلىپ قالدى. چۈنكى ئۇ قاسساپنىڭ قولىدىكى تۈرتەكلەنگەن، پۈرلىشىپ، يىرتىلىپ كېتەيلا دەپ قالغان ھېلىقى ژۇرنالنى كۆرۈپ قالغانىدى، — مانىڭدىكى نەر-سىنى سىلەر يازغانما، ئېتىڭلار سەلىمغۇ-ھە، ئاۋۇ سالاھىدىن دوكىنىڭ بالىسىغۇ سىلەر؟

— ھە، نېمە بولدى؟ — سەلىمجان پەقەت شۇنىلا دېيەلىدى.

— ھەي شوينا بەل ئاداش، ئا جۇيجاڭغا خۇشامەت قىلسام سېلىگە نېمە دەزكەتتى، چىدىيالمىدىڭلارمۇ؟ قانداق قىلىسى-لەر، مەن دائىم ئا جۇيجاڭغا گۆشنىڭ سىمىزىدىن ئېلىپ قويى-مەن، ئۆزى دۇكانغا كېلەلمىسە، ئوغلۇمدىن ئۆيىگە ئەۋەتىپ بېرىمەن، ئۇنىڭ بىلەن مەشرەپ ئوينايمەن، ئۆيۈمگە چاقىرى-مەن. قانداق؟

— مەن، مەن سىنى يازمىدىم… — سەلىمجان ئەتىگەندىن بېرىتى رەللىچىلىكنىڭ ئەلىمىنى پەقەت قاسساپنى ”سەن“لەشكە جۇرئەت قىلىش ئارقىلىقلا ئىپادىلىدى.

— مېنى يازمىساڭ كىمنى يازدىڭ ئەمىسە، مېنىڭ خەت-ساۋاتىم، ئەقلىم يوقمىكەن؟ ئەقلەرمۇ ”سېنى يېزىپتۇ“دېيىشمە-ۋاتامدۇ. ”ۋاقىتسىز سەمرىپ كەتكەن…“ دېگىننى تېخى، سەنمۇ سەمرىمەمسەن ئاۋاق! ”ئىككى تال ئالتۇن چىشى بار…“ سانىيالماي قاپسەن، مېنىڭكى ئۈچ تال. ھەممە چىشىمغا

ئالتۇن قاپلىتىمەن. قانداق؟...

قاسساپنىڭ ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەي چالۋاقاشلىرى، بىر-دەمدىلا ئەتراپقا يىغىلغان كىشىلەرنىڭ كۆزلىرىدىكى سوئاللىق نەزەرلەر سەلىمجاننىڭ كاللىسىنى تېخىمۇ چىگىشلەشتۇرۇۋەتتى. ئۇ بۇ كۆڭۈلسىزلىكتىن تېزرەك قۇتۇلۇش ئۈچۈن، قاسساپنىڭ ئەزۋەيلەپ كۆپسەشلىرى، نېمىلەرنىدۇر دەپ تىللاشلىرىنىڭ ھەممىسىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ ئىتتىك ئارقىغا ئۆرۈلدى-دە، ئۆيى تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى.

سەلىمجان بۈگۈن ئىككىنچى قېتىم مىختقا ئۇسكەندىن كېيىن، ئېسىدىن كېتەيلا دەپ، ئۆزىنىڭ كاتەكتەك كىچىككىنە، ئەمما پاكىز ھويلىسىغا كىرگىنىدە ئاق پىشماق، ئىنچىكە كەلگەن خوتۇنىنىڭ كۇندىكىدەك ئېچىلىپ-يېيىلىپ ئەمەس، بۇتىلىنىپ، غوتۇلداپ ئالدىغا چىقىدىغانلىقىنى ھەرگىز خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى. ئايالى ئادەتتە كەمدىن-كەم كۆرۈلىدىغان بۇتىلىنىش بىلەن ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى نەشتەردەك سانجىپ ئامبار ئۆيگە كىرىپ كەتكەندە، ناھايىتى كەيپسىز ھالدا تۇرغان سەلىمجان ئۆزىگە شۇنچىلىك ئېغىر سېزىلگەن قەدەملىرىنى تەستە يۆتكەپ، ئاشخانا ئۆيگە كىردىيۇ، يەنە دىڭگىدە چۆچۈپ كەينىگە داجىدى. مايلىشىپ، قىزىرىپ كەتكەن چاققانغىنە تۆت چاسا جوزا ئۈستىدە تونۇش ژۇرنال ياتاتتى... سەلىمجان بۇ قېتىم تېگىرقىمىدى. بىراق بىر پەستىن كېيىن ئۇنىڭ يادىغا ئۆز ھېكايىسىدىكى ”ئايالىم تولىمۇ مەنمەنچى، باشقىلار بىلەن ئۆزەڭگە سوقۇشتۇرىدىغان خوتۇن ئىدى“ دېگەن قۇرلار لەپپىدە كەلدى-دە، يۈرىكى بىردىنلا ئەنسىز دۈكۈلدەپ كەتتى. ”توۋا،

ئادەتتە بىرەر پارچە گېزىت چاغلىق نەرسىنىمۇ ئوقۇمايدىغان خوتۇن بۇ ژۇرنالنى نەدىن ئالدىكىنە؟...“

كۆپ ئەرلىك خوتۇن

بازارنىڭ بىر چېتىدىكى ئەزەلدىن غېرىبسىنىپ تۇرغان بۇ بۇلۇڭ بىردىنلا ئاۋاتلىشىپ قالدى.

ئەڭ ئاۋۋال بۇ يەرگە پاكىنەك، كۆلۈمسىرەپلا تۇرىدىغان بىر كىشى كەلدى. ئۇ ئىككى كۈن ئىشلەپ بۇ بۇلۇڭنى ”ئەخلەتخانا“ دەپ ئاتىلىدىغان ئۇن نەچچە يىللىق نامىدىن خالاس قىلدى. ئاندىن ئىككى ياش بالىنى ياللىۋېلىپ، ئۆزى ئېشەك هارۋىدا خىش، ياغاچ توشۇپ، چاققانغىنە بىر دۇكان ياسىدى. بىر ھەپتىدىن كېيىن ئاپئاق ئاقارتىلغان، ”پېشانىسى ئىسسىق“باققال دۇكىنى خېرىدارلارنى ئۆزىگە جەلپ قىلىپ كۆلۈمسىرەشكە باشلىدى.

خېرىدارلارمۇ كەلدى. لېكىن ئۇلار بىلەن بىللىلا باققالنىڭ تارازىسىغا ئەمەس، كۆزىگە تىكىلىپ، ئۇنىڭغا پۇل ئەمەس، ئالىقان تەڭلەپ ھەرخىل فورمىلىق، ھەرخىل سالاھىيەتلىك خادىملار يېتىپ كېلىشكە باشلىدى. بىرىنچى بولۇپ باجخانىنىڭ ئادەملىرى كەلدى. ئىككىنچى قەدەمدە سودا-سانائەت مەمۇريي باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ خادىمى كەلدى. ئۇنىڭ فورمىسىمۇ ھەيۋەتلىكلىكتە باج خادىمىنىڭكىدىن قېلىشمايتتى. پا-

كىنەك باققال مەزكۇر خادىمنىڭ مەھكىمىسىگە بالدۇر تاۋاپ قىلمىغانلىقىنىڭ داتالىڭ سورىقىنى باشتىن كەچۈرۈشكە باشلىدى. ئۇچىنچىسىگە شەھەرلىك ئۆي باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ ئادىمى پەيدا بولدى، ”كىمنىڭ رۇخستى بىلەن ھۆكۈمەتنىڭ بۇ يېرىگە كاتەك سېلىۋالدىڭىز؟ يۇرۇڭا ئەشەگە بىر بىرىپ كېلەيلى!“ تۆتىنچىسىگە ”ۋەتەنپەرۋەرلىك تازىلىق ھەيئىتى ئىشخانىسى“دىن ئاغزى جاپ-جاپ بىرقىز كەلدى. خېرىدارلارنىڭ تاشلىغان شۆپەكلىرىدىن نەلەردىندۇر بىر چاڭگال يىغىپ كەلدى، غوتۇلداپ يۇرۇپ باققالغىمۇ تەرگۈزدى. ئاندىن تازىلىق پۇلىغا شارتىلدىتىپ تالون كەستى. پۇلنى ساناپ بولۇپ، كېتەرىدە يەنە بىرمۇنچە ۋاتىلدىدى. بەشىنچى بولۇپ كەلگەن خادىمنىڭ چۈشلىقىمۇ ئادەمنى بىر ئاز سۇر باستۇراتتى. مۇھىت ئاسراش ئىدارىسىنىڭ بۇ خادىمغا باققالنىڭ ئۆزىنىڭ بۇ دۇكىنىنىڭ شەھەر مۇھىتىغا، بولۇپمۇ مۇشۇنداق چوڭ كوچىنىڭ سۆپىتىگە زادىلا زىيىنى تەگمەيدىغانلىقى، ئەكسىچە بۇ يەرنىڭ ئىلگىرىكى مەينەت ھالىتىنىڭ ئۆزگىرىپ قالغانلىقى ھەققىدىكى بەرگەن ئىزاھاتلىرى كالىنى پاشا چاققانچىلىك تەسىر كۆرسەتمىدى. ئالتىنچى بولۇپ، يەنى ئەڭ ئاخىرىدا كەلگەن كىم بولدى دېمەمسىز! ؟ ئۇ باشقا بىرى ئەمەس، باققال دۇكىنىنىڭ دۇمبىسىگە يۆلەپ سېلىنغان ئالدىنقى كوچىدىكى مەلۇم ئىدارىنىڭ ئەلچىسى ئىدى: يۇرىكىڭ نېمانچە يوغىناپ كەتتى سېنىڭ؟ نەدە چوڭ بولغان نەرسىسەن؟ ماۋۇ ئارقا غوجىتامىنىڭ ئىگىسى بار جۇمۇ، ئۆرۈلۈپ كەتسە سەن تۆلەمسەن؟ يەتتىنچى···مال باھا ئىدارىسىنىڭ كادىرىمۇ كېلىشى مۇمكىن ئىدى، لېكىن ئاڭغىچە

پاكىنەك باقئال ئىلگىرىكىدەكلا ئۈندىمەي كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ دۇكىنىنى چۈۋۈشقا باشلىدى. بۇ قېتىم ھېلىقى ئىككى بالا كەلمىدى، باقئال ئۆزى يالغۇز ئىشلىدى، چۈنكى مەدىكار ياللىغۇدەك سودا بولمىغانىدى... كۆپ ئۆتمەستىن بازارنىڭ بۇ بۇلۇڭى ئىلگىرىكىدەكلا غېرىبچىراي ئەخلەتلىككە ئايلاندى.

ئىككىنچى نۇتۇق

—يولداشلار! «ئىسلاھاتنىڭ قەدىمىگە يېتىشەيلى» دېگەن تېمىدىكى سەپەرۋەرلىك چوڭ يىغىنىمىز ھازىر باشلاندى! — زاۋۇت پارتكومىنىڭ تەشۋىقاتقا مەسئۇل دائىمىي ھەيئىتى بوغۇزىدىن سىقىمداپ تۇتۇۋالغان مىكروفوننى ئاغزىغا يېقىن ئەكەلىپ، تازىمۇ يۇقىرى ئاۋازدا ئېلان قىلدى. زال ئىچى بىردىن تىمتاسلىققا چۆمدى، — ھازىر زاۋۇتىمىزنىڭ باشلىقى يولداش xx نى سەپەرۋەرلىك دوكلاتى بېرىشكە تەكلىپ قىلايلى!

—يولداشلار! — بوغۇق ۋە ھارغىن ئاۋازلىق زاۋۇت باشلىقى مىكروفون ئالدىغا كېلىپ سۆزىنى باشلىدى، — مەن ئۇزۇن سۆزلىمەيمەن، چۈنكى ھازىر ئىسلاھات ۋاقتى. بىز بۇنىڭدىن كېيىن يىغىنلارغىمۇ ئىسلاھات ئېلىپ بارىمىز. مەخسۇس كۈن ئاجرىتىپ يىغىن ئاچمايمىز، خۇددى بۈگۈنكى يىغىنغا ئوخشاشلا، ئىش ئارىسىدا كۆپ بولسا بىرەر سائەت ۋاقىت ئاجرىتىمىز. خوش، شۇنداق قىلىپ، زاۋۇتىمىزنىڭ نۆۋەتتىكى پىلانىنىڭ

ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى تالادىكى قارا تاختىدىن كۆرگەنسىلەر. ساقلانغان مەسىلىلەر بىر نەچچە خىل. بۇنىڭ ئىچىدە ئەڭ مۇھىمى، يەنىلا سۈپەتكە ئەھمىيەت بەرمەسلىك. بىزنىڭ سۈرئەتنى تەكىتلىشىمىز ھەرگىزمۇ سۈپەت ئۆتكىلىنى بوشاشتۇرۇپ قويۇش ياكى كۆرمەسكە سېلىش ئەمەس. سۈپەت—سۈرئەتنىڭ قېنىنانىسى. قېنىنانىنىڭ ھۆرمىتىنى ھەممىمىز بىلىمىز! ھە، ساقلىنىۋاتقان ئىككىنچى مەسىلە—دادىل بولالماسلىق. بەزى يولداشلار پايدىلىق پىكىرلەرنى ئويلىشىۋاتىدۇ، ئوتتۇرىغا قويۇۋاتىدۇ. بىراق بىزنىڭ ئايرىم مەسئۇللىرىمىز، ھەتتا بەزى تېخنىكلىرىمىزمۇ بۇ ”ئىشتىن سىرتقى جۇگې لياڭ“لارغا سوغۇق پوزىتسىيە تۇتۇۋاتىدۇ ياكى ئىشەنچ قىلمايۋاتىدۇ. يولداشلار، ئىسلاھاتنى ھەقىقىي ئېلىپ بارىمىز، كۈنىمىزنى ياخشىلايمىز دېسەك، كەڭ قورساق بولايلى، دادىلراق بولايلى، ئالەمشۇمۇل ئىختىرالار مۇشۇ ئىككى شەرتتىن كەلگەن. باشقا مەسىلىلەر توغرىسىدا زاۋۇتىمىزنىڭ بۇدا چىقىرىدىغان قىسقا خەۋەرلىرىدە يېزىلىدۇ. ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن مېنىڭ سۆزۈم تۈگىدى.

—يولداشلار، دىققەت! دىققەت!—يىغىن باشقۇرغۇچى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلگەن چاۋاكلارنى ئاران تەستە بېسىلدۇرغاندىن كېيىن يەنە تۈمشۇقىنى مىكروفونغا تەگكۈزۈپ ئېلان قىلدى،—ھازىر زاۋۇت پارتكومىنىڭ شۇجىسى يولداش xx نى سۆزگە تەكلىپ قىلايلى!

زالدىكىلەر ئالدىنقى قېتىملىق چاۋاكنى بەك قاتتىق چېلىۋېتىپ ئالىقانلىرىنى قىزارتىۋالغانمۇ، بۇ قېتىم ئانچىلا كۈچەپ

كېتىشمىدى. بۇ چاغدا سۆزگە تەكلىپ قىلىنغان xx بېشىنى كۆتۈرمەي بىر نېمىلەرنى خاتىرىلەپ دەپتىرىگە تىكىلىپ ئولتۇراتتى.

—يولداشلار، —دېدى ئۇ ئاخىر سۇكۇتنى بۇزۇپ ئىنچىكىرەك، مۇلايىم ئاۋازدا سۆزىنى باشلاپ، —يۇقىرىدا زاۋۇت باشلىقى بىزگە زاۋۇتىمىزنىڭ ئىسلاھات ئەھۋالى ھەققىدە مۇھىم يوليورۇق بېرىپ ئۆتتى، ھە، مۇھىم يوليورۇق بېرىپ ئۆتتى. خۇددى يولداش زاۋۇت باشلىقى ئېيتقاندەك، ھازىر ئىسلاھات ۋاقتى، شۇڭلاشقىمۇ بىز بۇنىڭدىن كېيىن، يولداش زاۋۇت باشلىقى ئېيتقاندەك، يىغىنلارغىمۇ ئىسلاھات ئېلىپ بارىمىز، ھە، ئېلىپ بارىمىز. يەنى مەخسۇس كۈن ئاجرىتىپ يىغىن ئاچمايمىز، خۇددى بۈگۈنكى يىغىنغا ئوخشاشلا ئىش ئارىسىدىن كۆپ بولسا بىرەر سائەت ۋاقىت ئاجرىتىمىز، ھە، ئاجرىتىمىز… خۇددى يولداش زاۋۇت باشلىقى يۇقىرىدا كۆرسىتىپ ئۆتكەندەك، زاۋۇتىمىزنىڭ نۆۋەتتىكى ئىشلەپچىقىرىش پىلانىنىڭ ئورۇندىلىش ئەھۋالىنى ئىدارە بىناسى ئالدىدىكى قارا تاختىدىن كۆرۈۋالدىڭلار، ھە، كۆرۈۋالدىڭلار. ساقلانغان مەسىلىلەرگە كەلسەك، ھە، بۇ يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتۈلگەندەك بىرنەچچە خىل. بۇنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ مۇھىمىنى يولداش زاۋۇت باشلىقى يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتۈپ كەتتى، بۇ يەنىلا سۈپەتكە ئەھمىيەت بەرمەسلىك، ھە، سۈپەتكە ئەھمىيەت بەرمەسلىك. بۇ يەردە بىزنىڭ سۈرئەتنى تەكىتلىشىمىز ھەرگىزمۇ سۈپەت ئۆتكىلىنى ياكى بوشاشتۇرۇپ قويۇش، ياكى بولمىسا كۆرمەسكە سېلىش ئەمەس، ھە، كۆرمەسكە سېلىش ئەمەس. بۇ ھەقتە يولداش

زاۋۇت باشلىقى تولىمۇ ئوبدان ئوخشىتىش قىلدى. يەنى سۇپەت
سۇرئەتنىڭ قېينانىسى دېدى، ھە، قېينانىسى دېدى. قېيناند-
نىڭ ھۆرمىتىنى قېرى-ياش ھەممىمىز بىلىمىزغۇ؟ ئەمدى ساق-
لىنىۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ ئىككىنچىسى ھەققىدىمۇ يولداش زا-
ۋۇت باشلىقى ياخشى دىئاگنوز قويدى. بۇ دادىل بولالماسلىق،
ھە، دادىل بولالماسلىق. زاۋۇت باشلىقى ئېيتقاندەك، بەزى
يولداشلار بەزەن پايدىلىق پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا تاشلاۋاتىدۇ،
ھە، تاشلاۋاتىدۇ، بىراق ئايرىم سېخ مەسئۇللىرى، ھەتتا بەزى
تېخنىكلىرىمىزچۇ، خۇددى يولداش زاۋۇت باشلىقى ئېيتىپ
ئۆتۈپ كەتكەندەك، ئۇلار بۇ ”ئىشتىن سىرتقى جۇگى لياڭ“لارغا
سوغۇق پوزىتسىيە تۇتۇۋاتىدۇ، ياكى بولمىسا ئىشەنچ قىلالمايۋا-
تىدۇ، ھە، ئانچە بەك ئىشەنچ قىلالمايۋاتىدۇ. قەدىرلىك يولداش-
لار، ئەگەر ئىسلاھاتنى ھەقىقىي تۇردە ئېلىپ بارىمىز، ھال-
ئەھۋالىمىزنى تېخىمۇ ياخشىلايمىز دېسەك، كەڭ قورساق بولاي-
لى، دادىلراق بولايلى، ھە، دادىلراق بولايلى. خۇددى يۇقىرىدا
ئېيتىلغاندەك، جاھاندىكى نۇرغۇن ئىختىرالار مۇشۇ ئىككى
شەرتتىن كەلگەن ئەمەسمۇ؟ ئەلۋەتتە، بۇ يەردە باشقىمۇ ساقلى-
نىۋاتقان مەسىلىلەر يوق ئەمەس، بۇنى خۇددى يولداش زاۋۇت
باشلىقى ئېيتىپ ئۆتۈپ كەتكەندەك، زاۋۇت پارتكوم تەشۋىقات
بۆلۈمى بىلەن ئىشخانا بىرلىكتە باشقۇرۇپ چىقىرىۋاتقان زاۋۇت
گېزىتىنىڭ بۇداقى سانىدىن كۆرۈۋالايسىلەر، ھە، كۆرۈۋالا-
يسىلەر. ۋاقىت ئېتىبارى بىلەن سۆزۈمنى مۇشۇ يەردە ئاياغ-
لاشتۇرىمەن. باشقا رەھبىرىي يولداشلارنىڭ يەنە قانداق پىكىر-
لىرى باركىن؟

www.uyghurkitap.com

يىغىن باشقۇرغۇچى رەئىس ئۇستىلىنىڭ ئالدىغا ئۇچىنچى قېتىم كەلدى. ئاغزىنى مىكروفونغا يېقىنلاشتۇردى-دە، بىردىن قايرىلىپ، باشلىقلار تەرەپكە قارىدى... دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ نۆۋەتتە سۆزلەيدىغان رەھبەرنى ئىزدەۋاتقان كۆزلىرى تەئەججۇپ-تىن چاقناپ كەتتى. چۈنكى زاۋۇت باشلىقى ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، شەپكىسىنى كىيگىنىچە سىرتقا قاراپ ماڭغانىدى. ئاڭ-غىچە يىغىن باشقۇرغۇچىنىڭ قۇلىقىغا زال تەرەپتىن كەلگەن ھەيۋەتلىك «دۇر» قىلغان ئاۋاز ئۇرۇلدى.

پروتوتىپنىڭ غەزىپى

قايسى بىر ئۇلۇغ زات «سەن ماڭا يېرىم سائەت پاراڭ قىلىپ بەر، مەن سېنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىڭنى ئېيتىپ بېرەمەن» دېگەنىكەن. لېكىن مەن ئۆزۈمنىڭ يېڭى قوشنام —جاي ئىگەمنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى ئۇنىڭ بىر ئېغىز سۆزىدىنلا بىلىۋالدىم. كۆچۈپ كەلگەن كۈنىمىز يۈك-تاقلىرى-مىزنى چۈشۈرۈۋاتاتتۇق، جاي ئىگەم ئىككى قولىنى كەينىگە قىلىپ، ساپما كەشىنى شىپىلداتقىنىچە ئالدىرىماي بېسىپ دەر-ۋازا ئالدىغا كەلدى-دە:

—توختاڭ، ئىجارە پۇلىنى بېرىۋېتىپ، ئاندىن يۈك-تاقنى ئۆيگە ئەكىرىڭ! —دېدى.

—مانا... ھازىر...—دەۋەتكىنىمنى ئۆزۈممۇ سەزمەي قاپتى-

مەن. كۆڭلۈمنى بولسا شۇ مىنۇتنىڭ ئۆزىدىلا تاشتەك ئېغىر بىر سېزىم چۇلغىۋالدى. ”ھەتتىگىنەي، ئۆيىنى كۆرۈپتىمەنۇ، ئىگىسىنى سۈرۈشتۈرمەپتىمەن-دە!“ دەپ ئويلاپ قالدىم. بىراق ئىش ئۆتكەن، ئوق ئېتىلىپ بولغانىدى.

نېمىلا بولمىسۇن، ئىشقىلىپ يېڭى قوشنام بىلەن چىقىشىپمۇ قالدۇق. چىقىشماي نەگە بارىسەن؟ ھەركۈنى ئەتىگەن تۇرۇپ قوشنامغا تەبەسسۇملۇق سالام بەرگىنىمدە ”بىر قورۇسى بار ئادەم پادىشاھ، بىر قىزى بار ئادەم جاھانغىر“ دېگەن دانا ماقالنى ئېسىمگە ئالاتتىم. بۇ بەستى-بويى سوقا سەندەلدەك، چىرايى ئاپورت ئالمىنىڭ مەغزىدەك قوشنام ئۆزىنىڭ يايلاقنىڭ يامغۇرىدەك پات-پاتلا ئۇچراپ تۇرىدىغان غەلىتە مىجەزلىرى بىلەن ماڭا گوگولنىڭ پىليوشكىن دېگەن داڭلىق خەسىس پېرسوناژىنى ئەسلىتەتتى.

قوشنامنىڭ 90 ياشقا تاقاشقان ئاتىسى ئۆزى بىلەن بىللە تۇراتتى. قولىقى سەل ئېغىرلىشىپ قالغاندىن باشقا، تېنى ساغلام، ئىشتەيلىك بۇ ئاقساقالنى دەسلەپتە مەن جاي ئىگەمنىڭ قېيناتىسىمىكىن دەپ ئويلاپ قالغانىكەنمەن. سەۋەبى، خوجايىن ئايالىنىڭ بوۋايغا ئىسسىققىنا، يۇمشاققىنا غىزالارنى ئېرى يوق چاغلاردا ئۆزىتىپ تۇرغانلىقىنى ئايالىم بىر نەچچە قېتىم كۆرۈپتىكەن. مەن ئۆزۈممۇ بىر قېتىم شۇنداق تەسىرلىك مەنزىرىنىڭ تاماشىبىنى بولۇپ قالغانىدىم. لېكىن بۇ تەسىرلىك مەنزىرىنىڭ ئاخىرى كۆڭۈلسىزلىك بىلەن ئاخىرلاشتى. مەن بىلەن تەڭ دېگۈدەكلا دەرۋازىدىن كىرىپ كەلگەن خوجايىن بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ غەزەپلىك چىڭقىلىشتىن تېخىمۇ قىزىرىپ، ئۆزىنىڭ

ئەكسىچە ئورۇق، ۋىجىككىنە كەلگەن ئايالنى ئوتتۇرانچى بارمىقى ئارقىلىق ئالدىغا شەرەتلەپ چاقىرىۋالدى.

—ھەي گاس قۇلاق، ئەتىگەن نېمە دېگەنتىم ساڭا_ھە؟ ئەمدى ئەتىلىككە گۆشنىڭ جېدىلىنى قىلىپ باقە قېنى!

بىچارە ئايال ئۆزىگە بېرىلگەن بۇ تەنبىھنى مېنىڭ ئاڭلاپ قالغىنىمدىن نومۇس قىلدى بولغاي، ئۆزىنىڭ ياۋاش تەبىئىتىگە قارشى ھالدا ئېرىگە ئاچچىقى بىلەن جاۋاب ياندۇردى:

—نېمانچىلا قىلىپ كېتىسىز؟! قورسىقىم ئېچىپ قالدى دېۋىدى، ئاش پىشقىچە خېلى بارئىكەن دەپ كىچىككىنە مەمپەر تاشلاپ بەردىم. ئېتىپ بەرسەم ئۆزۇمنىڭ دادىسىغا ئېتىپ بەرگىنىم يوق، سىزنىڭ دادىڭىزغۇ!

—بولدى، بولدى، كاپشىما_ھە!—جاي ئىگەم مەن تەرەپكە غىلام_غىلام قاراپ قويدى_دە، نېرىدا ئاش ئىچىۋاتقان ئاقساقال تەرەپكە ماڭدى. شۇ چاغدا ”ئۇ ھازىر دادىسىنىڭ ئەھۋالىنى سوراش ئۈچۈن ئەمەس، چىنىدىكى گۆشنىڭ مىقدارىنى چامىلاپ بېقىش ئۈچۈن ماڭدىغۇ“ دېگەن خىيال كاللامدىن لىپ قىلىپ ئۆتتى.

كۈنلەر ئۆتكەنسېرى قوشنامنىڭ خەسىسلىكى، چۈپەيلىكى مېنىڭ ئالدىمدا مول_مول نامايان بولىدىغان، مېنى كۆڭۈلسىز، ئېغىر ھېسسىياتلارغا چۆمدۈرىدىغان بولدى. ئادەم دېگەننىڭ مىجەزى بىرخىل بولمايدۇ. ئادەمنىڭ ئۆز ئائىلىسىنى ھەر خىل تەدبىر، ھەرخىل پىلانلار بىلەن باشقۇرۇش ھوقۇقىمۇ ئۆزىدە ئەلۋەتتە. شۇڭلاشقا قوشنامنىڭ ”سىقىپ يالاپ“ ئائىلە باشقۇرۇش مىزانى ھەققىدە گاھىدا كۆڭلۈمدە كەچۈرۈش ھېس-

سىياتىمۇ ئۆرلەپ قالاتتى-يۇ، لېكىن بىرلا ئىشى — ئۆزىنىڭ تاپقان ۋە باققان دادىسىنى ئۇشۇقچە يۈك ھېسابىدا كۆرۈشى كاللامدىن زادىلا ئۆتمەيتتى. شۇنداق ھېسسىياتلارنىڭ تۈرتكىسىدە، كۈنلەرنىڭ بىرىدە قولۇمغا قەلەم ئالدىم — دە، ئىلھامىمنىڭ يېڭى مېۋىسى — «ئالىقىنىڭنى ئېچىۋەتكىنە» ناملىق بىر ھېكايىنى ئاپىرىدە قىلدىم. ھېكايە ياخشى يېزىلىپ قالدىمۇ ياكى شۇ كۈنلەردە ئەدەبىي مۇھەررىرنىڭ ئۈستىلى قۇرۇقدىلىپ تۇرۇۋىدىمۇ، ئىشقىلىپ، ھېكايەم ئەۋەتىلىپ ئىككى ھەپتىگە قالمايلا گېزىتكە بېسىلىپ چىقتى.

مەن سىلەرگە قوشنامنىڭ سودىگەر بولسىمۇ، ئەمما گېزىت-ژۇرناللارغا ھېرىسمەن ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرمىگەنتىمغۇ دەيمەن؟ شۇنداق، ئۇ ئاخشاملىرى تاماقتىن كېيىن ھويلىدا بىردەم-يېرىمدەم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشقان ۋاقىتلىرىمىزدا ھە دېسىلا خەلقئارا مەسىلىلەردىن گەپ ئاچاتتى. بىر نەچچە كۈن ئىچىدە كەلگەن گېزىتلەرگە بېسىلغان بەزى مۇھىم خەۋەرلەرنى ئۆزى كۆرگەن ۋەقەلەردەك قىلىپ ھەمدە مەن زادىلا ئۇلارنى گېزىتتىن كۆرمىگەندەك پىشىلدۇرۇپ سۆزلەپ كېتەتتى. ھەتتا بەزىدە بازارغا، دۇكىنى تەرەپكە ئالدىراش كېتىۋېتىپمۇ مەندىن سوراپ قوياتتى:

— خوش، شۇنداق قىلىپ ئىراق بىلەن ئىراننىڭ ئىشى نەدىن نەگىچە كېلىپ توختىدا؟

ئەنە شۇ ئاجايىپ قوشنام، يەنى جاي ئىگەم بۇگۈن كەچقۇرۇن ئۆيىمىزگە ئالاھىدە قەدەم تەشرىپ قىلىپ قالدى. قولىدا مېنىڭ ھېكايەم بېسىلغان گېزىت تۇراتتى. گېزىتكە كۆزۈم

چۆشتى-يۇ، يۈرىكىم جىغىتلداپ كەتتى. ”ئاپلارەي، ئۆزىنى پروتوتىپ قىلىپ يازغىنىمنى بىلىپ قالدىمۇ نېمە؟ تەتۈرلۈككە ئالسا ھە!...“ دەپ ئويلاپمۇ ئۈلگۈردۈم.

— مانا-مانا، ھېكايە-پېكايە يازىدىغان مىجەزىمىمۇ بار ئىدى دېسىڭىز بولمامدۇ؟ — قوشنام مېنىڭ كۆتكىنىمنىڭ ئەكسىچە ھىجىيىپ پاراڭ باشلىدى، — بۈگۈن پوچتىكەش ئۈچ-تۆت كۆن-لۈك گېزىتنى بىراقلا ئەكىلىپ تاشلاپ بەرگەنتى، شۇنداق قارى-سام، سىزنىڭ ئىسمىڭىز. ”ۋاھ، توختاپ تۇرغىنا“دېدىم-دە، سىيرىپلا ئوقۇپ چىقتىم. ئالامەت يېزىپسىز، ھېلىقى پىخسىق-نى... ماخارىغا گاچچىدىلا قويۇپسىز. مانا قارا، بىچارە ئانا سېنى توققۇز ئاي، توققۇز كۈن، توققۇز سائەت قورساق كۆتۈرۈپ تۇغۇپ، مىڭبىر جاپادا بېقىپ قاتارغا قاتسۇن. سەن بولساڭ ئۇنى قېرىغىنىدا خارلا. ھوي ۋىجدانسىز مۇناپىق! تۇفىي سې-نىڭ ئاشۇنداق قىلىپ تاپقان پۇللىرىڭغا! تۇفىي ئابروي-ئاتى-قىڭغا! راست گەپنى قىلسام، ئاچچىقىمدا پوكەينى مۇشتلاپ كېتىپتىمەن جۇمۇڭ ئۇكا. راسا قويۇپسىز مۇناپىقنى!...

قوشنامنىڭ غەزەپلىك نۇتقىنى ئاڭلاپ، بايىقى ئەندىشىلى-رىم شامالغا سورۇغان پاخالدەك ئۇچۇپ كەتتى.

تەئەججۇپلىنىپ قوشنامنىڭ ئاغزىغا قاراپ تۇرۇپلا قاپتىمەن.

ئۆزۈم كەتكۈزگەن

ئۆيلەنگىنىڭىزگە پۇشايمان قىلغانمىدىڭىز دەمسىز؟ يوقسۇ، ئۆيلەنگىنىمگە ئەمەس، ئۆيلەنگەندىن كېيىن ئۆزۈم تاپقان بىر ئىشقا پۇشايمان يەۋاتىمەن... ئايالىمنىڭ ئىش ئورنى يوق ئىدى. ئۆزىمىز ئىدارە ئائىلىلىكلەر بىناسىنىڭ تۆتىنچى قەۋىتىدە ئولتۇراتتۇق. خىزمەتكە بارغىنىمغىمۇ بىر ئايدىن ئېشىپ قالدى. ھەركۈنى ئىداردىن قايتىپ ئۆيگە ئالدىرايتتىم، ئايالىمنىڭ ئاددىي-ساددا بىساتلىرىمىز بىلەن ئۆيىمىزنى چىرايلىق بىزەپ قويغىنىنى كۆرەتتىم. ئۇنىڭ ئۆيدە يالغۇز ئولتۇرغىنىغا ئىچىم كۆيەتتى. ياش ئەمەسمۇ، ئەڭ بولمىغاندا قولۇم-قوشنىلارنىڭكىگە چىقىپ، ئۆزىگە ئوخشاش ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان ئاياللار بىلەن بىردەم-يېرىمدەم مۇڭدىشىپ چىقسىمۇ خىجالەتچىلىكىم سەل بېسىقاتتى.

بۇ خىيالىمنى ئايالىمغا بىر ئەمەس، بىرنەچچە قېتىم ئېيتتىم. ئۇنى ئۆيدە سولىنىپ ئولتۇرۇۋەرمەي، قولۇم-قوشنىلار بىلەن ئىزدىشىپ ئۆتۈشكە دەۋەت قىلدىم. ئېيتماقچى، تويدىن كېيىن بەزى قوشنىلار يېڭى ھۇجرىمىزغا پەتىلەپ، ئۆيلىرىگە تەكلىپ قىلىشىپ چىقىپ كېتىشكەنىدى. كىم بىلسۇن، ئايالىم ھە دېمەيلا مېنىڭ ياخشى كۆڭۈل بىلەن بەرگەن مەسلىھەتىمنى

قېقىمۇەتتى.

— قويۇڭا، — دېدى ئۇ، — قوشنىلارنىڭكىگە چىقسا نېمە بولىدۇ؟ شۇ قۇرۇق پاراڭ، ئەپقاچتى غەيۋەت بولىدۇ. ”ئاغرىماس بېشىمغا ئالتە تاياق“ دەپ...

ئۇنچىقمىدىم. بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ سۆزىنى ھەقتەكمۇ سېزەتتىم. شۇنداق قىلىپ، يەنە خېلى كۈنلەر ئۆتۈپ كەتتى.

خىزمىتىم ئالدىراش ئىدى. گاھى كۈنلىرى چۈشتىمۇ ئۆيگە قايتالمايتتىم. تولا چاغلاردا كەچلىكلىرى ۋاقچە قايتاتتىم. شۇڭلاشقىمۇ ئايالىمنى باشقىلاردەك مېھماندارچىلىق ياكى كىنو-تىياتىرلارغا پات-پات ئاپىرالمايتتىم. بۇ ھەقتە ئۇمۇ بىرنەچچە قېتىم كوتۇلداپ، ئاخىر بېسىقىپ قالغانىدى. ئاشۇ كەمچىلىكىمنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇش مەقسىتىدە يەنە ئايالىمنى قوشنا ئاياللار بىلەن ئارىلىشىپ يۈرۈشكە سۈيلىدىم.

— سىزمۇ قىزىقكەنسىز، — دېدى ئايالىم ئاخىر چېچىلىپ، — مەن سىزگە ئۆيدە يالغۇز ئولتۇرۇپ قالدىم دېمىدىمغۇ؟ مەن مۇشۇنداق ئاددىي بولسىمۇ تىنچ ئۆيۈمنىڭ بولغىنىغا خۇشالمەن. بۇنى مەن ئۇزۇن يىللاردىن بېرى ئارزۇ قىلغان، خىجىل بولۇپمۇ يۈرمەڭ. مەنچۇ، ئۆيۈمدە ئۆزۈم بىلەن ئۆزۈم پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇۋېرىمەن.

ئايالىم بۇ گەپلەرنى كۈلمەي تۇرۇپ قىلىۋېدى، ماڭا گويا ئۇ ئاچچىق قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى.

بىر نەچچە كۈنگىچە يەنە مۇشۇ ئىشنى ئويلاپ يۈردۈم. ئاخىر بىر كۈنى كەچلىك تاماق ئۈستىدە خىيالىمغا كەلگەننى توقۇپ، يەنە شۇ ھەقتە گەپ ئاچتىم.

www.uyghurkitap.com

—ئىككىنچى قەۋەتتىكى قوشنىمىز، ھېلىقى ئورۇق ئايال بارغۇ، ھە، شۇ بۈگۈن پەلەمپەيدە دوقۇرۇپ قېلىپ...

پارنىڭمنى ئەتەي توختىتىۋالدىم. تەبىئىيكى، ئايال كىشى دېگەن بۇنداق ئاياغلاشمىغان گەپكە دەررۇ دىققەت قىلىدۇ.

—ھە، ئۇياق نېمە دەيدۇ؟—ئايالىم تاماق يېيىشتىن چېپ-پىدە توختاپ، بېشىنى كۆتۈردى.

—نېمە دەيتتى، شۇ سېنى ئۆي تەرەپلەرگە چىقمايدىغۇ، ئۆيدە يالغۇز ئولتۇرۇپ زېرىكمەمدۇ، تۇگىمەيدىغان نېمە ئىشى بار ئىكەن دەيدۇ. يەنە تېخى...

گېپىمنى يەنە ئۈزۈپ قويدۇم.

—يەنە نېمە دەيدۇ، ئېيتمامسىز؟—ئايالىم بەتەر سەگەك-لەشتى.

—ئايالىڭىزنىڭ قولىقى سەل ئېغىرراقمۇ-يا، شۇنىڭغا، باشقىلارنىڭكىگە چىقىشتىن سىز توسۇمسىز؟ دېمەمدا...

نېمىلەرنى دەپ كەتتىمكىنتالڭ! دەسلەپتە ئۇنى بۇ پاراڭنى ئاڭلاپ چىچاڭشىپ كېتەمدىكىن دەپ خاۋاتىرلەنگەنىدىم، كىم بىلسۇن، ئايالىم شۇكىكىدە ئولتۇرۇۋەردى.

—مۇنداق دەڭ!—دەپ قويدى بىرھازادىن كېيىن. سەل تۇرۇپ يەنە قوشۇپ قويدى،—تېخى باشقا قوشنىلارمۇ شۇنداق ئويلامدىغاندۇر-ھە؟

—شۇنداق بوپقالمىسا،—مەن داۋاملىق قۇتراتقۇلۇق قىلدىم،—خەقنىڭ ئاغزىغا قولۇپ سالغىلى بولامدۇ؟ بولۇپمۇ خو-تۇن خەقنىڭ ئاغزىغا...

ئەتىسى خىزمەتتىن قايتىپ كېلىپ، ئىشىكنى ئۇزاق تا-

قىلداتتىم-دە، ئاخىر تەئەججۈپ ئىلكىدە قۇلۇپقا ئۆزۈم ئاچقۇچ سالدىم. تۇنۇگۈنكى پاراڭلار يادىمدا قىلچە يوق، ئايالىمنىڭ نەگە كەتكەنلىكى توغرىسىدا خىيال سۈرۈپ كېتىپتىمەن. بۇ شەھەردە ئۇنىڭ بىرەر ئىچ كۆيەر قېرىندىشى، ھەتتا شىرەم تۇغقىنىمۇ يوق بولىدىغان، كەچ كىرىپ قالغاندا بازارغىمۇ كەتمىگەندۇ؟

چايداندىكى قايناقسۇدىن پىيالىگە لىقشىتىپ قۇيۇپ، ئۇنىڭغا قۇرۇق ناننى چىلاپ يەي دەپ ئولتۇرسام ئايالىم تاكاسلاپ كىرىپ كەلدى. چىرايىدا بولسا كۈلكە ئەگىيتتى.

—نەگە كەتتىڭلار ۋې؟ —دەپ سورىدىم چاقچاق ئارىلاش، —يېڭىلىققۇ بۇ؟

—ئۆزىڭىز تاپقان يېڭىلىق، —دېدى ئايالىم پىسەنتىگە ئېلىپ قويماي، —مېنى گاسمۇ دەپ سورىغان قوشنىمىزنىڭكىگە چىقىپ ئولتۇرۇپ كىردىم.

ئۈنچىقماي بېشىمنى ئېغىتىپ قويدۇم. ھەر ھالدا ئايالىم ئىچ پۇشۇقىنى چىقىرىپ كەلگەن بولسىلا، مەيلى.

ئەتىسى كەچتە ئىشكىنى يەنە ئاچقۇچ سېلىپ ئاچتىم.

—تۇنۇگۈنكى ئورۇق ئايالنىڭ ئىسمى خاتەمگۈل ئىكەنغۇ، ھە، شۇ ھەدىمىزنىڭ ئۇدۇل قوشنىسىنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئولتۇرۇپ چىقتىم، —ئايالىم توپلىيىنى تاپىسىغا سېلىۋېتىپ سۆزگە كىرىشتى، —قان بېسىمىمكىن، ئىششىقلىپ، تازىمۇ سېمىز ئايالغۇ. ئېرى چوڭ باشلىق ئىمىش. خاتەمگۈل ھەدەمنىڭ دېيىشىچە، ئۆتكەندە شۇ سېمىز خوتۇن مېنى ”كىشىگە ئارىلاشمايدىكەن، قىزغانچۇقمىكىن-يا؟“ دەپتىكەنمىش. چۈشتىن كېيىن

سىز خىزمەتكە كەتكەندىن كېيىنلا كىرىۋېدىم، مانا ئەمىسە دەپ شۇ كەمگىچە ئولتۇردۇم. قىزلىرى تاماق ئەتتى. ئوتتۇندەك ئىككى قىزىنى ئەردىن چىقىرىۋاپتىغۇ، ھە شۇلار ...كىرىپ-چىقىپ يۈرەيلى دەيدۇ، شۇنداق قىلمامدىغان دېدىم. شۇ خوتۇن ئۆيىمىزگە كىرىپ قالسا، مەن قىزغانچۇقمۇ-ئەمەسمۇ، بىر كۆرسىتىپ قوياي ئۆزۈمنى، راستلا، توڭلاتقۇنى قاچان ئالىمىز؟

—تاماق-پاماق يوقمىدۇ؟ —ئىچىمنى قاپلاپ كېلىۋاتقان ئەلەملىك ھېسسىياتىمنى بېسىپ تۇرۇپ، ئۇقمىغانغا سېلىپ سورىدىم، —ئاچچىق ئۇچەيلەر غىجەك چېلىپ كەتتىغۇ؟

—راستلا ھە، مېنىڭغۇ قورسىقىم توق. مەستۇرە ھەدەمنىڭ قىزلىرى تازىمۇ ئوخشىتىپ بولاق مانتا ئېتىپتىكەن، ئىچى ساپلا گۆش. ۋىييەي، سىزگە شۇنچىلىك قىسىنىپ كەتتىمكىن، ئۈچ-تۆت تال ئېلىۋالايمىكىن دەپ، تارتىندىم. سەل توختاپ تۇرۇڭا، گاژژىدە تۇخۇم قورۇپ بېرەي.

شۇنداق قىلىپ ئاستا ئايىغى چىققان بوۋاق بىر كۈنلىرى ئادەمنى ھەيران قالدۇرۇپ يۈگۈرۈپ كەتكەندەك، ئايالىمنىڭ ئايىغى پات ئارىدىلا "كىچىك موك"[1] تىنىمۇ ئۆتەر تېزلىشىپ كەتتى. بەش قەۋەتلىك ئائىلىلىكلەر بىناسىدىكى كىرىشكە بولىدىغانلا قولۇم-قوشنىلارنىڭ ئىشىكى بىر چەتتىن چېكىلىپ ماڭدى، بەزى ئۆيلەر ئىككى-ئۈچ قېتىمدىن پەتلىنىپ بولدى.

—گېپىڭىز توغرىكەن، —دېدى ئايالىم بىر قېتىم چۈشلۈك

---

① شۇ ناملىق كىنودىكى يۈگۈرۈك.

تاماق ۋاقتىدا، ئۇ ئەمدى تاماقنى چۈشكىلا ئۈلگۈرتىدىغان بولغاندى، — قولۇم-قوشنىدارچىلىق دېگەن ياخشى ئىشكەن ئەمەسمۇ، گۇڭگۇر-مۇڭگۇر... مەسلىھەتىڭىزگە بالدۇرراق كىرسەمچۇ.

يەۋاتقان لوقمام بىلەن قوشۇپ تىلىمنى چىشلىدىم. پەيغەمبىرىمىز بىكارغا ئاغزىغا قارا تاش سېلىۋالماپتىكەن[1]. دەرھەقىقەت، بۇ ياخشى ئىشنى ئۆزۈم تاپقان ئەمەسمىدىم!

بۈگۈن كەچمۇ ئادەمسىز يېنىمدىكى ئاچقۇچ بىلەن ئۆزۈم ئېچىپ، ئاچ قورساق ھالدا تىكەندەك يالغۇز ئولتۇرمەن، قايناقسۇ قايىنتىشتىن بۆلەك ”ھۈنەر“نى ئۆگىنىپ قويمىغىنىمچۇ تېخى. ئايالىم بولسا مۇشۇ بىنادا، قايسى قەۋەت، قايسى ئۆيدىكىن، ئىشقىلىپ خۇدا قوشقان بىر قوشنىنىڭكىدە ئۆزىنىڭ قۇلىقى ئېغىر، قىزغانچۇق ياكى سەل ئاقساقلاپ ماڭىدىغان ئايال ئەمەسلىكىنى ئىسپاتلاپ ئولتۇرىدۇ. مەن بولسام ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يېگۈدەك بولۇپ ئاچ قورساقتا ئاچچىق تاماكىنى پۇرقىرىتىپ چەككىنىمچە ئايالىمنى ئۆيدە مىختەك ئولتۇرغۇزىدىغان ئامالنى، ئىككىنچى بىر خىل ئامالنى ئويلاپ ئولتۇرىمەن.

---

① رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇھەممەد پەيغەمبەر كۆپ گەپ قىلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئاغزىغا قارا تاش سېلىپ يۈرۈيدىكەن.

www.uyghurkitap.com

دەسسەش كېرەك

كەچلىك تاماقتىن كېيىن تۇرسۇن شەماخۇن يېرىم تال سەرەڭگە ياغىچىدا چىشىنى كولاپ ئولتۇراتتى، يېڭى قوشنا يىگىت ئابلاجان سالامىنىڭ چوڭىنى قىلىپ كىرىپ كەلدى.

— ھە... مانا مەيەرلىرىڭىز قاملىشىدۇ بالا، قولۇم-قوشنا دېگەن—... تۇرسۇن شەماخۇن ئۆزىدىن ئالاھازەل ئوتتۇز ياشچە كىچىك قوشنىسىنى "قايناقچىراي" قارشى ئېلىپ، سارايغا باش-لىدى.

ئابلاجان مودىدىن قالغان كېلەڭسىز كرېسلوغا چۆكۈپ ئول-تۇرۇپ، بۇدۇر چاچلىق بېشىنى ئىچىگە تىققىنىچە خېلى ئۇزۇن زۇۋان سۈرمىدى.

— سىڭىل بىلەن...؟ — يىللاردىن ئەقىل يىغقان ساھىبخانا قوشنا يىگىتنىڭ ئۇزايىدىن ئاخىر بىر نېمىنى پەملەپ قالدى، — ھۆرۈ-پۆرۈ دېيىشىپ قالمىغانسىز؟

ئابلاجان جاۋاب ئورنىدا چاچلىرىنى لەپشىتتى. ئاڭغىچە سېمىزلىكىگە باقماي چاققان ئۆي ئىگىسى ئايال كرېسلونىڭ ئالدىدىكى چاي شىرەسىنى راسلاپ ئۈلگۈرگەنىدى. كەچقۇرۇن-دىن بېرى گېپلى قىمىشىپ تۇرغان تۇرسۇن شەماخۇن ئىشەنچلىك-لا بېرىپ ئىشكاپتىن يېرىم شىشە «قارامۇدەن» بىلەن كىچىك

www.uyghurkitap.com

پىيالىدىن قېلىشمايدىغان سارغۇچ رومكىنى ئالدى.

— كىچىك ئىشلار ئۇكا، كىچىك ئىشلار، — ساھىبخانا ئۆرە تۇرغىنىچىلا تۇنجى رومكىنى گېلىغا ئۇرۇۋېتىپ، تېخى سىنچايىدىن دەم تارتمىغان قوشنىسىغا ئىككىنچى رومكا ھاراقنى تەڭلەپ ئۈلگۈردى، — خوتۇن كىشى دېگەن بىر بوران، بىر پەس گۇركىرەپ ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئېلىۋېتىڭە غاچچىدە...

پەرىشان قوشنا يىگىت ئۇزۇن نېزىقاپ ئولتۇرمىدى. بەجايىكى جاڭجالنىڭ دورىسىدەك، رومكىدىكىنى گېلىگە گۇپلا قىلىپ ئۆڭتۈردى. شۇ تەرىقىدە رومكا يەنە ئىككى ئايلاندى. ئابلاجاننىڭ رومكىنى ئاغزىغا ئۇرۇشى ھەقىقەتەن بىر كارامەت ئىدى.

— بارىكاللا، قەيىھە ئىچىۋېتىدىكەنسىز! ياشلىق دېگەن-ھە؟ ...خوتۇن كىشى دېگەننىچۇ ئۇكا، باشقۇرۇشنى بىلىش كېرەك. ھە، بىزدەك...مانا سىزگە دېسەم، خۇددى بۈگۈنكىدەك دەسلىۋانى ھۆرۈ-پۆرۈدىلا كانىيىغىمۇ ياكى يېتىم قوۋۇرغىسىغىمۇ ئايىماي دەسسەش كېرەك...

دەل شۇ چاغدا ئاشخانا ئۆيىدىن تاكاسلاپ چىققان ئاۋاز ساراي ياققا يېقىنلاپ كەلدى. تۇرسۇن شەماخۇننىڭ ئەمدىلەتىن چىڭقالغىلى باشلىغان ئاۋازى بىردىن كېسىلدى، كۆزلىرى سەل بىريانغا غىلايلىدى. تاكاسلىغان ئاۋاز تاق ئۇنىڭ ئارقىسىدا، دۇمبىسىنىڭ يېنىدىلا توختاپ قالغانىدى.

— شۇنداق ئۇكا، — دېدى ئەر ساھىبخانا ئۈزۈلگەن گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — دەسسەش كېرەك. خوتۇن كىشى دېگەنچۇ، ئەتىدىن-كەچكىچە سىز بىلەن مەندەكلا خىزمەت قىلىپ، كەچتە

يەنە مۇنۇ گۈرنىڭ كاكۇنچىلىقىنى قىلىدۇ. نەدىكى ئارام ئۇلار-غا؟ شۇڭلاشقا يەل چىرماپ كېتىدۇ دەڭا بايقۇشلارنى... ئۇلارنى سىز بىلەن بىز ئايىمىساق، كىم ئايايدۇ؟ ئاخشاملىرى "مەيكە-لىڭا گۇلى بەر-بەر" دەپ گىلەمگە چىقىرىپ، قوش تەكيىنى بېشىغا قويۇپ بېرىپ، بەل، غول، دۇمبىلىرىگە ئاستاغىنە ئاۋايلاپ دەسسەش كېرەك.

تۇرسۇن شەماخۇننىڭ ئارقىسىدىلا توختاپ قالغان ئاۋاز يەنە قايتا ئاڭلاندى، هايال ئۆتمەي ئوخشىتىپ قورۇلغان بىر تەخسە قازان كاۋپى ئىككى جۇپ چوكىنىڭ ھەمراھلىقىدا چاي شىرە-سىگە يېنىككىنە قويۇلدى. ئاياغ ئاۋازى قايتا ئاشخانا تەرەپكە ئۆزىدى.

—ئىسسىقىدا ئېلىڭا ئۇكا، بىزنىڭ خوتۇن كەلتۇرۇۋېتە-دۇ،—تۇرسۇن شەماخۇن ياش قوشنىسىنى تەۋرىنىپ تۇرغان چوكىسى ئارقىلىق زاكۇسكىغا تەكلىپ قىلىۋېتىپ، ئابلاجان تەرەپكە ئېڭىشكىنچە گېپىنى يەنە ئۇلىدى:

—شۇنداق، راست دەيمەن، دەسسەش كېرەك! جۇ دېگەندە-لا تومۇر تۇتقۇزماي، ئاچ بېقىنىغا كەلتۇرۇپ دەسسەش كېرەك. ئۆلمەيدۇ... ئۇقتىڭىزمۇ؟

تۇرسۇن شەماخۇننىڭ ئاۋازى بوغۇلۇپ، قەھرىلىك چىقتى. ئاشخانا ئۆيدە بولسا دۇشە بىلەن چەيدو ھەدەپ بىر يېقىملىق مۇزىكىنى ئورۇنداۋاتاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ھېكايىدىن... ھېكايە

تۇرمۇشتىكى گاھىبىر ئىشلارنى بەزىدە مەشھۇر كومېدىيىلەردىنمۇ ئىزدەپ تاپالمايسەن، مانا مەن سىلەرگە شۇنداق ۋەقەدىن بىرنى سۆزلەپ بېرەي.

مېنىڭ ئارىلاپ ھېكايە ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىدىغانلىقىمنى ۋە يازماقچى بولغان ھېكايەمنىڭ سۇژىت قۇرۇلمىسى ھەققىدە ئالدى بىلەن بىرەر قەلەمداش ئۇستازغا مەسلىھەت سالىدىغانلىقىمنى بىلىسىلەر. يېقىندا مەن ئەنە شۇ مەقسەت بىلەن يېڭىدىن تونۇشقان ۋە تونۇشقانلىقىم ئۇچۇن نەچچە كۈنگىچە خۇشاللىقىمنى باسالمىغان خ ئەپەندىنىڭ ئالدىغا باردىم. ئېيتىشقا بولسىمۇ بىر ھېكايىلار توپلىمىنى نەشىر قىلدۇرغان بۇ سالاپەتلىك ئەپەندى مەن بارغىنىمدا مۇشتىكىنى قىڭغىر چىشلەپ، ئۇستەلگە چاپلاشقىنىچە قانداقتۇر بىر ئەسىرنى كاپىروپكا قويۇلغان ئىش قەغىزىگە كۆچۈرۈۋاتقانىكەن.

سالام-سائەتلەردىن كېيىن مەن خ ئەپەندىگە ئۆزۈمنىڭ كېلىش مەقسىتىمنى ئېيتتىم. دۇنيادا كەمتەر بىلىمدانلار ئاز ئەمەستە. ساھىبخان مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلاپ، بىرلا جۈملە سۆز بىلەن كۆڭلۈمنى خاتىرجەم قىلدى.

—بەك ياخشى بوپتۇ، قېنى قۇلىقىم سىزدە ئىنىم!

مەن ئۈچ كىشىلىك كرېسلونىڭ بىر تەرىپىگە قىستىلىپ ئولتۇرۇپ پارىڭىمنى باشلىدىم. تەبىئىيكى، ئالدى بىلەن ئۆ-زۈمنىڭ خ ئەپەندىگە ناتونۇش بولغان ئادىتىم ھەققىدە چۈشەنچە بەردىم. ساھىبخانىغا بۇ ئادىتىم تولىمۇ ماقۇل كەلدى، مەلۇم بولدىكى، بۇ ئۇنىڭمۇ ئادەتلەنگەن مىجەزى ئىكەن.

كېيىن مەن نۆۋەتتىكى پىلانلىغان ھېكايەمنىڭ قۇرۇلمىسى ھەققىدە سۆزلەشكە باشلىدىم. ھېكايەمدە، سۆلەتكە بېرىلگەن بىر يىگىتنىڭ ئاخىر ھەممە نەرسىدىن قۇرۇق قالىدىغانلىقى يېزىلماقچى ئىدى.

—ياخشى تېما،—دېدى ساھىبخانا بېشىنى سالماقلىق لىڭ-شىتىپ،—ئاكتۇئال···سىزگە راستىمنى ئېيتسام، مەنمۇ نەق مۇشۇنداق بىر ھېكايىنى مولجاللاپ يۈرگەن···قېنى، قولىقىم سىزدە!

مەن بىر باشتىن سۆزلەشكە باشلىدىم، ئىككى مىنۇتتىن كېيىن گېپىم يەنە ئۈزۈلدى.

—مانا قاراڭ، مېڭىلىرىمىز شەرتلىك رېفلېكس قانۇنىيە-تى بويىچە تۈتىشىپ قالغان ئوخشايدۇ. ھېكايىلىرىمىزنىڭ باش-لىنىشىمۇ ئوخشاش ئىكەنا! قېنى، قولىقىم سىزدە!

سەل جىددىيلەشكەن ھالدا سۆزۈمنى داۋاملاشتۇردۇم. ھە دېمەستىن خەقنىڭ قازىنىدىكى ئاشنى ئۇسۇپ قېلىۋاتىمەنمۇ قانداق؟···

ئەمدى سۆز داۋامىدا گاھىبىر تەپسىلاتلارنى ئۆزگىچىرەك قىلىپ بايان قىلىشقا تىرىشتىم. نېمىلا بولمىسۇن خ ئەپەندى ئۇزۇن ئۆتمەستىنلا يەنە بىر دورەم سۆز نۆۋىتىنى ئالدى.

— ئەستاغپۇرۇللا، كېيىن ئۇ قىز تېلېفوندا يىگىتنى سۆ-
كىدۇ دەك؟ مېنىڭكىدىمۇ شۇنداق بىر دېتال بار، لېكىن تېلې-
فوندا ئەمەس، بىرلا گەپ بىلەن تىللاپ تېلېگرام ئەۋەتىدۇ.
قېنى، قۇلىقىم سىزدە!

كەيپىم ئۇچقىلى تۇردى. مىخقا ئۇستى دېگەندەك ئىش
بولۇۋاتامدۇ نېمە؟ يەنە كېلىپ باشقا بىرىنىڭ ئەمەس، بىر
توپلىمى چىققان، ئۆزۈمدىن يىگىرمە ياشچە چوڭ، ھۆرمەتلىك
بىر قەلەمكەشنىڭ مىخىغا ھە؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە تېخى ئەمدىلا
تونۇشقان... ساداقىنىڭ كىرىچىنى تارتقاندىن كېيىن، ئوقنى ئات-
ماي نېمە ئىلاج، خالاي-خالىماي، خ ئەپەندىنىڭ "ھە، قۇلىقىم
سىزدە!" دەپ قىزغىن مۇراجىئەت قىلىشى نەتىجىسىدە، دومىلە
باسقان ھېكايەمنىڭ پىلانىنى سۆزلەشنى داۋاملاشتۇردۇم. سۆز-
لەيتتىمۇ، گېپىم يەنە ئۆزۈلمىسىدى دەپ خاۋاتىرلىنەتتىم.
دۇنيادا نېمىدىن قاچساڭ، شۇ تېز قوغلاپ يېتىشىدۇ.

— مانا، مانا، مانى قاراڭ! — خ ئەپەندى گېپىمنى يەنە
بۆلۈپ، تىزىغا پاققىدە ئۇردى. چىشلىۋالغان مۇشتىكى تېخىمۇ
قىڭغىيىپ كەتتى، سۆزى كۆشۈلداپ چىقاتتى، — سىزمۇ يىگىت-
نى ئاخىرىدا قىزدىن ئەپۇ سورايدىغان قىلىپ ئاياغلاشتۇرۇۋې-
سىزدە؟ مەن دېگەن يىگىتنى قىزنىڭ ئالدىدا ھۆر-ھۆر يىغلىتى-
ۋەتتىم دەڭا! تويە ئەسكىلىكىڭگە دېدىمغۇ! خوش، ھېكايىڭىز
ياخشى ئويلىنىلغانىكەن. ۋەقەلىك دېگەندە چوڭ مەسىلە يوققۇ،
گەپ تىلىدا، قانداق دېدىم، تىلىدا... يېزىپ بېقىڭ ئىنىم.
پۈتكەندىن كېيىن يەنە بامەسلىھەت ئىش قىلمايمىزمۇ-ھە؟
گېپىمنى سەل قىسقارتايمىكىن... بىر ئايغا يەتمەستىنلا گې-

زىتتە خ ئەپەندىنىڭ يېڭى بىر ھېكايىسى بېسىلىپ چىقتى، ئاڭغىچە ئۇنىڭ ئۆزى ھەققىدىمۇ خېلى نۇرغۇن ھېكايىلارنى ئاڭلاپ ئۈلگۈرگەنىدىم. دېمەككى، بىردىن زىيان تارتقان بىلەن بىردىن پايدا كۆردۈم. مانا، سىلەر مەزكۇر ھېكايەمنى كۆلۈپ-كۆلۈپ ئوقۇۋاتىسىلەر.

ئادەم يولۋاس ۋە يولۋاس ئادەم

ئىككى كۈنىنىڭ ئالدىدا ئۆيدە بىكار بولۇپ قاپتىكەنمەن، تۇرۇپلا ئىشكاپىمغا پاتماي قالغان گېزىت-ژۇرناللارنى رەتلەپ قويغۇم كېلىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى سائەتچە ھەپىلەشكەنىدىم. كۆز ئالدىمدا قالايمىقان كۆرۈنۈپ قالغان شارا-بارا. چىغا سېتىۋېتىدىغان بىر دۆۋە ئوقەت چىقىپ قالدى.

مۇقاۋىسىنى كىملەردۇر سۆكۈۋالغان نېپىز غىنا ژۇرنالنى دۆۋىگە قېتىۋېتىشتىن ئاۋۋال ئادىتىم بويىچە ئۇنىڭ سەل سارغايغان بەتلىرىنى ۋاراقلىدىم. توساتتىن ژۇرنالنىڭ پۈتۈن بىر بېتىگە لىققىدە رامكىلاپ بېرىلگەن بىر ماقالىگە دىققىتىم ئاغدۇرۇلۇپ قالدى.

ماقالىنىڭ ماۋزۇسى «يولۋاس بىلەن ئۇچرىشىش» ئىدى.

—”يىگىرمە ئىككى ياش مەزگىلىم بولسا كېرەك،—دەپ ھېكايە قىلغانىدى سەكسەن ياشلىق بوۋاي ماقالىسىنىڭ ئاپتورىغا،—مەھەللىمىزنىڭ ئۇدۇلىغا توغرا كېلىدىغان قېلىن ئورمان-

لىق يىلەن قاپلانغان ‹سەكسەن بەل›، دەيدىغان تاغقا چىل ئوۋلى-
غىلى باردىم. ئادەتتە بۇ ئەتراپلاردا چىل بىلەن تۈلكە تولا
بولىدىغان. ئارىلاپ بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلىغان ئاۋازىمۇ قۇلاققا كى-
رىپ قالاتتى. ئەمما بىرەر كىشىنىڭ بۆرە ياكى باشقا بىر
يىرتقۇچ ھايۋان تۇپەيلى خېيىم-خەتەرگە ئۇچرىغىنىنى زادىلا
ئاڭلاپ باقمىغانىدۇق.

شۇ كۈنى سول يېنىمدىن تۇرۇپ قالدىممۇ، زاۋال چۈشەي
دېگەن چاغدا چىلدىن ئۇمىدىمنى ئۈزۈپ، قورۇق قول مەھەللىگە
قايتىش تەرەددۇتىغا چۈشتۇم.

بىردىنلا ئەزەلدىن ياۋاش چىپار تورۇقۇم قاتتىق چۆچۈپ،
چاپچىپ-كىشنەپ كەتتى. ئات ئۈستىدىن مۆدۈرۈلۈپ تىك مول-
لاق چۈشكىلى تاس قالدىم. ئاڭغىچە قۇلىقىمغا ئاجايىپ بىر
دەھشەتلىك، توغرىسى ئېچىنىشلىق ھۆركىرىگەن ئاۋاز ئاڭلان-
دى. ئۆزۈمنى چاقماق تېزلىكىدە ئوڭلاپ ئالدىمغا شۇنداقلا
قارىدىم-يۇ، تىترەپ كەتتىم. ئون مېتىر بېرىدا، قېلىن ئور-
مانلىقنىڭ چېتىدىكى بىر ئۇچى زەمبىرەكنىڭ نورىدەك چوقچاي-
غان سۇررەڭ خاداتاشنىڭ ئۈستىدە تازىمۇ يوغان بىر يولۋاس
ئالدى ئوڭ پۇتىنى ئېگىز كۆتۈرگىنىچە پەرياد كۆتۈرۈپ زوڭ
ئولتۇراتتى. كۆزۈم ئاڭغىچە ئۇنىڭ پۇتىغا قادىلىپ قالغان بىر
غېرىچتەك ياغاچقا چۈشتى. بىلدىمكى، ئۇنىڭ پۇتىغا ئېھتىيات-
سىزلىقتىن قاغدال تىكەن كىرىپ كەتكەنىدى. يولۋاسنىڭ كۆز-
لىرىدىن مۆلۈلدەپ ياش ئېقىپ تۇراتتى. ئۇ ياشلىق كۆزلىرىنى
ماڭا مىختەك سانجىپ، يەنە بىر ھۆركىرىدى. يۈرەكنى تىترەت-
كۈدەك نىدالىق ھۆركىرەشنىڭ ئارقىسىدىن بوش نالە-يىلىنىش

www.uyghurkitap.com

ئاۋازى ئۈزۈلمەيتتى. شۇچاغدا مەن دەرھال ئۆزۈمنىڭ نېمە
قىلىشىم كېرەكلىكىنى چۈشەندىم. ئاتتىن ئاستاغىنە، ئەيمە-
نىپ، ئەمما ھەرھالدا جۈرئىتىمگە ئېلىپ چۈشتۈم. پۇتلىرىم
قانچە قىلساممۇ ئەركىمگە بويسۇنمايتتى. ئاخىر، يولۋاسنىڭ
ئالدىغا بارىدىغان گەپتە! بىر پەس ئەندىشىلىك خىيال ئىلكىدە
تەۋرەندىم-دە، كېيىن كۆزۈمنى يۇمۇپلا ئالدىمغا ماڭدىم. يىرت-
قۇچ پادىشاھنىڭ ئالدىغىمۇ باردىم. يولۋاسنىڭ ماڭا تەگلەپ
تۇرغان پۇتىنى قانداق تۇتقىنىمنى، قاغدال تىكەننى يۇلۇپ قان-
داق ئالغىنىمنى يېرىم-يارتا ئەسلىيەلەيمەن.

تىكەننى كۈچ بىلەن سۇغۇرۇپ ئېلىۋاتقىنىمدا يولۋاس
شۇنچىلىك دەھشەت ھۆركىرەپ نالە قىلدىكى، مەن ئۆلدۈم،
دېگەندىن باشقىنى ئويلىيالمىدىم. بەدىنىمدىن تەر قاپاق چۆمۈچ-
تە سۇ قۇيغاندەك شۇرقىراپ تۆكۈلدى. بىر چاغدا ئۆزۈمنى
ئېتىمنىڭ يېنىدا كۆردۈم. ئۇستىبېشىمدىن قۇيۇلۇۋاتقان تەر
توختىمايتتى. ئاتقا قانداق مىندىم، جان-جەھلىم بىلەن ئىككى،
بېقىنىمغا قانداق دېۋەتتىم، بىلمەيمەن. ئاتمۇ جايىغىلا سىيىۋەت-
كەنىكەن. مىنىشىمگىلا ئۇچۇپ كەتتى. بىر قولۇمدا مالخىيىم-
نى بېسىپ تۇرۇپ ئارقامغا ئۆرۈلسەم، يولۋاس ئورنىدا مىخلى-
غاندەك ئولتۇرۇپتۇ. شۇ كېچىسى قارا بېسىپ ئۇخلىيالمىدىم.
توختىماي جۆيلۈيتتىم، سۇ-سۇ تەرلەيتتىم. پۈتۈن بەدىنىمگە
مودۇر-چوقۇر نەرسىلەر چىقىپ كەتتى. ئەتىسى كالپۇكلىرىم
ئۇچۇقتىن داردىيىپ كەتكەنىدى. سەھەردە چالا ئۇيقۇلۇق ھالەت-
تە تونۇگۇنكى قاباھەتلىك ئۇچرىشىشنى يۈزىنچى قېتىممىكىن،
ئويلاپ ياتسام، ئۆيدە تۇيۇقسىز پەرياد كۆتۈرۈلدى. ئىرغىپ

تۇرۇپ قارىسام دادام بىلەن ئاپام غالىلداپ تىترىشىپ دېرىزە يېنىدا تۇرۇپتۇ. دادام تىنماي ”ئايتالكورسى“نى ئوقۇيتتى، ئاپام بولسا يىغلىغىنىچە ئاللىنىمىلەرنىدۇر دەيتتى. ئىككى سەكرەپلا دېرىزە تۈۋىگە كەلدىم. تويۇقسىز ئۆرتتۆپچىلىكتىن، ئۇنىڭسىزمۇ چۆچۈگەن ۋۇجۇدۇمدا ماجال قالمىغانىدى. قايسى كۆزۈم بىلەن كۆرەي، ھويلىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوڭلۇقى ئۆزىگە يېتىپ-قوپار ئارقارنى چىشلەپ دۈمبىسىگە ئارتىۋالغان بىر يولۋاس، نەق تۇنۇگۇنكى يولۋاس تۇرۇپتۇ. ئۇ قاتايتقان بېشىنى قىمىرلاتماستىن، كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ دېرىزىگە تىكىلگىنىچە تۇراتتى. شۇ ئەلپازىدىن ئۇ بىرىنى كۈتمەكتە ئىدى. شۇئان مەن ئۇنىڭ كىمنى كۈتۈۋاتقانلىقىنى ئاڭقاردىم، نېمە قىلىشىم كېرەكلىكىنى چۈشەندىم. يۈرىكىمنى ئەستە توختىتىپ، تەۋەككۈل دەپ ئىشىكنى ئاچتىم-دە، پېشايۋانغا چىقتىم. مېنىڭ چىقىشىمغا يولۋاس ئاغزىدىكى ئولجىسىنى يەرگە گۈپپىدە تاشلىدى-دە، كەينىگە قايرىلىپ، ھويلىدىن لەسسىدە دەسسەپ چىقىپ كەتتى...“

ماقالىنىڭ ئاخىرىنى ئوقۇغانسېرى مېنىڭمۇ بەدىنىمگە تىترەك ئولاشتى. ئاللىقانداق ھېس-تۇيغۇلار ۋۇجۇدۇمنى جۇغۇلدىتىۋەتتى. شۇ جۇغۇلداش داۋامىدا كاللامدا لەپپىدە بەش يىل بۇرۇنقى بىر ئىش ئەكس ئەتتى. شۇكۈنى كەچقۇرۇنلۇقى مەھەللىمىزنىڭ ئارقا تەرىپىدىكى ”شاھاجىنىڭ بېغى“دەپ ئاتىلىدىغان سازلىق يېقىن يول بىلەن تۈگمەنگە ئۇگۈت ئېلىپ ماڭغانىدىم. ۋېلىسىپىتىمنىڭ كەينىگە كاناپ تاغاردىكى ئوتتۇرا يېرىم بۇغداينى ماتاپ باغلىۋەتكەن بولساممۇ، ھە دېسىلا بىر ياققا قىيسىيىپ

يول بويى مېنى رەللە قىلىپ باردى. داقاق-دۇقۇق يولدا، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆز باغلىنىشقا ئاز قالغان چاغ بولغاچقا ۋېلىسى-پىت بىردەم ئېگىزگە چىقىپ، بىردەم پەسكە چۈشۈپ ئىچى--قارنىمنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتى. ئاخىر ئامال بولماس-تىن، قالغان يولدا ۋېلىسىپىتىمنى يېتىلەپ مېڭىشقا مەجبۇر بولدۇم. ئوڭ تەرىپى كۆكتاتلىق، سول تەرىپى مازارغا تۇتاشقان خىلۋەت، سۇرلۇك هارۋا يولدا كېتىۋاتقىنىمدا توساتتىن يېقىن-لا بىر يەردە كىمنىڭدۇر ئاچچىق ئېڭرىغان ئاۋازى يۈرىكىمنى جىغىلدىتىۋەتتى. خىيالىمغا يەتمىگەن ئويلار يېتىپ، تىلىم دەررۇ ياغاچتەك قېتىپ قالدى، بەدىنىم مۇزلىدى. شۇ هالەتتە داڭ قاتقىنىمچە جايىمغا مىخلىنىپ تۇرۇپ قالدىم. ئانچە ئۆتمەي بايىقى ئاۋاز يەنە قايتىلاندى، ئۇ ئەمدى مېنىڭدىن ئالتە-يەتتە قەدەمچە نېرىدىلا، يولنىڭ ئۈستىدە كۆتۈرۈلۈۋاتاتتى. خىرە-شى-رە يورۇققا تازا سىنچىلاپ قارىسام، بىر ئادەم كوكاتلىرىنى يولۇچىلارنىڭ تاپىنى ۋە هارۋا چاقلىرى تاقىر قىلىۋەتكەن يول-نىڭ قاپ ئۈستىدە هەدەپ يۇمۇلاپ، نالە قىلىۋېتىپتۇ. جەزمەن يول ئۈستىدە ئۇشتۇمتۇت كېسەلى قوزغاپ قالغان، نېرۋا كې-سەلمىدۇر، ياكى سوقۇر ئۇچەي... خىيالىمدىن شۇلارنى ئۆتكۈز-گەنچە دەرهال ۋېلىسىپىتىمنىڭ تەگلىكىنى يەرگە تىرىدىم. شۇ تاپتا كۆڭلۈمدە ئېچىنىش، خەيرىخاهلىقتىن بۆلەك هېسسىيات قالمىغانىدى. شۇ هېسسىياتنىڭ تۈرتكىسى بىلەن ئىككى چامداپ هېلىقى بىچارە يولۇچىنىڭ يېنىغا يېتىپ باردىم ۋە ياردەم قو-لۇمنى سوزغىنىمچە، قاراڭغۇدا ئۇنىڭغا قاراپ ئېڭىشتىم...

ژۇرنالنى مەهكەم سىقىمداپ، ئۆرتىنىپ ئۇھ تارتتىم. شۇ

قېتىم···شۇ قېتىم ۋېلىسىپىتىمدىن، يېرىم مىشكاپ بۇغداي-دىن، يېنىمدىكى بار-يوقى ئازغىنە پۇلۇمدىن ۋە يۇرتۇمغا قارىتىپ تەڭلەنگەن ئۆتكۈر پىچاقنى قامااللاپ چىڭ تۇتۇۋالغان ئوڭ قولۇمنىڭ قىممەتلىك ئىككى بارمىقىدىن ئايرىلدىم. ئەڭ مۇھىمى، ئىنسانلارغا بولغان پاك، سەمىمىي ھېسسىياتىم، ئە-شەنچىمدىن ئايرىلدىم. بەلكىم مەن توغرا ئېيتمايۋاتىمدى-غاندۇرمەن. ئەمما مۇنۇ ژۇرنال، ماۋۇ ئەسلىمە ۋە ئۇنىڭدا تەسۋىرلەنگەن يولۋاس، مېنىڭ ئەسلىمەمدىكى قورقۇنچلۇق زا-ۋال، ئېغىر غان ئادەم···بىر-بىرىگە ئاجايىپ سىڭىشتۇرما بو-لۇپ، شۇ تاپتا قەلبىمنى، روھىي دۇنيايىمنى لەرزىگە سالماقتا.

سىنايمەن

ھەر ئادەمدە بىر ئادەت. مانا بىزنىڭ خۇدۇكباي گۇمانوپنىڭ ھاياتىدا ئەڭ سۆيىدىغان ئادىتى—گۇمانلىنىش، ئەڭ كۆپ تەك-رارلايدىغان سۆزى—"سىنايمەن!"

تۆت مىسال كەلتۈرەيمۇ؟

بىرىنچى مىسال، بۇنىڭدىن توپتوغرا 20 يىل ئىلگىرىكى ئىش. ئۇچاغلاردا خۇدۇكباي بۇرادىرىمىزنىڭ تازا قىران، يې-گىتلىك مەزگىلى ۋە سودا تېخنىكومىنى پۈتتۈرۈپ بىر ئىدارىغا يېڭىلا ئورۇنلاشقان ھەم شۇ ئىدارىدىكى ماشىنىست قىز بىلەن ئەمدىلەتىن ئىچپەش تارتىشىپ يۈرۈشكەن ۋاقتى ئىدى.

كۆنلەرنىڭ بىرىدە خۇدۇكباي كۆك موخۇركىنى چەككىنىچە ياتىقىدىكى ياغاچ كارىۋاتتا چالقىسىغا چۈشۈپ يېتىپ، نېمىلەر-نىدۇر ئويلىنىپ قالدى…

— ئوبېيكتىمنى سىنايمەن! — دېدى ئۇ بىرچاغدا ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ.

ئۇ سىندى، سىنىغاندىمۇ راسا كېلىشتۇرۇپ سىندى. ماقۇللۇق جاۋابىنى بەرگىنىگە ئەمدىلا ئالتە كۈن بولغان ھاياتلىق مەھبۇبىسىنىڭ ئۆزىگە بولغان مۇھەببىتىنى «چېكىپ كۆرۈش» يۈزىسىدىن ئۆزىنىڭ ناسكىسى بىلەن تامبىلىنى يۇيغۇزماقچى بولدى. ناسكىغۇ مەيلى، ئەمما…غەزەپلەنگەن قىز خۇدۇكباينىڭ ياتىقىدىن ئىشىكنى چېقىلغۇدەك يېپىپ چىقىپ كەتكىنىچە ئىك-كىنچى دارىمىدى.

ئىككىنچى مىسال، «تامبال پاجىئەسى»دىن نەقمۇنەق بەش يىلدىن كېيىن يۈز بەرگەن ئىش. ئېھتىياج تۈپەيلى تۇغۇلغان يۈرتىغا يۆتكىلىپ كېلىپ ئوخشاشلا سودا ئىدارىسىدە ئىشلەۋات-قان خۇدۇكباي گۇمانوپىنىڭ ئاتا-ئانىسى ئېلىپ بەرگەن ياۋاش خوتۇنىدىن بىر ئوغۇل پەرزەنت كۆرگەن ۋە ئوغۇل يېشىغا تې-گىپ قالغان ۋاقىتلار ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە خۇدۇكباي ئاغى-نىمىز ئاشخانىدىكى كىگىز ئۈستىدە تاماكىسىنى پۇرقىرىتىپ چالقىسىغا چۈشكىنىچە نېمىلەرنىدۇر ئويلىنىپ قالدى…

— ئايالىمنى سىنايمەن! — دېدى ئۇ بىرچاغدا ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ.

ئۇ سىندى، سىنىغاندىمۇ تازا كېلىشتۇرۇپ سىندى. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، زۆرۈرىيەتتىن ئارتۇق بىر ئېغىزمۇ

پاراڭ قىلمايدىغان ياۋاش-يۇمشاق ئايالىنىڭ ئۆزىگە بولغان سادىقلىقىنى "چېكىپ كۆرۈش" ئۈچۈن ئۇ "كىنوغا كەتتىم"دەپ قويدى. ئەمما ئىشكاپتىن ئوغرىلىقچە ئالغان ئايالىنىڭ كۆڭلىكىنى كىيىپ، ياغلىقنى ئېڭەكلەپ چېگىپ، ئۆگزىگە چىقىپ دۈم ياتقىنىچە ئۇدا ئىككى ئاخشام تالانى پايلىدى. ئەسلىدە ئايالچە كىيىملەرسىزمۇ "تالادىن كىرىدىغان ئەر"نى پايلاۋەرسە بولاتتى. بۇنى تا ھازىرغىچە قەھرىمانىمىزنىڭ ئۆزىمۇ چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ. ناھايەت، ئاخىرقى ئاخشىمى ئۆگزىنىڭ گۆرسۇلدىگىنىدىن ئەھۋالنى سېزىپ قالغان ئايالى ھايۋانات باغچىسىدىكى غەزىپى تۇتقان شىردەك ھالەتكە كەلدى: ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆيىگە يامانلاپ كېتىپ يېرىم يىلغىچە يېتىۋالدى.

ئۈچىنچى مىسال، خۇدۇكباي گۇمانوپىنىڭ ھېلىقى ئوغلى ئەمدىگىنە ئىككىنچى سىنىپقا ئاتلىغان مەزگىل ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە خۇدۇكباي دوستىمىز ساراي ئۆيىدىكى سىم كارىۋاتتا ئاغزىدىن ئىس پۇرقىراتقىنىچە چالقىسىغا چۈشۈپ يېتىپ نېمىلەرنىدۇر ئويلاپ قالدى...

—ئوغلۇمنى سىنايمەن! —دېدى بىرچاغدا ئۇ ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ.

ئۇ سىنىدى، سىنىغاندىمۇ راسا كېلىشتۈرۈپ سىنىدى. مۇشتۇمدەك ئوغلىنىڭ دەرس نەتىجىلىرى بىلەن ئۆزىنى ئالداۋاتقان-ئالدىمايۋاتقانلىقىنى "چېكىپ كۆرۈش" ئۈچۈن، ئوغلى ئەمدىلا ئىشلەپ بولغان ھېساب تاپشۇرۇق دەپتىرىنى ئەپلەپ تۇرۇپ جىلتىدىن ئېلىۋالدى-دە، تىقىۋالدى. ئەتىسى ئۇ ئۆزى تاپشۇرۇقنى قىزىل قەلەمدە "30" نومۇر قويۇپ، ئوغلى چۈشتە

www.uyghurkitap.com

قايتقاندا يەنە ئەپلەپ جىلتىسىغا سېلىپ قويدى. ئاخشىمى ”ئەز-
زە“پاش بولغاندا بىچارە بالىنىڭ ھالىنى بىر كۆرسىڭىز ئىدى،
چىدىيالمايتتىڭىز. ئۆزى قويۇپ قويغان نومۇرغا ئۆزى ئىشەن-
نىپ، بالىنى، بالىغا بولۇشقان ئانىنىمۇ داد-پەرياد دېگۈزگەن
خۇدۇكباينىڭ كېيىنكى ئۈچ كۈنى قورقىنىدىن ئۆيدىن قېچىپ
كەتكەن بالىنى دەريابويى، توقايلىقلاردىن ئىزدەش ۋە بالا دەردىدە
بىھوش بولغان ئانىنى دوختۇرغا ئاپىرىش بىلەن ئۆتتى.
تۆتىنچى مىسال، تېخى بىر ھەپتە ئىلگىرىلا بولۇپ ئۆتكەن
ئىش. بۇ خۇدۇكباي گومانوپىنىڭ توپتوغرا تۆت ئىدارىغا يۆتكە-
لىپ بولغان ۋاقىتلىرى ئىدى. بىر كۈنى چۈشلۈكى ئۆيىگە
قايتمايلا ياندىكى ئاشخانىدىن قورسىقىنى پوملاپ كىرىپ، ئىشە-
خانىسىدىكى ئۈزۈن، قاتتىق ئورۇندۇقتا چالقىسىغا چۈشكىنىچە
پاپىروس چېكىپ ياتقان خۇدۇكباي ئۇلپىتىمىز نېمىلەرنىدۇر
ئويلىنىپ قالدى...
—رەھبەرنى سىنايمەن! —دېدى بىر چاغدا ئۇ ئورنىدىن
ئىرغىپ تۇرۇپ.
ئۇ سىنىدى، سىنىغاندىمۇ كېلىشتۇرۇپ سىنىدى. ئىدارە
باشلىقىنىڭ ئۆزىگە نىسبەتەن ئىللىق ياكى سوغۇقلۇقىنى، ئۆزد-
نى ئەتىۋارلايدىغان-ئەتىۋارلىمايدىغانلىقىنى، ھەتتا كۈنلەرنىڭ
بىرىدە ”كالتە قوشۇقنىڭ سېپى“نى تۇتقۇزىدىغان-
تۇتقۇزمايدىغانلىقىنى ”چېكىپ كۆرۈش“ ئۈچۈن، شۇ كۈنى
چۈشتىن كېيىنلا ”پالانى ئىدارە مېنى ئالماقچى ھەم ئۆستۈر-
مەكچى بولدى. رۇخسەت بەرسىلە!“ دېگەن مەزمۇندا ”ئىستېپا-
نامە“ يېزىپ باشلىقنىڭ بۆلمىسىگە كىردى...

ھېكايىنى سوزمايمىز. بۇ بىر ھەپتىنىڭياقى خۇدۇكباي گۇمانوپ ”ئۆزىنى ئالىدىغان، ئۆستۇرىدىغان“ ھېلىقى ئىدارىنى ئىزدەپ يۇرىدۇ. بىر يەرمۇ تېپىلار؛ لېكىن، ئۇمۇر تېخى ئۇزۇن، ھۆرمەتلىك خۇدۇكباي گۇمانوپ يەنە نەچچە قېتىم چالقىسىغا چۇشۇپ يېتىپ، تاماكا چەككىنىچە بىر نېمىلەرنى ئويلاركىن؟! ...

تەدبىر

باشقارما رەھبەرلىكىگە نامزات كۆرسىتىدىغان راي سىناش ئانكىتىنى پۇكلەپ تۇتۇۋالغان نىزامەت ئىشخانىسىدىن ئالدىراپ چىقتى. ئۇنىڭ سۇس چېچەك ئىزى قاپلىغان چىرايىدا كۇلكىنىڭ كۆلەڭگىسى تەۋرىنىپ تۇراتتى.

نىزامەت شۇ كۇلۇمسىرىگىنىچە مېڭىپ ئوڭ قولدىكى بىرىنچى ئوچۇق ئىشىككە قايرىلدى. كۆزەينەك تاقىغان ئاۋاق بىرەيلەن يېزىق ئەينىكىنىڭ ئۇستىدە ياتقان ئانكىتقا مىختەك قادىلىپ ئولتۇراتتى. شۇ تۇرقىدا ئۇ بۆلۇمگە بىرىنىڭ كىرىپ كەلگىنىنىمۇ تۇيمىدى.

نىزامەت ئۇنلۇك يۆتەلدى.

— ھە… كېلىڭ، — كۆزەينەكلىك كىشى نىزامەتنى كۆردىيۇ، ئوڭايسىزلانغاندەك ئانكىتنىڭ تۆپىسىگە گېزىت تاشلىدى.

— ئالدىراشمۇ؟

www.uyghurkitap.com

—بىرنېمىنى ئۇقۇۋالاي دەپ···—نىزامەت داۋاملىق كۆ-
لۈمسىرىگىنىچە كۆزەينەكلىكنىڭ كۆكۈچ كۆزىگە قارىدى، —
يېشىڭىزنى نەچچە دەپ يازىمىز!؟

كۆزەينەكلىكنىڭ كۆزلىرىگە دەررۇ ھاياجان تەپتى. ئۇ
ئورنىدىن تۇردى.

—ئو···ئولتۇرۇڭا، نى كېچاڭ، ھە···ئوتتۇز سەككىز دەپ
قويسىڭىز بولار.

نىزامەت چىرايىدىكى تەبەسسۇمنى ساقلىغان ھالدا كەينىگە
ئۆرۈلدى. كۆزەينەكلىك ئۇنى بوسۇغىغىچە ئۇزاتتى-دە، كېيىن
دەررۇ جايىغا يېنىپ كەلدى-يۇ، ئانكىتىنىڭ ئۈستىدىكى گېزىت-
نى ئېلىۋەتتى ۋە ئانكىتىنىڭ نامزاتلار ئىسىملىكىنىڭ بىرىنچى-
سىگە "نىزامەت" دەپ يازدى.

بۇ چاغدا نىزامەت كۆزەينەكلىكنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئىشخانىغا
كىرىپ بولغانىدى. ئۇزۇنغىمۇ، توغرىسىغىمۇ تەن قويغان،
قاڭشارلىق ئادەم قولىدىكى ئانكىتىنى كۆزلىرىگە تازىمۇ يېقىن
ئەكىلىپ، پۈشۈلداپ ئولتۇراتتى. قەدەم تىۋىشىنى ئاڭلاپ ئۇ
بېشىنى يانغا بۇرىدى-يۇ، كىرگۈچىگە قاراپ سەل ئۆڭگەندەك
بولۇپ ئۇن قاتتى.

—ھىم······

خۇددى مۇشۇنداق كۇتۇۋېلىشنىڭ بولىدىغانلىقىنى ئالدىنئا-
لا بىلگەندەك نىزامەت قىلچە ئوڭايسىزلانماستىن قاڭشارلىقنىڭ
تۇمشۇقىغا يېقىن كەلدى.

—سىزنى ئاۋارە قىلىدىغان بولدۇم سەي جۇرېن، —دېدى
ئۇ قولىدىكى ئانكىتىنى ئىشارەت قىلىپ، —ئۆزىڭىزنى ئالىي

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

تېخنىكومنى پۈتتۈرگەن دەپ يازمىسىمۇ يا بولمىسا ئوتتۇرا··· !

نىزامەتنىڭ گېپى تۈگەر-تۈگىمەستىنلا، خۇددى قارا بۇلۇتنى يېرىپ قوياش چىققاندەك، قاڭشارلىقنىڭ قىڭراقتەك بۇرنىغا كۈلكە يامرىدى.

—رەھمەت، رەھمەت، —دېدى ئۇ خىرىلدىغان ئاۋازدا ۋە نىزامەتنىڭ چېچىدىن-تاپىنىغىچە غەمخور ئاتىلاردەك سەپسالدى، -ئالىي تېخنىكوم دەۋېرىڭ. مانى قاراڭ، كۆڭلىڭىزدە باركەنمىزدە، نىزامەتجان؟

—بۇ باشقارمىغا سىزدەك ئاكىمىز رەھبەرلىك قىلمىسا، كىم ئىش ئەپلەشتۈرەلەيدۇ؟ —نىزامەت بېشىنى ئۇزمەي يېنىك تەۋرەتكىنىچە ئىككىنچى بېكەتتىنمۇ ئايرىلىشقا تەمشەلدى. بۇ چاغدا خىرىلداق بولسىمۇ يېقىملىق ئاۋاز يەنە ئاڭلىنىپ قالدى.

—ئۆزىڭىزدىن سورايلى، نىزامەتجان، يېشىڭىزنىڭ نەق يېرى نەچچىدە؟

—سورىغانغا قىرىق بىر دەۋەردۇقۇ، —نىزامەتنىڭ جاۋابىنىڭ ئاخىرى سەل بوغنۇقتى. ئۇنىڭ ئۇزاپ چىقىشىغا ئىككىنچى ئانكىتىنىڭ باش قۇرىغا زاتى-شەرىپى تىركىلىپ بولغانىدى.

شۇ تەرىقىدە نىزامەت چۈشلۈك دەم ئېلىش بولغىچە يەنە تۆت ئادەمنى يوقلىدى. سورىغىنى پەقەتلا ئاشۇ ئىككى سوئال، يا ئۇنىسى، يا بۇنىسى······شۇنداق قىلىپ تۆۋەندە ئۇنىڭ مۇبارەك نامى-ئەمالىمۇ يەنە تۆت ئانكىتىتىن رازىمەنلىك، خۇشاللىق ئىلكىدە قاتىرىسىغا ئورۇن ئالدى.

چۈشتىن كېيىن خىزمەتكە كېلىپ نىزامەتنىڭ قىلغان بى-

-رىنچى ئىشى ئانكىت تولدۇرۇش بولدى. ئۇ چېچەك ئىزى قاپلىغان يۈزىگە چۈشتىن بۇرۇنقى تەبەسسۇمنى تېرىقچىلىكمۇ يولاتماي خىزمەتدىشىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئۈستەلدە تاشلىنىپ ياتقان سېپى سۇنۇق ماي قەلەمنى ئالدى-دە، سول قولى بىلەن ئاپئاق پېتى تۇرغان ئانكىتقا قىڭغىر-قىيسىق قىلىپ ”نىزامەت“دەپ يازدى ۋە ئانكىتنىڭ تۆۋەندىكى ئاق قىسمىغا باشتىن-بوي ئۇزۇن سىزىق سىزدى.

هاياتلىق كېرەك

مۇشۇ ئاي، مۇشۇ كۈنلەردە بىر ئىشنى قىلماق تولىمۇ تەس بولۇپ كەتتى، ساقىيلىقمۇ شۇنىڭ ئىچىدە، ئەلۋەتتە!

تۆت-بەش ئاغىنە بىر يەردە بولۇپ قېلىپ، بىرەر بوتۇلكىنىڭ ئاغزىنى ئېچىش توغرا كەلسىلا، ئۇقمايمەن، بوتۇلكا بىلەن رومكا مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ قالىدۇ. بەزىدە نېزىقاپمۇ باقىمەن، لېكىن ئاغىنىلەر تۇشمۇتۇشتىن چۇرقىرىشىپ ”بولدى ئاداش، سەنلا قۇيە، سېنىڭ قولۇڭدىن ئىچەيلى!“ ”سەن دېگەن ئۇنۇانلىق ساقىي ئەمەسمۇ“ دېيىشىپ كېتىدۇ. بۇمۇ بىر ھۆرمەتتە، رەھمەت!

ئون كۈنچە ئىلگىرى بىزبەش ئاغىنە يەنە چۆپقەت ئاشخانىغا يىغىلىپ قالدۇق. زاكۇسكا كەلگەندىن كېيىن بوتۇلكىنى قولغا ئېلىپ يەنە خىزمەتنى باشلىۋەتتىم. بىرىنچى ئايلىنىش ئەڭ

ئاخىرقى بېكەتكە — سول يېنىمدا ئولتۇرغان شاشىدىنغا كەلگەندە ئۇ بىردىن قاپىقىنى تۈردى-دە، رومكىنى مېنىڭ ئالدىمغا سۈ-رۈپ قويدى.

— ئىچمەيمەن، ئۆتكۈزۈۋەت!

— ئىچسەڭا ئاداش، — دېدىم يېرىم جىددىي، يېرىم چاقچاق تەلەپپۇزدا، — كىچىككىنە كەتتى دەپ رەنجىۋاتامسەن — يا؟!

باشقىلارمۇ تەرەپ-تەرەپتىن سالا قىلىشتى. لېكىن شاشى-دىن قاملاشتۇرالمىغان چۇسلۇقنى بۇزماستىن "ئىچمەيمەن" دەپ چىڭ تۇردى. توۋا، تېخى ئۆتكەن شەنبىدىلا مۇشۇ جوزىدا چى-لاشقىچە ئىچىشكەندۇق.

— نېمىشقا ئىچمەس بوپقالدىڭ ئەمدى؟ — دېدىم شاشىدىنغا مىختەك قادىلىپ. ئۆزەمنىڭكىمىغۇ چىڭگىز بىرمىجەزىم بار.

— ئىچمەيمەن دېگەندىن كېيىن بولمىدىمۇ ئاداش، — شاشىدىن ئەمدى رەسمىي تېرىكتى، — ماڭا ھاياتلىق كېرەك.

— مىجەزىڭ يوقمۇ نېمە؟ — باللار تۇشمۇتۇشتىن سوراش-تى. شاشىدىن پات-پاتلا قىلىپ قويىدىغان ئادىتى بويىچە سول مەيدە يانچۇقىنىڭ ئۈستىگە قولىنى قويدى.

— ھاراق ئىچكەن كۈنۈم يۈرىكىم ئەنسىز سېلىپ، زادىلا بولالماي قالىمەن. گاھىدا يۈرىكىم سوقۇشتىن توختاپ قالىدى-غاندەكلا سېزىلىدۇ. بۇندىن كېيىن زادى مۇشۇ كاساپەتنى ئىچ-مەي دېدىمغۇ!

گەپ شۇيەرگە يەتكەندىن كېيىن شاشىدىننى ئارتۇقچە زور-لىمىدىم. مىجەزى ئۆڭمەس تاۋاردەك بۇ ئاغىنىمىز راستىنلا كۆڭۈلنىڭ كەينىگە كىرىپ، بەزىدە قىينىلىپ قالاتتى.

شۇ كۈنكى ئولتۇرۇشنىڭ ئەڭ ئاخىرقى رومكىسىنى قۇيـ-
دۇم-دە، (چىنىگەندەك ئەڭ ئاخىرقىسى ئۆزەمگە كېلىپ توختىـ-
دى) ئويۇندىن خۇلاسە چىقىرىپ بولۇپ، كۈلۈمسىرىگىنىمچە
شاشىدىنغا قارىدىم:

—بايا مەندىن رەنجىپ قالمىغانسەن ئاداش، زورلىماي دې-
سەم كۆڭۈل ئۇنىمايدىكەن، بولمىسا...

—نەدىكى گەپنى قىلىسەن،—دېدى شاشىدىنمۇ دەررۇ،—
زىبىز رەنجىمىدىم، بۇندىن كېيىن ماڭا هاراق زورلىمىساڭلار،
هەرقانچە چاقچاق قىلساڭمۇ رەنجىمەيمەن. زادى ماڭا كەلگەندە-
چۇ، تەڭلىمەستىنلا ئۆتكۈزۈۋەت، هاياتلىق كېرەك-دە، ئاداش!

—مەيلى ئەمىسە، بىزگە هاياتلىق كېرەك بولمىغاندىن كې-
يىن، ئىچتۇق!—مەن چاقچاق بىلەن ئاخىرقى رومكىنى كارنى-
يىمغا ئۆڭتۈرۈۋەتتىم. بىز تارقىلىشتۇق.

ئارىدىن هەپتە ئۆتەر-ئۆتمەيلا شاشىدىن تېلېفون بېرىپ
ئىدارىغا يېڭى باشلىقنىڭ كەلگەنلىكىنى، ئادەمگەرچىلىك يۈزى-
سىدىن ئاشپۇزۇلغا باشلىۋالماقچى بولغانلىقىنى، بىزنىڭمۇ
هەمداستىخان بولۇپ بېرىشىمىزنى ئېيتتى. شۇنىڭ بىلەن هې-
لىقى قەدىردان ئاشخانىدا ئويۇن قۇراشتۇرۇلۇپ قالدى.

زىياپەت خېلى كاتتا بولدى. بېلىق دەمىسىز، داڭقان شور-
پىسى دەمىسىز، تونۇر كاۋىپى دەمىسىز، هەممىسى بارئىدى.
قورساقلارنى بىرقۇر چىڭدىۋالغاندىن كېيىن، ئادەت بويىچە
رومكىنى سەپەرگە ئاتلاندۇرۇشقا كىرىشتىم.

ئىككى قېتىم ئايلاندۇرۇپ بولۇپ، نۆۋەت شاشىدىنغا كەلـ-
گەندە هاراق تولدۇرۇلغان رومكىنى قولۇمغا ئېلىپ، ئاغىنەمگە

قارىۋىدىم، شاشىدىن مېھماننىڭ قۇلىقىغا قىزغىن پىچىرلاش بىلەن بەند بولۇپ قاپتۇ، مەن ئۇنىڭ ئۆتكەنكى گېپىنى ئېسىمگە ئېلىپ، رومكىنى يەنە ئۇنىڭ يېنىدىكى ئاغىنىمىزگە تەڭلىدىم.

—نېمىشقا ئۆتكۈزۈۋېتىسەنوي! —خېلىلا چىڭ ئاۋاز مېنىلا ئەمەس، ئولتۇرغان ھەممەيلەننى چۆچۈتىۋەتتى. جىمى تەئەججۇپلۇق كۆزلەر شاشىدىنغا تىكىلدى.

—نى…نېمە دېدىڭ؟ —سورىدىم قۇلىقىمغا ئىشەنمەستىن، شاشىدىن گېپىنى تەكرارلىدى:

—قانداق قىلاركىن دەپ ئولتۇرسام، ئەڭ بولمىغاندا ئىچەمسەن دەپ سوراپمۇ قويماستىن رومكىنى غىپ-غىپ ئۆتكۈزۈۋېتىۋېرىسىنا! ھەرقايسىڭلارلا ئوينايدىغان جاھانمىكەن بۇ؟ بىزگىمۇ ھاياتلىق كېرەك!

تازا جىمىپ تۇرۇپ كەتتۇق-دە، تەڭلا پاراقلىشىپ كۈلۈشتۇق. كۈلكە، چاقچاقلار بىر ھازاغىچە ئۆكسۈمىدى. رومكىنى تەڭلىگەن ئادىمىدىن شۇ پېتى ياندۇرۇۋالدىم-دە، تۆپىسىگە ھاراق لىقلاپ، بېلىق كۆزى رومكىنى ئورنۇمدىن تۇرغىنىمچە ئىككى قوللاپ شاشىدىنغا سۇندۇم.

—ھاراق سەندىن ئايلانسۇن ئاداش، بولدى-بەس، دېگىنىڭچە قۇيۇۋېرىمەن. ياشاپ كەت!

شاشىدىن كۈلۈۋەتتى.

بۇ ھاراق دېگەنمۇ ئاجايىپ نەرسە. ئىچسەڭ يۈرەك بولمىغان، ئىچمىسەڭ يۈرەك ئۈنمىگەن. ئاغىنىلەر، ئەڭ ياخشىسى بۇندىن كېيىن ئىختىيارنى يۈرەكنىڭ ئۆزىگە بېرەيلى. خالىسا ئۇنى قىلسۇن، خالىمىسا بۇنى. چۈنكى ھەممىمىزگە ھايات كېرەك-تە، ھاياتلىق دېگەن بۇ ناھايىتى كەڭ ئۇقۇمغۇ!

مايمۇن يىلى

ئىدارىغا يېڭى باشلىق كېلىۋىدى، ھەممە ئادەم پاتىپاراق بولۇپ كەتتى. ھەركىمنىڭ بۇ يېڭى خوجايىن بىلەن بالدۇرراق تونۇشۇۋالغۇسى، پاراڭلاشقۇسى، ئىشقىلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدىن بىر ئۆتۈۋالغۇسى كېلەتتى.

لېكىن ئىدارىدا بىرلا ئادەم بۇ ئىشلاردىن خەۋەرسىزدەك بۇرۇنقىدەكلا مېيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ، سالاپەتلىك قىياپەتتە ساناپ دەسسەپ يۈرمەكتە ئىدى.

— لېتىپ بوغالتىر، جاھانغا ئوت كەتسىمۇ پەرۋايىڭىز پەلەك-ھە، — دەپ چاقچاق قىلدى ئىشخانا مۇدىرى ئۆزى بىلەن تەڭ دېمەتلىك، ئوتتۇز ئىككى يىللىق ستاژغا ئىگە بۇ خىزمەتدىشىغا زوقلانغاندەك قاراپ، — سىز بىلەن بىز نېمىلەرنى كۆرمىگەن-ھە؟

شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىنىڭ يېڭى باشلىقنىڭ ئالدىغا ھەممەيلەندىن جىق كىرىپ چىققىنىنى، تېخى بەش مىنۇت ئاۋۋال يەنە بىر قېتىم كىرگەنلىكىنى ئۇنتۇپ قالغاندەك ئىدى.

— شۇ ئەمەسمۇ، — دەپ ئاۋازىنى سوزۇپ جاۋاب بەردى بوغالتىرلېتىپ، — بۇ باشلىقلاردىن كىملەر كېلىپ، كىملەر كەتمىدى؟ ”سۇ كېتىدۇ، تاش قالىدۇ. ئوسما كېتىدۇ، قاش

www.uyghurkitap.com

قالىدۇ“دەپ، يەنە شۇ سىز بىلەن بىز ئامان قالساقلا بولدى.

ئىشخانا مۇدىرىنىڭ بۆلۈمىدە بولۇۋاتقان بۇ پاراڭلارغا قۇلاق سېلىپ تۇرغان بىرنەچچەيلەن ئۆزئارا كۆز بېقىشىۋالدى. ئۇلارنىڭ نېمە ئويلاپ، كۆزلىرى ئارقىلىق نېمىلەرنى دېيىشكەنلىكىنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. ئىشتىن چۈشۈش ئالدىدا ئىشخانا مۇدىرىنىڭ بۆلۈمىگە لېتىپ بوغالتىر كىرىپ كەلدى. شۇ تاپتا بۆلۈمدىلا ئەمەس، پۈتۈن خىزمەت بىناسىدا پەقەت مۇشۇ ئىككەيلەنلا قېپقالغانىدى.

—يېڭىلىقلاردىن خەۋىرىڭىز بولۇۋاتامدۇ؟—ئىشخانا مۇدىرى يەنە ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالەتتە پېشقەدەم كەسىپدىشىغا ئۇچۇر يەتكۈزدى. ئۇنىڭ ئاۋازى سىلىق ۋە پەس ئىدى،—يېڭى باشلىقنىڭ ئۆيىگىچە بېرىپ ئۆلگۈرگەنلەر بار ئىكەن، يائاللا، خەق جىم ياتمايدۇ جۇمۇ. سىز بىلەن بىزنىڭلا ھېچنېمە بىلەن كارىمىز يوق-تە، ئابدۇلېتىپ…

—شۇ ئەمەسمۇ،—بوغالتىر غاراڭ-غۇرۇڭ ئاۋازدا جاۋاب قايتۇردى،—پالاقشىۋالسۇن جانىۋارلار، يېڭى كېلىنىڭمۇ ئۈچ كۈنگىچە ئەتىۋارى بار.

ئىشخانا مۇدىرى پېشقەدەم كەسىپدىشىنىڭ ئۆتكۈر تىلىغا يەنە بىر قېتىم قايىل بولغاندەك ئۇنىڭ كىچىككىنە كۆزلىرىگە ئەيمىنىپرەك قاراپ قويدى. كۆكۈچكىنە كەلگەن بۇ كۆزلەرنىڭ ئېقى سېرىقداپ كەتكەنىدى.

—راستىنلا…—بوغالتىر ئىشىك تەرەپكە بىر چامدام مېڭىپ توختاپ قالدى-دە، پېشقەدەم خىزمەتدىشىغا مۇراجىئەت قىلدى،—يېڭى باشلىقنىڭ يېشى قانچىدىرەك ئىكەن؟ ئۇققان-

سىز؟

—بۇنى سوراپ قالدىڭىزغۇ؟

—ياق، ھېچگەپ يوق، مۇنداقچىلا...ھازىرىغۇ خەقلەر ياشە-نى يوشۇرىدىغان بولۇپ كەتتى.

ئىشخانا مۇدىرى بىرنېمىنى يادىغا ئالغاندەك كۆلۈمسىرىدى ۋە ئادىتى بويىچە تورۇسقا تىكىلدى. ئۇ يادىغا ئالالمىغان ئىشلار-نى تورۇستىن تېپىۋالاتتى، — ئۇقۇشۇمچە، قىرىق...قىرىق تۆ-تىنچى يىلنىڭ ئىكەنغۇ.

—شۇنداقمىكەن، —لىتىپ بوغالتىر غاراڭ—غۇرۇڭ ئاۋا-زىنى يەنە بىر قېتىم نامايىش قىلدى-دە، ئارتۇق گەپ-سۆزمۇ قىلماي ئىشىك تەرەپكە ماڭدى، ئىشىك قانىتىنىڭ كىشەككە يەڭگىل تەگكەن ئاۋازى ئاڭلاندى. ئىشخانا مۇدىرى بېشىنى چايقىغىنىچە قالدى.

ئارىدىن بىرەر ھەپتە ئۆتۈپ ئىدارىدا ”يېڭى باشلىق لىتىپ بوغالتىرغا ئۆچ بولۇپ قاپتۇدەك“دېگەن مىش-مىش گەپ تارقال-دى.

بەزىلەر بۇ گەپلەرنى شار پۇدىگەندەك تېخىمۇ چوڭايتىپ ”يېڭى باشلىق بوغالتىرنىڭ ئارخىپىنى كۆرۈپتىمىش، ئۇنىڭ تېگى—تەكتىنى ئېنىقلاپ يۈرگىدەكمىش“دەپ يۈرۈشتى.

بۇ گەپلەرنىڭ راست-يالغانلىقىنى مۇئەللىپ بىلمەيدۇ، بى-راق ئۇ مۇنۇلارنى بىلىدۇ: بوغالتىرلىتىپ مۇشۇ كەمگىچە ئىدا-رىگە كېلىپ-كەتكەن ھېچقانداق باشلىقنىڭ كۆزىگە يامان كۆرۈ-نۈپ قالمىغان، ئەكسىچە ماختىشىغا، ئىشەنچىگە ئېرىشىپ كەل-گەنىدى. ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلاردا ھەيكەلتىراشلىق بىلەن

شۇغۇللىنىپ قويىدىغان بۇ ئادەم ھەربىر باشلىقنىڭ مۆچىلى نېمە بولسا، شۇ ھايۋاننىڭ چوڭايتىلغان ھەيكىلىنى گەجدە قاتۇرۇپ، ھەل بىلەن پارقىرىتىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ ياخشى كۆڭلىنى قوشۇپ، يېڭى رەھبەرگە تەقدىم قىلاتتى.

بىراق ئۇ بۇ قېتىم بىر نەرسىنى يەنى يېڭى باشلىقنىڭ مۆچىلى بىلەن بىللە لەقىمىنىڭمۇ مايمۇن ئىكەنلىكىنى ئەسلا ئاڭلىمىغان، ئويلاپمۇ كۆرمىگەنىدى.

ئەتىگەندە

ئىدارە باشلىقىنىڭ ھەركۈنى ئەتىگەن سائەت ئالتە يېرىمدا كىچىككىنە سۈلياۋ تۇڭنى كۆتۈرۈپ ئۆيدىن چىقىپ، بىر كىلومېتىر نېرىدىكى سۈت دۇكىنىدىن سۈت ئەكىلىدىغان ئۆزگەرمەس ئادىتى بارلىقىنى ھەممەيلەن بىلەتتى.

ئىككى كۈندىن بۇيان ئۇ بۇ ئادىتىنى سەل-پەل ئۆزگەرتتى. يەنى ئىلگىرىكىدەك سەيلە قىلىۋاتقاندەك بەھۇزۇر، ئالدىرىماي مېڭىپ بېرىپ سۈت ئەكىلىشنى يۈگۈرۈپ بېرىپ سۈت ئەكىلىشكە ئۆزگەرتتى. ئىدارە ئائىلىلىكلەر بىناسىدىكى ئەر-ئايال، قېرى-ياش ھەممەيلەن سۆلەتلىك ئىدارە باشلىقىدىكى بۇ يېڭىلىققا دەررۇ قىزىقىپ دىققەت قىلىشتى. ”ۋاھ، باشلىقۋاي ياشانغىنىغا قارىماي چېنىقىشنى باشلاپتۇ-دە!…“ شۇنىڭ بىلەن باشلىقتىن ئىلھاملىنىش، ئۆگىنىش ھەرىكىتى مەيدانغا كەلدى.

ئازلىقتىن كۆپلۈككە، ئىككىلىنىشتىن قەتئىيلىككە، دوراشتىن تەسىرلىنىشكە تەرەققىي قىلغان ئەتىگەنلىك چېنىققۇچىلار قو- شۇنى ئەزەلدىن جىمجىت بۇ ئائىلىلىكلەر بىناسىنىڭ مەنزىرىسە- گە يېڭى ھۆسن قوشتى.

شۇ تەرىقىدە ئىككى ئايدەك ۋاقىت ئۆتتى. ئىدارە ئىشخانى- سىدىكى كۈلۈمسىرەشكە ماھىر لاۋزىماتچى بىركۈنى ئەتىگەنلى- كى بىر قولىدا سۈت قاچىلانغان سۈلياۋ تۇڭنى كۆتۈرگىنىچە لەسىلدەپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقان ئىدارە باشلىقىنىڭ شەرىپىگە قەدەملىرىنى ئاستىلىتىپ تۇرۇپ سالام بەجا كەلتۈردى-دە، غەم- خورانە كۈلۈمسىرەش بىلەن سورىدى:

—باشلىق، بۇ ئىككى ئايدىن بېرى چېنىقىش پىلانىڭىزنىڭ نەتىجىسى قانداقراق بولدى؟ كەيپىياتىڭىزدا كۆرۈنەرلىك ياخ- شىلىنىش بولغاندۇر دەيمىنا؟

—قانداق چېنىقىش پىلانى؟—باشلىق تەبىئىي ھەيرانلىق بىلەن لاۋزىماتچىنىڭ چىرايىغا تىكىلدى.

—يا ئەمدى دەيمىنا، ھەركۈنى ئەتىگەندە يۈگۈرۈشنى ئادەت قىلدىڭىز ئەمەسمۇ؟!

—ھە، مۇنداق دەڭ،—باشلىق قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، —مەن چېنىقاي دەپ يۈگۈرگىنىم يوق. يېقىندىن بېرى دۇكان- دىكىلەر سۈتنى ئىلگىرىكىدىن ئاز ئەپكېلىدىغان بولۇۋېلىشتى. شۇڭلاشقا يۈگۈرۈپ بارمىسا سۈت تەگمەي قالىدۇ-دە!.

بۇ چاغدا لاۋزىماتچى ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا بېشىنى ھە- دەپ لىڭشىتىۋاتاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىكى ئادرېسى

كىچىككىنە ئىزاھات

يەر خېتىنى يىغىلاش بۆلۈمىنىڭ تۆرىدە ئولتۇرغان ئوتتۇرا بوي، ئوتتۇرا ياشلىق، سول قۇلىقىنىڭ يۇمشىقىدا قوناقچىلىك سۆگىلى بار ئابلىز كوجاڭ ئالدىدا ئۆرە تۇرغان ئوغلى قۇراملىق يىگىتكە چېچىلىپ سۆزلەۋاتاتتى.

— زادى قايسى ياجۇيجاڭ، ئۇقتۇرۇپ ئېيتمامسىز؟

— ھېلىقى سېمىز ياجۇيجاڭچۇ، بىزنىڭ يان قوشنا، ئۇ پاسىل تېمىنى بىز تەرەپكە بىر غۇلاچ كىرگۈزۈپ سوقۇۋالدى ئەمەسمۇ؟!

— ئەستا، ئۇنى ئۇقتۇم، كېيىن تەكشۈرۈپ باقىمىز، ھازىرقى گەپ ياجۇيجاڭ دېگەننىڭ كىملىكىنى بىلىشتە.

— شۇ، مەنمۇ دەۋاتىمەنغۇ، بىزنىڭ مەھەللىگە كۆچۈپ كەلگىنىگە بىر-ئىككى يىل بولۇپ قالغان ھېلىقى ياجۇيجاڭچۇ؟ خەقنىڭ ھەممىسى ئۇنى "ياجۇيجاڭ، ياجۇيجاڭ" دەپ ئاتىشىدىكەن، بىزمۇ خەقلەرگە ئوخشاش ياجۇيجاڭ دەپ يۈرىمىز. نېمە، سىلەر ئۇنى تونۇمامسىلەر؟

— ھوي يىگىت، گەپنى چۈشىنىۋاتامسىز؟ سىز دەۋاتقان ياجۇيجاڭنىڭ ئاتىسى ئەزان قىچقىرىپ قويغان ئېتى نېمىكەن دەۋاتىمەن.

— دېدىمغۇ، خەقلەر ياجۇيجاڭ، ياجۇيجاڭ دەپ چاقىرىشى-
دىكەن دەپ، ئۇنىڭ ئىتىنى مەن نەدە يۇرۇپ بىلەي.
سۆھبەت شۇ يەرگە كەلگەندە، ئابلىز كوجاڭ ئوڭ قولىنىڭ
ئىككى بارمىقى ئارىسىدىكى قەلەمنى سىرىكچىلەردەك پىرقىرى-
تىپ ئويناپ ئولتۇرۇپ يىگىتتىن سورىدى:
— ئىتىڭ نىمە سىنىڭ؟
— نۇرەخمەت، — دېدى يىگىت ئابلىز كوجاڭنىڭ ئالدىغىراق
چامداپ.
— بولدى شۇ يەردە تۇرىۋەر، — ئابلىز كوجاڭ ئەمدى سەل-
لەشكە ئۆتتى، — مەن ساڭا بىر گەپنى چۈشەندۇرۇپ قويماقچى،
يەنى ئىسىم دېگەن ئىسىم، ئەمەل دېگەن ئەمەل جۇمۇ، بۇنى
ئۇقۇپ قوي!
— ئۇنىغۇ بىلىمەن، — يىگىت ئالدىغا يەنە بىر قەدەم چام-
دىدى.
— بولدى شۇ يەردە تۇرىۋەر. بىلگەن دېگەن بىلگەن، گەپ
ئۇنى ئىشلىتىشتە. بەزى ئادەملەر بار، خۇددى دادىسى كىچىكىدە
ئەملىنى قوشۇپ ئىسىم ياساپ قويغاندەك، شۇندىقىسىغا ئەزان
قىچقارغاندەك، كالتە قوشۇقنىڭ سىپىنى تۇتتىمۇ، بولدى،
يېڭىدىن ئىسىم ياسىۋالىدىكەن. قىلىقىمۇ شۇ...
— شۇنى دەڭا، ئاشۇ ياجۇيجاڭ...
— بولدى شۇ يەردە تۇرىۋەر، مەن بۇ گەپنى مۇنداقلا قىس-
تۇرۇپ قويماقچى، ياجۇيجاڭ، ياجۇيجاڭ، نىمە ياجۇيجاڭ ئۇ؟
ياسىنمۇ، ياقۇپمۇ، ياگورمۇ...دېمەمسەن؟ قانداق دېدىم، يا
خاتامۇ؟ — ئا كوجاڭ ئەمدى بۆلۈمدە تۆت-بەشكە يېتىپ قالغان

هاجەتمەنلەرگە قاراپ ئىككى قېشىنى تەڭلا يۇقىرى كۆتۈردى.

— توغرا، شۇنداق، شۇنداق بولمايزە، — مۇنۇ دەردىسە سۆھبەتنىڭ تېزرەك تۈگىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ھاجەتمەنلەر تۇشمۇتۇشتىن ئابلىز كوجاڭنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەشتى.

— شۇدە، — ئابلىز كوجاڭ مەنىسىز بىر ھالەتتە تۇرۇپ قالغان يىگىتكە قاراپ گېپىنى داۋام قىلدى، — مانا، مېنى ئالساڭ، ئىسمىم ئابلىز، يەنى مەزىناخۇنۇم ئەزان قىچقىرىپ قويغان ئېتىم ئابدۇلئەزىز، لېكىن خەقلەر ئابلىز، ئابلىز دەپ يۈرۈپ، ئابلىز ئاتىلىپ قالدىم. تېخى بەزىلەر بۇ چىرايلىق ئىسمىمنى ياقتۇرمىغاندەك، ئەتەي ھابلىز دەپ چاقىرىدۇ. ئابلىزجان، ئابلىزخان، ئابلىزاخۇن دەپ چاقىرىدىغانلارمۇ ئاز ئەمەس. شۇنداق، ھەممىسى بولىۋېرىدۇ. ئەمدى، خىزمەتتىكى ئەمەلىمنى دېسەڭ، بۆلۈم باشلىقىمەن...

شۇ گەپلەر بولىۋاتقاندا، بىتاقەت ھاجەتمەنلەرنىڭ ئارىسىدا گۇدۇڭ-گۇدۇڭ پاراڭ قوزغىلىپ قالدى. بەزىلەر دەررۇ قەددىنى رۇسلاشتى، قايسى بىرلىرى چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتتى، كىمدۇ بىرى قەغەزلىرىنى شالدىرلىتىپ، رەتلەپ، سۇنۇشقا ئۇمتۇلدى.

— مانا شۇنداق گەپ ئۇكا، — ئابلىز كوجاڭ بارماقلىرى ئارىسىدىكى قەلىمىنى بۇ نۆۋەت ئۈستەل ئۈستىدىكى يېزىق ئەينىكىگە ئىشچان مىسكەرلەردەك تېز-تېز توكۇلدىتىپ ئۇرۇپ قويدى ۋە ئۆزىگە مەنىلىك كۈلۈپ شىپقاپ كېلىۋاتقان يىگىتكە سالاپەتلىك كۈلۈمسىرەپ قاراپ بېشىنى ئېغاڭشىتتى، — خىزمەت ئورنىدا ئا كوجاڭمەن؛ ھە، كوچىدا، ئۆيدە، ئەل

جامائەت ئارىسىدا ئابلىزمەن. دېمەكچى سىنىڭ ئاۋۇ ياجۇيجاڭ دېگىنىڭمۇ ئىدارىسىدا جۇيجاڭ ئۇ! مەيەردە سىنىڭ بىلەن ئۇ داۋاگەر ھەم جاۋابكار سىلەر، شۇڭا بىز سىلەرنىڭ ئەزان قىچقىرىپ قويغان ئىبتىگلارىنىلا تونۇيمىز، مەن شۇنى ئىزاھلاپ قويماقچى...

شۇئاردا بىر بۆلۈم خىزمەتچىسى كىرىپ ئابلىز كوجاڭنىڭ ئالدىغا بىر پارچە قەغەزنى سۇندى. ئابلىز كوجاڭ ئۇستەلگە ئېگىشىپ نېمىلەرنىدۇ يازدى-دە، ئاخىرىغا "ئاكوجاڭ"دەپ قول قويدى.

ھەيرانلىقتا ھەيرانلىق

ماڭا ئەزەلدىن ئانچە يېقىنلاشمايدىغان بىر خىزمەتدىشىم يېقىندىن بېرى تۇيۇقسىزدىنلا مېنى كۆرسە يېقىملىق كۈلۈپ سالاملىشىدىغان بولۇپ قالدى. ئىشنىڭ ئالدىراشچىلىقىدا بۇ تاسادىپىي ئىللىقلىقنىڭ سەۋەبىنىڭ ئارقا-ئالدىنى ئويلىماستىنلا، تەبەسسۇملۇق سالىمىغا جاۋابەن تەبەسسۇملۇق سالام قايتۇرۇپ يۈرىۋەردىم.

بۈگۈن بۆلۈمدە يالغۇز قالغانىكەنمەن. كەمدىن-كەم كۆرۈلىدىغان بۇ جىمجىتلىقتىن پايدىلىنىپ ئۆتكەندە چالىسى قالغان بىر ئىلمىي ماقالەمنى يېزىۋاتاتتىم. ئىشىك بوشقىنا تاكىلدىدى.

www.uyghurkitap.com

— كىرىڭ! — دېدىم.

ئىشىك سىلىق غىچىلداپ ئېچىلدى. بىركىم شىپىرلاپ بۆلۈمگە كىردى. بىراق خېلىغىچە ھېچبىر ئاۋاز ئاڭلانمىدى. ئاخىر قەلىمىمنى توختىتىپ، بېشىمنى كۆتۈردۈم. بوسۇغىدا ھېلىقى خىزمەتدىشىم مۇلايىم كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى.

— كېلىڭ، كېلىڭ! — دېدىم دەررۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ. نېمىشقىدۇر سەل ھودۇققاندەكمۇ بولدۇم.

— دىققىتىڭىزنى بۆلۈۋەتتىم-ھە؟ — دېدى خىزمەتدىشىم سىپايىلىق بىلەن ئۇدۇلۇمغا — كاماندىروپكىغا كەتكەن بۆلۈمدە- شىمنىڭ ئورنىغا ئولتۇرۇۋېتىپ.

— ياقەي! — دېدىم تەكەللۇپ كۆرسىتىپ، — قېنى تاماكا چېكىڭ!

خىزمەتدىشىم مەن تۇتقان تاماكىنى تۈزۈت قىلماستىنلا ئېلىپ چەكتى-دە، خېلىغىچە كۆزلىرىمگە مۇلايىم كۈلۈمسىرەش بىلەن تىكىلىپ، گويا بىرنەرسە دېمەكچى بولۇۋاتقاندەك ئاغزىنى سۆزگە ئۆمەللەپ ئولتۇرۇپ كەتتى. ”خوش، نېمە گەپ؟» دېيىشكە ماڭا ئەپسىز ئىدى. شۇڭا مەنمۇ ئارىلاپ ئۇنىڭ كۆزلى- رىگە سوئاللىق تىكىلىپ قويۇپ، تاماكامنى چېكىپ ئولتۇر- دۇم. ناھايەت خىزمەتدىشىم گەپكە ئېغىز ئاچتى.

— سىزنى ... ئاۋارە قىلىپ ... بىر ئىشنى سورىماقچىدىم، بىلمىدىم، ئەدەپسىزلىك بولارمۇ؟

— ھېچقىسى يوق، سوراۋېرىڭ، — دېدىم دەررۇ ئىپادە بىل- دۈرۈپ ۋە خىزمەتدىشىمنىڭ سوئالىنى ئەستايىدىل ئاڭلىماقچى بولغانلىقىمنى بىلدۈرگەندەك، ئورۇندۇقتا بىر ئوڭشىلىپ قويۇ-

دۇم.

— ئاددىيلا بىر ئەرزىمەس پاراڭ ئىدى، — دېدى خىزمەتدى-شىم گويا سوراشتىن خىجىل بولۇپ، قىينىلىۋاتقاندەك مەڭزى-لىرىنى تىرماشتۇرۇپ، — ھازىر رەھبەرلىكنىڭ سىزگە بولغان كۆز قارىشى ناھايىتى ياخشى، ھە؟ دېمەكچى بولغىنىم، بايقى-شىمچە سىز قىسقا مۇددەت ئارىلىقىدا ئاشۇنداق ئىناۋەتكە ئىگە بولدىڭىز...

— نەدىكىنى... — دەپ ئېتىراز بىلدۈرمەكچى بولۇپ گەپ باشلىۋىدىم، بىراق خىزمەتدىشىم گېپىمنى داۋاملاشتۇرۇشۇمغا يول قويمىدى.

— كىچىككىنە، كىچىككىنە تەخىر قىلسىڭىز، — دېدى ئۇ ئىككى قولىنى تەڭلا كۆتۈرۈپ، — ئەلۋەتتە، سىز بۇ جەھەتتە كىچىك پېئىللىق كۆرسىتىسىز، مېنىڭ سىزدىن سورىماقچى بولىدىغىنىم شۇكى... قانداق قىلغاندا باشلىقلار بىلەن ئاشۇنداق كۆڭۈلدىكىدەك مۇناسىۋەت قىلغىلى بولىدۇ؟

مەن تېڭىرقاپ قالدىم. توغرىسى بۇنداق سوئالنى زادىلا كۈتمىگەنىدىم. شۇ تاپتا زور ئۈمىد بىلەن كۆزلىرىمگە خۇش خۇي تىكىلىپ، جاۋابىمنى كۈتۈپ تۇرغان خىزمەتدىشىمغا گاڭ-گىرىغان قىياپەتتە قارىدىم.

— بۇ... مېنىڭچە...

— سوئالىمدا كىچىككىنە چۈشىنىكسىزلىك بارمىكەن-يا؟ — دېدى ئۇ سەل سۈكۈتتىن كېيىن يەنە گەپكە ئېغىز ئېچىپ، — مەسىلەن... يەنى... يەنى ئوچۇقراق ئېيتىۋېرىدىغان بولدۇم-دە ... يەنى باشلىقلارنىڭ كۆڭلىگە يېقىش، ئۇلارنىڭ دىققىتىنى

www.uyghurkitap.com

قوزغايدىغان ئادەم بولۇش ئۈچۈن نېمىلەرنى قىلىش كېرەك
دېمەكچىمەن؟

خېلى سوئاللارغا پەممىم، خېلى مەسىلىلەرگە ئەقلىم يېتى-
دىغان ئادەم شەرھلەش خاراكتېرىدىكى ئىككىنچى سوئالىنىمۇ تازا
ئاڭقىرالمىدىم. ئەمما خىزمەتدىشىمنىڭ خۇش خۇي كۆزلىرىگە
تازا دىققەت قىلىپ قاراپ، ئۇنىڭ مېنى ئەخمەق قىلمايۋاتقانلى-
قىنى، ئەكسىچە جىددىي ھالەتتە سوراپ ئۇمتۇلۇپ جاۋاب كۈتۈ-
ۋاتقانلىقىنى سەزدىم. شۇنداقتىمۇ دەيدىغان، توغرىراقى دېيىش
كېرەك بولغان جاۋابنى تاپالمىدىم.

—سوئالىڭىزنى. . . يەنىمۇ كونكرېتراق قىلىپ سورىسى-
ڭىز.

—بولىدۇ،—دېدى خىزمەتدىشىم،—مەسىلەن، ئىدارى-
مىزنىڭ باشلىقلىرى، بولۇپمۇ بىرىنچى قول···سىزنى ياخشى
كۆرىدۇ. ھەتتا خېلىلا ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىۋاتىدۇ. بۇنى ئۆزىڭىز
بايقامسىز؟

—بە··· بەلكىم···

—ھەببەللى!—خىزمەتدىشىم قىيىن بىر تېپىشماقنى ئەڭ
بالدۇر تاپقان بالىلاردەك خۇشاللىنىپ ئىككى يېنىغا قىمى-
دالدى،—ئەمدى سىزدىن سورايدىغان كونكرېت سوئالىم شۇ-
كى، باشلىقلارنى زىياپەتكە تەكلىپ قىلىپ تۇرۇش ئىشەنچلىك
ئۇسۇلمۇ؟ مەسىلەن، قانچىلىك ۋاقىتتا بىر قېتىم؟

—بۇنى ئۇقمايدىكەنمەن.

—ھە، بەك ئاشكارا بولۇپ كېتىدۇ دېمەكچىكەن-
سىز-دە،—خىزمەتدىشىم مەنىلىك كۈلۈمسىرەپ، بېشىنى

لىڭشىتتى، — ئەمىسە، پەيتنى كەلتۈرۈپ بىرنەرسە سۆزلىگۈ-
تۇشچۇ؟ مەسىلەن... ئۆيىگە ئاپىرىۋېتىدىغان گەپمۇ ياكى كون-
ۋېرتقا سېلىپ يانچۇقىغا؟...

— بۇمۇ مەن ئانچە بىلمەيدىغان ئىش ئىكەن، — دېدىم سەل
جىددىيلىشىپ. خىزمەتدىشىمنىڭ بۇ گەپلەر ئارقىلىق نېمە دې-
مەكچى بولغانلىقىنى بىلەلمەيۋاتقىنىم جىددىيلىشىشىنىڭ سەۋەبى
ئىدى.

— نېمە؟ بۇمۇ... — خىزمەتدىشىم كۆزلىرىمنىڭ ئىچىگە با-
يىقىدىنمۇ ئۆتكۈر قادىلىپ قارىدى-دە، بىر پەستىن كېيىن كۈ-
لۈپ كەتتى، — ھە... چىقىمىسىز، ھەشەمىسىز يول دەڭ؟ يىغىنلا-
ردا، باشقىلارنىڭ ئالدىدا، ئەلۋەتتە ئۆزىنىڭ ئالدىدىمۇ پات-پاتلا
... باشلىقنىڭ ياخشى گېپىنى، تەرىپىنى، مەسىلەن، قابىلى-
يەت، ئىقتىدارىنى ماختاپ تۇرىدىغان گەپكەن-دە؟

— كەچۈرىسىز، راستىنى ئېيتسام، سوئاللىرىڭىزنى تازا
چۈشىنەلمەي قېلىۋاتىمەن. ئاخىرقى سوئالىڭىزغا نىسبەتەنمۇ
قانائەتلىنەرلىك جاۋاب بېرەلمەيمەنغۇ دەيمەن.

خىزمەتدىشىمنىڭ كۆزلىرى ھەيرانلىق ئۇچقۇنلىرىنى چاچ-
رىتىپ، يوغان ئېچىلدى.

— سىزمۇ كەچۈرىسىز، — دېدى ئۇ ئەمدى ھەيرانلىقىنى ئا-
ۋازىدا ئەكس ئەتتۈرۈپ، — سوئاللىرىمنىڭ بىرىگىمۇ قانائەتلى-
نەرلىك جاۋاب بەرمىگىنىڭىز راست گەپ. بىراق... بىراق سىز-
دىن شۇنى تەئەججۈپ بىلەن سورىماقچىمەنكى، ئۇنداقتا سىز
ھازىرقى ئىناۋەتكە قانداق قىلىپ ئېرىشتىڭىز؟ يەنە مەسىلەن،
ئاسانلىقچە ئادەم ياراتمايدىغان ”بىرىنچى قول“غا نېمە چارە-تەد-

بىر بىلەن يېقىپ قالدىڭىز؟ قىزغانچۇقلۇق قىلماڭ ئىنىم، "ئەلدىن-ئەلگە نەپ" دېگەن سۆز بار، ھە!

ھەيرانلىق ئەمدى تولۇقى بىلەن ماڭا ئۆتكەنىدى. بۇ ھەيرانلىق خىزمەتدىشىمنىڭ نېمە ئۈچۈن ماڭا بىردىنلا ئىللىق مۇئامىلە قىلىپ قالغانلىقىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگىنىمدىن كېيىن پەيدا بولغانىدى. كاللامدا ھەرخىل پىكىرلەر كەزدى. تىلىمنىڭ ئۇچىغا نەچچە خىل سۆزلەر كەلدى. بىراق خىزمەتدىشىمغا ھېچنەرسە دېمىدىم. ھەيرانلىق ئىلكىدە تۇرۇپ، تۇيۇقسىزدىن "باشلىق" ئۇنۋانلىقلارنىڭ ئارىسىدىكى ساپ پەزىلەت، ھەقىقىي تالانت، ھالال ئەمگەكنى قەدىرلەيدىغانلىرىغا ئىچىم ئاغرىپ كەتتى.

1988-يىل سېنتەبىر

ھەتتەخەي...

بۆلۈمدىن چىقسام بىر نەچچە كىشى ئوپۇر-توپۇر بولۇپ، زالنىڭ بۇلۇڭ تەرىپىگە يۈگۈرۈشۈپ كېتىشىۋېتىپتۇ، قىزىقتىم.

—نېمە گەپكەن ھوي بۇ؟—دەپ سورىدىم كەينىدىرەك قالغان ئىدارە كاتىپىمىزنىڭ يېڭىدىن ئارانلا تۇتۇۋېلىپ.

—تۇتماڭ! —دېدى كاتىپ ھاسىراپ، —ھاكىم ... ئۈرۈمچىدىن قا...قايتىپ كەپتۇ.

—ھە! ھاكىم قايتىپ كەپتۇ دېدىڭىزما؟—دەپ سورىدىم مەن ھودۇقۇپ. ھاكىم بۇندىن بىر ھەپتە ئىلگىرى ئۈرۈمچىگە

يىغىنغا كەتكەنىدى. ھازىر ئۇنىڭ قايتىپ كەلگىنىنى ئاڭلاپ گويا مەككىدىن يېڭى تۇغقىنىم كەلگەندەك ھاياجانلىنىپ كەت-تىم.

قانداقتۇر بىر كۈچ مېنى ھاكىمنىڭ ئىشخانىسىغا ئىتتىر-مەكتە ئىدى. «ھاكىم كەپتىكەن-دە! باراي، بالدۇرراق كۆرۈ-شۈپ قوياي»دېدىم مەن شۇياققا يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ ئۆز-ئۆ-زەمگە.

زالنىڭ ئەڭ بۇلۇڭىدىكى ئىشىك ھاكىم بۆلۈمىنىڭ ئىشى-كى ئىدى. بارسام ئىشىك داغدام ئوچۇق تۇرۇپتۇ، بايىقى يۇ-گۈرگەكلەر ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۆرە تۇرغان بىرسىنى ئورىشى-ۋاپتۇ. ئۇ تۇرقىدىن ھېلىلا سەپەردىن كەلگەنلىكى چىقىپ تۇر-غان ھاكىم ئىدى. تېنىمگە غايىۋانە بىر غەيرەت كىردى. خەق-لەرنى ئىتتىرىپ يۈرۈپ ھاكىمنىڭ ئالدىغا باردىم.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم! — دېدىم تەنلىرىم ئەيمىنىشتىن تىت-رىگەن ھالدا، قولۇمنى كۆكسۈمگە ئېلىپ تۇرۇپ.

— ھە، ياخشىمۇ سىز؟ — دېدى ھاكىم كۈلۈمسىرەپ ۋە تۇكلۇك قولىنى ماڭا ئۇزاتتى. تەردىن نەملەنگەن دىخماق قولغا قوش قوللاپ يېپىشتىم. ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتە ئىشلەپ تۇرۇپ تۆت يىلىنىڭياقى ھاكىمنىڭ مۇبارەك قولىنى تۇتقىنىم مۇشۇ ئىدى، قولىنى تۇتۇش بىلەن ئىش پۈتمەيدۇ، بىرەر نەرسە دېيىش كېرەكتە! باشتا تەمتىرىدىم، كېيىن ئۆزۈمنى زورىغا تۇتۇپ:

— ئامان-ئېسەن ياندىڭىزمۇ ھاكىم؟ — دېدىم. شۇگەپنى دە-ۋاتقاندا قاتتىق بىر نەرسە بوغۇزۇمغا قاپلىشىپ قالغاندەك ئاۋازىم

www.uyghurkitap.com

بىر قىسما تىترەپ چىقتى.

— ھە… ! — ھاكىم قىزارغان بويۇنلىرىنى قولياغلىقى بىلەن سۈرتكەچ جاۋاب ياندۇردى.

ئىپتىخارلىق نەزىرىم بىلەن ئەتراپقا قارىسام، ئوھوي، ئىشلار باشقىچە، بايىقى يۈگۈرگەكلەر تامام خىزمەتكە چۈشۈپ كېتىپتۇ، بىرسى باسما چايداندىن ئىستاكانغا قايناقسۇ قۇيۇۋاتىدۇ، بىرسى جاۋۇرغا لۆڭگىنى تاشلاپ زالغا يۈگۈردى، بىرسى ھاكىمنىڭ ئۇستىلىنى تازىلاشقا چۈشۈپتۇ، يەنە بىرسى…

مەن ئامەتتىن قۇرۇق قالغان بىتەلەيدەك بوينۇمنى قىسىپ ھاكىمغا تەلمۈردۈم. شۇ تاپتا ھاكىم ئېغىز بىلەن ئەمەس، كۆزى بىلەن ئىشارەت قىلسىلا نى-نى ئىشلىرىنى بەجا كەلتۈرۈشكە تەييار ئىدىم. ئەقىللىق ئادەملەر دېگەن باشقا بولىدىكەن، ھاكىم ئويۇمنى بىلىپ قالدىمۇ:

— سىز… دىككىدە تۆۋەنگە چۈشۈپ چىقامسىز؟ — دەپ قالدى.

”ماقۇل“ دەپلا سىرتقا مېڭىپ، ئىشىك تۆۋەنگە بارغاندا توختىدىم، ”تۆۋەنگە نېمە ئىشقا يۈگۈرەيمەن؟“ تۇرغان ئورنۇمدا ھاكىمغا يەنە تەلمۈردۈم.

— نۆۋەتچى بۆلۈمدە…

ماڭا شۇلا كۇپايە ئىدى، قۇيۇندەك يۈگۈردۈم:

ھاكىم ئۈرۈمچىگە يىغىنغا ئەمەس، تويلۇق مال ئېلىشقا بارغان بولسا كېرەك، بىر چامادان، چامادىندىن قېلىشمىغىدەك ئىككى سومكا… ئىنجىقلاپ يۈرۈپ، ئىككىنچى قەۋەتكە ئېلىپ چىقتىم. ھاكىمنىڭ ماڭا قىلغان شاپائىتىدىن قىزغانغاندەك

نۆۋەتچى بوۋاي بىر سومكىنى كۆتۈرۈشۈپ چىقاي دېۋىدى، قاپاق ئەمەسمەن-دە، ئۇنىمىدىم.

ھاكىمنىڭ ئىشىكىگە يېقىن بارغاندا يۈك-تاقلارنى يەرگە قويۇپ، سەل دېمىمنى ئالدىم، تەرلىرىمنى سۈرتتىم، ھاكىم مېنىڭ تەرلەپ-قىزارغىنىمنى كۆرمىسۇن دېدىم. بولمىسا يەنە ئىش-كۈشلىرى بولسا بۇيرىماي قالىدۇ-دە.

—ئاۋارە قىلدىم، رەھمەت سىزگە!—دېدى ھاكىم چاما-دان، سومكىلارنى بۇلۇڭغا قويغىنىمدا ماڭا قاراپ كۈلۈمسى-رەپ. شادلىقتىن قىن-قىنىمغا سىغماي قالدىم…بەختلىكمەن، بەختلىكمەن، ھاكىمدىن رەھمەت ئېلىش ئوڭاي ئىشمۇ!

يۈگۈرگەكلەرنىڭ ھەممىسى ئۆز ھەممەتلىرىنى بەجا كەلتۈ-رۈپ بولۇپ، بىر-بىرلەپ ھاكىمخانىدىن چىققىلى باشلىدى، مەنمۇ ئۆزۈمنى سوراپ، ئىشىك تەرەپكە ئالدىمنى قىلدىم.

—سىز توختاڭا!—دېدى ھاكىم، بوسۇغىغا ئاياغ قويغى-نىمدا…

قانداقلارچىدۇر ئەيتاۋۇر، دەل ھاكىم بىر نېمە دېيىش ئۈچۈن ئاغزىنى ئۆمەللەۋاتقاندا ئويغىنىپ كەتتىم، قارسام كا-رىۋاتتا يېتىپتىمەن، تاڭ ئېتىپ قاپتۇ، بايىقىلار چۈشۈم ئى-كەن. ئورنۇمدىن يېرىم قوپۇپ ئولتۇردۇم: ”ھەتتەڭەي!… ھاكىم نېمە دېمەكچى بولغىيتتىكىن؟ ئىشقا بۇيراتتىمىكىن ياكى كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قالغان بولسام بىرەر ئەمەلنىڭ…“

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئۇنتۇپتىمەن...

—يولداشلار دىققەت، ئەمدى ئاتاقلىق چارۋىچىلىق مۇتە-خەسسىسى ئەكرەموپ سۆزلەيدۇ.

يىغىن باشقۇرغۇچىنىڭ خىتابى زالنى جىمجىتلىققا ئەمەس، ئەكسىچە ۋاراڭ-چۇرۇڭغا بۆلىدى. ”مۇنبەردە مۇلايىم تەبەسسۇم بىلەن سۆز باشلىغان ئاۋۇ تاقىرباش، ئاۋارە قېرى بىردەم ئۆز-ئۆزىگە كاسىلداپ تۇرسۇن ئەمدى. باياتىن ئىككى باشلىقنىڭ سۆزىنى مەكتەپ بالىسىدەك قىمىر قىلماي تىڭشىغىنىمىزمۇ يېتەر. ئەمدى كىچىككىنە بولسىمۇ ئۆزگەپلىرىمىزنى قىلىشىپ، ئۇچۇر ئالماشتۇرۇۋالايلى...“ ھەممەيلەن شۇنداق ئويلايتتى. شۇنىڭ بىلەن مۇنبەردىكى تاقىر باشنىڭ ئىشلەپچىقىرىش بىلەن ئىستېمالنىڭ تەڭپۇڭلۇقى ھەققىدە ئېيتقان جاراڭلىق گەپلىرى بىلەن چۈشتە يېگەن ۋە كەچتە يېمەكچى بولىۋاتقان تاماقلار ھەققىدىكى سانسىز كۇسۇر-كۇسۇرلار بىرلىكتە زال بوشلۇقىنى كېزىشكە باشلىدى. بىرلا ئادەم بۇ ھالەتتىن تەشۋىشلەنگەندەك ئورنىدا ھەدەپ مىدىرلاۋاتاتتى. ئۇ گاھ ناتىققا ئۆزىرلىك، گاھ يىغىن ئەھلىگە نارازىلىق نەزەرى بىلەن قارايتتى. ئارىلىقتا ئىككى قېتىم مۇنبەرگە كېلىپ زالنى تەرتىپكە، جىمجىتلىققا چاقىردى. لېكىن ئۇنىڭ بۇ ھالەت-ھەرىكەتلىرى زۇ-

كامغا لىتبلىن[1] ئىچكەندەك ئىش بولدى. جىلىچىلىكتە ئولتۇ-
رالماي قالغان يىغىن باشقۇرغۇچى ئاخىر چىرايىغا لاپپىدە مەنى-
لىك بىرتۇس بېرىپ، ئۇچىنچى قېتىم مۇنبەرگە يېقىن كەلدى.
ئۇ ناتىققا يەنە بىر قېتىم ئۆزرىلىك قارىۋېلىپ مىكروفونغا
ئاغزىنى يېقىن ئەكەلدى-دە:

—يولداشلار، يەنە بىر نەرسىنى ئۇنتۇپتىمەن، يولداش
ئەكرەموپ ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ دائىمىي ھەيئىتى، —دېدى.

زال بىردىنلا چىۋىن ئۇچسا ئاڭلانغۇدەك تىمتاسلىققا
چۆمدى.

ئۇنتۇلغان قەرز

يېقىندا كىچىككىنە بىر ئىش بولۇپ ئۆتتى. بۇ ئىش مېنى
ھايات يولۇمدا ئىككىنچىلەپ بىپەرۋالىق قىلماسلىققا ئۆگەتتى.

خىزمەت مۇناسىۋىتى بىلەن x ناھىيىسىگە بارغانىدىم.
ئىشلىرىمنى بىر-ئىككى كۈن ئىچىدە تۈگەتتىم-دە، شەھەرگە
ماڭىدىغان ئاپتوبۇسنىڭ بېلىتىنى ئېلىپ قويۇپ، بۇ تاغلىق
ناھىيە بازىرىنىڭ ماگىزىنلىرىنى بىر قۇر ئايلىنىپ باقماقچى،
مۇھىمى، ئەركە كەنجى ئوغلۇمغا بىرەر ئويۇنچۇق ئېلىۋالماقچى
بولدۇم.

---

① لىتبلىن—قورساق ئاغرىقى دورىسى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېڭى ئادرېسى

بىرنەچچە چوڭ-كىچىك دۇكاننى ئايلىنىپ بولۇپ، ناھەيىنىڭ ئەڭ چوڭ سودا بىناسى — يېڭىدىن سېلىنغان ئۈچ قەۋەتلىك تۈرلۈك ماللار ماگىزىنىغا قاراپ ماڭدىم. بىرىنچى قەۋەتنى تەپسىلىي كۆرۈپ بولۇپ، ئىككىنچى قەۋەتكە چىقتىم-دە، ئېگىشىپ ئەينەك پوكەي ئىچىدىكى ماللارغا بىر باشتىن سىنچىلاپ قارىغاچ ماڭغىلى تۇردۇم…

بىرچاغدا ئويۇنچۇقلار ئارىسىدا تۇرغان يېشىل رەڭلىك سۇ چاچىدىغان سۇلياۋ تاپانچىغا كۆزۈم چۈشتى. ھەببەللى، كەنجەم نەچچە قېتىم شۇنداق ئويۇنچۇق تاپانچىنىڭ غەلۋىسىنى قىلغان، "ماڭا شۇنداق تاپانچىدىن بىرنى ئېلىپ بەرگىنە، دادا" دەپ يېلىنغانىدى.

ئېڭىشىپ تۇرغىنىمچە بېشىمنى سەللا كۆتۈرۈۋىدىم، پوكەي ئىچىدە تۇرغان پىرىكازچىكنىڭ سوكنا چاپىنىنىڭ يوغان تۈگمىلىرىگە كۆزۈم چۈشتى. ئۇنىڭ چىرايىغا قارىماي تېخىمۇ ئېڭىشىپرەك، بارمىقىم بىلەن پوكەي ئىچىنى كۆرسىتىپ:

— ئاۋۇ ئويۇنچۇق تاپانچىدىن بىرنى بېرىڭا، — دېدىم.

— يەتمىش سەككىز پۇڭ، — پىرىكازچىكنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئاڭلاندى، ئالدىمغا يېشىل تاپانچىمۇ تەڭلا قويۇلدى، قويۇن يانچۇقۇمغا قول ئۇزاتقان پېتى قەددىمنى تىكلىدىم، رۇسلاندىم-يۇ، ھەيران قالدىم. پىرىكازچىكنىڭ ماڭا قارىغان كۆزلىرىمۇ يوغان ئېچىلدى، بۇ كۆزلەر ماڭا شۇنچىلىك تونۇش ئىدى.

— ھوي، ھىسامىدىنكامغۇ سىز؟

— سىز… مۇتەللىپقۇ؟ ماڭا قاراڭ، بىزنىڭ بۇياقلارغا قاچانراق چىقىپ قالدىڭىز؟

— ئۇلۇشكۇن چىققانىدىم. ھە، ئۆزىڭىز مەشەگە كېلىۋاپ-تىكەنسىز-دە!

— شۇنداق ئۇكام، تەقدىرنىڭ شامىلى ئۇچۇرۇپ مەشەگە ئەكېلىپ تاشلىۋەتتى، ئون بەش يىلچە بولدى.

— ھىساممىدىنكا، كۆرۈشمىگىنىمىزگىمۇ ھەش-پەش دېگى-چە ئون بەش يىلدىن ئېشىپتۇ-ھە! سىز ئوبدان تۇرۇپسىز.

— سىز كىچىككىنىلا بالا ئىدىڭىز، توۋا، يوغانلا يىگىت بولۇپ كېتىپسىز.

ئون سەككىز يىلنىڭ ئالدىدا شەھەرلىك سودا ئىدارىسىدا بىر مەزگىل بىللە ئىشلىگەن ھىساممىدىنكام بىلەن ئەنە شۇنداق ئۇچرىشىپ قالدىم. بۇ كونا تونۇشۇم بىلەن ئۇزاقراق پاراڭلاش-ماقچى ئىدىم، بىراق، پارىڭىمىزنى خېرىدارلار ئۈزۈپ قويدى.

— ئۆيگە باشلاپ باراي ئۇكام، — دېدى ھىساممىدىنكام سۇ تاپانچىسىغا تۆلىگەن پۇلنىڭ ئارتۇقىنى قايتۇرۇۋېتىپ، — ناھىيىلىك ھۆكۈمەت مېھمانخانىسىدا دېدىڭىزما؟ نەچچىنچى ئۆي-دە؟

— ھازىرلا شەھەرگە ماڭىمەن ھىساممىدىنكا، — دېدىم ئار-تۇق پۇلنى ۋە ئويۇنچۇقنى يانچۇقۇمغا سېلىۋېتىپ، — نېسىپ بولسا، كېيىنكى دورەم بارارمەن.

شۇ گەپلەرنى قىلىۋاتقىنىمدا توساتتىن بىرنەرسە يادىمغا كەلدى. باياتىن ھىساممىدىنكام بىلەن پاراڭلىشىۋېتىپ كۆڭلۈمدە كىچىككىنە بىرغەشلىك، بىئاراملىق پەيدا بولغانىدى. مەن بۇ-نىڭ سەۋەبىنى ئاڭقىرالمىغانىدىم. مانا ھازىر ”لىپ“قىلىپ يا-دىمغا كەلگەن بىر ئىشتىن كېيىن كۆڭلۈمدىكى ھېلىقى غەش-

www.uyghurkitap.com

لىكىنىڭ لەپپىدە كۆتۈرۈلگەنلىكىنى سەزدىم.

بۈندىن ئون يەتتە يىل بۇرۇن قايسىدۇر بىركۈنى، نىمىدۇر بىرنەرسىگە هاجەتمەن بولۇپ، ھىسامىدىنكامدىن بىر يۈەن پۇل ئالغانىدىم. دەل شۇ قەرز، يەنى مەن ئىگىسىگە تاكى هازىرغىچە قايتۇرمىغان قەرز شۇ تاپتا يادىمغا چۈشۈپ قالدى. مەن ھىسامىدىنكامغا قارىدىم، بەلكى ئۇ بۇ قەرزنى ئاللىبۇرۇن ئۇنتۇپ كەتكەندۇر. بىراق مەن خەقتىن ئالغان قەرزنى ئۇنتۇماسلىقىم، ئۆز ۋاقتىدا قايتۇرۇۋېتىشىم لازىم ئىدى. ھەي مېنىڭ بىپەرۋالىقىم. شۇلارنى ئويلىدىم-دە، قويۇن يانچۇقۇمدىن بىر يۈەن پۇلنى چىقىرىپ، ئەينەك پوكەي ئۈستىگە قويدۇم ۋە ئۇنى ئەمدىلا بىر خېرىدارنى يولغا سېلىپ، كۆلۈمسىرىگىنىچە ماڭا يەنە گەپ قىلىشقا تەمشەلگەن ھىسامىدىنكامنىڭ ئالدىغا ئاستا ئىتتىرىپ:

——ھىسامىدىنكا، بىرچاغدا سىزدىن بىر يۈەن پۇل ئېلىپ تۇرغانىدىم، شۇ تاپتا يادىمغا يەتتى. شۇنى···، ——دېدىم پەس ئاۋازدا.

”نېمە قىلىپ يۈرىسىز ئۇكا هوي، سەتلەشمەڭا!“ دەمدىكىن دېگەنىدىم، لېكىن ئۇ گەپ قىلماستىن پۇلنى ئالدى-دە، يانچۇقىنى كولاشتۇرۇپ، بىرمۇنچە مېتال پۇلنى چىقاردى ۋە ئىككى پۇڭلۇقتىن تۆتنى ئايرىۋېلىپ، ماڭا ئۇزاتتى. مەن ئۇنىڭ كۆلۈمسىرەپ تۇرغان كۆزلىرىگە قارىدىم.

——مۇتەللىپ ئۇكام، خاتالاشمىسام، مەندىن ئېلىپ تۇرغىنىڭىز توقسان ئىككى پۇڭ ئىدى،——دېدى ھىسامىدىنكام پۇلنى ماڭا تەڭلىگىنىچە كۆلۈمسىرەپ،——يادىڭىزدىمۇ، ئۇ چاغلاردا

بىركىلو قوي گۆشى توقسان ئىككى پۇڭ بولىدىغان...
يۈزۈم لاپپىدە ئوت ئالغاندەك بولدى. مەن ھىساملىنكامغا تىكىلىپ تۇرۇپ قالدىم. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئون سەككىز يىلنىڭ ئالدىدىكىدەكلا بىرخىل ئىللىق چاقناپ تۇراتتى.
بىراق مەن بۇ كۆزلەرنىڭ تەبەسسۇمىغا بەرداشلىق بېرەلمەستىن يەرگە قارىۋالدىم.

نەشپۈت

كەچلىك تاماقتىن كېيىن، ئېرى ئايالى يۇيغان قاچا-قومۇچىلارنى جاۋەنگە تىزىشىپ بەردى-دە، ھۇجرىسىغا چىقىپ، سافاغا چۆككىنىچە گېزىت كۆرۈشكە باشلىدى. ئارىدىن سەل ئۆتمەي ئايالىمۇ قالدى-قاتتى ئىشلارنى تۈگىتىپ، ئېرىنىڭ يېنىغا چىقتى-دە، توقۇۋاتقان پوپايكىسىنى قولىغا ئېلىپ، يانداش سافاغا ئولتۇردى.
—مەن دېگەننى ئالغاچ كەلدىڭىزمۇ؟—دېدى خېلى ئۇزاق جىمجىتلىقتىن كېيىن ئايالى.
ئېرى گېزىتتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، سوئال نەزىرىدە ئايالىغا تىكىلىپ بىردىنلا ئورنىدىن قاڭقىپ تۇرۇپ كەتتى.
—ھە، نەشپۈتنى دەمسىز!؟ ئەپكەلدىم، ئەپكەلدىم...
ئۇ سۆزلىگەچ دەررۇ ئىشىك تۈۋىگە بېرىپ، تامدا ئېسىقلىق تۇرغان قارا سومكىسىنى ئالدى-دە، سىيرىتمىسىنى ئې-

چىپ، ھەر بىرى مۇشتۇمدەك كېلىدىغان سۇپسۇزۇك نەشپۇتتىن تۆتنى ئالدى. ئىككى دانىسىنى چۆگۈندىكى سوغۇق سۇدا يۇيۇپ، ساپىغىدىن ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ ئايالىنىڭ ئالدىغا كەلدى.

— تاللاڭ!

ئايال ئېرىگە كۈلۈمسىرەپ قىيا باققىنىچە نەشپۇتتىن بىرنى تاللىدى ۋە نازاكەت بىلەن ئاغزىغا ئاپاردى.

— سىزمۇ يەڭ! — دېدى ئۇ ئېرىگە نەشپۇت چايناۋېتىپ.

ئېرى بولسا ھېلىمۇ ئۆرە تۇرغىنىچە قولىدىكى نەشپۇتكە قاراپ نېمىنىدۇر ئويلاۋاتاتتى.

— نېمىشقا يېمەيسىز؟ يېمىسىڭىز رەنجىيمەن!

ئېرى كۈلۈمسىرەپ قولىدىكى نەشپۇتنى ۋاسسىدە بىر چىشلىدى-دە، جايىغا كېلىپ ئولتۇردى. كېيىن ئۆزىگە ئۆزى سۆزلىگەندەك:

— ئاپامنىڭ مىجەزى يوق بولۇپ قاپتۇ، تۇمۇ تەگكەن ئوخشايدۇ. نەشپۇت يەپ باقسا بولاتتىمىكىن-ھە؟!... — دېدى.

ئارىنى سەل جىمجىتلىق باستى.

— ئاشۇ ئالغان نەشپۇتىڭىز نەچچە پۇلغا كەلدى؟ — دەپ سورىدى ئايال خېلىدىن كېيىن، پوپايكىسىنى توقۇۋېتىپ.

— بىر كوي يىگىرمە پۇڭغا.

— ۋىيەي، ئوغىدەك قىممەت-ھە!

— قىش ئەمەسمۇ، — دېدى ئېرى ئەستىقلاپ، — تۇمۇغا نەشپۇت پايدا قىلاتتىغۇ دەيمەن، ھە، خالبۇۋى؟...

ئايالى پوپايكىنى يېنىدىكى بەندىگە قويدى. شۇ يەرگە قويۇقلۇق يېرىم نەشپۇتنى ئېلىپ، چوڭ-چوڭ قاساپ يەپ تۇ-

گەتتى-دە، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئىشىك تۈۋىدىكى تومپۇچكا ئۇس-تىدىن ئىككى تال نەشپۈتنى ئېلىپ، تومپۇچكا تارتمىسىغا سې-لىپ قويدى.

— ئەتىمۇ خۇدايىمنىڭ كۈنى بار.

خالبۇۋى جايىغا كېلىپ پوپايكىسىنى قولىغا ئالدى. ئېرى نەشپۈت چاينىغاچ گېزىتكە قاراپ ئولتۇرۇپ قالدى. تۇيۇقسىز، ئىشىك ئاستا چېكىلدى، كەينىدىن ئاۋازمۇ ئاڭلاندى.

— سابىرجان، ھەي سابىرجان بالام!

— مانا ئاپا، مەن...

سابىرجان گېزىتنى سافاغا تاشلىدى-دە، ئىتتىك بېرىپ ئىشىكنى ئاچتى. بوسۇغىدا پوكۇاي ياغلىققا باش-كۆزىنى چۈڭ-كىۋالغان ئاق باش ئانا قولىدا نەشپۈت تۇتۇپ تۇراتتى.

— يېتىپ قالمىغانسىلەر بالام؟ قوشنىمىز ھۆرىخان ”مىجە-زى يوق بولۇپ قاپتۇ“دەپ ئاڭلاپ، يوقلاپ كىرىپتىكەن. ئىككى تال نەشپۈتنى قىسىنىپ سىلەرگە ئەپكىردىم. خالبۇۋى ئىككىڭ-لار يەپ بېقىڭلار.

سالام يەتكۈزۈش

بۇ شەھەرگە كېلىپ قىلغان بىرىنچى ئىشىم خىزمەتداشلى-رىم تاپشۇرغان سالامنى ئىگىسىگە يەتكۈزۈش بولدى. ئېيتىپ بېرىلگەن ئادرېس بويىچە ئىزدە-سورا بىر يېرىم سائەت ئاۋارە

بولۇپ، ئاخىر بەش قەۋەتلىك بىنانىڭ ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋىتىگە چىقىپ، غايىبانە تونۇش ئىشىكنى تاقىلداتتىم.

ئۇزاق ئۆتمەيلا ئىشىك ”تاراق“ قىلىپ ئېچىلدى ۋە ئالدىغا پەشتاما تارتقان، يېشىل ساپما كەش كىيگەن، 35 ياشلاردىكى كېلىشكەن بىر ئايال بوسۇغىدا تۇرۇپ ماڭا سەل تەبەسسۇملۇق، لېكىن سوئاللىق نەزەردە تىكىلدى.

”شۇ ئىكەن-دە، — دەپ ئويلىدىم خىزمەتداشلىرىمنىڭ ئېيتىپ بەرگەن بەلگىلىرىنى ئېسىمگە ئېلىپ، — ئەنە، توشقاننىڭكىدەك دۈگىلەك كۆز، ئەنە قاڭشىرىنىڭ يېنىدىكى خال...“

— خاتالاشمىسام، سىز نۇرىيە مەۋلانغۇ دەيمەن؟ — دەپ سورىدىم سىپايىلىق بىلەن.

— ھەئە، ئۆيگە... كىرىڭ...

ئوشۇقچە تارتىنىپ تۇرماي ئىچكىرىگە قاراپ ئاياغ باستىم. ئايال بولسا ئىشىكنى ياپماي تۇرۇپ توۋلىدى:

— ئىدرىس، مېھمان كەلدى!

يان تەرەپتىكى ئىشىكتىن بىر قولىدا كۆزەينەك، بىر قولىدا گېزىت تۇتۇپ، 40 ياشتىن ھالقىغان، قارىمۇتۇق، كوسىراق بىر ئەركىشى چىقىپ كەلدى. ئۇ سوئاللىق نەزەرىنى بىر ماڭا، بىر ئايالىغا تىكتى-دە، ئاندىن كۆزلىرىنى يەنە ماڭا يۆتكەپ، بېشىنى قىمىرلاتتى:

— قېنى ئۆيگە كىرىڭ، ئۆيگە!

ئۇ باشلىغان ئۆيگە كىردىم-دە، يان تامغا يۆلەپ قويۇلغان كارىۋات سافاغا چۆكۈپ ئولتۇردۇم. ئەر ئۇدۇلۇمدا نېكىلىق قىزىل ئورۇندۇققا ئولتۇردى. ئايال بوسۇغىدا قوللىرىنى پەش-

تامىسىغا يۆگەپ، بىر ئېرىگە، بىر ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى. ئۆي ئىچىنى بىر مىنۇتقا سۈكۈت باستى.

— مەن x شەھىرىدىن كەلدىم، — دېدىم ئايالغا قاراپ گەپ ئېچىپ. ئايال پۇتلىرىنى يۆتكەپ ”ھە…“دەپ قويدى. مەن گېپىمنى ئۇلىدىم:

— 4-ئوتتۇرا مەكتەپتە ئىشلەيمەن.

— قاچان كەلدىڭىز؟

— بۈگۈن چۈشتە كېلىشىم، كېلىپلا…

— يىغىنغا كەلدىڭىزمۇ؟ — ئەر مۇنداقلا سوراپ قويدى.

— ھەئە! — مەن نەزىرىمنى يەنە ئايالغا يۆتكىدىم، — بىزنىڭ مەكتەپتە بىر نەچچە ساۋاقدىشىڭىز بار ئىكەن، سالام ئېيتىشتۇ-دى، شۇنىڭغا.

— ئوبدان بوپتۇ، — دېدى ئايال ۋە ئاشخانا تەرەپكە ئۇمتۇلدى.

— سىز ئاۋارە بولماڭ، مەن ھېلىلا كېتىمەن. ئابدۇسالام خەت يېزىپ بەرمەكچى بولغانتى، ئۇلگۇرەلمىدى…

ئايال نېمىشقىدۇر بىنەملىكتە كېتىۋېتىپ كېلەڭگە يولۇقۇپ قالغان كىشىدەك قاتتىق بىر ئەندىكىپ كەتتى-دە، دەررۇ ئېرىگە قارىدى. ئەر بولسا بوينىنى غازدەك بىر سوزدى، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئادەم ئەيمەنگۈدەك دەرىجىدە چەكچىيىپ، ئايالىغا قادالدى.

— قايسى… ئابدۇسالامكىنە؟ — ئايال تېترىگەندەك سورىدى.

— بىزنىڭ مەكتەپنىڭ مۇدىرى، سىز بىلەن داشۆنى بىللە پۈتتۈرۈپتىكەنغۇ؟

ئايالنىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى، چىرايى سارغايدى، قوللىرى پەشتامىغا تېخىمۇ يۆگەلدى. مەن بۇ ئەھۋالدىن بىر قىسما بولۇپ، ئەرگە قارىدىم، ئۇ گېزىتنى ئېچىپ تۇتقان پېتى كۆزەينەك ئۈستىدىن ئايالىغا قادىلىپ تۇراتتى.

—تونۇمايدىكەنمەن…، —دېدى ئايال.

—ھە؟ —مەن ھەيران بولدۇم، سافادىن قوزغىلىپ كەتتىم، —سىز بىلەن بىر يۇرتلۇقكەنغۇ؟

—ئېسىمگە ئالالمىدىمغۇ…

—ھوي، بۇ قانداق بولغىنى، —مەن يانچۇقۇمنى ئاختۇردۇم، —بۇ يەرگە كېلىشىمنىڭ سەۋەبىمۇ شۇنىڭ ئىشى تۈپەيلى ئىدى. ئۇ سىزدىن مانا مۇنۇ كىتابنى سورىۋىدى.

ئايال مەن ئۇزاتقان باغاقچىنى ئوتنى تۇتقاندەك مۇشكۇلچىلىكتە ئالدى-دە، ئېرى تەرەپكە يەنە غىلام-غىلام قارىدى.

—ۋايتاڭ… ئەزبىرايى تونۇمايمەن.

تەرلەپ كەتتىم، ئۆيدە ھاۋا يېتىشمەيۋاتقاندەك بىلىندى.

—ئەستا…! —دېدىم مەن قول ياغلىقىمنى ئېلىپ پېشانە، بويۇنلىرىمنى سۈرتكىنىمچە، —ئەمىسە… قاسىم نەزەرنى تونۇيدىغانسىز؟

—ياق تونۇمايدىكەنمەن، —دېدى ئايال ئاستاغىنە.

—كېرىمجان ئىسلامنىچۇ؟

—ياق، ياق…

—ئىلىۋالدىمۇ سىزنى ساۋاقدىشىم دېۋىدى…

—ۋايتاڭ، كىمكىن ئۇ، —پىچىرلىدى ئايال.

مەن ئورنۇمدىن تۇردۇم.

— رەنجىمەيسىز، ئەمىسە مەن خاتا كىرىپ قالغان ئوخشايـ
مەن!

— ئولتۇرمامسىز، چاي-پاي ئىچىپ ھە…؟!— ئەر ئۇ-
چىنچى قېتىم زۇۋانىغا كەلدى.

— رەھمەت!— دېدىم مەن ۋە ئىشىك تەرەپكە ئۆزۈمنى ئات-
تىم،— رەنجىمەيسىلەر، ئۇقۇشماسلىق بوپتۇ، ئاۋارە قىلدىم.

— ھېچقىسى يوق،— دېدى ئەر،— قايتامسىزا، ماقۇل ئە-
مىسە!

ئىشىك تۇتقۇچىنى شۇنداق تېز بۇرۇدۇم-دە، ئۆزۈمنى زال-
دا كۆردۇم. پېشانە تەرىمنى ئېرتقىنىمچە، پەلەمپەيلەردىن تۆ-
ۋەنلەشكە باشلىدىم، مەن پەلەمپەي ئايلانمىسىغا كەلگەندە بىر-
دىنلا:

”توختاڭ!“ دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. ئارقامغا ئۆرۈلدۈم.
قارىسام بايىقى ئايال تاتارغان ھالدا ئىشىككە يۆلىنىپ تۇرۇپتۇ.

— رەنجىمەڭ، سىز دېگەن ئاشۇلار ھەممىسى مېنىڭ ساۋاق-
داشلىرىم. مەندىن سالام ئېيتىڭ… ئابدۇسالامغا ئېيتىپ قو-
يۇڭ، دېگەن كىتابىنى جەزمەن ئەۋەتىپ بېرىمەن… خۇدا ھەققى
رەنجىمەڭ…،— ئۇ شۇنداق دېدى-دە، كۆزنى يۇمۇپ-ئاچقىچە
غايىب بولدى…

مەن سەل تېڭىرقاپ قالدىم. كېيىن بىردىنلا ئېسىمگە
كەلدىم-دە، بۇ زامانىۋى بىنانىڭ ئايلانما پەلەمپەيلىرىدىن ئوق-
تەك تېز چۈشۈپ كەتتىم…

1987-يىل

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغى ئادرېسى

باش كىيىم ھەققىدە پاراڭ

باش كىيىم ھەققىدە پاراڭ بولسىلا بىر دوستۇم يادىمغا كېلىدۇ. مەن ئۇنىڭ بىلەن 50-يىللارنىڭ ئاخىرىدا تونۇشقانىدىم، ئۇ چاغلاردا دوستۇم بېشىغا تولىمۇ سىپتا تىكىلگەن كەپكە كىيىپ يۈرەتتى.

بىر كۈنى ئۇ مېنىڭ بېشىمدىكى چىمەن دوپپىغا ئىستىھزالىق نەزىرىنى تاشلاپ:

—ياپياش تۇرۇپ دوپپا كىيىۋالغىنىڭىزنى قارىڭا، تانسىلارغىمۇ دوپپا كىيىپ بارامسىز؟ —دېدى.

—مەن تانسا ئوينىمايمەن، —دېدىم سەل قىسىنىپراق.

—ئوينىمىسىڭىزمۇ...، —دېدى دوستۇم ۋە بېشىدىكى كۆل رەڭ كەپكىسىنى سىلىق بىر ھەرىكەت بىلەن ئوڭشاپ قويدى.

—سىزمۇ دوپپا كىيسىڭىز بولىدۇ، —دېدىم ئۇنىڭغا مۇنداقچىلا ۋە بېشىمدىكى دوپپىنى ئېلىپ تەڭلىدىم، —مۇنۇنى كىيىپ بېقىڭا، سىزنىڭ چىرايىڭىز ئاق سېرىق، تازىمۇ يارىشىدۇ.

—ۋاي، قويۇڭا، —دېدى دوستۇم قولۇمنى تۇسۇپ، —ھېلىتىن دوپپا كىيىۋالسىمىزمۇ، قېرىغاندا بىرگەپ بولار...

ئارىدىن خېلى يىللار ئۆتۈپ كەتتى. زامان ئۆزگەردى. كەپكە كىيگەنلەر سازايى قىلىنىدىغان بولدى. مېنىڭ دوپپامۇ

قىزىل بەلگىلىكلەرنىڭ مۇسادىرىسىغا ئۇچرىدى. دوستۇم چاق-قانلىق قىلىپ بىشىدىكى كەپكىنى نەگىدۇر يوقاتقان، ئۇنىڭ ئورنىغا ئاددىيغىنە بىر سېرىق شەپكە كىيىۋالغانىدى.
— مەخسۇم مىجەزلىكتىن مەدەنىيەتلىككە ئۆتۈۋاپسىزغۇ، — دەپ شاخو قىلدى بىر قېتىم ئۇ مېنى، — دوپپىنى بالدۇر-راق تەنقىد قىلغان بولسا بوپتىكەن.
مەن ئۇنچىقمىدىم.
— ماڭا قاراڭ، — دېدى ئۇ يەنە چوڭ سۇپەتلىك بىلەن گې-پىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — سىزنىڭ چېچىڭىز ئاز، يالاڭباشتاق يۈرسىڭىز ياراشمايدىكەن. ياخشىسى مۇنۇ مېنىڭكىدەك شەپكە-دىن بىرنى ئېلىپ كىيىۋېلىڭ، ئۇنىڭ ئۈستىگە زامانغىمۇ يارد-شىمراق...
— مەسلىھەتىڭىزگە رەھمەت! — دېدىم ئەدەپ بىلەن، — دوپپا كىيگىلى بولىدىغان زامانلار كەلگۈچە سىز دېگەندەك "مە-دەنىي" يۈرۈپ تۇراي...
يەنە خېلى يىللار ئۆتۈپ كەتتى. چېكە چاچلىرىممۇ ئاقار-دى. مەن ئەمدى بېشىمغا چوڭلارغا يارىشىملىق قىزىل مانچېس-تېر دوپپا كىيىۋالغاندىم.
— پاھ، ئامرىقىڭىز بىلەن تېپىشىپسىز-دە! — دېدى دوس-تۇم بېشىمدىكى دوپپىنى كۆرۈپ خىرقىراپ كۈلگىنىچە، — ۋاي سىزنىڭ دوپپا خۇمارلىقىڭىزەي بۇرادىرىم.
دوستۇم ئەمدى يالاڭباشتاق يۈرۈشكە باشلىغانىدى.
— ھېلىقى چاغدا مېنى "مەدەنىي" دەپ شاخو قىلىۋېدىڭىز، — دېدىم ئۇنىڭ مايلانغان چېچىغا قاراپ، — ئۇ چاغدىغۇ سىز

www.uyghurkitap.com

بىلەن بىز خېلى ياش ئىدۇق، ئەمدىزە، قېرىغاندا ئۆزىڭىز مەدەنىيلىكنى ياقتۇرۇپ قاپسىزغۇ؟ مانچېستېر دوپپا سىزگىمۇ يارىشاتتى.

—ۋا قويۇڭا شۇ دوپپىڭىزنى! —دېدى دوستۇم چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، —قېرىپ قالغان بىلەن كۆڭلىمىز ياش-دە بىزنىڭ.

—كۆڭلىڭىزغۇ ياش... بىراق دوپپا...

—دوپپا، دوپپا دەۋېرىدىكەنسىز، —دوستۇم تېرىككەندەك قولىنى بىر سىلكىدى-دە نېرى كەتتى.

يېقىندا پېشقەدەم كادىرلار ئېكسكۇرسىيە ئۆمىكى تەشكىللىنىپ، ئىچكىرى ئۆلكىلەرنى ئېكسكۇرسىيە قىلىش تەلىپىگە مەنمۇ، ئۆز ئىدارىسىدىن ھېلىقى دوستۇممۇ مۇيەسسەر بولۇپ قالدۇق.

بېيجىڭغا يېتىپ كېلىپ ئۈچىنچى كۈنى مەملىكەتنىڭ ھەر قايسى جايلىرىدىن كەلگەن ئاز سانلىق مىللەتلەر ئېكسكۇرسىيەچىلىرى ھەشەمەتلىك بىر چوڭ زالغا يىغىلدۇق. بىز ئىسمىنى ئاڭلاپ يۈرگەن كاتتا رەھبەرلەردىنمۇ كەلدى. تېلېۋىزىيە ئوپېراتورلىرى، مۇخبىرلار ئەتراپىنى گۈلزاردىكى كېپىنەكلەردەك قاپلاپ كەتتى. يىنىمغا قارىسام... پاھ-ھاي، ماۋۇ كارامەتنى كۆرۈڭ: دوستۇم كاستۇمىنىڭ يانچۇقىدىن تۆت قاتلانغان چىرايلىق بادام دوپپىنى ئېلىپ بېشىغا كىيىۋېتىپتۇ.

—مۇبارەك بولسۇن، قالتىس يېڭىلىققۇ بۇ؟ —دېدىم مەن ھەيرانلىقىمنى يوشۇرالماي.

دوستۇم ماڭا قاراپ سىرلىق ھىجايدى ۋە دوپپا ياراشقان

بېشىنى مەن تەرەپكە سەل ئەگدى:

— نادانكەنسىز بۇرادەر! دوپپىنىڭ پايدىسىنى هازىر كۆرد-سىز، مۇخبىرنىڭ ھەممىسى مەشەگە ئاقىدۇ ئەمدى...

داڭقېتىپ تۇرۇپلا قاپتىمەن، خېلىغىچە ئېسىمگە كېلەلمە-دىم. دېگەندەكلا، بىردەمدىن كېيىن يان-يېنىمىزدا ئاپپاراتلار چاراسلاپ، چىراغلار لاپىلدىغىلى باشلىدى. بەلكىم، دوستۇم-نىڭ شاراپىتى بىلەن چۈشكەن ئاشۇ فوتو سۈرەت ۋە تېلېۋىزور لېنتىلىرىدىمۇ قىياپىتىم ئەنە شۇنداق تەئەججۈپلۈك ھالەتنى ئەكس ئەتتۈرۈپ قالغان بولسا كېرەك!

كۆپۈك

كەسكىنوۋ بوراندەك تېزلىك بىلەن ئۆيىگە يېتىپ كەلدى.

ئۇ نە ئەمدىلا تۆت تال چىشى چىققان ئوماق قىزىنىڭ ئەركىلىشىگە، نە كىر يۇغىلى تۇتۇنغان ئايالىنىڭ نازلىق كايد-شىغا پەرۋا قىلماي، دەررۇ يېزىق ئۈستىلى ئالدىغا چۆكتى-دە، ئۆزىنى ئۇنتۇدى. بىر سائەت ئىلگىرىكى كۆڭۈلسىز ۋەقەنىڭ گۇۋاھلىقىدىن كېيىن ئۇنىڭغا ”ۋاژژىدە“ ئىلھام كەلگەنىدى. شۇ تاپتا ئۇ ئاشۇ قايناق ئىلھامنىڭ كۈچى بىلەن بىر نادىر ھېكايە يازماقچىدى...ۋە يازدى. يەنە كېلىپ ھەجمى بەك چوڭ بولمىسد-مۇ، تىلى ئۆتكۈر، دەللىكى جايىدا بىر ھەجۋىي ھېكايىنى ئىك-كى سائەت باش كۆتۈرمەستىن بىراقلا يېزىپ پۈتتۈردى. ھېكا-

يىدا بايىقى بيۇروكرات باشلىق، ئۇنىڭ يالغانچى گۇۋاھچىسى —
كۆلگۈنچەك بوغالتىر، خۇشامەتگۇي سىمىز توختامچى... لار تازا
قامچىلانغانىدى. ھېكايىنى يېزىپ بولغىنىمدا، ئۆزىمدە گويا مۇرد-
ىسىدىن بىر تاغنى غۇلىتىۋەتكەندەك يەڭگىل، بىر مەيدان ۋالىس-
قا پىرقىراپ بولغاندەك كۆڭۈللۈك كەيپىياتنى سەزدى. ئۇ ئور-
گىنال قەغەزلىرىنى رەتلەپ تارتمىغا سالدى-دە، ئورنىدىن دەس
تۇرۇپ سەبىيلەردەك كېرىلدى، شۇندىلا، ئۇنىڭ كۆزى ئايىغى
چۆرىسىدە يۆگىلىشىپ يۈرگەن قىزىغا، ئاپئاق نازۇك قوللىرى
كۆپۈكلۈك ماغزاپقا مىلەنگەن ئايالىغا چۈشتى. ئۇ قىزىنى بېشى-
دىن ئېگىز كۆتۈردى ۋە پومپىلاق مەڭزىلىرىدىن بېسىپ-بېسىپ
سۆيدى. ئايالىغا بىر نەچچە ئېغىز چاقچاق قىلىپ، ئۇنى كۈل-
دۈردى ۋە ئىشىغا ئانچە-مۇنچە قارىشىپمۇ بەردى. كېيىن تاما-
كىدىن بىرنى تۇتاشتۇردى-دە، ئايالىنىڭ ئۇدۇلىدىكى ياغاچ كا-
رىۋاتقا يانپاشلىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ كەيپى تولىمۇ خۇش ئىدى.
تاماكا چەككەچ ئايالىنىڭ چاققان ھەرىكەتلىرىگە، داستىكى
تاشقىلىغان سوپۇن كۆپۈكلىرىنىڭ بىر-بىرلەپ ئېتىلىپ، ئازد-
يىپ يوقىلىشىغا... قاراپ ئولتۇرغان كەسكىنوۋ يېزىلىپ پۈتكەن
يېڭى ھېكايىسى ھەققىدە ئىختىيارسىزلا ئويلىنىشقا باشلىدى.
ئەتە ئۇ ھېكايىنى يەنە بىر قۇر تۈزىتىدۇ-دە، ئاققا چىرايلىق
كۆچۈرۈپ، ژۇرنالغا بېرىدۇ. ھېكايە بېسىلغاندىن كېيىن
(جەزمەن بېسىلىدۇ، ئەلۋەتتە!) ھېلىقىدەك يارىماس ئىللەتلەر-
نىڭ ئىگىلىرى كېلىشتۈرۈپ تەستەك يەيدۇ، ئەڭ بولمىغاندا،
دەردى ئىچىدە قىلىپ چىچاڭشىيدۇ... شۇلارنى ئويلاۋېتىپ كەس-
كىنوۋنىڭ يۈرىكى ئۇشتۇمتۇت ”جىغغىدە“ قىلىپ قالدى.

خوش، بۇ ھېكايىنىڭغۇ يازدى، مەتبەئەگىمۇ بېرىدۇ، باستۇرىدۇ، بىراق، ھېلىقى... ھېلىقى بيۇروكرات باشلىقنىڭ ئوبرازىنى ئۇنىڭ ھازىرقى باشلىقى ئۆزىگە ئېلىپ كەتسە قانداق قىلغۇلۇق؟ كەسكىنوۋغۇ ئۇنى يازمىدى، بىراق ھازىر بەزى ئادەملەر تولىمۇ خۇدۇكچان بولۇپ كەتتى ئەمەسمۇ! ...باشلىقى ئۆزى دىققەت قىلمىغان ھالەتتىمۇ بەزىبىر پۇرسەتپەرەس قىتىغۇرلار ئۇنىڭ قۇلىقىغا بىرگە ئۇننى قوشۇپ شىۋىرلىمايدۇ دېگىلى بولامدۇ؟...

كەسكىنوۋ ئويلاپ شۇ يەرگە كەلگەندە كونۇپكىلىق قونچاقتەك، ياتقان يېرىدىن دىككىدە تۇرۇپ ئولتۇردى. ئۆزىنى بىردىنلا ئىسسىپ كەتكەندەك ھېس قىلدى. ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ ئىشنىڭ سەل ئەپلەشمىگىنىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. بولمايدۇ، ھېلىقى بيۇروكرات باشلىقنى ھېكايىدىن چىقىرىۋېتىش كېرەك. قاراپ تۇرۇپ باشلىقنىڭ كۆڭلىدە غۇم پەيدا بولۇپ قالمىسۇن.

كەسكىنوۋ كارىۋاتتىن ئىرغىپ تۇردى-دە، يېزىق ئۈستىلىنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى، تارتمىنى ئېچىپ، بايىقى ئورگىنال قەغەزلىرىنى شالدىرلىتىپ ئالدى. چارەك سائەت ھەپىلەشكەندىن كېيىن، ھېكايىدە ئاساسلىق ساۋالغىنى بوغالتىر بولۇپ قالدى. كەسكىنوۋنىڭ كۆڭلى ئەمدى سەل ئارامىغا چۈشكەندەك بولدى ۋە قەغەزلەرنى رەتلەپ، جايىغا سېلىشقا تەمشەلدى. دەل شۇ ئەسنادا ئۇنىڭ كۆزى پۈتۈن زېھنى بىلەن كىر يۇيۇۋاتقان ئايالىغا چۈشتى-دە، يەنە تۇرۇپلا قالدى. ئايالىنىڭ دادىسى، يەنى كەسكىنوۋنىڭ قېيناتىسى سودا ئىدارىسىنىڭ پېشقەدەم بو-

غالتىرى ئىدى. شۈبھىسىزكى، ئائىلە تىنچلىقى ئۈچۈن ھېكاي-
دىكى بوغالتىر ھەققىدە ئويلىشىش كېرەك...ۋە ئويلىنىلدى.
ئەمدى ھېكايىدە ئاساسەن خۇشامەتگوي سېمىز توختامچى قامچى-
لىناتتى. قامچىلانسۇن، ئۈچ ئىللەتخورنىڭ يېيىشىگە تېگىش-
لىك قامچىسى بىراقلا بۇ ”ئادىمىي شەيتان“نىڭ يەلكى-
سىدە ئوينىسۇن...

كەسكىنوۋ شۇلارنى ئويلاۋاتقاندا، تۇيۇقسىز قۇلىقىغا ئايا-
لىنىڭ ئاۋازى كىرىپ قالدى.

—راستلا، توختامچى ئاغىنىڭىز ھېلىقى گىلەمنى قاچان
ئەكىلىپ بېرىدىغان بولدى؟

—نېمە؟ ... —كەسكىنوۋ ئۈشتۈمتۈت ھاۋا گۈلدۈرلەپ،
چاقماق چېقىلغاندەك چۆچۈپ ئايالى تەرەپكە قايرىلدىيۇ، بىراق
ئايالىنىڭ سوئالىنى جاۋابسىز قالدۇرۇپ، قولىدىكى ھېكايە
ئورگىنالىغا قارىدى. كېيىن بىردىنلا ئەسەبىيلىشىپ ھېكايە
ئورگىناللىرىنى مىجىقلىدى، ئاندىن مىجىقلانغان قەغەز پومل-
قىنى ئايالىنىڭ يېنىدىكى يوندا دېسىغا ئاتتى. يوندا ئۈستىدە
لەيلەپ يۈرگەن سوپۇن كۆپۈكچىلىرى بىر-بىرلەپ، ئارقا-ئار-
قىدىن يېرىلماقتا،...يوقالماقتا ئىدى.

كەسكىنوۋ ھەسرەتلەنگەن ھالدا ئۆز-ئۆزىگە ئاستا پىچىرلى-
دى:

—كۆپۈك...

غەم

ئەتىگەندە خىزمەتكە كېلىپ بۆلۈمىمىنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىۋا-
تاتتىم. ئۇدۇلدىكى بۆلۈمنىڭ قىيا ئوچۇق ئىشىكىدىن بىر ئايال-
نىڭ ۋايساپ سۆزلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ئەستاغپۇرۇللا، تازا يامان ۋاقىتىدا ئاغرىپ يېتىپ قال-
دى-دە، قانداقمۇ قىلارمىز. ئەمدى ئائىلىنىڭ ئىشلىرى كەيىن-
گە تارتىلىدىغان بولدى. ”ئۆزىڭىزنى ئاياڭ، ئاياڭ“دەپ نەچچە
قېتىم ئېيتتىم، ئاڭلىمىدى. مانا قان بېسىمى شۇنچىلىك...

خېلى دىققەت قىلىپ ئاڭلاپ تونۇدۇمكى، سۆزلەۋاتقىنى
بىزنىڭ ئىشخانا مەسئۇلىمىز ئىدى. بۇ ئىدارىگە يېڭىدىن يۆتكى-
لىپ كەلگەنلىكىم ئۈچۈن، ئادەملىرى بىلەن ئانچە بەك ئېچەك-
شىپ كېتەلمىگەنىدىم. شۇ تاپتا نېمىلا بولمىسۇن ئىدارە ئىشلى-
رىنىڭ يېپىدىن-يىڭنىسىغىچە ئارىلىشىدىغان ۋە ئارىلىشىشى
كېرەك بولغان ئىشخانا مەسئۇلىغا تەسەللىي بېرىپ قوياي دېگەن
نىيەتتە ئۇدۇلدىكى بۆلۈمنىڭ ئىشىكىنى ئىتتەردىم. ئىشخانىدا
پەرىشان قىياپەتتە توختىماي سۆزلەۋاتقان ئىشخانا مەسئۇلى بى-
لەن يەنە ئىككى كىشى بار ئىدى.

— ئادەم يېشى چوڭ بوپقالغاندا، ئۆزىنى ئۆزى ئايىمىسا
بولمايدىچۇ، بۇياق زادىلا ئۆزىنى ئاياشنى بىلمەيدۇ. ھەي، قان-

داق قىلارمىزكىن دەڭلار!...

ئۇ گەپ ئارىلىقىدا ماڭا مۇنداقلا بىرقاراپ قويۇش بىلەن چەكلەندى-دە، توختىماي سۆزلەۋەردى. ئۇنىڭ گېپىنى ھېلىقى ئىككەيلەننىڭ بىرى بېشىنى يەرگە ساڭگىلاتقىنىچە جىم ئولتۇرۇپ تىڭشاۋاتاتتى. ئىككىنچى بىرى، يەنى قىر بۇرۇنلۇق، خۇشپىچىم ماشىنىست قىز بولسا، ياشىنىپ قالغان ئىشخانا مەسئۇلىنىڭ يېڭىلا بۇدۇر قىلىنغان، ئەمما ئۇنىڭغا ئوبدانلا سالاپەت ئاتا قىلغان چاچلىرىغا قادالغىنىچە ھېلىدىن-ھېلىغا كۈلۈمسىرەپ، بېشىنى لىڭشىتقىنىچە گەپكە قۇلاق سالماقتا ئىدى. مەنمۇ ئۇستەل يېنىغىراق كېلىپ ئۆرە تۇرغان پېتىمچە ئىشخانا مەسئۇلىنىڭ گېپىنى تىڭشىدىم. بىراق بىر-ئىككى لوقما سۆز قىستۇرۇپ نېمە ئەھۋاللىقىنى سوراشقا ياكى ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىشكە ئەپلىك پۇرسەت تاپالمىدىم-دە، بىردەمدىن كېيىن بۆلۈممگە چىقىپ كەتتىم. چۈشكە يېقىن بۆلۈمدە ماتېرىيال يېزىپ ئولتۇراتتىم، ئىشخانىدىكى ماشىنىست قىز ”سىزگە تېلېفون“ دەپ قالدى. ئىشىمنى دەررۇ تاشلاپ ئىشخانىغا كىرگىنىمدە ئىشخانا مەسئۇلى ئېگىزرەك، قۇلاقچىچان بىر كىشىگە پاراڭ قىلىشىۋاتاتتى.

—سىز يوقلاپ بارامسىز؟ ياخشىسى بارمايلا قويۇڭ. كەينىڭىزدىن يەنە بىرسى بارسا، يوقلىلاڭ گەپلەرنى ئاڭلاپ تېخىمۇ بىئارام بولۇپ كېتىدۇ...

—ئېيتتىمغۇ يوقلاپ بارىمەن دەپ. يېڭى كېسەلخانىنىڭ قانچىنچى قەۋەت قانچىنچى ئۆيىدە، شۇنى دەپ بېرىڭا، —دېدى قۇلاقچىچان كىشى كىچىك بالىدەك قورۇنۇپ قىزارغىنىچە.

—يۇقىرى دەرىجىلىك كادىرلار ياتىدىغان كىسەلخانا ئۇ-چىنچى قەۋەتتىغۇ، ھە، شۇنىڭ 33-ئۆيىدە. پەلەمپەيدىن چە-قىپ ئوڭغا بۇرۇلسىز ··· ماڭا قارىڭا، — ئۇ ئەنسىز ئەلپازدا ئاس-تا پىچىرلىدى، — بايام بارسام كۆزلىرى سەل ئولتۇرۇشۇپ كەت-كەندەك قىلىدۇ، قانداقمۇ قىلارمىز.

تېلېفون تۇرۇپكىسىنى جايىغا قويغىنىمدا قولاقچىچان كە-شى چىقىپ كەتكەنىدى. پەرىشان ھالدا ئالدىدىكى ماتېرىياللارنى ئۆرۈپ-چۆرۈۋاتقان ئىشخانا مەسئۇلىغا بىر-ئىككى ئېغىز تە-سەللى سۆز ئېيتاي دەپ، ئاغزىمنى ئەمدىلا گەپكە ئۆمەللەپ تۇراتتىم، ئۇ يەنە چېچىلىپ قالدى:

—ھەي···ي، بۇ ئەزمىدە ئىشەنچ يوق. ئۇ چوقۇم يوقلىدىم دەپ بېرىپ، ئۇياقنىڭ قان بېسىمىنى يەنە ئۆرلىتىدۇ···ھەي فۇجىڭلى، فۇجىڭلى!

ئىشخانا مەسئۇلى گېپىنىڭ ئاخىرىنى ھېلىلا چىقىپ كەت-كەن قولاقچىچان كىشىنى چاقىرىش بىلەن تۈگىتىپ، ئۆزىمۇ پايپاسلاپ زالغا چىقىپ كەتتى. مەن باياتىن بېرى ماشىنىسىنىڭ ئالدىدا ئېڭىكىنى تۇتۇپ، كۈلۈمسىرەپ ئولتۇرغان ماشىنىست قىزغا قارىدىم-دە:

ئىشخانا مەسئۇلىنىڭ يولدىشى نېمە ئاغرىقكەن؟ — دەپ سو-رىدىم ھېسداشلىق ئاھاڭدا.

ماشىنىست قىزنىڭ تېرىلگەن ئەگىم قاشلىرى لەپپىدە يۇ-قىرى كۆتۈرۈلدى،. بولاقتەك كۆزلىرىدە تېڭىرقاش ئەكس ئەتتى.

—يولدىشى؟ ئۇياقنىڭ يولدىشى نېمە بوپتۇ؟ — دەپ ياندۇ-

رۇپ سورىدى ئۇ مەندىن.

—ئەتىگەننىڭياقى ۋايىساۋاتقىنىنى دەيمىنا؟ . . . —دېدىم ئالدىراپ.

ئادەمنى چۆچۈتكۈدەك قاقاقلىغان كۈلكە ئاۋازى قۇلاق-مې-ڭەمنى خېلىغىچە زىڭىلدىتىۋەتتى. قىزنىڭ كۈلكىسى توختىغى-چە نەچچە ياڭزا ئۆزگىرىپ، نەچچە قېتىم تۈزەلدىم. ناھايەت ماشىنىست قىز كۈلكىسىنى توختىتىپ، كۆزلىرىنىڭ يېشىنى نازاكەت بىلەن سۈرتكىنىچە ئارانلا شۇنى دېيەلىدى.

—ئۇ دېگىنى ···بىزنىڭ باشلىق ئەمەسمۇ، ئاغرىپ ··· تۈنۈگۈن بالىنىستقا كىرىپ قاپتىكەن···

ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم:

—نېمە دەيسىزا؟ ئۇنىڭ ئەتىگەننىڭياقى دەۋاتقان كىشىسى بىزنىڭ باشلىقما؟

قىز ئۇندىمەستىن بېشىنى لىڭشىتىپ مەنىلىك كۈلۈپ قويدى. بىرئازدىن كېيىن ئۆزىگە-ئۆزى گەپ قىلغاندەك:

—بىچارە تۈنۈگۈندىن بېرى غەمدىلا قالدى. ئۆزىنىڭمۇ يۈرىكى ئاجىز بولىدىغان، ئاغرىپ قالمىسىلا بولاتتىغۇ، —دېدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ مەنمۇ غەمگە چۆكۈپ قالدىم. بىراق غەمگە چۆكۈشۈمنىڭ سەۋەبى باشلىقىمنىڭ كېسەلخانىغا كىرىپ قالغان-لىقىدىن ئەمەس ئىدى.

ئاھ، گۈزەللىك

بىزنىڭ بۇ كىچىك ناھىيە بازىرىمىزدىمۇ بىر كۆرگەن كىشىنى قايتا ئۇچرىتىش ئانچە ئاسان ئەمەس ئىدى. بولۇپمۇ مەن ئوڭ مەڭزىدە پۇرچاقچىلىك خالى بار، تولىمۇ سۇمباتلىق ئاشۇ قىزنى كۆرگىنىمدىن بۇيان شۇنى ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالدىم.

مەن ئۇنى بىرىنچى قېتىم تۇرلۇك ماللار ماگىزىنىنىڭ 2 ـ قەۋىتىدىكى تەييار كىيىم ساتىدىغان پوكەينىڭ ئالدىدا ئۇچراتقانىدىم. ئۇ يېنىدىكى 50 ياشلار چامىسىدىكى، چېچىنى ۋاقىتسىز ئاق باسقان، جۇدەڭگۈ ئايالغا قارا سوكنا پەلتو كىيدۈرۈپ كۆرۈۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئايالغا تۇتقان پوزىتسىيىسىدىن، قىلىۋاتقان سۆزلىرىدىن بىر قاراپلا بۇ ئايالنىڭ ئۇنىڭ ئانىسى ئىكەنلىكىنى جەزم قىلدىم. ئۇدۇلدىكى پوكەيدە ئۆزۈمگە تاللاۋاتقان شىمنىمۇ، مېنىڭ تاللىۋېلىشىمنى كۈتۈپ تۇرغان پىردىكازچىك ئايالنىمۇ، ھەتتا ئۆزۈمنىمۇ ئۇنتۇپ، قىزغا تەلمۈرۈپ قاراپ قاپتىمەن... قىزنىڭ رەڭگارەڭ گۈللەرگە تولغان باغدىكى ئەڭ نەپىس، ئەڭ چىرايلىق، ئادەمنى ئۆزىگە ئەڭ تارتىدىغان گۈلنى ئەسلىتىدىغان غۇبارسىز، مەسۇمانە چىرايى، بۇلاقتەك تىنىق، كېيىكنىڭكىدەك شەھلا كۆزلىرى ئىچىمنى بىر رومكا

ئىسپىرتلىق ئىچىملىك يۇتۇۋەتكەندەك ۋىژژىدە كۆيدۈرۈپ، تېنىمنى جۇغۇلدىتىۋەتتى. يۈرىكىم ئۆمرۈمدە كۆرۈلمىگەن بىرخىل تەكشىسىز، ئەنسىز رىتىمدا دۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى.

شۇندىن كېيىن مەن ئاشۇ گۈزەلنى يەنە بىر قېتىم كۆرۈش ئىستىكىدە كوچىلارنى كېزىدىغان، ماگىزىنلارنى ئارىلايدىغان بولدۇم. كېيىن ئۇنى يەنە بىر ئۇچراتتىم. ئۇ كىنوخانىدا ئاپىسى بىلەن يانمۇيان ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىۋاتقانىكەن. كۆلۈپتا يېقىن ئولتۇرۇشۇپ، بەختلىك ھالدا سىردىشىۋاتقان جۈپلەر ئاز ئەمەس ئىدى. پەقەت مەنلا يالغۇز... يەنە مېنىڭدىن سەل نېرىدا — ھازىر مەن ھەممىنى ئۇنتۇپ تەلمۈرۈپ ئولتۇرغان تەرەپتە ھېلىقى سۇمباتلىق گۈزەل ئانىسى بىلەن پىچىرلىشىپ ئولتۇراتتى. مەن ئىختىيارسىز ئۆزۈمنى ئۇنىڭ قېشىدىكى ئاق باش ئايالنىڭ ئورنىغا خىيالەن ئولتۇرغۇزدۇم. شۇ مىنۇتتا مەن شۇنداق بولۇشنى پۈتۈن ۋۇجۇدۇم بىلەن تىلەيتتىم... يەنە بىر قېتىم ئۇنىڭ بىلەن ئۇشتۇمتۇت ئۇچرىشىپ قالدىم. باش-كۆزىنى پوكۋاي ياغلىق بىلەن چۈمكىگەن بەختلىك ئانا مېھرىبان قىزىنىڭ ئاۋايلاپ يۆلىشى بىلەن ئاستا مېڭىپ ئامبولاتورىيە زالىدا كېلىۋاتاتتى. مەن دوختۇرخانىدىن ئۆز بۆلۈمىگە — تاشقى كېسەللەر بۆلۈمىگە چىقىپ كېتىۋېتىپ ھەيران بولۇپ ئىزىمدا تۇرۇپلا قالدىم. مېنىڭ قەلبىمنى تەلتۆكۈس ئەسىر قىلىۋالغان ئۇ گۈزەل ئاپىسىنى قولتۇقلىغان پېتى يېنىمدىن ئۆتۈپ ئىچكى كېسەللەر بۆلۈمىگە كىرىپ كەتتى. ئاھ، نېمىشقىمۇ مەن ئىچكى كېسەللەر بۆلۈمىدە ئىشلەپ قالمىغاندىمەن!

ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن بىر ئايغىچە مەن نە كوچىدا، نە

دوختۇرخانىدا، نە كىنوخانىدا ۋە نە باشقا جايدا ئۇ دىلبەرنى، ئۇ ۋاپادارنى ئۇچرىتالمىدىم، قىينالدىم، جۇدەپ كەتتىم. شۇن-داق ئىنتىزارلىق ۋە ئازابلىق كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەن دوختۇرخا-نا كادىرلار بۆلۈمىگە بىر ئىش بىلەن كىرىپ، توساتتىنلا بىر مۆجىزىنى—يۆتكىلىپ كېلىش رەسمىيىتىنى بېجىرىۋاتقان بىر قىزنى، ئالدى بىلەن ئۇنىڭ ئوڭ مەڭزىدىكى پۇرچاقچىلىك قاپ-قارا خالنى كۆرۈپ قالدىم. تارغىنە كادىرلار بۆلۈمى ماڭا ھۆرلەر باغچىسىدەك كۆرۈندى. بىر نەچچە كۈننى تولىمۇ قىيىن-دا ئۆتكۈزۈپ، يېڭى خىزمەتدىشىم، مالىيە بۆلۈمىگە ئورۇنلاش-قان يېڭى كاسسىر بىلەن تونۇشۇۋېلىشقا، ھەتتا گەپلىشىشكە مۇيەسسەر بولدۇم. شۇ كۈنى مەن ئۆزۈم نەچچە كۈندىن بېرى ئەگىپ يۈرگەن مالىيە بۆلۈمىگە كىرىپ، ھېچقانداق ھاجىتى بولمىسىمۇ 20 كوي قەرز ئالدىم-دە، يۈرىكىم دۈپۈلدەپ ئاغزىم-غا تىقىلغان ھالدا ئۇنىڭدىن سورىدىم:

—تونۇشۇۋالايلى، ئىسمىڭىز نېمە؟

—گۈزەلنۇر،—دېدى يېڭى كاسسىر ماڭا لەپپىدە بىر قا-راپ قويۇپ. ئۇنىڭ قارىشى يۈرىكىمنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلە-ۋەتكەندەك تۇيۇلدى. ”گۈزەلنۇر... ئاھ، نېمىدېگەن ماسلاشقان ئىسىم...“ دەپ ئويلىدىم مەن تىترەپ، ”ئىسمىمۇ، ئۆزىمۇ گۈ-زەل...“

—ئۆيىڭىز نەدە؟

—يېڭى مەھەللىدە.

—بىزگە قوشنا مەھەللىدىكەنسىزغۇ... مەن سىزنى بۇندىن بۇرۇن بىر نەچچە قېتىم كۆرگەن!

www.uyghurkitap.com

— شۇنداقمۇ؟ — قىز ئاجايىپ نازاكەت بىلەن جىلمايدى، — قەيەردە كۆرگەنىدىڭىز؟

— ماگىزىندا، كىنوخانىدا، دوختۇرخانىدا... ھەممىلا قېتىم ئاپىڭىز بىلەن بىللە، سىز ئاپىڭىزغا ئاجايىپ مېھرىبان ئوخشايسىز، ئانىنى ھۆرمەت قىلىشنى سىزدىن ئۆگەنسەك بولغۇدەك، ... — ئۆزەمچە سۆزلەپ كېتىپتىمەن.

— ئۇ مېنىڭ قېيىنانام!

بۇ گەپنى ئاڭلاپ چەكچىيىپ تۇرۇپلا قالدىم.

— قې... قېيىنانام؟

— ھەئە، يولدىشىم بولتۇر ماشىنا ھادىسىسىگە ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن قېيىنانامنىڭ سالامەتلىكى ناچارلىشىپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزى يالغۇز... شۇڭلاشقا ئۇنىڭ بىلەن بىللە تۇرماقچى بولۇپ شەھەردىكى خىزمىتىمنى يۆتكەپ كەلدىم.

مەن بۇكەمگىچە باشقىچە ئويلاپ كەلگەن بۇ گۈزەلنىڭ ئاغزىغا تەلمۈرۈپ ئۆزەمنى يوقىتىپ خېلىغىچە ھەيكەلدەك قېتىپ ئولتۇرۇپلا قالدىم. خەيرىيەت، ئاخىر ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ سورىدىم:

— ئۆز ئاتا-ئانىڭىزچۇ؟

— شەھەردە، ئۇلارنىڭ يېنىدا ئىنى-سىڭىللىرىم بار.

ئاھ گۈزەللىك! سەن شۇ گۈزەلنىڭ قەلبىدىكى گۈزەللىك بىلەن تېخىمۇ كامالەتكە يېتىپسەن ئەمەسمۇ! بۇگۈنكى بۇ تاسادىپىيلىق، ياق، بۇ تاسادىپىي گۈزەللىك ماڭا مۇھەببەتتىن ھاسىل بولغان ۋاپادارلىقنى نامايان قىلدى. شۇ مىنۇتتىن باشلاپ

مەن گۈزەللىكنى ئېخىمۇ سۆيىدىغان بولۇپ كەتتىم. بۇ سۆيگۈ-نىڭ ئىچىدە ھېلىقى دىلبەر، ۋاپادار كېلىن، مېنىڭ قەلبىمدىكى پىنھان مەشۇقۇممۇ بار.

خورلۇق

بۇنىڭدىن ئىككى ھەپتە ئىلگىرىلا ئاپتوبۇستىكى شوپۇرلۇق-تىن پېنسىيىگە چىققان خالۋاي تەرسا بۈگۈن ئايالىنىڭ كۆڭۈل قويۇپ ياساندۇرۇشىدىن كېيىن، كۆن نەيزە بويى ئۆرلىگەندە ھويلىسىدىن چىقتى. ئۇنىڭ قولىدا پومپايغان قارا سومكا بو-لۇپ، قىزىرىپ قان تەپچىگىچە قىرىلغان ئېڭەكلىرى يالتىراپ تۇراتتى.

—توختىسىلا ھوي! —دېگىنىچە كالىچىنى شاپىلدىتىپ يۈ-گۈرۈپ چىقىپ مەھەللە دوقمۇشىدا توختىتىۋالدى ئۇنى چېقىر كۆز ئايالى رانىخان، —يېڭى نەۋرىگە تىكىپ قويغان چىپچىق تاماس ئۇنتۇلۇپ قالاتتىكىنە، يا سىلىمۇ مۆرىمەيلا. ...

خالۋاي تەرسا ئادىتى بويىچە ئايالىغا بىر ھومىيىپ قارى-دى-دە، ئۇ قۇراق لاتىلاردىن كېچىچە ئەپلەپ تىككەن ”كۆزتەگ-مىسۇن“چىپچىقىنى ئەكىلىپ تۇتقۇزغىچە ئۇنىسىز كۈتۈپ تۇر-دى.

ئايالى يەنە كالىچىنى ناخشا ئېيتقۇزۇپ كىرىپ كەتكەندىن كېيىن خالۋاي تەرسا ناھىيە بازىرىغا قاراپ ماڭدى. ئۇ يەردە

بۈگۈن ئۇ بىرىنچى قېتىم ئاپتوبۇسقا يولۇچى قاتارىدا ئولتۇرى-
دۇ. تونۇش-بىلىش كەسپداشلىرىدىن بىرەرسىنىڭ ئاپتوبۇسى
دۇچ كەلسە بىلەتسىز چىقىۋېلىشى مۇمكىن، ئەمما يەنىلا يولۇچى
بولىدۇ، شوپۇر ئەمەس.

خالۋاي تەرسا نېمىشقىدۇر بىر ئېغىر ئۇھسىنىدى-دە، قا-
پاقلىرىنى سالغان پېتى ”بازار نەدىسەن؟“ دەپ ماڭدى. يولدا
تونۇش-بىلىشلەر پات-پات ئۇچرىشاتتى. بەزىلىرى ئۇنىڭغا تىكە-
لىپ قاراپ سالام-سائەتمۇ قىلىشاتتى. لېكىن خالۋاي تەرسا
رول تۇتۇپ يۈرگەن چاغلىرىدىكى مىجەزى بويىچە ئۇلارنىڭ كۆپ-
چىلىكىگە قارىماي ئۆتۈپ كېتەتتى. قارىغانلىرىغا بولسا ”ھۇم
...“ دەپلا سىلىق قاپاق پېتى باش ئىرغىتاتتى، خالاس!

ئاندا-ساندا قەۋەتلىك بىنالار چۈشۈشكە باشلىغان ناھىيە
بازىرىنىڭ شەھەرگە قاتنايدىغان ئاپتوبۇسلار توختايدىغان، يەنى
خالۋاي تەرسا ئىككى ھەپتە ئىلگىرىكى ۋاقىتقىچىلا ھەركۈنى
كابىنكىدا ھومىيىپ ئولتۇرغىنىچە يولۇچىلارنىڭ ئاپتوبۇسقا تو-
لۇشىنى كۈتۈپ كەلگەن، يەنە كېلىپ ئۆپكە-ھېسىپ تىققاندەك
دەرىجىدە ئادەم توشمىغىچە قوزغالمايدىغان دوقمۇشتا شۇتاپتا
پەقەت بىرلا ئاپتوبۇس تۇراتتى. ئاپتوبۇسقا يىراقتىن لاپپىدە بىر
قارىغان خالۋاينىڭ يۈرىكى توساتتىن جىغغىدە قىلىپ قالدى،
پۇتلىرى خۇددى بىراۋ ئىشكەل سالغاندەك ھەرىكەتتىن چىپپىدە
توختىدى. سەۋەبى، دوقمۇش بىكەتتە تۇرغان ئاپتوبۇس باشقا
ئەمەس، دەل ئىككى ھەپتە مۇقەددەم ئۇنىڭ ئۆزى كالونغا يۈرى-
كى ئېچىشىپ تاپشۇرۇۋەتكەن ھېلىقى...كونا ھەمراھى ئىدى.
خالۋاي تەرسا بۇ ئاپتوبۇسنى، ئانا كۆرمىگەك بالا ئارىسىدىن ئۆز

جىگىرىنى ھىدلاپ تاپقاندەك، تونۇغاندەك تونۇيتتى.

خالۋاي تەرسا دىلىغۇللۇق كوچىسىدا بىرپەس كەزگەندىن كېيىن خالار-خالىماس قەدەم بېسىپ، ئاپتوبۇسقا يېقىنلاشتى. بۇنىڭغا سەۋەب بولغىنى، ئۇ تۇنۇگۈن بىرسىدىن ئاڭلىغان، كالونىنىڭ ئۆزىنىڭ قەدىناس ئاپتوبۇسىنى بۆلەك ناھىيىدىن يۆتكىلىپ كەلگەن ناتونۇش قوپاللىقنا بىرىگىتكە بەرگەنلىكى ئەمەس ئىدى. لېكىن نېمىشقىدۇر... بۇنداق كەيپىياتنىڭ ھەقىقىي سەۋەبى ھەرقانداق ئەقىل ئىگىسىگە چۈشەندۈرۈشىمۇ چۈشىنىشلىك بولسا كېرەك... ! نېمىلا بولمىسۇن، خالۋاي تەرسا ئاپتوبۇسقا چۈشمىسە، دۇنيالىقتا بىر تاللا، ئۆزى تولىمۇ ئامراق قىزىنىڭ يېڭى تۇغۇتىنى مۇبارەكلەپ، ئىككىنچى نەۋرىسىنى قوپاللىقنا ھەرىكەت ۋە سۆزلەر بىلەن ئەركىلىتىپ چىقمىسا بولمايتتى. يەنە بىر ئاپتوبۇسنى كۈتسىچۇ؟ كەچكۈزنىڭ نەشتەردەك سانجىلىپ تۇرغان سوغۇقىدا ئۇ كونا بەل ئاغرىقى بىلەن كوچىدا قاچان كېلىشى نامەلۇم بولغان يەنە بىر ئاپتوبۇسنى ساقلاپ تۇرالمايتتى.

خالۋاي تەرسا بويىنىدىن باغلىغان ئىتتەك، قەدىناس ھەمراھىغا يېقىنلىشىپ، كابىنكىنىڭ، ئۆزى شوپۇرلۇق ھاياتىدا بەلكى مىڭلارچە قېتىم سۈرتكەن ئالدى ئەينىكىدىن، رولدا ئولتۇرغان قاپقارا كۆتمەك بۇرۇتلۇق، ئالدى تەرىپى تامام مايلىشىپ كەتكەن كەپكىسىنى قويۇق قاشلىرىغىچە باستۇرۇپ كىيگەن دوغىلاق، مەنمەنچىراي شوپۇر يىگىتكە كۆزى چۈشتى-دە، يۈرىكى ئىككىنچى قېتىم جىغىلداپ كەتتى. سەۋەبى، ئۇ ياش شوپۇرنىڭ يەنى ئۆزىنىڭ قەدىناس ھەمراھىنىڭ يېڭى خوجايىنى-

www.uyghurkitap.com

نىڭ ئاشۇ تۇرقى-ھالىتىدىن ئۆزىنىڭ يىگىرمە نەچچە يىل ئىلگىرىكى ئەينى سۈرىتىنى كۆرگەندەك بولغانىدى.

خالۋاي تەرسا ئۆز يۇرتىدا ئۆزى قىسىلىپ يۈرىدىغان گايبىر ئادەملىرىمىزدە بولىدىغان كۆڭۈلسىز ھېسسىيات بىلەن ئاپتوبۇسقا چىقتى. ئاپتوبۇس ئىچى ئادەمگە لىق تولغان، ھەتتا نەچچە ئادەم ئۆرە تۇرۇشاتتى. يولۇچىلاردىن كۆپچىلىكى ئۇنى تونۇيتتى. بەزىلىرى ئۇنىڭغا مۇسۇلمانلىق سالامىنى ئىزھار قىلدى. لېكىن بىرەرسىمۇ ئىسسىق ئورۇننى بوشىتىپ، ئۇنى تەكلىپ قىلمىدى. بۇ ئادەملەرنىڭ ھەممىسى دېگەندەك ئۆزۋاقتىدا ئۇنىڭ ئاپتوبۇسىنىڭ يولۇچىلىرى ئىدى.

خالۋاي تەرسا تۇرۇكلۇك قاپاقلىرى ئاستىدىن قىسىق كۆزلىرىنى يۈگۈرتىپ، بوش ئورۇن ئىزلەپ نېرى-بېرى ئەلەڭلىدى، پەقەت كابىنكا ئىچىدە بىر كىشىلىك ئورۇن بار بولۇپ، خالۋاينىڭ كەينىدىن چىققان يولۇچىلارنىڭ بىرى ھەدەپ شۇ ئورۇننى كۆزلەپ، ئۇنى دۈمبىسىدىن ئىتتىرىپ شىپقىماقتا ئىدى. خالۋاي تەرسا شۇ ئەسنادا ئۆزىنىڭ كەسپىي كېسىلى — قارغىش تەگكۈر بەل ئاغرىقىنى ۋە يىگىرمە ئۈچ كىلومېتىر يولنى ئەسلىدى-دە، دەررۇ كابىنكا ئىچىگە كىردى. ھېلىقى بىر كىشىلىك سىيرىلاڭغۇ، قاتتىقتىن-قاتتىق ئورۇنغا ئامانەتكىلا جايلاشتى.

يېڭى خوجاينىنىڭ يەنە بىر ئىشى خالۋاي تەرسانىڭ يۈرىكىنى ئۈچىنچى قېتىم جىغىلداتتى. يەنى، شوپۇر يىگىت قىرىق نەچچە كىشىلىك ئاپتوبۇستىكى يولۇچى يەتمىشكە يېقىنلاي دېگەندىمۇ ماشىنىنى قوزغىتىشنى ئويلاپ قويمىدى. نارازىلىق

خىتابلىرىغا پەقەت خالۋاي تەرسالا قىتىلماي، تاغ ھاۋاسىدەك تۇتۇلۇپ ئولتۇراتتى.

ئۆزۋاقىتىدا ئۇمۇ يولۇچىنى ئارىسىغا يىگنە چۇشسە ئۆتمىگىدەك لىقشىتىپ قاچىلىمىسا ماڭغىلى ئۇنىمايتتى ۋە شۇ سەۋەبلىك "تەرسا" لەقىمىنى ئالغانىدى. يولۇچىلارنىڭ نارازىلىق خىتابلىرى ئەۋجىگە چىققاندىلا شوپۇر يىگىت يەنە تۆت-بەش يولۇچىنى قاچىلىۋېلىپ ئاندىن ئاپتوبۇسنى كوچەپ غوڭۇلدىتىپ ئورنىدىن قوزغاتتى. بىراق ئاپتوبۇس قوزغىلىپ ئون مىتىرمۇ ماڭماستىن يەنە ئىغىر سىلكىنىپ توختىدى. شوپۇر يىگىت ئىشىك تۇۋىدىكى، ھېلىلا خالۋاي تەرسانىڭ سەككىز موچىنىنى ئالغان بېلەتچى قىزغا ئىشىكنى ئېچىپ، نېرىدا قول كۆتۈرۈپ تۇرغان ئىككى ئايال يولۇچىنى ئاپتوبۇسقا چىقىرىۋېلىشنى بۇيرۇدى. ئاپتوبۇس يەنى خالۋاي تەرسانىڭ قەدىناس ھەمراھى يىرىم سائەتكە يەتمەيدىغان "چۇمۇلە قەدەم" مۇساپىدا يەنە ئۈچ قېتىم توختاپ، يەتتە-سەككىز يولۇچىنى يۇتىۋەتكەندىن كېيىن، شەھەرنىڭ ئەڭ چېتىدىكى كىچىك بازارغا يەتتى. يانتۇ، سىلىق ۋە قىزىپ كەتكەن كاپۇت ياپقۇچى ئۈستىدە ئازاب بىلەن ئولتۇرۇپ كەلگەن خالۋاي تەرسا بىلەتتىكى، مۇشۇ يەردە...

—كابىنكىدىكىلەر، ئالدىمىزدىكى تەكشۈرۈش پونكىتىدىن ئۆتۈپ كەتكىچە سىرتقا چىقىپ تۇرۇڭلار، —شوپۇر يىگىت كۆزىنى يولدىن ئۈزمەي تۇرۇپلا تورۇڭ-تورۇڭ سۆزلىدى. رولدىن بوشىغان ئوڭ قولى بولسا كەينىگە سوزۇلۇپ، ھەدەپ ھەرە قوغلىغاندەك، كابىنكىدىكىلەرنى كىچىك قىستاڭدىن چوڭ قىستاڭغا ھەيدەشكە باشلىدى. مۇنداق ئىشقا ئەسكەر مارشقا كۆنۈپ

قالغاندەك كۆنۈپ كەتكەن يولۇچىلار دەررۇ ئاپتوبۇسنىڭ ئىككىگە بۆلۈنۈپ تۇرغان ھەم پاكار، ھەم تار ئىشىكتىن قىستىلىشىپ سىرتقا ئېقىشقا باشلىدى. پەقەت يۈرىكى تۆتىنچى قېتىم جىغىلداپ كەتكەن خالۋاي تەرسالا ئۆمرىدە قىلىپ كۆرمىگەن بۇئىشنى خالىمايمۇ، ياكى كۆنەلمەيمۇ، ئىشقىلىپ كابىنكا ئىدىچىدە، شوپۇرنىڭ ئارقىسىدىلا چوقچىيىپ تۇرىۋەردى. ئاڭغىچە ئاپتوبۇس تەكشۈرۈش پونكىتىنىڭ دەرۋازىسىنىڭ ئۇدۇلىغىلا كېلىپ قالغانىدى. دەرۋازا ئالدىدا بولسا قوللىرىغا قىزىل، يېشىل بايراقچىلارنى تۇتقان ئىككى ساقچى تۇراتتى.

—بولدۇڭلارما؟—شوپۇر يىگىت شۇگەپ بىلەن تەڭلا كەينىگە قايرىلىپ كابىنكىدىكىلەرنىڭ ھەرىكىتىنى تەكشۈردى ۋە جەھلى بىلەن ۋارقىرىدى،—ئېڭىشە، ھەي قېرى ئېڭىشە دەيمەن!

خالۋاي تەرسا بۇيرۇقنى بەجا قىلماي تۇرۇپلا شوپۇر يىگىتنىڭ ئىلىكى تولغان، بەقۇۋۋەت قولى ئۇنىڭ ياقىسىغا ئېسىلىپ، خالۋاي تەرسانى تۆۋەنگە تارتتى. ھەش-پەش دېگىچە بۇ تولىمۇ قاتتىق ۋە قوپال قول ئۇنىڭ مانچېستېر دوپپىلىق بېشىغا چىقىپ قالدى. خالۋاي تەرسا دېمىنىمۇ چىقىرالماي قالدى-دە، تۆت پۈتلاندى.

ساقچىلار نېرىدىنلا بويلىشىپ، ئالدىلىرىدا توختىغان ئاپتوبۇسنىڭ كابىنكىسىنى نەزىرىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن بايراقلىق قولىنى شىلتىپ، قوزغىلىشقا ئەمىر بەردى. لېكىن شوپۇر يىگىت جەھلى تېخىچە يانمىغاندەك ئاپتوبۇسنى خېلى يەرگىچە جالاقشىتىپ، ئۇنىسىز ھەيدەپ باردى. خالۋاي تەرسا شوپۇرنىڭ

ئارقىسىدىلا تۆت پۇتلۇق بولۇپ تۇرماقتا ئىدى. ئىككى ھەپتە ئىلگىرىلا ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ھەركۈنى دەل مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئۆزى سەككىز موچەننىڭ كەينىگە كىرىپ، نورمىدىن ئارتۇق سېلىۋالغان يولۇچىلارنىڭ كابىنكا ئىچىدىكىلىرىنى نەق مۇشۇنداق قىستىلىپ، دوڭغىيىپ تۇرۇشقا مەجبۇر قىلاتتى. بىراق ئۇ بۈگۈنلا، يەنە كېلىپ ئۆزى ئۇنىڭدىنمۇ بەتتەر ھالەتتە ھايۋانچىلاپ تۇرۇپ قېلىپ، بەل-پۇتلىرى چىدىغۇسىز سىرقىراپ ئاغرىغاندىلا مۇنداق تۇرۇشنىڭ نەقەدەر خورلۇق بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدى، چۈشەندى، ئىچىدە ھە دەپ "خورلۇق، خورلۇق" دەپ توختىماي پىچىرلاشقا باشلىدى.

1989-يىل 17-يانۋار

ياماشقاننىڭ نېمىسى يامان؟

تاشقىنلاپ تۇرغان غەزەپلىك ھېسسىياتىم بىلەن ھېكايەمنىڭ توققۇزىنچى بېتىنى يېزىۋاتاتتىم. ئىشىكنىڭ تۇساتتىن تاقىلدىشى پىكرىمنى بۆلدى، ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە پەرىشانلىق بىلەن ھومىيىپ قارىدىم-دە، خېلىلا توڭلۇق بىلەن "كىرىڭ" دېدىم.

بىراق، ئىشىكتىن كىرگەن كىشى نارازىلىق كەيپىياتىمنى دەررۇ يوقاتتى، ئۇ دەل مېنىڭ يېقىن ئاغىنەم ئىليار ئىدى.

—كەل-كەل، بارمۇ سەن، تىرىكمۇ سەن؟—ئورنۇمدىن

ئىرغىپ تۇرۇپ، قەدىناس ئاغىنەمنى كونا ئادىتىم بويىچە مۇشتلاپ كەتتىم، بىردەمدىن كېيىن ئىككىمىز ئولتۇرۇشتۇق، تاماكا تۇتاشتۇرۇشتۇق.

—ھە، يازغۇچى ئەپەندىم، يەنە كىمنى ساۋاۋاتىسەن؟

—دېدى ئىلىيار ئۇستەلدە چېچىلىپ ياتقان ھېكايە ئورگىناللىرىغا تىكىلگىنىچە چاقچاق قىلىپ.

—تاپتىڭ، —دېدىم ئۇنىڭ زېرەكلىكىگە قايىل بولۇپ، — بۇ دورەم مەنسەپ تاماسىدا يۇقىرىغا يامىشىپ يۈرگەن بىر خۇشامەتچىنىڭ چاۋىسىنى چىتقا يېيىۋاتىمەن.

—پروتوتىپىڭ بارمۇ؟

—بولمىغاندا، —دېدىم كۆزۈمگە مىختەك قادالغان كۈشەندەم، ھېكايەمنىڭ پروتوتىپى— ئەسلى مەن ئىلىشقا تېگىشلىك ئۆيىنى ئۆزىنىڭ ”بىرىنچى قول غوجام“غا كۆرسەتكەن مايلامچىلىقلىرى ئارقىلىق تارتىۋالغان خىزمەتدىشىم يادىمغا كېلىپ غەزەپ بىلەن، كېيىن ئاغىنەمگە ھېلىقى مەنسەپپەرەس خۇشامەتچىنىڭ ئىسمىنى ئاشكارىلىمىغان ھالدا، ئۇنىڭ بارلىق شەرمەندىلىكلىرىنى سۆزلەپ بەردىم ۋە گەپىنىڭ ئاخىرىنى مۇنۇ سۆزلەر بىلەن تۈگەتتىم:

—مەنسەپكە ئېرىشىش يولىدا خۇشامەتچىلىك قىلىدىغانلار، ھەدەپ يۇقىرىغا يامىشىدىغانلار نېمىدېگەن ئەخمەق، نېمىدېگەن رەزىل ئادەملەر-ھە؟ ئەلۋەتتە ئۇلار پاك ۋىجدانى، غورۇرى بىلەن ياشىسا، ئاخىرەتكىمۇ شۇخىسلىتى بىلەن كەتسە بولمامدۇ؟ ! ئەجەبا، دۇنيادا مەنسەپدار بولماستىن ياشىغىلى بولماسمۇ؟ ھەممە ئادەم مەنسەپدار بولۇپ كەتسە، باشقۇرۇلىدىغانغا كىم

قالىدۇ؟ مەنسەپ تۇتمىغانلىق سەۋەبىدىنلا ئۆلۈپ كەتكەن بىر ئادەمنى سەن كۆردۇڭمۇ، مەن كۆردۈممۇ، كىم كۆردى زادى؟ مانا مەن بۇ ھېكايىدە ئاشۇنداق مەنسەپدار بولۇش مۇددىئاسىدا ئىنسانىي خىسلىتىنى يوقاتقان ھاماقەتلەردىن بىرىنى راسا قام- چىلىماقچىمەن، رەسۋا قىلماقچىمەن، ئاخىرىدا ئۇلارغا تەنتەنە بىلەن خىتاب قىلىپ شۇنى دېمەكچىمەن: ھەي مەنسەپ مەستان- لىرى، جاھاننىڭ ئەڭ ئېسىل گۈلتاجى مەنسەپلا ئەمەس. ئۆ- زەڭلارنى بۇلغىماڭلار، مەغرۇر ياشاڭلار. مەنسەپدار بولمايمۇ ياشىغىلى، يەنە كېلىپ ئاجايىپ خاتىرجەم، خۇشال، ئەركىن ياشىغىلى بولىدۇ!

گېپىمنىڭ ئاخىرى راستىنلا تەنتەنىلىك چىقىپ كەتتى. ئۆزۈمنى ئۇنتۇدۇم، تەپەككۇر قۇشلىرىم ئالىيجاناپلىقنىڭ غۇ- بارسىز، ئاپئاق بۇلۇتلىرى لەيلەپ يۈرگەن رومانتىكا ئاسمىنىدا پەرۋاز قىلىشقا باشلىدى. بەلكىم خېلىغىچە ئېسىمگە كېلەلمەس- لىكىممۇ مۇمكىن ئىدى، بىراق ئاغىنەمنىڭ خېلىلا قاتتىق ئاۋازى خىيالىمنى، خىتابىمنى بۆلۈپ قويدى...

—سۆزۈڭ تۈگىدىمۇ؟

— ئېسىمگە كېلىپ، ئاغىنەمنىڭ خېلىلا جىددىيلەشكەن چىرايىغا ھەيران بولۇپ قارىدىم:

—تۈگىدى، قانداق؟

—ئۇنداقتا مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلا! — ئىلىيار جىددىيلىكى تېخىمۇ ئۆرلىگەندەك چىڭ ئاۋاز بىلەن گەپكە ئېغىز ئاچتى، — خوش، شۇ تاپتا سەن قالتىس بىر ئىش قىلىۋېتىپسەن، يەنى مەنسەپ تاماسىدا يۈرگەن بىر بەندىنى راسا قامچىلاۋېتىپسەن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ھېكايەڭ پۇتسە ھەرقانداق ژۇرنال نۆۋەتتىكى سانىغا باسىدۇ. بۇ ساتىرىك ھېكايەڭ پۇتسە ھەرقانداق ژۇرنال نۆۋەتتىكى سانىغا باسىدۇ. بۇ ساتىرىك ھېكايەڭ جەزمەن بىرمۇنچە كىشىلەرنى تەربىيىلەشنىڭ جانلىق دەرسلىكى بولىدۇ. لېكىن سەندىن بىر نەرسىنى سوراپ باقاي: ياماشقاننىڭ زادى نېمىسى يامان؟

يەتتە ئۇخلىسامىمۇ بىر قېتىم چۈشۈمگە كىرمەيدىغان، ئادەتتە تىگە تىغۇتىم كېيىن ئۆلتۈرگىرىمەي ئوخشى داۋاملىق دەپ، زادىلا كۆتۈلمىگەن بۇ سوئال مېنى تاسادىپىي تېڭىرقىتىپ قويدى.

—— نېمە…؟ نې… نېمىسى يامان دەمسەن؟ —— دېيەلىدىم خېلىدىن كېيىن.

—— توغرا! —— دېدى دوستۇم تەمكىنلىك بىلەن كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قادىلىپ. —— مەنسەپدار بولۇشنى تاما قىلىشنىڭ يامان يېرى بارمۇ زادى؟ ئۆزۈڭ ئۆپكەڭنى بېسىۋېلىپ ياخشىراق ئويلاپ باق. مەنسەپدار بولمىغىچە ھالاۋەتلىك تۇرمۇش كەچۈرەلمەيدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەنلەر ئۈچۈن بۇنداق ئارزۇنىڭ يامان يېرى بارمۇ؟ مېنىڭچە يوق.

—— مەسىلەن؟ —— دېدىم ئاڭسىزلا بىرھالەتتە. راستىمنى ئېيتسام، ئاغىنەمنىڭ گېپىنىڭ ئورامىنى تېخىچە پەملەپ يېتەلمەيۋاتاتتىم.

—— مەسىلەن، —— ئاغىنەم ئىستېھزالىق كۈلۈمسىرىدى، —— مەنسەپدار بولساڭ ھەممە ئىشتا خىجالەتچىلىك تارتمايسەن، پىيادە ماڭمايسەن، ئاستىڭدا پىكاپىڭ بولىدۇ. سەن بولساڭ غىچىرلاپ تۇرغان ئەسكى ۋېلىسىپىتىڭگە قەدەمدە بىر ناسوس ئىزدەپ يۈرىسەن. مەنسەپدار بولساڭ خەققە سارغايمايسەن، ئەكسىچە

خەقلەر ساڭا خۇشامەتلىك كۈلۈمسىرەپ سالام قىلىدۇ. ھەتتا دۈشمەنلىرىڭمۇ ھېجايماي ئالدىڭدىن توغرا ئۆتمەيدۇ. مەنسەپدار بولساڭ كېسەلدىنمۇ ئانچە ئەندىشە قىلىپ كەتمەيسەن. خەققە پېنسىلىن ئوكۇلى تېپىلمىسا، ساڭا سېسترا ئۆزى ئەكىلىپ ئاغرىتماي سېلىپ قويىدۇ. مەنسەپدار بولساڭ چىشىڭنىڭ كىردىنى شۈمۈپ يۈرمەيسەن. زىياپەتلىك يىغىن، خۇشامەتلىك مېھماندارچىلىقلار سەن ئۈچۈن ھەركۈنى ئۆكسىمەيدۇ. ھەتتا بېرىپ ئۈلگۈرەلمەيسەن. مەنسەپدار بولساڭ يوقنىڭ غېمىنى يېمەيسەن. ئۆيۈڭگە توخۇ سۈتىدىن باشقىسى ”سوۋغات“ چاپىنىنى كىيىپ پات-پات كېلىپ تۇرىدۇ. يەنە كېلىپ مەنسىپىڭ قانچە يۇقىرى بولسا، كېلىدىغان سوۋغىنىڭمۇ قىممىتى يۇقىرى، قېتىم سانى شۇنچە كۆپ بولىدۇ. ئۆتكەندە سەن ئاياللىڭغا دورىلىق ئۈچۈن بىركىلو سارماي تاپالماي كەتتىڭغۇ، شۇ چاغلاردا بىزنىڭ يەرلىك ماللار شىركىتىنىڭ ئىسكىلاتىدىكى نوچى سارمايلار قېرىن-قېرىنى بىلەن سەن يازغان ئاشۇ مەنسەپدارلارنىڭ ئۆيىگە ”خۇشامەت سوۋغىسى“بولۇپ كېتىپ قالغانىكەن. خوش، مەنسەپدار بولۇشنىڭ خاسىيەتلىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىپ كەلسەك، بۈگۈننى كەچ قىلىۋېتەرمىز. ئەڭ ئاخىرىدا بىرلا پايدىسىنى مىسال كەلتۈرەي: مەنسەپدار بولساڭ بارغۇ، ۋاقتانى-ۋاق كېلىپ ئۆلۈپ كەتسەڭ «قارادۆڭ» گە 40-50 پىكاپ، ماشىنلار بىلەن ئۇزۇتۇپ ئاچىقىپ قويىدۇ. يادىڭدىمۇ، بۇلتۇر داداڭ ۋاپات بولغاندا، بىر قارا ماشىنا ئىزدەپ، نەچچىمىز پالاقلاپ، ئامال يوق تاۋۇتنى شۇنچە يىراق زاراتگاھلىققا كۆتۈرۈپ ئاچىقمىدۇقمۇ؟ ئەمدى ئېيتقىنا، مەنسەپكە يامىشىشنىڭ نېمىسى

يامان؟

ئاغىنەمنىڭ گېپى تەنتەنىلىك سوراق، خىتابلىق ئاھاڭ بىلەن ئاخىرلاشتى. ئەمدى بۇ خىتابنى ئاڭلاش نۆۋىتى ماڭا كەلگەنىدى. خېلىغىچە جىممىدە ئولتۇرۇپ كەتتىم، كۆڭلۈمدە نەچچە خىل ئوي-ھېس كېزەتتى. كۆزۈم ئۈستەل تۆپىسىدە چېچىلىپ ياتقان ئورگىناللارغا—ئاياغلاشمىغان ھېكايىغا چۈشتى. ئۇنى قانداق داۋاملاشتۇرۇپ، قانداق ئاياغلاشتۇرۇش كېرەك؟ زادى قانداق؟...

پىكىرلىرىم تېرىقتەك چېچىلىپلا كەتتى. توساتتىن بىر نەرسە يادىمغا كەلدى:

—قۇرۇق گەپ بىلەنلا بولۇپ كېتىپتىمىز. مېنى بىرەر ئىش بىلەن ئىزدەپ كەلگەنمىدىڭ؟ كەلمىگىنىڭگىمۇ ئۇزاق بولۇۋېدى دەيمىنا؟

سوئالىمنى ئاڭلىغان ئىليار ئىككىنچى قېتىم ئىستىھزالىق كۈلدى:

—راست-راست، سېنى بىرمۇھىم ئىش بىلەن ئىزدەپ كېلىۋىدىم. تۈنۈگۈن باشلىقىڭ بىلەن بىر تويدا تاسادىپىي ھەمتاۋاق بوپقالدىم دېگىنە. تاماق ئۈستىدە ئامانلىقىڭنى سورىسام، ”سىز راخمانىنىڭ نېمىسى بولىسىز“دېدى. مەن ئىككىمىزنىڭ يېقىن ئاغىنىلەردىن ئىكەنلىكىمىزنى ئېيتتىم، تويدىن ئۇزاپ تالاغا چىققاندا باشلىقىڭ مېنى چەتكە تارتىپ، سەن توغرىلىق بەزى گەپلەرنى قىلدى.

—نېمىلەرنى دېدى؟—دەپ سورىدىم يۈرىكىم سەل ئاغقاددەك بولۇپ ئالدىراپ.

— سېنى رەھبەرلىكنى كۆزگە ئىلمايدۇ، ئۆزەمچىل، باشـ-
لىق ئىسىملىككە ئۆچ دەيدۇ. مېنىڭچە ئۇنچىلىكمۇ ئەمەستۇر
دېدىم. بىراق سەل دىققەت قىلغىنىڭ ياخشى. سۇنىڭ ئېقىشىغا
بېقىپ…

— ئەمىسە، مۇنۇ ھېكايىدا ئۆزەم قامچىلىغان ياماشقاقنىڭ
قىلىقىنى دورايمەنكەن-دە، — دېدىم قايناپ.

ئىليار ئورنىدىن تۇرۇپ ئالىقىنى بىلەن ئوڭ يەلكەمنى
باستى-دە، كۆزۈمگە قاراپ تۇرۇپ دېدى:

— ئاغىنە، قايناپ كەتمىگىن. زېھنىڭنى قويۇپ ئويلاپ
باققىن. ياماشقاننىڭ نېمىسى يامان؟ ئادەم دۇنياغا راھەتلىك
تۇرمۇش كەچۈرۈش ئۈچۈن كەلگەنغۇ؟ بۇ مەقسەت يولىدا ئىنتىـ-
لىش يامان ئىشمۇ؟ ”ئىنتىلىش“ دېگەن بۇ چىرايلىق ئەدەبىي
تىل بەزىدە ”يامىشىش“ دەپمۇ ئىشلىتىلىپ قالىدۇ. جۈملىدىن
سېنىڭ مۇنۇ ھېكايەڭدە… بىراق، شۇنى بىلەمسەن، سەن بۇ
ھېكايەڭنى رېئال كەچۈرمىشلىرىڭنىڭ تۈرتكىسى، موھتاجلىـ-
قىڭنىڭ ئەلىمى بىلەن يېزىۋاتىسەن. باشلىقلىق ئېيتتىغۇ، ئۇ
سېنىڭ بىر يىلدا تۆت قېتىم ئۆي كۆچكەنلىكىڭنىمۇ بىلىدىـ-
كەن، بۇ ئىدارىگە پېشقەدەم كادىر ئىكەنلىكىڭگىمۇ ئىقرارمەن.
ئەمما يۇقىرىدا مەن ئېيتقاندەك سەۋەبلەر تۈپەيلى، بۇ قېتىمقى
ئۆي تەقسىم قىلىشتا ساڭا بېرىشكە تېگىشلىك ئۆينى ئىدارەڭـ-
لەرگە تېخى يېقىندىلا يۆتكەلگەن، بىراق باشلىقلارنى ھۆرمەت
قىلىشنى بىلىدىغان ھېلىقى خىزمەتدىشىڭغا يەنى سەن مۇشۇ
ھېكايەڭدە ساۋاۋاتقان سەلبىي پېرسوناژغا بېرىپتۇ…

ئاغىنەم ئىليارنىڭ ئاخىرقى گەپلىرىدىن كېيىن مەن ھەم

ھەيران بولدۇم، ھەم تېڭىرقىدىم. ھەيران بولۇشۇم ئىلىيارنىڭ زېرەكلىكى، ھېكايەمدىكى ياماشقاقنىڭ پروتوتىپىنى پەملىۋالغىنى، تېڭىرقىغىنىم ئۆزۈمنىڭ ئەمدى قانداق قىلىشىم كېرەكلىكىنى بىلەلمەي قالغانلىقىم ئىدى. ئەقىللىق كىتابخانلىرىم، ياردەم قولۇڭلارنى سۇنۇپ بىر مەسلىھەت بېرىڭلارچۇ. يېڭى ھېكايەمنىڭ توققۇزىنچى بېتىنى داۋاملاشتۇرۇپ يازايمۇ؟ ياكى…

كارىۋات ئاستىدىكى ئەر

"چىرايلىقتا ۋاپا يوق"دېگەن راست گەپ. ئابدۇمۆمىن كۆيۈپ-پىشىپ ئالغان ئايالى بۇخەلچەم بىلەن بىر يىل ئۆي تۇتار-تۇتماي ئاجرىشىپ كەتتى.

ئاجرىشىپ كەتتى دەيمىزمۇ، ئايرىلىپ قالدى دەيمىزمۇ؟ ئوغۇل بالىچىلىقتا يومىزساق، راست گەپنى دېيىش قىيىن، ھەتتا سەت. بىراق ئۆزى دېمىگەن، دېيەلمىگەن بىلەن خەق دەيدۇ، بىلگەنلەر دەيدۇ-دە! ئابدۇمۆمىن ئايالىنىڭ خېتىنى خالىماي، مەجبۇرەن بەردى، ھەتتا نائىلاج بېرىۋەتتى. بۇخەلچەمنىڭ قەدەم ئېلىشلىرى تېخى ھېلىغىچە ئۇنىڭ يۈرىكىنى يېڭى تونۇشقان چاغلىرىدىكىدەك تىترىتەتتى.

سوت مەھكىمىسىگە بېرىپ سېرىق قەغەز كەستۈرىدىغانلارنىڭ ئوندىن يەتتىسى ئېرى مەجبۇرلاپ، ئايالى نائىلاج ئاجراش-

قانلار، قالغان ئۇچىنىڭ ئىچىدىنمۇ بۇخەلچەمدەك كەسكىن تۇ-رۇپ، ھېچنېمىنى ئويلاشماي ۋە تالاشماي ”خېتىمنى ئالىمەن“ دېگۇچىلەر كەمدىن-كەم ئۇچرايدۇ. ئايالىنىڭ قويغان دەلىلى ”ھازىرغىچە بالا بولمىدى“دېيىش بولدى. بۇمۇ تازا ئەقىلگە مۇۋاپىق باھانە ئەمەس ئىدى. بىرىنچىدىن، توي قىلغىلى ئەمدىلا بىر يىل بولدى. ئىككىنچىدىن، سەۋەب-سەۋەن كىمدە؟ زادى كىم تۇغماس؟ بۇمۇ بىر مەسىلە ئىدى. بىراق بۇ سوئالغا بۇخەل-چەم كەسكىنلىك بىلەن ”كارىم يوق، ئىشقىلىپ ئەيىب مەندە ئەمەس، دىلىم يورۇق“دېدى. مېدىتسىنا ئىلمى دىلنى ئېتىراپ قىلامدۇ؟ تۇغۇت بۆلۈم دوختۇرلىرىچۇ؟

ھەقىقەتەن، بەرگۇسى كەلمىگەندە غەلۋىرگە ئۇن بېسىپ قويۇپتىمەن دېسە بولىۋەرگەندەك ئىشتە! بۇ يېرىگە كەلگەندە بۇخەلچەم بىرگەپنى مەڭگۇ ئاغزىدىن چىقىرىشنى خالىمايتتى. ئابدۇمۇمىن كەمبەغەل يىگىت ئىدى، بىركىشىلىك مائاش بىلەن ئالتە جاننى باقاتتى.

ئىشقىلىپ، ئىش بۇخەلچەمنىڭ رايى بويىچە ئاخىرلاشتى. سوت خادىمىنىڭ بەزەن كەسكىن، ئۆزىگە پايدىلىق گەپلىرىنى ئابدۇمۇمىن باشلامچىلىق بىلەن يۇمشىتىۋەتتى. كاتىپ قىز نەچچە قېتىم خەتتىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، بۇ ”تۇترۇقسىز ئەر“گە مىيىقىدا كۈلۈپ قارىدى. مۇھەببەتنىڭ كۈچ-قۇدرىتىنى، ئۇ-نىڭ نەچچە مىڭ خىل غول-شاخلىرىنى بېشىغا كەلمىگەنلەر نەدىن چۈشەنسۇن!؟

نىكاھتىن ئاجرىشىپ ئۆزۈن ئۆتمەي بۇخەلچەم ئاتا-ئانىسى-نىڭ زورى بىلەن ئىككىنچى قېتىم توي قىلدى. ئابدۇمۇمىن

بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغان كۆنى يېرىم كېچىگىچە ئۆزى يالغۇز هاراق ئىچىپ، ئەتىسى كېسەلخانىغا كىرىپ قالدى، ئاشقازاندىن ئاققان قان بىر ھەپتىگىچە توختىمىدى.

يېڭى تويىنىڭ كېيىنكى بىر-ئىككى ئېيى خېلى خاتىرجەم، ئىسسىق بېسىپ ئۆتتى. ئىلگىرى ئىككى قېتىم توي قىلغان تىجارەتچى ئەر بۇخەلچەمنىڭ ئېرى بولۇپ قالغىنىدىن چۈشىدە شاھزادە بولۇپ، قاناتلىق ئاتقا مىنگەندەك خۇشال ئىدى. ئۇ سودىدا تاپقان-تەرگىنىنى بۇخەلچەمنىڭ ئالىقىنىغا تۆكتى. ئۆيدە "توخۇ سۈتىدىن باشقىسى تەل" ئىدى. ئەمما ۋاقىت ئۆتكەنسېرى بۇخەلچەم ئىچىنىڭ بارغانسېرى سىقىلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. ئۇ سائەتلەپ، كۆنلەپ ئۆزىنى تىڭشايدىغان، خىيالى نەلەرگىدۇر چېپىپ، مۆڭدىغان بولۇپ قالدى.

ئابدۇمۆمىن ساقىيىپ، كېسەلخانىدىن چىققاندىن كېيىنمۇ هاراقنى تاشلىۋېتەلمىدى، قايتا ئۆيلىنىش ھەققىدىكى تەكلىپلەرگە بولسا قۇلاق سالمايتتى. ئۇ ئىچمىگەندە غەمكىن ئىدى، ئىچكەندىن كېيىن بولسا تېخىمۇ غەمكىن بولۇپ كېتەتتى.

كۆنلەر ئاۋاللىرى ئايروپىلاندەك غارقىراپ ئۆتسە، بۇخەلچەمگە ئەمدىلىكتە كۆتەك هارۋىدەك غىچىلداپ، ئاستا ماڭغاندەك سېزىلمەكتە ئىدى. ئەرمۇ ئۇنىڭ سوغۇقلۇقى، تۇگمەس باش ئاغرىقى، ۋايساشلىرىدىن زېرىكىشكە باشلىغانىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بىرمەزگىل قاتلاپ قويغان تىجارىتىنى قايتا قولغا ئېلىپ، سىرتقا چىقىپ كېتىدىغان، ھەپتىلەپ سودا-سېتىق بىلەن يۈرىدىغان، ھەتتا ئايلاپ ئۆيگە قايتمايدىغان بولىۋالدى.

كۆڭۈلسىزلىك ئاخىر يۈز بەردى. بىر قېتىم تىجارەت

سەپىرىدىن تۆيۇقسىز ئۆيگە يانغان ئەر ئايالىنى ھۆجرىسىدا بىر-رەيلەن بىلەن تۇتۇۋالدى، توغرىسى، ئۇستىلەپ چۈشۈپ قالدى. ئىلگىرى، يېقىنقى كۈنلەردىن بېرى بۇ ھەقتە ئۇنىڭ كۆڭلى ئارامسىز مۇشۇنداق گۇمان تۇپەيلىدىن ئۇيۇپ يۈرەتتى. قەھر-غەزىپى تاشقىنلىغان بەستلىك، تىرتەك ئەر دۇنيانى ئاس-تىن-ئۇستۈن قىلىۋېتىدىغاندەك ئەلپازدا كارىۋات يايقۇچنى شىددەتلىك قايرىپ بىۋاپا ئايالى ئالدىراشچىلىقتا ئۇ يەرگە، كارىۋات ئاستىغا مۆكتۈرۈپ قويغان رەقىبىنى گەجگىسىدىن قا-مالاپ تارتىپ چىقتى، ژۇلقۇشلاپ ئۆرە قىلدى. قان تولغان كۆزلىرى بىلەن كارىۋات ئاستىدىن چىققان ئەرنىڭ چىرايىغا بىرلا قارىدىيۇ، ھەيرانۇ ھەسلىكتە ئامبۇردەك كىرىشكەن بار-ماقلىرى ئۇ ئارسىزنىڭ، خوتۇنى بۇخەلچەمنىڭ ئاشنىسىنىڭ ياقىسىدىن بوشاپ كەتتى. بۇ ئەرنى ئۇ ئىلگىرىدىن تارتىپلا تونۇيتتى. كارىۋات ئاستىدىكى ئەر باشقا بىرى ئەمەس، دەل ئابدۇمۆمىن ئىدى.

ھازىدىن كېيىنكى ھازا

سەكسەن ياشلىق نىزام قارىم نامازشامغا تاھارەت ئېلىۋې-تىپ يىقىلغان باھانە بىلەن سەھەرلىكتە ئالەمدىن ئۆتتى. ئەس-لىدە مۇنچىلا ياشاپ ئۆلگەنلىكى ئۈچۈن قارىمنىڭ ھايات ۋاقتىدا ئېيتقىنىدەك ”تويى بولدى“ دېسە بولاتتى. بىراق ”تويىنىڭ يارد-

شىقى كۆلكە، ئۆلۈمنىڭ يارىشىقى يىغا“ دېگەندەك، قارىمنىڭ بالا-چاقا، تۇغقانلىرى ئاچچىق ھازا سەھەردە مەھەللىنى بىر ئالدى.

قارىمنىڭ ئۈچ پەرزەنتى بولۇپ، شەھەردە ئولتۇراقلىق ئىككى ئوغلى دادىسىنىڭ ئېڭىكىنى چاتتى، ئايال ۋە بالا-چاقى-لىرى بىلەن يىغلاپ جامائەتنىڭ ئالدىغا چىقىپ بالىدارچىلىققا يەتكۈزدى. كەنجى پەرزەنتى رىزۋانئاي ناھىيىدە يەرلىشىپ قال-غان بولۇپ، قارىم جان ئۈزگەن ھامانلا يان قوشنىسى ”پوت-پوت“ بىلەن ناھىيىگە چىقىپ، رىزۋانئاينى چۈشكە يېقىن يەتكۈ-زۈپ كەلدى. رىزۋانئاي خەقنىڭ يۈرىكى تىتىلغىدەك بوزلاپ ھازىدار ئاكىلىرىنىڭ باغرىغا ئۆزىنى ئاتتى. ھازا رەسمىيىتى بولۇپ قالغان بېلىنى تۇتۇپ، قوشاق قېتىپ يىغلاش، تالادا مېڭىپ يۈرۈپ يىغلاش سەل بېسىلىپ، رىزۋانئاينىڭ يۈزى شور-لۇق كۆزيېشى بىلەن يۇيۇلۇپ، بارا-بارا سەل-پەل سىلىكتى، شۇ چاغدىلا ئۇ ھويلىدىكى ئادەملەرگە ئېنىقراق كۆزسالدى. ئۇنى ئەجەپلەندۈرگەن نەرسە شۇ بولدىكى، ئۆيدە، ھويلىدا بېلى-گە ئاق باغلىغان ئەرلەر، بېشىغا ئاق سالغان ئاياللار قىم-قىملا يۈرەتتى. ئۇزۇن پېشايۋاننىڭ چېتىدىكى ئۆيدە بىرئەر، بىر ئايال تىنمايلا جارتىلدىتىپ ئاق لاتىنى يىرتاتتى-دە، ئېلىپ چىقىپ، يېڭى پەتچىلەرنىڭ بېشىغا سالاتتى، بېلىگە باغلايتتى.

رىزۋانئاي پېشايۋاندا يىغلىغاچ ھېلىقى ئۆينىڭ ئالدىغا كې-لىپ توختىدى. ئاڭغىچە نۆۋەتتىكى پەتچىگە ئاق باغلاپ يانغان ئادەم، ئۇلارنىڭ ئۇدۇل قوشنىسى باقىھاجى رىزۋانئاينىڭ يېنىغا كەلدى.

—هاجىكا، ئاق لاتىنى نېمانچە جىق يىرتىۋاتىسىلەر؟—دەپ سورىدى رىزۋانئاي بوغۇق ئاۋازدا.

—ئەتىگەن مەنمۇ شۇگەپنى دېۋىدىم،—دېدى باقىھاجى قول باغلاپ تۇرۇپ،—ئاكىلىرىڭىز، يەڭگىلىرىڭىز زېبىنز ئۇناشمىدى. دادىمىز يۇرتنىڭ ئىچىدە ئۇنىڭ ئالدى بولسا، ئۇنىڭ كەينى، يۈز-ئابرويى بار، يېقىنلا ئادەمنىڭ ھەممىسىگە ئاق باغلايمىز، دەپ تۇرۇۋشۇالدى، مەيلى دېيىشتۇق.

—ئاق دېگەن ھازىدارنى ئايرىيدىغان بەلگە،—دېدى رىزۋانئاي تېخىچىلا ئۆكسۈشتىن توختىماي،—دادامغۇ بۇنداق بولمىغۇر بۇزدى-چاچتىغا يول قويمايتتى...قاراپ باقارسىز.

باقىھاجى قول باغلىغان ھالەتتە "راست-راست"دېگىنىچە پېشايۋاندىن چۈشۈپ نېرى كەتتى. بەش مىنۇت ئۆتە-ئۆتمەيلا ئۇ يەنە رىزۋانئاينىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدى:

—ئۇناشمايۋاتىدۇ، يولدا كېرەك يوق دەيدۇ قىزىم، يەڭگىلىرىڭىز ئەرلىرىدىن چىڭ چىقىشىۋاتىدۇ، يەنە بىر نېمە دېسەك سىزدىن خاپا بولۇپ قېلىشىدىغاندەك.

رىزۋانئاي ئۈنچىقمىدى. پەقەت يىغىسىنى يەنىمۇ كۈچەيتكىنىچە پېشايۋاننىڭ كۈن چىقىش تەرىپىگە ماڭدى...

قارىمىنىڭ يەتتە نەزىرىمۇ ئۆتتى. سەككىزىنچى كۈنى قېرىنداشلار بىر يەرگە جەم بولۇپ، ھازىنىڭ دەسلەپكى چىقىمىنى ئوتتۇرىغا سالدى. كونا سودىگەر باقىھاجى ئۆيدىن ئېلىپ چىققان رۇس چوتىنى شاراقشىتىپ قولىدىكى ئىسچوتلارنى جەملەپ چىقتى-دە، ئېلان قىلدى:

—يالغۇز ئاق ئۇچۇنلا كېتىپتۇ،...قېنى، ھە...كېتىپتۇ

بىرمىڭ يەتمىش ئىككى سوم يەتمىش ئىككى تىيىن…

ئوتتۇرىنى شۈكچىلىك باستى. باشقا خىراجەتنىڭ گېپى بولمىدى، بولغان بولسىزە…

—قېنى ھاجىكا، بۇ پۇلنى قانداق بىرتەرەپ قىلىمىز؟—رىزۋانئاي بىرىنچى بولۇپ ئېغىز ئاچتى.

—ئەمدى، قارىمدىن قالغان ئۈچ پەرزەنت ئولتۇرۇپسىلەر، ھەممىڭلار قارىمغا باراۋەر بالىلار…يۇكنى تەڭ كۆتۈرۈسىلەر-دە…

—بىزنىڭغۇ كۆنىمىز ئۆزىمىز بىلەن ئارانلا!—دەپ چوڭ يەڭگە ھاجىنىڭ گېپىنى بۆلدى.

—راست-راست!—دېدى ئېرى دەررۇلا.

—بۇ قانداق گەپ؟—دېدى رىزۋانئاي تۇغقانلىرىغا، —ئۇنداق ئادەم باشتىلا ھەشەمەتچىلىكنى ئويلىشىپ قىلىدىغان ئىش ئەمەسمۇ؟ ئەمدى سورىنى ئۈچ قېرىنداش تەڭ تارتمىساق بولامدۇ!

—راست دەيسەن سىڭلىم،—دېيىشتى ئىككى ئاكا تەڭلا پوكاندەك قىزىرىشىپ.

—نىمە دەيدۇ مۇنۇ!—چوڭ يەڭگە ئېرىنىڭ يېڭىنى يۇل-قۇشلىدى، ئىككىنچى يەڭگە ئېرىنىڭ بىقىنىغا بىرنى نوقىدى. ئىككى ئايالنىڭ نالە-پەريادى مۇسىبەتنىڭ شىمى ئۆچمىگەن بۇ ئۆينى قايتا مۇسىبەتكە تولدۇردى:

—نىمىسىنى تۆلەيدىكىنە، ۋاي خۇدايىمەي…ۋاي قانداق قىلارمىز! بۇ ئۆيگە تۆڭلۇكتىنمۇ، ئىشىكتىنمۇ كىرىۋاتقاندەك، ۋاي خۇدايىمەي!

ئۆينى سۈرۈنچىلىك باستى. باقىھاجى ئېتىكاپتا ئولتۇرغاندەك بېشىنى ساڭگىلىتىپ، بۇ قېرىنداشلارغا يەرئاستىدىن كۆز سالاتتى. ئىككى يەڭگىنىڭ يىغىسىدىن بىئارام بولغان ئىككى ئەر سىڭلىسىنىڭ ئالدىدا خىجالەتچىلىكتە يەر بولدى.

—بولدى پەسلەڭلار ھەدە! —دېدى رىزۋانىئاي ئاخىر يەڭگىلىرىگە مۇلايىم ئاۋازدا، —مەنمۇ سىلەرنىڭ كۆڭلۈڭلارنى چۈشىنىمەن. بىراق بىز ئاتامنىڭ ۋەسىيىتىنى ئادا قىلالمىدۇق. بىزنىڭ مۇشۇ ھەشەمەتچىلىكىمىز نە ئۆرپ-ئادىتىمىزگە، نە ھۆكۈمەتنىڭ چاقىرىقىغا ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. بولدى باقىھاجىكا، دادامنىڭ ھازىسىغا كەتكەن چىقىمنىڭ ھەممىسى ماڭا تەن بولسۇن. دادامنىڭ ئەمدىكى ”مەرىكە“لىرىنى چىرايلىقراق ئۆتكۈزەيلى، يەنە ھازىدىن كېيىن ھازا بولمىسۇن!

ياشايمىزمۇ-ياشىمايمىزمۇ

سەھەرلىك چېنىقىشتىن قايتىپ كېلىپ، بىنانىڭ بېنەدىكى ناۋايخانىدىن نان ئېلىپ كىرىپ كېتەي دەپ تۇرۇشۇمغا پېنسىيىگە چىققان بوغالتىر قوشنام شىلەپىسىنى يانتۇ كىيىپ، ئۆردەكتەك دەسسەپ دەرۋازىسىدىن چىقىپ كەلدى.

—نانغا كەلدىڭىز؟ —سالىمىمنىڭ جاۋابى ئورنىدا قوشنام شۇ مۇراجىئەت بىلەن جىلمايغىنىچە تونۇر بېشىغا يېقىنلاشتى، —نان دېگەن سۇدەك كېتىۋاتىدۇ-ھە مۇشۇ كۈندە؟

— ئۇششاق باللار نانىنىڭ قېپىنى ياردىكەنغۇـتاڭ، ھېلىلا تاماق يەپ...

— ئۇنىڭ ئۇستىگە، نانىنىڭ باھاسى تىك سىزىق بويىچە ئۆرلەپ كېتىۋاتقىنىنى دېمەمسىز. خۇددى ھۆكۈمەت باھانى ئۆستۈرۈش توغرىلىق ئالدى بىلەن ناۋايلارغا ئۇقتۇرۇش تارقاتقاندەك؛ بۇنداق كېتىۋەرسە قانداق ياشايمىزكىن-تاڭ!

— ئۇنىڭ باھاسىمىغۇ ئۆرلەپ كەتتى، — ئۇنچىقماي تۇرغىچە دەپ قوشۇمچە قىلدىم.

— ھوي... گەپنىڭ تۈگۈنى مەشەدە ئەمەسمۇ، — قوشنام سىڭايان شىلەپىسىنى تېخىمۇ قىيسايتىپ بېشىنى گىلدىڭشىتىپ كەتتى، — ھەپتە ئىچىدە ئۇنىڭ باھاسىنى بىر ھەسسە قاتلىۋالمىدىمۇ. زادى ياشايمىزمۇ-ياشىمايمىزمۇ؟

ئۇنىڭ گېپى شاخلاپ بىرىپ مايغىمۇ چېتىلدى. قوشنام سان-سىپىرلار ۋە ئۆزى پىششىق بىلىدىغان مالىيە ئىبارىلىرى ئارقىلىق يەنە بىر ھازاغىچە سۆزلىدى. ئاخىرىچە تونۇر بېشىغا بىر مۇنچە ئادەم ئولاشقانىدى. سائىتىمگە قاراپ، ئىتتىك ئۆيگە كىرىپ كەتتىم.

ئەتىسى يەنە تونۇر بېشىدا قوشنام بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم. بۇ چاغدا ئۇ ناننى ئەمدىلا قىزىق تونۇرغا چاپلاپ بولۇپ، پەشتىمىسى بىلەن تەرىنى سۈرتۈۋاتقان كۈلۈمچان ناۋايغا سۆزلەۋاتاتتى.

— مانا ئۆزىڭىز دەۋاتىسىز، كۆمۈرنىڭ باھاسىمۇ ھەش-پەش دېگۈچە بىرقاتلىنىپ، ھەتتا بىر يېرىمغىچە باردى. ئۇنداق بولغاندىكىن ناننىڭ تەننەرخىمۇ ئۆسىدىغان گەپتە. ئامال قانچە؟

كىلىڭ ھەكىمجان، مانا بۇگۇن ساۋۇتاخۇن ئۇستام ناڭغا يەنە بىر موچەن چاپلايمەن دەيدۇ. كۆمۈر باھاسى ئۆرلەرمىش. بايقىدى-ڭىزمىكىن، ئالدىنقى ھەپتە ھەممىلا خەق خاڭلارغا قۇلۇپ سې-لىنىپ كېتىدىغاندەك كۆمۈر توشۇش بىلەنلا بوپكەتكەنىدى، بىرنېمە بىلىشىپتىكەن-دە، ھەي…بىزلا شۇ كۇرۇك توخۇدەك ئۆيدە يېتىپتىمىز. قانداق ياشايمىزكىن-تاڭ! بىر قىشقا ئوتۇن-دەك ئىككى ماشىنا كۆمۈر كېتىدۇ دەڭا بىزگە…،— ئۇنىڭ بۇگۇن مانچېستېر دوپپا ئالماشقان چارلىشاڭغۇ بېشى توكۇلاڭ-دەك تىترەپ كەتتى.

— ياپىرىم، مانا سەككىز موچەنلىك نان چىقتى،— ئاڭغىچە ساۋۇتاخۇن ناۋاي تونۇگۇنكى يەتتە موچەنلىك ناندىن پەرقلەنمەي-دىغان ناننى ئېلىمەك بىلەن تونۇردىن چىقىرىپلا تونۇر بېشىدىكى پەشخۇنغا تاشلىدى.

ئىككى كۇنگىچە بوغالتىر قوشنام كۆرۈنمىدى. بىركۇنى تونۇر بېشىدا ئۇنى ئېغىز-بۇرنى شارپىدا ئوراقلىق ھالەتتە ئۇچ-راتتىم.

— كۇزمۇ كەلدى، بىزنىڭ چىگويەن بوزەك قىلىمەن دەپ قوپىدۇ،— قوشنام پۇتۇپ كەتكەن ئاۋازىنى دەزكەتكەن ساپالدەك جىغىلدىتىپ سالام-سورىقىمغا جاۋاب قايتۇردى،— ئىسسىق زۇ-كام دېگەن مۇشۇ دەڭا ھەكىمجان ئۇكا، تونۇگۇن دوختۇرغا بېرىۋىدىم، كىنىشكىدىكى پۇل تۇگىگىلى نەۋاق، نەق پۇلغا دورا يەۋاتىمىز ئەمەسمۇ، يائاللا، بىز تونۇر بېشىدا ساۋۇتاخۇن ئۇس-تامنىڭ نېنىدىنلا رەنجىپ يۇرۇۋېرىپتىمىز، باھا ئۆسۇك دېگەن دوختۇرخانىدىكەن ئەمەسمۇ، دائىم ئېلىپ ئىچىپ يۇرگەن قىيام

دورا، يۆتەلىنگچۇ، ئىككى كوي ئون پۇڭدىن بەش كوي يەتتە پۇڭغا چىقىپ كېتىپتۇ. ئوكۇللىرىنى دېمەيسىز تېخى، ئىككى خىل دورا بىلەن ئۈچ كۈنلۈك ئوكۇلغا قىرىق بىر كوي سەكسەن سەككىز پۇڭنى چىرقىرىتىپ تۇرۇپ ئېلىۋىدى، تەرلەپ كېتىپتىمەن. نېمە گەپلەروي بۇ، زادى ياشىسۇن دەمدۇ بىزنى، ياشىمىسۇنمۇ؟… بولۇۋاتقان باھا ئۆسۈشلەردىن ئۇدۇللۇق خەۋىرىم بولغاچقىمۇ ياكى قوشنامنىڭ ۋايساشلىرىنى كۈندە ئاڭلاپ كۆنۈپ كەتكەچكىمۇ، ئۇنىڭ شىكايەتلىرىگە ھە-ھە بىلەنلا ئىنكاس قايتۇرۇپ تۇرىۋەردىم. ئىچىمدە بولسا ”سەن ھەرقانچە ۋايسىساڭمۇ ئۆسىدىغان باھا ساقالدەك ئۆسۈۋېرىدىكەن تاغا، كوتۇلداپ نېمە قىلاتتىڭا!“ دەپ ئويلاپمۇ ئۈلگۈردۈم.

بەش مىنۇتتىن كېيىن بوغالتىر قوشنامنىڭ جۇدۇنلۇق ئاۋازى تونۇر بېشىدا ياڭراپ كەتتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ چاقماق شارپىسى قولىدا ئىدى.

— ھە ساۋۇتاخۇن، ھەرئىش بولسا ئىنساپ بىلەن بولمامدۇ؟، سىلە بۇ مەھەللىنىڭ دۇكىنىنى ئىجارىگە ئېلىپ، باھا ئۆستۈرىدىغانغا كەلگەنمۇ؟ لەگلەكمۇ ئۇنداق تېتىقسىز ئۆرلەۋەرمەيدۇ. بىر كوي دېگەنگىچۇ، ئۆز ۋاقتىدا بىركىلو قوي گۆشى كېلىدىغان. بىر ناننى بىركوي دەۋاتقىنىنى.

— ئۇ دېگەن بۇرۇنقى گەپلەر موللىكا، بىزمۇ پەيزاۋاتتا…

— ئاي…ي قويۇڭلار ئاقمايدىغان گەپنى. ”ئىنساپ بىلەن ئوغرىكا، ئىنساپ بىلەن“دەپتىكەن بىرى. يا نېنىڭىز سەل سەمىرگەن بولسىدى…ھوي ھەكىمجان، ھىجىيىپلا تۇرىسىزغۇ ئۇكام، يانچۇقتا پۇلىڭىز تېشىپ كېتىۋاتامدۇ يا؟ ئەستاغپۇرۇللا،

www.uyghurkitap.com

هوي، نان يېمىسە زادى ياشىغىلى بولمامدۇ بۇ جاھاندا؟

—نان يېمىسلە ئۆيدە قاسقانغا موما سالدۇرۇپ يېسلە، ھە، يۇمشاق...—ناۋاي ئۇستاممۇ ئەمدى زەھەرلىكىنى باشلىغانىدى. دەررۇ ئوتتۇرىغا چۈشتۇم-دە، ئىككىلا تەرەپكە ھاي بەردىم.

شۇ كۈنى كەچكە يېقىن بازاردىن بوغۇلۇپ، چىچىلىپ قايتىپ كەلدىم. ۋېلسىپىتنىڭ قولۇپىنى ئالدىنقى كۈنى تاش بىلەن ئۇرۇپ چېقىۋېتىشكە مەجبۇر بولغاچقا، يېڭى قولۇپ ئالاي دەپ بەش خىل مېتال ماگىزىنىغا كىرگەنىدىم. تېخى تۆت ئاينىڭ ئالدىدا ئالغان ئىلگىرىكى قولۇپ بىلەن ئوخشاش ماركىدىكى قولۇپنىڭ باھاسى ھازىر نەقمۇنەق ئىككى ھەسسە ئۆرلەپ كېتىپتۇ، نېمىشقىدۇر تۇرۇپلا غۇژژىدە ئاچچىقىم كېلىپ قالدى.

—يېڭىلى بولىدىغان نەرسىلەرنىڭ باھاسىغۇ ئۆرلىسۇن ماقۇل، ئەمدى بۇ ئۈچ-تۆت يىلدا بىر ئالىدىغان تۆمۈر-تەرسەكنىمۇ شۇنچە ئۆرلىتىۋەتكەن بارمۇ؟—ئالدىمدىكى سېرىق چاچلىق، قىر بۇرۇن چوكانغا زەردە بىلەن ئىچىمدىكىنى تۆكتۈم.

—ۋىيىش، خەق ئۆرلەتسە بولىدىكەن، بىز ئۆرلەتسەك بولمامدىكەن؟ پىرىكازچىك چوكان ئاۋازىدىن زەھەر تامدۇرۇپ بېشىنى گىلدىڭشىتتى، —قانداق ئادەم ماۋۇ، چىقىش قىلىسىڭىز ئېلىڭ، بولمىسا ئىشىك ئوچۇق ئەنە!

قولۇپىنىغۇ ئالدىم، بىراق زەھەر تىللىق .چوكان بىلەن خېلى بىر نېمىلەرنى دېيىشىپ كېتىپتىمەن، گوياكى باھانى ئۆستۈرگەن خوجايىن شۇدەك، ئادەممۇ ئولاشتى، گەپمۇ كۆپەي-

دى.

بىر چاغدا شەيتىنىمغا هاي بېرىپ ماگىزىندىن چىقىپ كەتتىم. كىچىچە ئاچچىق يۇتۇپ ياتالامدىغان. شۇ ئاچچىقتىن ئەتىسى سەھەرلىك چىنىقىشىمۇ خۇش ياقمىدى. كوچىدا نېرى-بېرى لەلەڭشىپ مېڭىپ، بىرچاغدا ناۋايخانىغا كەلدىم. يېڭى پىشقان ئىسسىق ناندىن ئىككىنى ئېلىپ، پۇل تۆلەيدىغان چاغدا بىردىن يەنە جۇدۇنۇم تۇتتى.

—سىلەرمۇ تازا… ئۇستام، كۈندىلا ئۆرلىتىۋېرەمدۇق بۇ ناننىڭ باھاسىنى؟ لەگلەكمۇ ئانداق ئۆرلىمەيدۇ…

—ئەپەندىم، نېمە بولدىلا؟—مەڭزىلىرى ئاناردەك قىزىرىپ، تەرلىگەن ناۋاي كۆزۈمگە گۆلىيىپ قارىدى،—ئۆزلىرى تۈنۈگۈن غىلىڭ قىلماي كويچەن سانىغان باھا شۇ، بۈگۈن ئۆرلەتمىدۇق.

—ھەرقانچە بولسىمۇ،—خاتا قىلغىنىمنى سەزگەن بولسامۇ، سىر بەرگۇم كەلمىدى،—مۇشۇ كۈندە بارغۇ، كاسىپلارمۇ بوپلىۋالدى. كۆزۈمچىلىك تارشا ناننى بىر كويدىن يېسەك، زادى ياشامدۇق-ياشىمامدۇق بۇ دۇنيادا؟

—قانداق قوشنام، ئاخىر مەن دېگەن يەرگە كېلىۋېرىمسىز-ھە؟—تاپىنىمنىڭ تېگىدىن چىققاندەك ئاڭلانغان ئاۋازدىن چۆچۈپ ئۆپچۆرەمگە، ئاندىن يېنىمغا قارىغىدەك بولسام، بوغالتىر قوشنام تاخ پۇتۇمنىڭ تۈۋىدە دېگۈدەكلا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋېلىپ، بېشىنى ھەدەپ چايقاپ كۈلۈۋېتىپتۇ.—مالىيىدە قىزىل رەقەم كۆرۈلگەن ئوخشىمامدا؟

هازىر ناننىڭ باھاسى بىركويي يىگىرمە پۇڭغا چىقتى. بو-

غالتىر قوشنام ئىككىمىز كۆندە بىر قېتىمدىن كوتۇلدىشۇپ-
لىپ، ھەرھالدا ئۆلمەي ياشاپ يۈرىۋاتىمىز.

تەتۈر باشلىق

پاكىز قىرىنىپ ئەتىر سەپكەن قىر بۇرۇن، ياداڭغۇ ئادەم شەپكىسىنى گاھ ئېلىپ مىجىقلاپ، گاھ كىيىپ، مۇئاۋىن شۇ-جى ئىشخانىسىنىڭ بوسۇغىسىدا ئىككى سائەتتەك تۇردى. ئارىدا قىيا ئېچىلغان ئىشىكتىن ئۆزىگە كۆزى چۈشكەن ھارغىن چىراي شۇجىغا سالام بېرىپمۇ ئۇلگۇردى ۋە ئۇنىڭ ئۆزىگە تىكىلىپ "كىرمەمسىز" دېگەندەك ئىشارەت بەرگەن كۆزلىرىگە كۆلۈمسىرەپ قاراپ، "سەل تۇرۇپ"دېگەن ئىپادىنىمۇ بىلدۈرۈپ ئۈلگۈردى. سائەت ئونغا چارەك قالغاندا، ناھايەت شۇجىنىڭ ئىشخانىسى ھەرخىل ھاجەتمەنلەردىن بوشاپ، باشلىق ئۆزىلا قېپقالدى، پەقەت شۇ چاغدىلا ياداڭغۇ كىشى ئېھتىيات بىلەن دەسسەپ ئىچكىرىگە كىردى-دە، رەسمىي سالام بەجا كەلتۈردى.

—ساقلاپ قالدىڭىز-ھە؟ خوش...—شۇجى ئەمدىلەتىن تۇتاشتۇرغان تاماكىسىنى ئاستا پۈۋلەپ، مېھماننى يانىكى يالغۇز كىشىلىك سافاغا تەكلىپ قىلدى ۋە تاماكا قۇتىسىنى ئۇنىڭ ئالدىغىراق سۈرۈپ قويدى. بۇ ئۇنىڭ "چېكەمسىز؟" دېگىنى ئىدى.

ياداڭغۇ ئادەم ئىشىكتىن كىرىۋاتقىنىدا قولىدا مىجىقلاقلىق

شەپكىسىنى بېشىغا ئەپلەپ كىيدى-دە، گەپنى نېمىدىن باشلىسام بولار دېگەندەك ئەلپازدا بىر پەس تېڭىرقاپ تۇرۇپ قالدى. ئەمما كۆپ تېڭىرقاشقا بولمايتتى.

ئىشخانىغا ھېلىدىن-ھېلى بىرەر ئادەم كىرىپ قېلىش ئېھتىمالى بار ئىدى.

— ئۆزۈم... سىزگە سالام بېرىپ ئۆتەي دەپ مۇنداقلا...

— ياخشى بوپتۇ، ھە، ئەھۋاللار ياخشىدۇ؟

— ياخشى، رەھمەت، ئاندىن كېيىن، ئاندىن كېيىن بىر ئىشقا ئىچىم پۇشۇپ...

— نېمە ئىشقا؟ — شۇجى كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، ياداڭغۇ چىرايىغا تىكىلدى. ئوزايىدىن سەل سەۋرسىزلىنىۋاتقىنى بىلىنىپ تۇراتتى.

— شۇ... بىزنىڭ كى جۇيجاڭنىڭ ئىشى بولمامدۇ، تۇنۇگۈن سىز مۇھىم بىرئىش توغرىلىق تېلېفون بەرگەنمىدىڭىزكىن، ئاخىرىغىراق كىرىپ قاپتىمەن، تېلېفوننى قويۇپلا بىرمۇنچە ۋايساپلا كەتتى دېسە، تۇۋاخۇدايىم، رەھبەرلىكنى ھۆرمەتلەشنى قاچانمۇ ئۆگىنىمىزكىن-تاڭ!

— ھە، نېمە دەيدۇ ئۇ؟ — شۇجى سەل ئالدىغا ئېڭىشكىنىچە قىزىقىپ سورىدى. كۆزلىرى مېھمانغا تېخىمۇ ئىنچىكىلەپ قادالدى.

— شۇ... "ئۇ نېمىنى بىلىدۇ، تۆۋەنگە چۈشمەيلا بۇيرۇقنى سوقۇۋېرىدىكەن، بىزدە بىرمۇنچە قىيىنچىلىقلار تۇرسا" دەپ...

— ھە، دېسە دېگەندۇر، سىزگە نېمە ئەمدى؟ راست، گاھىدا بىزمۇ ئالدىراپ قالىمىز.

www.uyghurkitap.com

يادىكىغۇ مېھمانىنىڭ كېكىردىكىنى بىرى تۇيۇقسىز بوغقاندەك ئۆزىمۇ سەزمەستىن غىق قىلغان ئاۋاز چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭسىزمۇ قورۇنۇپ ئولتۇرغان جىسمى توك تاياق تەگكەندەك جىغ قىلدى-دە، ئەزايىغا بىرجىغىلداش، تىترەك، سوغۇق سىزىم يۈگۈردى، بىرپەس شۇنداق ئولتۇرۇپ قالدى.

—خوش، باشقا ئىش بارمۇ؟ بولمىسا مەن ۋالىي مەھكىمىسىگە يىغىنغا بارماقچىدىم،—شۇجى ئورنىدىن قوزغالغاچ ئۈستەل ئۈستىنى يىغىشتۇرغىلى تۇردى. بۇ ئەلۋەتتە ئۇنىسىز بۇيرۇق ئىدى. يادىكىغۇ مېھمان ئورنىدىن دىككىدە تۇرۇپ كەتتى.

—يا ئەمدى مەن ياخشى كۆڭلۈم بىلەن…زادىلا چىدىيالمايدىكەنمەن. سىزگە ھۆرمەت…

—ھۆرمىتىڭىزگە رەھمەت، كۆڭلىڭىزنى چۈشەندىم. خوش ئەمىسە، يەنە كۆرۈشەرمىز-ھە!

بىرمىنۇتتىن كېيىن يادىكىغۇ ئادەم زالدا، سەل ئۆتۈپ بولسا پارتكوم قورۇسىدىكى ۋېلىسىپىتلەر سانجاق تۇرۇپ كەتكەن لاپاسىنىڭ ئاستىدا خېلىغىچە ۋېلىسىپىتىنى تاپالماي تۇردى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ساقاللىرى بىركېچىدىلا ئۆسۈپ كەتكەن، ئۆزىگە ئەتىرمۇ سەپمىگەن يادىكىغۇ ئادەم مۇئاۋىن شۇجى ئىشخانىسىنىڭ بوسۇغىسىدا تامغا يۆلىنىپ ئالاھازەل تۆت سائەت تۇردى.

ئەتىگەندىن بېرى ئىشىكى ئېچىلمىغان ئىشخانىنىڭ ئالدىغا نۇرغۇن ئادەملەر كېلىپ كېتىشتى. پەقەت ئۇلا جايىدىن قىمىرلىمىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

ئەمەل دەرىخى

مەلۇم شەھەرنىڭ ئالىي ھوقۇقلۇق ئورگىنى بىناسىنىڭ كەڭرى ھويلىسى تۈتاش يېشىلچىلىققا چۈمكەلگەن بولۇپ، كىچىك بالىنىڭ قۇچىقى يەتمەيدىغان ئاقتېرەكلەر پاسىل رىشاتكىسىنى بويلاپ ھەيۋەتلىك قەد كۆتۈرگەندى.

رەڭگارەڭ گۈللۈكنىڭ ئارا-ئارىسىدا بولۇق مېۋىگە كىرگەن ئالما، شاپتۇل، قوتۇر ئامۇت دېگەندەك مېۋىلىك دەرەخلەرمۇ شاخلىرىغا سانسىزلىغان كۈمۈش قوڭغۇراقلارنى ئېسىپ جىرىڭلىتىپ، سالماق بېسىپ تۇرۇشاتتى.

پەقەت بىرلا نەرسە بۇ ھەيۋەتلىك، پاكىز ھويلىنىڭ سىياقىغا ئانچە ياراشماي، ئايرىمچە كۆزگە تاشلىناتتى. ئۇ بولسىمۇ بەش قەۋەتلىك ئىمارەتنىڭ ئالدىدا كەڭ-كەڭرى ئېلىنغان سېمونت پەلەمپەينىڭ ئىككى بۇرجىكىدە تۇرغان ئىككى تۈپ ياش سېرىن دەرىخى بولۇپ، ھازىر ياز ئايلىرىنىڭ ئوتتۇرىسى بولۇپ قالغاچقا، ئالدىقاچان گۈللىرىنى توزۇتۇپ بولغان شاخلار شالاڭ يوپۇرماقلىرىنى باغرىغا مەھكەم بېسىپ تىمتاس تۇراتتى. بىلەكچىلىك تومۇلۇقتىكى سېرىن غولى بىر غۇلاچتىن ئارتۇق ئېگىزلىكتىكىچە سىپسىدام، نە شاخ-پۇتاق، نە يوپۇرماقتىن خالىي بولۇپ، خۇددى يامغۇردا كۈنلۈك كۆتۈرىۋالغان باشلانغۇچ مەك-

تەپنىڭ ئورۇق، ئېگىز بويلۇق قىز ئوقۇتقۇچىسىغا ئوخشاپ قالغانىدى. شۇ تۇرقى بىلەن بۇ ئىككى تۈپ سېرىن دەرىخى ھويلىدىكى يېشىلچىلىقتا، بۇ كىچىككىنە، جۇملىدىن كۆك بەلەن بوي تالىشىپ، ئۆرىدىشىپ تۇرغان ئاقتېرەكلەرگە، بولۇق مېۋىگە كىرىپ قانات-قۇيرۇقلىرىنى كەرگەن مېۋىلىك دەرەخلەرگە روشەن سېلىشتۇرما بولغان، يېگىياچە مېھماندەك چېنىپلا قالغانىدى.

بۇنىڭدىن 13 يىل ئىلگىرى مۇشۇ بىنانىڭ گەۋدىسى بۇ ئەتراپتا قەد كۆتۈرۈشى بىلەنلا، ھازىرقى ھەيۋەت يېشىلچىلىقنىڭ باشلانمىسى بولغان ئەۋرىشىم نوتا-جىرىملار چىلان تۇپراق يەرگە ئولتۇرغۇزۇلغانىدى. بۇ يېڭى بىنانىڭ ئەينى چاغدىكى ئەڭ ئالىي رەھبىرى ئىنتايىن پۇختا ئىش قىلىدىغان ئادەم بولۇپ، ھەرقانچە مۇشكۇل ئالدىدا ئېگىلمەس، ياناس روھقا ئىگە، قەيسەر ئىرادىلىك رەھبىرىي كادىر ئىكەنلىكى بىلەن ئەل ئارىسىدا شۆھرەتلىك ئىدى. ئورگان بىناسى ئالدىغا دەل شۇ كىشى ئۆزى بۇيرۇتۇپ، مىجەزىگە ماس كېلىدىغان دەرەخنى، ئىككى تۈپ ياپيېشىل قارىغاينى ئالاھىدە تىكتۈرگەنىدى. ئاردىن بىرنەچچە يىل ئۆتتى. يەرلىك ئورۇننىڭ تۈرلۈك خىزمەتلىرى قابىل رەھبەرنىڭ باشلامچىلىقىدا كۈنسايىن روناق تېپىپ باردى. ھېلىقى ئىككى تۈپ قارىغايمۇ بارغانسېرى چوڭىيىپ، باغجانلىنىپ، ئۆرلەپ ئۆسۈۋەردى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە يۇقىرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ھېلىقى رەھبەر تېخىمۇ جاپالىق بولغان ئىككىنچى بىر ئورۇنغا يۆتكىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىر رەھبەر كەلدى. ئاردىن بىر ئاز ئۆتمەي، رەھبىرىي ئورگان

www.uyghurkitap.com

بىناسىغا ئىش بېجىرىش ئۈچۈن كېلىپ-كېتىپ تۇرىدىغانلار بىر يېڭىلىقنى— بىنا ئالدىدىكى قارىغايلارنىڭ نەگىدۇر غايىپ بولى-غانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ئورنىنى بولسا ئىككى تۈپ دۇپ دەرىخى كۆچىتىنىڭ ئالغانلىقىنى كۆرۈشتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، يې-ڭى كەلگەن رەھبەر ياش ۋاقتىدا چەت ئەلدە ئىلىم تەھسىل قىلغان كىشى بولۇپ، چەت ئەلنىڭ ھەممە نىمىسىگە ئالاھىدە ھەۋەس قىلىدىكەن. دۇپ دەرىخى كۆچەتلىرى توختىماي سوقۇ-ۋاتقان ھايات شامالللىرىدا ئالدىرىماي، تېنىمەي، تەۋرىنە-تەۋرى-نە يىلتىز تۇتۇپ قالدى، سۆلەتكىمۇ كىردى. ئەپسۇس ئۇنىڭ يوپۇرماقلىرى ئۈچ قېتىم ئالمىشىپ ئۇلگۇرمەيلا يىلتىزىدىن قومۇرۇۋېتىلدى. سەۋەبى خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن بۇ ئورۇنغا ئالمىشىپ كەلگەن يېڭى رەھبەرنىڭ كۆزىگە ئۈچ يىلدا غولى گۇرجەككە ساپ بولغۇدەكمۇ چوڭايمىغان دۇپ كۆچەتلىرى سىغ-ماي قالغانىدى. بۇيرۇققا بىنائەن ئورگان قورۇسىنىڭ كۆكەر-تىش ئىشچىلىرى بوشاپ قالغان ئىككى ئورەككە ئالاھىدە زاكاز بىلەن ئەپكەلدۇرۇلگەن ئىككى تۈپ ئانار دەرىخىنى ئولتۇرغۇزدى ۋە ئالدىنقى مەزگىللەردىكىدەكلا يېڭى كۆچەتلەرنى ئەستايىدىل ئاسراپ، پەرۋىش قىلىشقا كىرىشتى. ئىلگىرى جەنۇبىي شىن-جاڭدا ئۇزۇن مۇددەت خىزمەت قىلغان ئەمدىكى يېڭى رەھبەر بىناغا كىرىپ-چىقىش ئارىلىقلىرىدا پات-پات كۆندىن-كۆنگە ئايىنىش تېپىۋاتقان ئانار دەرەخلىرىگە زوقى بىلەن قاراپ تۇرۇپ كېتەتتى ۋە كۆكەرتىش خادىملىرىغا ئېرىنمەي تۇرۇپ ئانارنى ياخشى پەرۋىش قىلىشنى تاپىلاپ تۇراتتى. شۇ تەرىقىدە بىرنەچچە يىل گاھ يېشىل، گاھ قىزىل، گاھ ئالتۇن رەڭ بولۇپ جۇلالى-

نىپ تۇرىدىغان ئانار دەرەخلىرى كىشىلەرنىڭ كۆزلىرىگە، دى-
لىغا سىڭىپمۇ قالدى. بىراق بۇ كۈنلەرمۇ ئانچە ئۇزۇن داۋام-
لاشمىدى. يەرلىك ئورگاننىڭ نۆۋەتتىكى رەھبەر ئالمىشىشىدا،
يېڭىدىن كەلگەن رەھبەرنىڭ تەلەپچان مىجەزىگە يارىشا ھەرقايسى
ئىدارە-كومىتېتلارنى بۆلەكتىن بىر قۇر رەتلەپ، رەھبەرلىكلى-
رىنى باشقىدىن سەپلەپ چىقىشىغا ئەگىشىپ، ئىككى تۈپ ئانار
دەرىخنىڭ تەقدىرىمۇ ئالاھىدە ھەل قىلىندى. بۇ ئىككى ”جان-
ۋار“مۇ ئىلگىرىكى سەپداشلىرىغا ئوخشاشلا بۆلەك جايغا يۆتكى-
ۋېتىلىپ ئۇلارنىڭ ئورنىغا نۇرغۇن ئادەملەر كۆرۈپ باقمىغان،
كەسىپ ئەھلىلىرىدىن باشقىلار ئىسمىنىمۇ بىلمەيدىغان بىر
جۈپ كۆچەت تىكىلدى، قۇياش يەنە شەرقتىن چىقىپ غەربكە
پېتىۋەردى. ئىسمى نامەلۇم بولغان ھېلىقى ئىككى تۈپ ياش
يۇمران كۆچەت ئۆز خۇسۇسىيەت-ئالاھىدىلىكىنىڭ خاسىيىتى-
دىنمۇ، ئىشقىلىپ، تېزلا تۇتۇپ، ئەي بولۇپ، باراقسانلىشىپ،
كۆرگەن ئادەمنىڭ زوقىنى تارتىپ، ئادەم ئايىغى ئۈزۈلمەيدىغان
بۇ ئالىي ئورگاننىڭ كەڭ-كەڭرى ھويلىسىغا سىڭىشىپ كەتتى.
بۇ ئارىلىقتا جاھاندا، جۈملىدىن مۇشۇ رايوندا ئۆزگىرىشلەر
بىرىنىڭ ئورنىنى بىرى بېسىپ، ھەممە نەرسە يېڭىلىنىپ،
ئۆسۈپ، قېرىپ، يەنە تۇغۇلۇپ، ئىز بېسىشنى داۋام ئەتكۈز-
مەكتە ئىدى. ئىسمىنى كۆپ كىشىلەر بىلمەيدىغان ھېلىقى ئىك-
كى تۈپ كۆچەتمۇ ھەش-پەش دېگۈچىلا دەرەخ قىيامىغا كىرىپ
ئۈلگۈردى. ئەمدى كىشىلەر ئاشۇ رەھبىرىي ئورگان قورۇسىنى
تىلغا ئالغاندا گۈللىرى ئۇششاق، ئۇرۇقىنىڭ تەڭدىن تولىسى
پىشىپ ئۈلگۈرگىچە يەرگە تۆكۈلۈپ كېتىدىغان دەرەخلەرنى تە-

بىئىي سۈرەتتە تىلغا ئېلىنىشاتتى. گويا ئۇلار ئەزەلدىن مۇشۇ يەردە باردەك، بەش قەۋەتلىك بىنا بىلەن بىللىلا ئۇ ئەتراپقا ئاپىرىدە بولغاندەك تۇيغۇ بىلەن ھېلىقى ئىككى تۈپ دەرەخنى سۆھبەتلىرى ئارىسىغا قىستۇراتتى، ئەمما…

ئەمما بىر كۈنلەر كېلىپ، قارىغاي، دۇپ، ئانار دەرەخلى-رىنىڭ بېشىغا كەلگەن قىسمەت ئىسمىنى كۆپ كىشىلەر بىلمەي-دىغان ھېلىقى ئىككى تۈپ نەۋقىران دەرەخنىڭمۇ بېشىغا چۈش-تى. بۇچاغدا ئاشۇ دەرەخلەرنىڭ كۆچىتىنى ئولتۇرغۇزۇشقا بۇي-رۇق چۈشۈرگەن رەھبەرنىڭ دەرىجىسى ئۆسۈپ، مەركىزىي شەھەرگە يۆتكەلگەن، ئۇنىڭ ئورنىنى بولسا ئۆزىدىن خېلىلا ياش، ئىككى يىلدىن بېرى ئۆزى ئالاھىدە تەربىيىلەۋاتقان مۇئا-ۋىن ئىگىلىگەنىدى. رەھبەر يۆتكىلىپ كەتكەن كۈنلەرنىڭ ئال-دى-ئارقىسىدا كۆپ كىشىلەر يەرلىك ئورۇننىڭ بۇندىن كېيىن-كى خىزمەتلىرى توغرىسىدا مۇلاھىزە، قىياس، غۇلغۇلا قىلىش-تىن خالىي بولالمىدى. بەزىلەر ئارىلىقتا ھېلىقى ئىككى تۈپ دەرەخنىڭ تەقدىرىنىمۇ چاقچاق ئارىلاش تىلغا ئېلىشقان بولدى. ھېسسىياتلىق، ئەۋرىشىم بويلۇق، سىلىق-سىپايە يېڭى رەھبەر چوڭ يىغىنلاردا ئالدىنقى نۆۋەتلىك رەھبەرنىڭ خىزمەتلىرىنى مەدھىيىلەپ، ئۇتۇقلىرىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈپ تەسىرلىك نۇتۇق-لار سۆزلىدى. ئۇ باشلىغان، ئورۇنلاشتۇرغان بىرمۇنچە ئاسا-سىي قۇرۇلۇش، سىناق، تەجرىبە خىزمەتلىرىنى چوقۇم داۋام-لاشتۇرىدىغانلىقى توغرىسىدا تەسىرلىك ۋەدىلەر بەردى. دەل ئۇ ئاشۇنداق ھاياجانلىق نۇتۇقلىرىنىڭ نۆۋەتتىكى بىرىنى سۆزلەۋات-قان بىر ئەتىگەنلىكى ئورگان قورۇسىدا كۆكەرتىش خادىملىرى

ئۇنسىز، داغدۇغىسىزلا بىر ئاددىي ئىشنى بەجا كەلتۈرۈشتى. ئاللىقاچان بىكارلىنىپ، قايتىدىن تۇجۇپلەپ راسلاپ قويۇلغان ئىككى ئورەككە ئىككى تۈپ سېرىن تىكىلدى.

يېڭى بىر باھار كەلدى. ئورگان قورۇسىدىكى بارلىق دەل-دەرەخلەر قاتارىدا، ئالدىنقى يىلى كۈزدە كېلىپ قونغان ئىككى تۈپ ياش سېرىن ئەستايىدىل پەرۋىشتىن يايراپ، كۆك-لەپ-ياشناپ كەتتى. ئۇزۇن ئۆتمەي دەسلەپكى سۆسۈن رەڭ-لىك، غۇژمەك-غۇژمەك ساپاقلار خۇش پۇراق تارقىتىپ، ئۆز-لىرىگە كاتتا ئىناۋەت بەرگەن يېڭى رەھبەرنىڭ دىل بەھرىدەك ئېچىلىشتى ۋە ئورگان قورۇسىنى بىر رومانتىك تۇسكە بۆلەپ قويدى. بۇ تۇپراق، بۇ تۇس كىشىلەرگە نۆۋەتتىكى رەھبەرنىڭ يېقىملىق، سىپايە ئوبرازىنىمۇ، ئۇنىڭ رەھبەرلىكىدە بارلىققا كېلىۋاتقان يېڭىدىن-يېڭى ئىشلارنىڭ ھاياتىي كۈچىنىمۇ بىلىن-دۇرۇپ تۇرغاندەك تۇيغۇ ئاتا قىلاتتى، بۇ شەھەردىكى كىشىلەر بولسا ئادەتلىنىپ كەتكەن سەزگۈلىرىگە ئاساسەن پات-پات ”بۇ سېرىن گۈللەر بۇ يەردە قاچانغىچە تۇراركىن؟“ دېيىشىپ قويات-تى.

يېقىملىق چاقچاق

تۇرمۇشتا بىر-بىرىگە يېقىملىق چاقچاقلارنى قىلىشىپ، تەڭ كۈلۈشۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ئادەملەر ئاز ئەمەس، ئۆزۈمنى

ئالسام، ئاشۇنداق تەلەيلىك ئادەملەرنىڭ بىرىمەن. بۇنىڭدىن ئالتە يىل ئىلگىرى بىزنىڭ تارماق بانكا تىجارەت پونكىتىمىزغا ئاپتونوم رايونلۇق بانكا مەكتىپىنى پۈتتۈرگەن ئاق سېرىق، دومىلاق، ئۆزىگە يارىشا خېلىلا ھۆسنى بار بىر قىز ھېساباتچى بولۇپ ئورۇنلاشتى. چاقچاقچىلىقىم تۈپەيلى، نەئىمە ئىسىملىك بۇ قىز بىلەن بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا يېقىنلىشىپ، چىقىشىپ كەتتىم. نەئىمەمۇ غۇلجا قىزلىرىغا خاس ئوچۇق-يورۇق مىجە-زىنى ئۆزىدە ئوبدانلا يېتىلدۈرگەنلىكىدىن بولسا كېرەك، چاق-چاقلىرىمغا لايىقىدا، ئەلۋەتتە ئەدەبلىك جاۋاب قايتۇرۇپ تۇرات-تى. نەئىمە پونكىتىمىزغا كېلىپ تېز ئارىدىلا كىشى بايقىغىدەك دەرىجىدە سەمىرىپ، تولۇپ قالدى. بەلكىم ئوقۇغۇچىلىق دەۋ-رىدە دەرسلەرنىڭ كۆپلۈكى، كوللېكتىپ تاماق سۈپىتىنىڭ تۆ-ۋەنلىكى تۈپەيلى ئورۇقلاپ كەتكەن بولسا كېرەك، خىزمەتكە چىققاندىن كېيىن، مېنىڭ چاقچىقىم بويىچە ئېيتقاندا ئۇنىڭغا ”كادىرلىق ياراشتى“. بىراق پونكىتىمىزدىكى ئىككى بەسخور چوكاننىڭ سەمىمىي ھالدا ”نەئىمە، سەمىرىپ قالدىڭىز جۇ-مۇڭ!“ دېگەنلىرىنىڭ نەئىمەگە ياقماي قالغىنىنى بىر ئەمەس، بىر نەچچە قېتىم سېزىپ قالدىم. 20 ياشلاردىكى قىزلار ئۈچۈن زىلۋالىقنىڭ ئوۋچىغا ياخشى قورال لازىم بولغاندىنمۇ مۇھىم ئىكەنلىكىنى ھېلىقى چوكانلار ئۇنتۇپ قېلىشقان بولسا كېرەك، لېكىن مەن بۇنى نەئىمەنىڭ ئاشۇنداق تەبرىكلەرنى ئاڭلىغان ۋاقتىدىكى دومسىيىپ قالغان سۈزۈك چىرايىغا قاراپ ھېس قىلىپ بولدۇم. بىركۈنى ئىش ئارىلىقىدىكى قىسقا دەم ئېلىشتا مەن نەئىمەگە چاقچاق تەلەپپۇزىدا شۇنداق دېدىم:

—نەئىمە، يېقىندىن بېرى سەل ئورۇقلاپ قېلىۋاتامسىز قانداق؟ خىزمەت ئېغىر كەلمەيۋاتقاندۇ؟

—ۋىيەي، راستما يوسۇپكا؟—بۇ گەپنى ئاڭلاپ نەئىمەنىڭ چىرايىغا بەكمۇ چىرايلىق كۈلكە يوگۇردى. غۇبارسىز چىرايلىق كۆزلىرى مىننەتدارلىق ئالامەتلىرى تاشقىلىغان هالدا ماڭا تىكىلدى.

ئىش ۋاقتىدا مەن چاندۇرماستىن بايقاپ نەئىمەنىڭ بىرنەچچە قېتىم قول سومكىسىدىن كىچىك ئەينەكنى ئېلىپ قارىغانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. بۇ چاغدا ئۇنىڭ تولغان قىزغۇچ مەڭزىلىرىدە ئاجايىپ بەختلىك بىر تۇردە جىلمىيىش ئويناپ تۇراتتى.

شۇ چاقچىقىمدىن كېيىن نەئىمە ماڭا تېخىمۇ قىزغىن مۇئامىلە قىلىدىغان بولدى. مېنى كۆرگەن يەردە مىننەتدارلىق كۆلكىسى بىلەن ئەهۋال سورايدىغان، خىزمەتتە ئاڭقىرالمىغان يەرلىرىنى گەرچە بىر نەچچە ئۇستەل نېرىدا ئولتۇرغان بولسامۇ، يېنىدىكى چوكانلارنى ئارىلاپ، مېنىڭدىن سورايدىغان بولدى. مەن بولسام پات-پاتلا ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولمىغان، ئەمما نەئىمەنى خۇشال قىلىۋېتىدىغان هېلىقى چاقچىقىمنى تەكرارلاپ قوياتتىم. تەبىئىيكى، هەرقېتىم مەن ئۇ چاقچاقنى قىلغىنىمدا نەئىمە ئوخشاشلا هەتتا ئىلگىرىكىلەردىنمۇ زىيادىرەك يايراپ كۈلۈپ كېتەتتى. ماڭا بولغان يېقىنچىلىقى تېخىمۇ ئاشاتتى.

مېنىڭ بۇ چاقچاقلىرىم تاكى نەئىمە شۇ شەهەردىكى يورۇۋاتقان يىگىتى بىلەن توي قىلىپ، خىزمىتىنى ۋىلايەتلىك بانكىغا يۆتكەپ كەتكىچە داۋاملاشتى. شۇندىن بۇيان نەئىمەنى زادىلا كۆرمىدىم. ئالدىمدىكى چوتنىڭ تىنىمسىز شاراقلاشلىرى، ئۆ-

زۇمگە تەۋە بولمىغان نۇرغۇن-نۇرغۇن سىپىرلىق سومىلارنىڭ تەكرار يېزىلىشلىرى داۋامىدا ھېلىقى چاقچاقلىرىمنىمۇ ئۇنتۇپ كەتتىم.

شۇ چاغلاردا ئورۇقلاشنى بەخت دەپ ئىنتىلىدىغان قىز نەئىمە بىلەن بۇگۈن توساتتىنلا شەھەرنىڭ چوڭ ماگىزىنلىرىنىڭ بىرىدە ئۇچرىشىپ قالدىم. يەكشەنبىلىك سودىلىقلارغا كىرگەنلىكىم ئۇچۈن قوللىرىمدىكى بىرنەچچە سومكا ئىككى تەرەپكە ”قانات كېرىپ“ تۇراتتى. قاچا-قۇچا ساتىدىغان پوكەينىڭ يېنىغا قىمىلدىغان ئادەملەر توپىنى تەسلىكتە يېرىپ ئالدىراپ كېتىپ بارغىنىمدا كېلەڭسىز سومكىلىرىمنىڭ بىرسى ياندىكى پوكەي ئالدىدا ئېمىزەك خىللاۋاتقان زىلۋاغىنا بىر ئايالنى تۈرتۈۋەتتى. ئايال ئىتتىك كەينىگە قايرىلدى. شۇ ئەسنادا ئۇمۇ، مەنمۇ تەڭلا كۈلۈۋەتتۇق.

—ۋىيەي، يۇسۇپكامغۇ بۇ! ئەھۋالىڭىز ياخشىمۇ، سىزنىمۇ كۆرىدىكەن-ھە كىشى، پونكىتتىكىلەر ھەممىسى تىنچلىقمۇ؟—ماڭا بۇ قىزغىن پاراڭلارنى ئۈزۈلدۈرمەي قىلىۋاتقان كىشى دەل سىلەر پەرەز قىلىۋاتقاندەك نەئىمە ئىدى. ئۇ ئاجايىپ پۇزۇر ياسانغان، بىراق ئىلگىرىكىدىن خېلىلا (ھەمدە راستتىنلا) ئورۇقلاپ قالغانىدى.

—بارمۇ سىز ئۇكام بۇ دۇنيادا!؟—دەپ مەنمۇ خۇددى ئۇزۇن يىل كۆرۈشمىگەن يېقىن تۇغقىنىنى كۆرگەن كىشىدەك خۇشاللىنىپ، قىزغىن تىنچلىق سورىشىپ كەتتىم.

تۇيۇقسىز، بىر يىل ئىلگىرىلا نەئىمەگە دائىم قىلىدىغان چاقچىقىم يادىمغا چۈشۈپ قالدى. لېكىن ھازىر بۇ پاراڭنى

www.uyghurkitap.com

قىلسام ھەرگىز چاقچاق بولمايتتى. چۈنكى نەئىمە بۇ بىر يىل ۋاقىت ئىچىدە كۆرۈنەرلىك ئورۇقلىغان يەنى ”مۇرادىغا يەتكەن“ ئىدى ... مەن شۇلارنى خىيال ئەگلىكىمدىن ئۆتكۈزۈۋېتىپ، كۆڭلۈمدىكى پاراڭنى يەنىلا ئىلگىرىكىدەك چاقچاق تەلەپپۇزى بىلەن ئېيتتىم:

— ئۆكاموي، ئوبدانلا ئورۇقلىۋاپسىز؟

توساتتىن نەئىمەنىڭ چىرايىدا مەن ئىلگىرى ئاشۇ چاقچىقىمدىن كېيىن كۆرۈپ ئۆگەنگەن ۋە ھازىرمۇ ئىشەنچلىك كۈتكەن ئىپادىدىن كەسكىن پەرقلىنىدىغان ئالامەت لاپپىدا پەيدا بولدى، يەنى ئۇ ئاچچىقى بىلەن قاشلىرىنى ھىمىرىپ، كالپۇكلىرىنى ئۈچلاپ، ماڭا تىكىلدى:

—نېمە دېگىنىڭىز بۇ يۇسۇپكا؟ مەنمۇ خەقلەر دەك توق-توق يەپ ئۆزۈمنى كۈتۈپ يۈرىۋاتىمەن. كۆزىڭىزگە شۇنداق كۆرۈنۈپ كەتكەن ئوخشايدۇ...

ئۆمرۈمدە ئايال كىشىنىڭ ئالدىدا مۇنداق ئوڭايسىزلانغان ئەمەس ئىدىم. نەئىمە بىلەن قانداق ۋە قايسى ھالەتتە خوشلاشقىنىمنى ھازىرغىچە ئەسلىيەلمەيمەن. پەقەت بىر چاغدا ئۆزۈمنى بايا كېتىپ بارغان يېرىمدىن تامامەنلا باشقا جايدا—بۇ ئۇچ قەۋەتلىك زامانىۋى، يېڭى سودا سارىيىنىڭ تاشقىرىسىدا كۆردۈم.

1988-يىل ئۆكتەبىر

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىگانە ئادرېسى

كۆپ گەپنىڭ پايدىسى

يېڭىلا قاراماي ياتقۇزۇلغان، تومۇز ئىسسىقىدا ئېرىپ، مىدىرلاپ كەتكەن يول كۆنچىقىش تەرەپكە ئەگىلىپ، تاپ-تاقىر تاغ تىزمىسىنىڭ ئارقىسىغا غايىب بولۇپ كېتىدىغان جايدا، خام كېسەك ۋە قوپال رام-كېشەكلەر بىلەن قولىنىڭ ئۇچىدىلا ئۆرە قىلىنغان ئۆتەڭ ئۆي ئالدىدا توق كۆك رەڭلىك، دۈمبىسىدە چاڭ باسقان قىزىل چىرىغى بار ساقچى ماشىنىسى توختىتىلىپ قويۇلغانىدى. ئاپتاپتا قىزىپ كەتكەن ماشىنا ئىشىكى ئەينەكگە دۈمبىسىنى يېقىپ تۇرغان 30 ياشلاردىكى قاتناش ساقچىسى قولىدىكى ”توختاڭ!“ دېگەن خېتى بار ئۇزۇن ساپلىق تاختاينى بېشىدىن ئاشۇرۇپ كۆتۈرۈپ، يېپىشقان ماي يولىدا ۋىژىلداپ ئاۋازچىقىرىپ كېلىۋاتقان مىنىبۇسنى توختاتتى. ماشىنىدا ئىككىلا كىشى — شوپۇر بىلەن باشلىق سۈپەت بىر ئادەم ئولتۇراتتى.

— نېمە دەيدىكىنە، بېرىپ باققىنا، — باشلىق سۈپەت ئادەم ھەم ئېرەنسىز ھەرىكەت ھەم سەل جىلى بولغان تەلەپپۇزدا شوپۇرغا مۇراجىئەت قىلدى. ئاڭغىچە ئاسما مايكىلىق، بويىنىغا تەردىن ھۆل بولغان لۆڭگىنى ئارتىۋالغان شوپۇر باش ئۇستىدىكى قىستۇرغۇچتىن رەسمىيەت قەغەزلىرىنى ئېلىپ، ماشىنى-

ـدىن چۈشۈشكە تەرەددۇتلەنگەنىدى، باشلىق سۇپەت ئادەم ئۆز تەرىپىدىكى ئىشىكنى سەل قىيا ئاچقىنىچە ھەم شامالدىغاچ، ھەم ساقچى بىلەن شوپۇرنىڭ پارىڭىنى تىڭشاشقا تەييارلانغاچ كۆزلە-رىنى ساقچىنىڭ قولىدىكى ئۆزى ئىلگىرى كۆرمىگەن خۇددى تىكتاك توپ پالىقىغا ئوخشايدىغان نەرسىگە قىزىقىسىنىپ تىكتى.

مىنىبۇس بىلەن ساقچى ماشىنىسىنىڭ ئارىلىقى تەخمىنەن يىگىرمە قەدەمچە كېلەتتى. تىنجىق ئىسسىقتا ئىككىيلەننىڭ قىلىۋاتقان پارىڭى خۇددى گەپمۇ ئىسسىقتىن ئېرىپ كېتىۋات-قان، يا بولمىسا مۇنۇ ئېرىگەن تاڭگادەك مىلىچلاپ تۇرغان يەرگە سىڭىپ كەتكەندەك مىنىبۇس ئىچىدە ئولتۇرغان ئادەمگە تولىمۇ بوش ۋە ئۈزۈلۈپ-ئۈزۈلۈپ ئاڭلىناتتى. قاتناش ساقچىسى شو-پۇر ئۇزاتقان ھۆججەتلەرنى كۆرگەچ بىر تەرەپتىن ”نەدىن كېلى-ۋاتىسىلەر؟“، ”ماشىنىنىڭ تورمۇز، سىگنال، چىراغلىرى تو-گەل ئىشلەمدۇ؟“ دېگەندەك سوئاللارنى تۆپە-تۆپىلەپ سورىماقتا ئىدى. ئاخىر ئۇ شوپۇرنى ئەگەشتۈرۈپ مىنىبۇسنىڭ يېنىغا كەلدى. ئىسسىقتىنمۇ ياكى خىزمەت ئېھتىياجىدىنمۇ، تۇرۇل-گەن چىرايىنى، سۇرلۇك سالاپىتىنى نامايىش قىلغان ھالدا شوپۇرنى رولغا ئۆتۈپ، دېگىنىنى قىلىشقا بۇيرىدى. ماتورنى ھەرىكەتلەندۈرۈش، ئالدى-ئارقا چىراغلارنى ياندۇرۇپ-ئۆچۈ-رۈش، سىگنال بېرىش، ئەينەك سۈرتكۈچنى ھەرىكەتلەندۈرۈش دېگەندەك ئەقەللىي مەشغۇلاتلارنى بىر-بىردىن كۆزدىن كەچۈر-دى. ئاندىن شوپۇر ئولتۇرغان تەرەپتىن مىنىبۇس ئىچىگە بويۇن-داپ قاراپمۇ قويدى. باشلىق سۇپەت ئادەم بۇ يول پادىشاھىغا ئىللىققىنە بىر جىلمىيىۋېتىش تەرەددۇتى بىلەن ساقچىنىڭ كۆ-

www.uyghurkitap.com

زىگە چېكىتتەك قادالغانىدى، ئەمما ساقچى ئۇنىڭغا نەزەر كۆزىنى سېلىپمۇ قويمىدى.

قاتناش ساقچىسى شۇ ئىشلارنى تۈگەتكەندىن كېيىن، گەپ-سۆزمۇ قىلماي ئۆزى ئىلگىرى تۇرغان ئورۇنغا، ساقچى ماشىنىسىنىڭ يېنىغا يۈرۈپ كەتتى. شوپۇرمۇ تاپ باستۇرماي ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭدى. ساقچى كۆك ماشىنىنىڭ يېنىغا بېرىپ، يول تەرەپتىكى ئىشىكنى ئاچتى. بېشىنى ماشىنىنىڭ ئىچىگە تىقىپ، خېلىغىچە جىم بولۇپ كەتتى. قارىغاندا ماشىنا ئىچىدە ئۇنىڭ يەنە بىر ھەمراھى (ئېھتىمال باشلىقىدۇر) باردەك قىلاتتى. ئالاھازەل ئىككى مىنۇتلاردىن كېيىن قولىدا مىنىبۇسنىڭ "جان تومۇر"لىرىنى تۇتۇۋالغان ساقچى ماشىنا ئىشىكىنى ياپتى-دە، ئۆزىدىن جاۋاب كۈتۈپ تۇرغان شوپۇرغا يۈزلەندى.

—50 كوي جەرىمانە تۆلەيسەن، —دېدى ئۇ سۆزى بىلەن تەڭ بېشىنى گىلدىڭشىتىپ شوپۇرغا.

—نېمە سەۋەبتىن…تۆ…تۆلەيمەن؟ نېمىشقا؟ —شوپۇرنىڭ بوغۇلۇپ چىققان ۋە ئەندىككەن ئاۋازى مىنىبۇستىكى ئادەمگە ھەتتا ئاۋۇ ساقچىنىڭ ئاۋازىدىنمۇ چىڭراق كېلىپ يەتتى.

—نېمىشقا بولاتتى، ماشىناڭغا ئىدارە نامى يېزىلماپتۇ.

—يېزىلماپتۇ؟ كۆرمەي قاپسىز، xx ۋىلايىتى دېگەن ئىككى خىل يېزىقتىكى خەت يوغان يېزىقلىق تۇرمامدۇ ئەنە. يۈرۈڭە…

—كۆزۈم بار، كۆردۈم، —ساقچى تەئەددىي قىلغاندەك، شوپۇرغا تىكىلىپ قارىدى، —ئۇنىمۇ يازمىساڭ بولاتتىمۇ ئەمە-

سە؟ مېنىڭ دېگىنىم، ئۆزۈڭنىڭ ئىدارەڭنىڭ ئىسمى قې-
نى؟—شوپۇرنىڭ ئۈنى چىڭقىلىپ كەتتى.

—نەدە شۇنداق قائىدە بارئىكەن؟

—تېخى شۇنداق قائىدىنىمۇ بىلمەيدىكەنسەن-دە؟ ماشىنا
ھەيدىگىنىڭگە قانچە يىل بولدى؟

—ئالتە... ئالتە يىل.

—ھىم،—قاتناش ساقچىسى قاسقان شەپكىلىك، ئۆسكە-
لەڭ چاچ بېشىنى تازىمۇ كۆچەپ لىڭشىتتى،—ئالتە يىلغىچە
قائىدە بىلمەي يۈرگىنىڭ ئۈچۈن 70 كوي تۆلەيسەن!

—سىز نېمە دەۋاتىسىز ئاكا؟ ئالتە يىلدىن بېرى يولدا
يۈرىۋاتىمەن، مۇشۇنداق...ھېچكىم مېنى ئىدارەڭنىڭ ئىسمىنى
يازماپسەن دەپ توسۇۋالمىغان.

—ئەمىسە سەن قاتناش قائىدىسىنى بىلمەيدىغان ساقچىلارغا
ئۇچراپسەن.

—ئوھوي، ھېچكىم بىلمىگەن قائىدىنى سىزلا بىلىدىكەن-
سىزا؟ "ئىم، يەنە چالغىپ كېتىۋاتىدۇ، سىلىقراق گەپ قىلسا
بولامدۇ ماۋۇ ئالىجوقا." مىنىبۇس ئىچىدىكى ئادەم ئەندىشە-
دىن جايىدا ئولتۇرالماي قالدى. بىراق يەرگە چۈشۈپ ئاۋۇ
ئىككىسىنى كېلىشتۈرۈپ قويۇشنى بولسا خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ
قويمىدى.

باشلىق سۈپەت ئادەمنىڭ ئەندىشە قىلغىنىدەك ئىش بۇياقتا
يۈز بېرىۋاتاتتى.

—نېمە دېدىڭ؟ بىلىمەن، قانداق؟ 90 كوي تۆلەيسەن. يەنە
گېپىڭ بارمۇ؟

—تۆلىسەم تۆلىدىم، ھۆكۈمەتنىڭ پۇلىنى تۆلەيمەن شۇ، بىراق سىزنىڭ ماۋۇ قىلىقىڭىز يولسىزلىق جۇمۇڭ.

—يولسىزلىق؟ تېخى قاتناش ساقچىلىرىغا ھاقارەت قىلىماقچىمۇ سەن؟ 100 كوي پۇتۇن تۆلەيسەن، بىر تىيىنى كەم بولسا بولمايدۇ، يەنە گېپىڭ بارمۇ؟

—گېپىم يوق، —شوپۇر قاتناش ساقچىسىنىڭ بىر قولىدىكى ماشىنا رەسمىيەتلىرىنى يەنە بىر قولىنىڭ ئالىقىنىغا ئەتەي، رىتىملىق ئۇرۇپ، كۆز-كۆز قىلىپ تۇرغان ھەرىكىتىگە ئەلەملىك كۆزلىرىدە تىكىلگىنىچە شۇنداق دېدى، —گېپىم يوق، سىلەرگە گەپ ئىشلەمدۇ؟ مېنىڭ دېگىنىم، بىزنىڭ ۋىلايەتتە ھازىرغىچە مەيلى قاتناش چوڭ ئەترىتى بولسۇن، مەيلى باشقا ئىدارىلەر بولسۇن، بىزگە مۇنداق تەلەپنى قويمىغان. جەرىمانە تۆلەيدىغان ئىش بولسا ئاشۇ بىزگە گەپ قىلمىغانلار تۆلىمەمدۇ!

”مۇنۇ گېپىڭ سەل جىڭ باستى، لېكىن ئاۋازىڭنى...“ مىنىبۇستىكى ئادەم ئىسسىقىنىمۇ، ھەتتا نەدە ئولتۇرغىنىنىمۇ ئۇنتۇپ غودۇڭشىدى.

—ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم يوق، ۋىلايىتىڭ دېمىگەن بولسا، ئۇنىڭ سورىقىنى ئاپتونوم رايون پۇتتۇرۇۋالىدۇ.

گېپىنىڭ ئاخىرى چۈشە-چۈشمەي، قاتناش ساقچىسى قولىدىكى پالاقنى ئېگىز كۆتۈردى-دە، يەنە بىر ماشىنىنى جايىغا مىخلاپ قويدى. بۇ چاغدا ئۆتەڭ ئالدىدا توختاپ قالغان ھەر تۈرلۈك ماشىنىلار بەش-ئالتىگە يېتىپ قالغانىدى.

—خوش، قېنى، جەرىمانىنى تۆلەپ، يولۇڭغا ماڭمامسەن. ئاۋۇ يەردە بىر توقاي ئىش ساقلاپ تۇرىدۇ مېنى، —قاتناش

ساقچىسى خېلىدىن بېرى ئۆزىگە قاراپ باش لىڭشىتىپ تۇرغان 50 ياشلاردىكى، يۈزىدىكى ھەربىر قورۇقتىن كۈلكە تەپچىگەن شوپۇرنىڭ قولىدىكى ھۆججەتلىرىنى ئالدى، —تالاشقىنىڭ بىلەن بىكار، مېنىڭ گېپىمگە ئىشەنمىسەڭ قايتىپ بېرىپ، قاتناش قائىدىسىنى تازا ئوبدان ئوقۇپ باق.

—بۇ قېتىم بىزنى قويۇۋېتىڭ، قايتىپ بارغاندا ئىدارە ئىسمىنى يازدۇرساق يازدۇرۇۋالايلى.

—بولمايدۇ، ساڭا ئوخشاش ئۇستاتلاردىن تالاينى كۆرگەن بىز بۇ يولدا.

—سىز…سىز تازىمۇ…

—نېمە تازىمۇ، قانداقكەنمەن؟ —ئەمدى قاتناش ساقچىسىمۇ شوپۇردەكلا ھۆپپىدە قىزاردى، —پوزىتسىيەڭ ياخشى بولمىغانلىقى ئۈچۈن 120 كوي تۆلەيسەن.

مىنىبۇسنىڭ ئىشىكى چوڭ ئېچىلىپ، بىر جۈپ پۇت يەرگە ئىرغىپ چۈشتى.

—سىز…سېنىڭ نەرىڭ قاتناش ساقچىسى؟

—130 كوي!

—خەجلەيدىغان پۇلۇڭ تۈگىسە يول توسۇپ پۇل يىغىشاتتىڭمۇ؟

—140 كوي!

—يولسىز!

—نېمە؟ ئادەم تىللاۋاتامسەن تېخى؟ 150 كوي! بىر تىيىن كەم بولسا بولمايدۇ. قېنى، تۆلىمەي بۇ يەردىن كېتەلىگىنىڭنى بىر كۆرەي.

www.uyghurkitap.com

قاتناش ساقچىسى راستىنلا ھەممە گېپىنى تۈگەتكەندەك، مىنىبۇسنىڭ ھۆججەتلىرىنى يانچۇقىغا دەرغەزەپتە سالدى ۋە يېنىدىكى كۆلكە چىراي شوپۇرغا قارىماي، نېرىدىكى يوك ماشىنىسى تەرەپكە قاراپ ماڭدى.

— ھەي، شياۋۋاڭ! — كېيىنكى پاراڭلارنى مىنىبۇسنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ ئاڭلىغان باشلىق سۇپەت ئادەم قاتناش ساقچىسىنىڭ كەينىدىن ماڭغان شوپۇر يىگىتنى كەسكىن ئاھاڭ بىلەن چاقىردى، — بۇ ياققا قارا، بولدى ئۇكا، كۆپ گەپنىڭ پايدىسى يوق، دېگىنىنى تۆلەپ، يولغا ماڭايلى.

شوپۇر يىگىت ئورنىدا چىپپىدە توختىدى-دە، تېخى غەزىپى ئۆچمىگەن كۆزلىرىنى باشلىق سۇپەت ئادەمگە تىكتى.

— تالون ئېلىۋال-ھە!

ئۆتەڭ ئالدىدا توختاپ، يېرىم سائەتتىن كېيىن مىنىبۇس كۆنىنىڭ بارغانچە قاتتىق قىزدۇرۇشى بىلەن تېخىمۇ مىچىلداپ كەتكەن پارقىراق قارامايلىق يولدا غايەت زور يىلاندەك ۋىشىلدىغىنىچە ئاۋاز چىقىرىپ يولغا راۋان بولدى. شوپۇرنىڭ باش ئۈستىدىكى قىستۇرغۇچقا 150 كوي جەرىمانە پۇلىنى تۆلىگەنلىكىنىڭ ئىسپاتى ئۈچۈن كېسىلگەن تالوندىن باشقا يەنە ئاللىقانداق بىر نەچچە پارچە جەدۋەلدەك نېمىلەر ھەممىدە باشلىق سۇپەت ئادەم غەزەپتىن تاشتەك قېتىۋالغان قاتناش ساقچىسىنى يۇمشىتىش ئۈچۈن جەرىمانىغا ئۇستەكلەپ يېلىنىپ-يالۋۇرۇپ يۈرۈپ ئاران تەستە ياندۇرۇۋالغان مىنىبۇسنىڭ ھۆججەتلىرى قىستۇرۇقلۇق تۇراتتى.

دوكلات

سۆسۈن رەڭلىك كۆزەينىكىنىڭ ئاستىدىنمۇ كۆزلىرىدىكى قەتئىيلىك ۋە ھاياجاننىڭ نۇرلىرى ئەكس ئېتىپ تۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق، سۇرلۇك رەھبەرنىڭ ئاۋازى ھەربىر يىغىن قاتناشقۇچىسىنىڭ يۈرىكىگە ئىز ئويۇپ جاراڭلايتتى:

—يولداشلار، يەرلىك ئورنىمىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدىكى قىيىنچىلىق ۋە جاپالىق شارائىتى بىزنى خەلق ئالدىدا ئەڭ زور دەرىجىدە جاۋابكار بولۇش، ئىسراپخورلۇق، ھەشەمەتچىلىك، شەكىلۋازلىقتىن قەتئىي ساقلىنىپ، ئىسلاھاتچىلارغا خاس سەگەكلىك بىلەن، ئەقىل-پاراسىتىمىزنى جۇغلاپ خىزمەت قىلىشقا، مەڭگۈ خەلقنىڭ ئاددىي چاكىرى، قەلبىدىشى بولۇپ، خەلق بىلەن، كەڭ ئاساسىي قاتلام كادىرلىرى بىلەن جاپادا بىللە بولۇش، ئىگىلىك يارىتىش داۋامىدا خوجايىنلىق رولىنى جارى قىلدۇرۇشقا ئۈندەيدۇ. بۇ يىل بىزنىڭ ئەڭ جاپالىق شارائىتتا، قىيىنچىلىقلارنى ئەڭ زور تىرىشچانلىق بىلەن يېڭىدىغان، خىزمەتتە، تۇرمۇشتا ئىقتىسادچىللىق ئەنئەنىسىنى ھەرقانداق يىللاردىكىدىنمۇ ئارتۇق جارى قىلدۇرۇپ، بىر تونىنا سۇ، بىر جىڭ ئاشلىق، بىركىلوۋات توك، بىر تىيىن پۇلنىمۇ جەزمەن ئىقتىساد قىلىدىغان يىلىمىز، يولداشلار!…

گۆلدۈراس ئالقىش چاۋاكلىرى تاكى رەھبەر سۆسۈن كۆزەينىكىنى سول قولىغا ئېلىپ، ئوڭ قولىدىكى رەتلىك قاتلانغان پاكىز قول ياغلىقىدا بەتەپسىل سۈرتۈپ، ئاندىن ئۇيان-بۇ يېنىنى ئۆرۈپ قاراشتۇرۇپ، ياشاڭغىرىغان كۆزلىرىگە قايتا تاقىۋالغۇچىلىك داۋاملاشتى. ھەممە قەلبلەر يېڭى بىر يىلنى ئەڭ زور پىداكارلىق بىلەن غورىگىل ۋە شىجائەتلىك ئۆتكۈزۈشكە بولغان قەتئىي ئىرادىنىڭ تۇغيانىدا بىر مەھەلگىچە داۋالغۇپ تۇردى.

يىغىن ئۆز كۈنتەرتىپى بويىچە يېڭى بىر سۆزلىگۈچىنى سەھنىگە چاقىردى. بۇ كۈنلەردە تولىمۇ ئالدىراش بولۇپ كەتكەن ئىناۋەتلىك رەھبەر كۆپچىلىك بىلەن مېھرىبان ئاتىلارچە خوشلاشتى-دە، كاتىپىنىڭ ھەمراھلىقىدا سىرتقا چىقىپ، تېخى بىر ھەپتىنىڭ ئالدىدا ئەسلىدىكى 320 مىڭ يۈەنلىك مەخسۇس ماشىنىسىنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇرۇپ ئەكەلدۈرگەن 480 مىڭ يۈەنلىك ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ، يەنە بىر يىغىن سورۇنىغا تېزلىكتە يۈرۈپ كەتتى. ئۇ يەردە ئۇنى ”چىرىكلىككە قارشى تۇرۇشنىڭ دەسلەپكى جەڭ نەتىجىسى“نى نامايان قىلىدىغان مۇھىم يىغىننىڭ قاتناشقۇچىلىرى تەقەززالىق بىلەن كۈتۈپ تۇراتتى.

رەپتىس

ئاسانلىقچە ئادەم ماختىمايدىغان بىر ئاغىنەم يېڭى خىزمەت ئورنىغا ئالمىشىپ بىرەر ئايدىن كېيىن سورۇندا ئولتۇرۇپ، باشلىقىنى ماختاپ كەتتى.

— پاھ بىزنىڭ ئاقساقالدىكى ئىقتىدار، ئۇنىڭدىكى خىزمەت ئۇسۇلى، سالاپەت، چۇسلۇق، قويىۋەر ئادىشىم، بۇنداق قالتىس ئادەمنى ئۆمرۈم بىنا بولۇپ كۆرمەپتىكەنمەن.

ھەيران بولغىنىمنى يوشۇرماستىن خېلىغىچە ئاغىنەمنىڭ تۆت چاسا ئېڭىكىنىڭ ئۈستىدىكى كەمشۈك ئاغزىغا تىكىلىپ ئولتۇرۇپ كەتتىم. بۇ ئۆزى شۇمۇي؟

ئاخىر گەپكە ئېغىز ئاچتىم:

— ساڭا يارىغان بولسا، راست خېلى قابىل ئادەم چېغى ئۇ.

ماختىشى كەم! ئاغىنەم يەنە سۆپەت دەردىنى ئېغىتتى، — كۆرسەڭ راستكەن دەيسەن، ئەز بىرايى، كۆرۈپمۇ قالسەن تېخى!

كۆرۈپمۇ قالدىم. ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي ۋىلايەت بويىچە بىر چوڭ يىغىن ئېچىلىپ، ئاغىنەم ئىككىمىز بىر يەردە، چەتتىرەك ئولتۇرىۋالدۇق. بىرچاغدا يىغىن باشقۇرغۇچى دەل ئاغىنەمنىڭ باشلىقىنى سۆزگە تەكلىپ قىلىپ قالدى.

— مانا، مانا، دىققەت قىل، — ئاغىنەم ھاياجانلانغىنىدىن ئۆزىنى تۇتالماي پۇتۇمغا دەسسىۋالدى، — ھازىر كۆرسەن، كا-رامىتىنى كۆرسىتىدۇ ئاقساقال!

ئاڭغىچە بېشىغا تايلاندنىڭ توز پېيى قىستۇرۇلغان غەلۋىر شىلەپىسىنى كىيگەن سالاپەتلىك بىر ئادەم كۆزەينىكىنى كېتە-ۋېتىپ تاقىغاچ رەئىس سەھنىسىگە كۆتۈرۈلدى-دە، تۆۋەنگە تەك-شى نەزەر تاشلاپ، ھاياجانلانغان سۆزىنى باشلىدى. ئۇزاق سۆز-لىدى، كۆچەپ سۆزلىدى، سەل چىرقىراق ئاۋازىنى بارغانسېرى ئەۋجىگە يەتكۈزۈپ سۆزلىدى.

— مانا، مانا، قارا، — ئاغىنەم يېنىمدا ئورنىدا ئولتۇرالماي تېپچەكلەيتتى، — ماۋۇ تالانتنى كۆرۈۋال. سۆزلىرىنىڭ تەم-لىكلىكىنى قارا مەنىسى تېرەن-ھە؟ كەسكىنلىكىچۇ تېخى. قول ئىشارىتىنى كۆردۈڭمۇ؟ چەيدوچىلاپ كېسىدۇ-ھە! پاھ-ھاي! نۇتقىغا زوقلىنىۋاتامسىنا، ھوي···، قان بېسىمى يۇقىرى ئى-دى، ئورنىدىن ئىرغىشلىرى بەك جىق بوپكەتمىسىدى···

ئالاھازەل بىر سائەتلەردىن كېيىن ئاغىنەمنىڭ باشلىقى مۇنچىدىن يېڭى چىققاندەك بولۇپ مۇنبەردىن چۈشتى. مەن تېخىچىلا جايىدا تېپچەكلەۋاتقان ئاغىنەمگە قارىدىم.

— قېنى باشلىقىڭنىڭ ئىقتىدارى، مەن كۆرەلمىدىمغۇ؟

— نېمە دەيدۇ بۇ!؟ — ئاغىنەم لاپپىدە كۆزلىرىمگە قارىدى. ئۇ مېنى چاقچاقچى دەپ بىلەتتى. بىراق بۇ دورەم چىرايىمدىن چاقچاق ئىزناسىنى كۆرەلمىدى، تاپالمىدى. ئۇ يەنە تەكرارلى-دى:

— نېمە دەيدۇ، باياتىن سەپسالمىدىڭما؟ ئاۋازىنىڭ سالمى-

قى، قول ھەرىكىتى، بېشىنى بۆرۈنقى شەھەر باشلىقىدەك سەل قىشايتىشى ...يەنە بىردەم كۆلۈپ، بىر دەمدە غاچچىدىلا ھومىيىشلىرى ...ھە؟

تۇرۇپلا تېرىكىپ قالدىم.

— ماڭا قارا ئاداش، مايمۇن ئويۇنىڭنى مېنىڭ ئالدىمدا قويمىغىنا. يا مېنى تەخسكەشلىكتىن دىپلوم ئاپتۇدەك دەپ ئاڭلاپ قالدىڭمۇ؟

—بىر سېنى، بىر تۇلكىنى ئالدىغىلى بولمايدۇ-دە! — ئاغىنەم تىلىنى چاكىلدىتىپ، بېشىنى ئىغاتتى،—باشقىچە ئويلاپ قالما، ئالتە ئىدارىغا ئالماشقاندىن كېيىن مۇشۇنداق ئادەم ماختاشنى ئۆگىنىۋالدىم.

— ئەمىسە نېمىشقا باشلىقىڭنى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ماختىماي، ماڭا ماختاپ بېرىسەن؟ يەنە كېلىپ ماختاشلىرىڭ چاك باسسىچۇ...

— ھەببەللى، — ئاغىنەم قۇلىقىمنىڭ تۇۋىدە چىڭقىلدى، — قاملاشتۇرۇپ ئادەم ماختاشمۇ بىر ھۆنەركەن دېمەمسەن، باشلىقنىڭ ئالدىدا ماختىغاندا چېنىپ قالمىسۇن دەپ، مانا رەپىتىس قىلىۋاتامدىمەن. ئەمدى بىكاردىن رەنجىمەي، ياردەم پىكرىڭ بولسا بەرگىن!

5.9.1994

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىندى ئادرېسى

بىكارلانغان ئۆي

ئىدارىدىكى ئۈچ باشلىقنىڭ كۆزلىرى بىرلا ۋاقىتتا ئەمدىلا بىكار بولغان بىر يۇرۇش ئۆيگە تىكىلىپ قالدى.

ئا باشلىقنىڭ شىركەت مالىيە بۆلۈمىدە ئىشلەيدىغان قېرى بويتاق تۇغقىنى يېڭىلا ”بېشىنى باش، پاقالچىقىنى تاش“ قىلغان بولۇپ، ئۆي خىجالىتىدە رەھبەر تۇغقىنىنى ئىزچىل ئىزدەپ تۇرۇۋاتاتتى. ئە باشلىقنىڭ كېچە-كۈندۈز دېگۈدەك يېنىدىن ئاجرالمايدىغان شوپۇرى چوڭراق ئۆيگە كۆچۈش غەلۋىسىنى خېلىدىن بېرى قىلىپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئولتۇرۇۋاتقان سوقما تام ئۆيمۇ پوچىنىڭ بېشىدىكى شىلەپىدەك بىر يانغا قىڭغىيىپ قالغىلى نەۋاق بولغانىدى. ب باشلىقنىڭمۇ ئۆزىگە يارىشا يوللۇق تەرىپى بار، يەنى ئۇمۇ شىركەتتىكى قىيىنچىلىقى ئالاھىدە كۆرۈنەرلىك بىر خادىمغا مۇۋاپىق پەيتتە كۆڭۈل بۆلۈشكە ۋەدە قىلىپ قويغانىدى. ئۇنىڭدىن باشقىمۇ شىركەتتە مەزكۇر ئۆيگە چىشىنى بىلەپ تۇرغانلار خېلى بار ئىدى.

ئۆي بىكارلانماي تۇرۇپلا ھاجەتمەنلەر تۇشمۇتۇشتىن يۇقىرى-تۆۋەن ھەرىكەتلىنىشكە، ئىشەنگەن ”تاغ“لىرىنىڭ سوڭىدىن چىقماي يۈرۈشكە باشلىدى. شۇۋىر-شۇۋىر پاراڭلار، مۆلدۈرلەپ تۇرغان كۆزلەرنىڭ ھەممىسى ھېلىقى كونا-يېڭىلىقىمۇ، چوڭ-كىچىكلىكىمۇ ئوتتۇراھال ئۆيگە مەركەزلىشىپ قال-

دى.

بۇ كۈنلەردە ئۈچ باشلىقنىڭ كاللىسىغا خىزمەت غېمىدىن
باشقا بىكارلانغان ئۆينى كىمگە بېرىش، يەنى بۇ باش ئاغرىقىنى
قانداق پەسەيتىش غېمى ئۇستىلەپ قاچىلاندى. ئۆيغۇ ئاددىيلا
بىر ئۆي، مۇھىمى بۇ ئۆينىڭ كىمگە بېرىلىشى ئاخىرقى ھېسابتا
شىركەتنىڭ قايسى باشلىقنىڭ گېپى ئۆتىدىغانلىقىنى بەلگىلەيدى-
غان سىناق تېشى بولىدىغاندەك كەيپىيات شەكىللىنىپ قالغان-
دى.

ئۆي غوۋغاسى كۈنسېرى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلدى. ئۈچ باش-
لىقنىڭ ئىشخانىلىرىمۇ دەۋاگەرلەر بىلەن تولۇپ تۇرۇۋەردى.
بۇ ئارىدا ئا باشلىق ھوقۇقىغا تايىنىپ ئىشخانا مۇدىرىدىن بىكار
بولغان ئۆينىڭ ئاچقۇچىنى ئالدى-دە، ئاستىرتتىن مالىيە بۆلۈ-
مىدىكى تۇغقىنىغا سۇڭگۇتىۋەتتى. ئۇنىڭدىن سەل ئاۋۋالراق ئە
باشلىق ئۆينىڭ ئىگىدارلىق كىنىشكىسىنى ئۆي كۆچكەن خادىم-
دىن ئېلىۋېلىپ، شوپۇر ئۇستامنى خۇشال قىلىۋەتكەنىدى. ب
باشلىقمۇ قاراپ تۇرمىدى، دەل شۇ ئىشلار يۈز بېرىۋاتقان پەيت-
لەردە ئۇ ”كۈتۈلمىگەن ئىشلار“نىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن
زاپخوزغا بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، بىكارلانغان ئۆيگە دەرھال بىخەتەر-
لىك ئىشىكى ئورناتقۇزدى-دە، ئۇنىڭ ئاچقۇچىنى ئۆزى ۋەدە
قىلغان ”قېيىنچىلىقى بار خادىم“نىڭ قولىغا پوككىدە تۇتقۇزۇپ
قويدى.

شۇ كۈندىن ئېتىبارەن خىزمەت شىركەت بىناسىدا جىمىد-
قىپ، ئائىلىلىكلەر بىناسىغا كۆچتى، ئۆي ئالغۇچى ئۈچەيلەن
بىكارلانغان ئۆينىڭ بوسۇغىسىدا بىرلا ۋاقىتتا پەيدا بولدى.

ئۇلارنىڭ بىرىدە ياغاچ ئىشكىنىڭ ئاچقۇچى بار، بىرىدە تۆمۈر ئىشىكنىڭ ئاچقۇچى بار، يەنە بىرىدە بولسا…سول قولىدا كىنىشكا، ئوڭ قولىدا سالماقلىق پالتا بار. ئۇنىڭ پالتىنى زادى ئىككى ئىشكنىڭ قۇلۇپىنى ئېچىشقا ئىشلىتىدىغىنىنى ياكى باشقا بىرەر ئىشقا پەملەۋاتقىنىنى ھېچكىم بىلمەيتتى.

ھېلىقى ئۇچەيلەننى ھېلىمۇ ئاشۇ بىكارلانغان ئۆينىڭ ئىشكى تۇۋىدە بىر-بىرىگە دېۋەيلىشىپ تۇرىدۇ دەپ ئاڭلىدىم. ئىدارىنىڭ ئۇچ باشلىقى بولسا يەنىلا ھېچنېمە بولمىغاندەك بىر-بىرىگە كۈلۈمسىرەپ سالام قىلىشىپ، ئىشلارنى ئىلگىرىكىدەكلا تەڭ باشقۇرۇپ يۇرۇشكىدەكمىش.

تۆت بېلەت

قۇمرى ئۆيگە كىردى-دە، چەيزىرەڭ سومكىسىنى ئۇستەل ئۇستىگە پاققىدە ئېتىپ، ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلىۋەتتى. ئاغزى ئوچۇق، سىلىق سومكا ئۇستەلدىن سىيرىلىپ يەرگە چۈشكەندە، ئىچىدىن يېشىل بېلەتلەر ئۇچۇپ چىقتى. قۇمرىنىڭ كۆزى بۇ بېلەتلەرگە چۈشۈشى بىلەن ئەسەبىيلىكى تېخىمۇ كۈچەيدى، كۆڭلى تېخىمۇ غەشلىككە تولدى. ”ئۇھ، خۇدايىمەي،— دېدى ئۇ،— بىر ئەمەس تۇت بېلەت، تۆت تەكلىپ، تۆت يىگىت…“

قۇمرى كەچلىك تاماقنىمۇ يېمىدى، كۆيۈمچان ئانىسىنىڭ سوئاللىرىغىمۇ جاۋاب بەرمىدى.

قۇمرىنىڭ مۇھەببەت كوچىسىدىكى بەخىۋاش قەدەملىرى ئۇ-نى بۇ ھالغا ئېلىپ كەلدى. ئۇ بىر يىگىت بىلەن بىرەر-ئىككى ئايمۇ يۇرمەستىنلا ئىككىنچى ”جۇپ“نى تاللاشقا كىرىشەتتى. لېكىن ئاۋالقىلىرىدىنمۇ قول ئۈزمەيتتى. شۇنداق قىلىپ، قۇمە-رىنىڭ ۋەدىلەشكەن يىگىتى ئالتە-يەتتىگە يېتىپ قالدى. بۈگۈن شەنبە ئىدى. بۇ يىگىتلەرنىڭ تۆتى بىراقلا ئۇنى شۇ كۈنلەردە چاپ-چاپ بازارلىق بولۇپ قويۇلۇۋاتقان «ئارشىن مال ئالان» كومېدىيىسىگە تەكلىپ قىلدى. مانا كېلىشمەسلىك، بېلەت تۆت، قۇمرى بولسا بىرلا.

—ياق، ھېچقايسىسىنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەيمەن، بىرەر دوستۇمنىڭكىگە بارىمەن،—دەپ ئويلىدى قۇمرى.

ئويۇن باشلىنىشقا يېرىم سائەتلا قالغاندا قۇمرى ئالدىراپ ھويلىدىن چىققتى-دە، دوستى گۈلنىجاتنىڭكىگە ماڭدى. تارغىنا كوچىدىن چوڭ يولغا چىقىپ ئەمدىلا ئون-ئون بەش قەدەمچە ماڭغان قۇمرىنىڭ كۆزى تۇيۇقسىزلا ئۆزىگە قاراپ كېلىۋاتقان بىر يېشىل بېلەتنىڭ ئىگىسى ئابلەتكە چۈشتى.

—ۋاھ خۇدايىمەي، قانداق قىلارمەن،—دەپ پىچىرلىدى قىز،—ئۇلارمۇ كېلىپ قالمىسىدى…

يىگىت ئارقىغا ياندى. ئىككىسى خېلىغىچە گەپ-سۆزسىز مېڭىشتى، قۇمرى ئابلەتكە قانداق باھانە كۆرسىتىشنى ئويلاپ، ئاۋات تۆت كوچا ئېغىزىغا چىقىپ قالغانلىقلىرىنىمۇ تۇيمىدى.

دەل شۇ چاغدا ۋېلسىپىت قوڭغۇرىقى ئەنسىز جىرىڭلاپ كەتتى. قۇمرى توشقاندەك دىڭگىدە چۆچۈپ، ئىتتىك ئارقىغا ئۆرۈلۈپ قارىدى. ئارقىسىدا ۋېلسىپىتنى ئاستا ھەيدەپ مىنگە-

ىنچە قىزنىڭ يوچۇن بىر بالا بىلەن كېتىۋاتقىنىغا ئەجەپلىنىپ، ئىككىنچى بېلەتنىڭ ئىگىسى ئوبۇل كېلىۋاتاتتى. قۇمرى ئاقىرىپ كەتتى، پۇتلىرى تىترىدى، شۇ تۇرقىدا ”نېمە كۆرسەم كۆرەي!“دېگەندەك ئىككىلا يىگىتنى تاشلاپ، تۆت كوچىنىڭ ياندىكى يولىنىڭ بىرىگە قايرىلدى. لېكىن ئىتتىكلىگەن قەدىمى بىردىنلا ئىخلاندى. ئۇ كوچىدىن ئۈچىنچى بېلەتنىڭ ئىگىسى ئادىل ھېجىيىپ كەلمەكتە ئىدى.

—ۋاي خۇدايىمەي، ھازىر ئەمەتمۇ پەيدا بولىدۇ!—دېدى قۇمرى، شۇ ئەسنادا قۇلىقى تۇۋىدە:

—قۇمرى، نېمانچە ساقلىتىسىز،—دېگەن تونۇش ئاۋاز جاراڭلىدى. قۇمرى ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراشقىمۇ جۈرئەت قىلالمىدى. ئاۋاز، شەكسىزكى، تۆتىنچى بېلەتنىڭ ئىگىسىنىڭ ئاۋازى ئىدى.

ئاۋات تۆت كوچا ئېغىزىدىكى بۇ قىزىق كومېدىيىنى «ئارشىن مال ئالان» كومېدىيىسىنى كۆرگەندىنمۇ جىق كىشىلەر تاماشا قىلدى.

چاۋاك چېلىڭلار

ھەممە ئىش ئادەتتىكىدەك بولدى. ئىشخانا مۇدىرى مىلىڭ قېتىمچە قىلغىنىغا ئوخشاش يىغىن زالىغا ھودۇقۇپ كىرىپ كەلدى-دە، قوش قاناتلىق ئىشىكنى داغدام ئېچىۋېتىپ، يىغىن

ئەلىگە قاراپ توۋلىدى:

— جۈيجاڭ كەلدى، چاۋاك چالايلى!

گۈلدۈراس چاۋاك چېلىندى. ئاڭغىچە يېشىدىن سالاپىتى چوڭراق چارباش جۈيجاڭ بىرەر يېرىنىمۇ قىمىرلاتماي رېلىسنىڭ ئۈستىدە ماڭغان ۋاگوندەك غىرىلداپ كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئاستىنقى قاپاقلىرى سەل خالتىلاشقانىدى، ئۇ ئىشخانا مۇدىرىغا كەپسىز، ئەمما ئامراق بالىسىغا قارىغان ئاتىنىڭ نەزىرىدەك بىر نەزەردە لاپ قىلىپ قارىۋالدى. ئىككى مىنۇتتىن كېيىن ھەممە نەرسە بېسىقتى. زال سۈكۈناتقا چۆمدى، باشلىق پوپكىسىدىن تازىمۇ قېلىن تېزىسنى ئېلىپ، گېلىنى قىردى. شۇ ئەسنادا ئىشخانا مۇدىرىنىڭ ھاياجانلىق ئىنچىكە ئاۋازى يەنە ياڭرىدى.

— ھازىر جۈيجاڭ مۇھىم يوليورۇق بېرىدۇ. چاۋاك چالايلى!

يەنە قىزغىن چاۋاكلار چېلىندى. جۈيجاڭ ئىككى قوللاپ تۇتىۋالغان تېزىسقا كۆككۆمتۇل ئىككى كۆزىنى مىختەك قاداپ دوكلات ئوقۇشقا باشلىدى.

— ئىدارىمىزدىكى بارلىق ئىشچى-خىزمەتچى يولداشلار...— دوكلات ئىككى سائەتتىن كېيىن، يەنى تېزىسنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسىم ۋارىقى كەينىگە ئۆرۈلۈپ بولغاندا، توساتتىن ئاياغلاشتى. سەۋەبى، قاتتىق كۈچىنىشتىنمۇ، ئۇزاققا سوزۇلغان ھاياجاندىنمۇ ياكى بولمىسا دوكلاتتا ئوتتۇرىغا قويۇلغان، ئىدارىنىڭ يۈكسىلىشىگە پۈتلىكاشاڭ بولىۋاتقان مەسىلىلەرنىڭ يەنە تىلغا ئېلىنىشى بىلەن قوزغالغان ئاچچىقتىنمۇ... ئەيتاۋۇر باش-

www.uyghurkitap.com

لىقنىڭ كونا كېسىلى قوزغىلىپ، بولالماستىن كەينىگە تىرىڭ-
ڭىدە ئۇچۇپ كەتتى. زال ئۆپۈر-تۆپۈرگە تولدى. ھەممىدىن
بەكرەك سەرسانچىلىقتا چۆمگەن ئىشخانا مۇدىرى بولسا يىلان
كۆرگەن ئادەمدەك ھەريانغا سەكرەپ، بىر قولىدا سول كۆكرى-
كىنى مىجىقلىۋالغان جۇيجاڭنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنات-
تى. بىر قانچە تەمبەل يىگىت جۇيجاڭنى ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ تالاغا
ئېلىپ ماڭدى.

زالدا بولسا ئىنتايىن تەبىئىيلىك بىلەن بىر تىترەڭگۈ ئاۋاز
ياڭرىدى:

—جۇيجاڭ ماڭدى، چاۋاك چالايلى!...

شېغىل بايرىمى

بارغانچە قىزىپ كېتىۋاتقان يەرلىك بايراملارنىڭ چۇقان-
سۈرىنى تاشدۆۋىلىكلەرنىمۇ ئۇيقۇدىن ئويغاتتى.

ئەتراپقا بىر نەزەر سېلىڭ: ئوڭ يان قوشنا يېزىلىقلار
يېقىندىلا ”تەرخەمەك بايرىمى“ ئۆتكۈزدى. ئاڭلىساق سول يان
قوشنىلارمۇ ”بېلىق بايرىمى“غا تەييارلىق كۆرۈۋېتىپتىمىش.

يېزىلىق ھۆكۈمەت يىغىن زالىنىڭ لايلەمپە تورۇسىغا ھال-
قا-ھالقا ئىسلار كۆتۈرۈلدى. مەجلىسخانا كۆكۈچ تاماكا ئىسى-
دىن دېڭىزغىلا ئوخشاپ قالدى. ئېغىزلاردا تاماكا، مېڭىلەردە
تەپەككۇر چاقمىقى چاقنايتتى.

ئامال تېپىلدى. ”تاشدۆۋە“ دېگەن ئىسمىنىڭ ئۆزىنىلا بىر ئوپېراتسىيە قىلىپ كۆرۈڭ: يېزىمىزنىڭ تەكتى تاش، ئۈچ تەرىپىنى ئوراپ تۇرغان ئېگىزلىكلەرمۇ تاش، پەقەت ئاسمانلا تاش ئەمەس. ياقەي، ئاخشاملىرى ”تاشدۆۋە“نىڭ ئاسمىنىدا جا-راقلاپ تۇرغان سان-ساناقسىز ياقۇت تاشلارچۇ؟

ئەتىسى تۆت ئەترابقا يېڭى خەۋەر قۇشتەك پۇرۇلداپ ئۇچ-تى: تاشدۆۋىلىكلەر ”شېغىل بايرىمى“ ئۆتكۈزىدىكەن، يەرلىك ئالاھىدىلىكتىن پايدىلىنىپ، قەد كۆتۈرۈش جېڭى قىلىدىكەن!

ئامالغۇ تېپىلدى. بىراق ئۇنىڭ تەدبىرى قانداق بولماقچى؟ ئۇمۇ ئىنتايىن ئاددىي: ”پۇلنى پۇل تاپىدۇ“ دېگەن گەپ بار، قولنى كەسمىگىچە قان چىقمايدۇ. ئاۋۋال پۇل خەجلەش كې-رەك، ئاندىن پۇل تېپىش كېرەك. باشقىلارمۇ شۇنداق قىلىۋات-مامدۇ.

قەرز پۇلمۇ ھەل بولدى. تاشدۆۋىنىڭ كاتتىلىرى پاتىپاراق بولۇشتى. يېزىلىق ھۆكۈمەت ئىشخانا بىناسىنىڭ يېرىمى ۋاقىت-لىق مېھمانخانىغا ئۆزگەرتىلدى. كادىرلار ئاشخانىسى يېڭى سە-ۋىيىگە كىرگۈزۈلدى. پوجاڭزىلارمۇ يەشكى بىلەن تەييارلاپ قويۇلدى. ھەممىلا جاي قىزىللىققا پۈركەندى…مەھسۇلاتقا كەل-سەك، ئۇنىڭ چارىسى ئوڭاي. ئاۋۋال خېرىدار كەلسۇن، كۆر-سۇن، خەت-توختام قىلىشسۇن. ئالمەن دېسىلا، ئون يىل قازسىمۇ تۈگىمەيدىغان خام ئەشيا، گۆھەر تاپىنىمىزنىڭ تېگىدە يېتىپتۇ. ھازىر پەقەت ئەۋرىشكە ھازىرلاش كۇپايە. شۇنداق، سۇپەتلىك، سورتلۇق، ئېسىل كۆرۈنۈشلۈك ئەۋرىشكە.

ئەۋرىشكىمۇ تەييارلاندى. بىر نەچچە ئەمگەك كۈچى تېخ-

نىكنىڭ باشلامچىلىقىدا شېغىل تاسقاشقا ئاجرىتىلدى. دانىمۇ-
دانە، يالتىراپ تۇرغان، ئۆلچەملىك ئەۋرىشكە ھايال ئۆتمەي
دۆۋىلەندى. ئەۋرىشكە قاچىلايدىغان رەڭدار، كۆتۈرۈشكە ئەپ-
لىك، قاپقان ئېغىزلىق سېۋەتتىن 100 دانىسى زاكازمۇ قىلىن-
دى. پۈتكەن سېۋەتلەرگە ئەۋرىشكە مال قاچىلىنىپمۇ ئۈلگۈر-
تىلدى. بايرام ئۇقتۇرۇشلىرى كېپىنەكلەردەك تەرەپ-تەرەپكە
ئۇچۇپ كەتتى. ئەمدى پەقەت مېھمانلارنى كۈتۈش كېرەك ئىدى.

ھەيھات، مېھمانلارمۇ ئاز كەلمىدى. رەھبەرلەر، مۇخبىر-
لار، سوۋېت تەكشۈرگۈچىلەر، قورۇلۇش شىركەتلىرىنىڭ ئالا-
قىدار خادىملىرى، يەنە ئاللىكىملەر توپلاندى. تاشدۆۋە مىسلى
كۆرۈلمىگەن قاينام-تاشقىنلىقتا چۆمۈلدى. پوجاڭزىلار توختى-
ماي ئېتىلىپ شېغىللىق زېمىننى لەرزىگە سالدى. كادىرلار
ئاشخانىسىدىن يالقۇن ئۆچمىدى. قەدەھلەر سوتكىلاپ سىمىنا
ئىشلىدى. شېغىلنىڭ تويى بولۇپ كەتتى، داڭلاندى، قولدىن--
قولغا ئۆتتى، دەڭسەلدى، ۋەدىلەر بېرىلدى-ئېلىندى، ئاندىن
ئالدىن تەييارلانغان توختامنامىلار ئىمزا، تامغىلار بىلەن بېزەل-
دى.

بايرام ئىككى كۈن داۋام قىلدى. 3-كۈنى زىيارەتچىلەر،
خېرىدارلار ھەر بىرى بىر سېۋەت ئەۋرىشكە شېغىلنى ئېلىپ
قايتىشتى. تاشدۆۋىلىكلەر چەكسىز شادلىق، ئارزۇ-ئۈمىدلەر
قوچىقىدا ئەللەيلىنىپ، قول سىلكىپ قېلىشتى.

4-كۈنى ئەتىگەندە بىر نەچچە كادىرنى ئەگەشتۈرۈپ ناھىيە
بازىرىغا، بايرام خوۋلاسىنى دوكلات قىلىشقا ۋىلىسىپىتلىك
ماڭغان كۆلكە چىراي يېزا باشلىقى ناھىيىگە ئېلىپ بارىدىغان

تاشيولغا قايرىلىدىغان جايدا ئاجايىپ بىر كارامەتنى ھەس-ھەي-رانلىق بىلەن كۆردى: تاشيولغا ئەگىلگەن يولنىڭ ياقىسىدا ئازمۇ ئەمەس، كۆپمۇ ئەمەس 100 شىغىل دۆۋىسى زومچەك-زومچەك بولۇپ سوزۇلۇپ ياتاتتى.

قاسساپ بىلەن موزدۇز

— بۇ دۇكاننىڭ ئىگىسى نەدىكىنە؟

— ئالدىڭىزدا تۇرمامدۇ.

تور سومكا تۇتۇپ تۇرغان زىلۋا، ئاق پىشماق قىز بىلەن ئوتتۇرا ياش، دوغىلاق قاسساپ ئايال ئەنە شۇنداق سوئال-جاۋاب بىلەن بىر-بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ قالدى.

ئۆزىنى قاسساپ دەپ تونۇشتۇرغان ئايال قولىغا پەشتاقتى-كى پىچاقنى ئېلىۋېتىپ: ”مۇنۇ قىزنىڭ توپلىيىنىڭ تىكىلىشى مەن كۆرمىگەنلا بىر پاسونغۇ؟“ دەپ ئويلاپ قويدى. قىز يانچۇ-قىدىن نەپىس پۇل قاپچۇقىنى چىقاردى.

— لوق قوي گۆشىنىڭ كىلوسى قانچە؟

— سەككىز كوي 40 پۇڭ.

— سەككىز…،— قىز ئەسلىدە:

”نېمانداق ئەرزان“ دېمەكچى ئىدىيۇ، لېكىن دېيەلمىدى. شۇ كۈنلەردە باشقا قاسساپلار مۇنداق گۆشنى ئون كويدىن سېتى-شاتتى.

قاسساپ ئايال قىزنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشەنگەندەك كۈلۈمسىرەپ قويدى.

—ماڭا يېرىم كىلو تارتىپ بېرىڭا! —قىز دۇكان ماڭلىيىغا قېقىلغان تاختايغا ۋە ئۇنىڭغا ئۇنچىدەك تىزىپ يېزىلغان ”خالىس قاسساپ“دېگەن خەتلەرگە لەپپىدە بىر قارىۋېتىپ شۇ گەپنى قىلدى.

قاسساپ ئايال قىز تەسەۋۋۇر قىلالمىغىدەك ئەپچىللىك بىلەن ئۇنىڭ دېگىنىنى ئورۇندىدى، بىرەر يېرىگىمۇ ”شېكەر دېغى“ تەگكۈزۈۋالمىدى. ئەنە شۇندىن كېيىن، قىز دائىم ”خالىس قاسساپ“دۇكىنىغا كېلىپ گۆش ئالىدىغان بولدى. ھەر قېتىمدا يېرىم كىلو گۆش ئېلىپ قايتاتتى. قاسساپ ئايالمۇ بارغانسېرى بۇ قىزغا ئىللىق كۈلۈمسىرەيدىغان، گۆشنىڭمۇ سەرخىل يېرىگە پىچاق يۈگۈرتىدىغان بولۇپ قالدى.

بىركۈنى چىڭقى چۈش مەزگىلى، قىز ”خالىس قاسساپ“ دۇكىنىغا يېتىپ كەلدى. ئۇنىڭ تۇرقىدىن ئىلگىرىكى ھالىتىگە ئوخشىمايدىغان بىرخىل جىددىيلىك چىقىپ تۇراتتى. تۆت قويىنىڭ گۆشىنى ئەمدىلا كانالارغا ئېسىپ، گۆش پارچىلاشقا تۇتۇنغان قاسساپ ئايال قىزنىڭ سالىمىغا تەبەسسۇم بىلەن جاۋاب قايتۇرغاندىن كېيىن سورىدى:

—يېرىم كىلومۇ؟

—يا…ياق، —ئەندىكتى قىز، —بۈگۈن بەش كىلو ئالايمىكىن؟

قاسساپ ئايالنىڭ سانغا يۈگۈرگەن پىچىقى توختاپ قالدى.

—بەش كىلو؟ بولماسمىكىن.

— نېمىشقا؟ — قىز يەنە ئەندىكتى، — كۆپ ئالسام بولمام-دۇ؟

قاسساپ ئايال قىزغا مېھرى بىلەن قارىدى. لېكىن قاسساپ ئايالنىڭ چىرايىدا بىردىنلا ئەكس ئەتكەن جىددىيلىكنى كۆرۈپ ھەيران بولغان قىز دۇكان ماڭلىيىدىكى ”خالىس قاسساپ“ دې-گەن خەتلەر يېزىلغان ھېلىقى تاختايغا قاراپ قويدى.

— دۇكىنىمىزنىڭ قائىدىسىدە بىر كىشىگە بىر كىلودىن ئارتۇق گۆش بەرمەيتتۇق، — دېدى قاسساپ ئايال يېرىم ئەپسۇس-لانغان، يېرىم ئۆزرە ئاھاڭدا قىزغا تىكىلىپ، — ”خالىس قاس-ساپ“ بولغاندىكىن ھاجەتمەنلەرگە كۆپرەك نەپ تەگسۇن دەيمىز-چۇ.

قىز سەل-پەل قىزاردى. ”بىلدىم“ دېگەندەك قىلىپ بېشى-نى ئاستا لىڭشىتىپ قويۇپ گۆشمۇ ئالماي ئارقىسىغا ياندى.

— توختاڭ! — دېدى قاسساپ ئايال تىترىگەن ئاھاڭدا، — بىر كىلو بولسىمۇ ئەكەتمەمسىز.

— ماقۇل، — قىز يەنە كەينىگە بۇرۇلدى.

قاسساپ ئايال قىزنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ قارىۋېتىپ ئاندىن مېھرىبانلىق بىلەن سورىدى:

— مۇنچە جىق گۆشنى نېمە قىلىسىز؟

— مېھمان چاقىراتتىم، — دېدى قىز جانلىنىپ.

— دوستلىرىڭىزنىمۇ؟

— ياق.

— تۇغقانلارنىمۇيە؟

— زاۋۇتتىكى ئۇستاملار بىلەن باشلىقلارنى…

—مۇنداق دەڭ. باشلىقلارنىڭ ئاغزىنى مايلاي دەپسىز-دە؟ —چاقچاق قىلدى قاسساپ ئايال.

قىز شەلپەردەك قىزاردى. نېمە دېيىشىنى بىلمەي ئاغزىنى ئۆمەللەپ ئارانلا جاۋاب قايتۇردى:

—نېمە دېسەم بولار سىزگە، بىزنىڭ سېختىكى بىر ئۇستام سېخنى كۆتۈرە ئالماقچى بولغانتى، ئاڭلىسام خالىغانلىرىنى تاللاپ ئېلىپ قالىدىكەن. بەزىلەر بەس-بەستە ئۇنى ئۆيلىرىگە چاقىرىشتى. مەنمۇ بىر يېڭى ئىشچى...

—مۇنداق دەڭ! —قاسساپ ئايال بېشىنى ئارقا-ئارقىدىن لىڭشىتتى.

بىردىنلا ھېسداشلىقى ئويغاندى، —راستلا، نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سورايلا دەيمەن، سىز توقۇمىچىلىقتا ئىشلەمسىزا؟

—ياق، ئاياغ كىيىم زاۋۇتىدا.

—ھە، شۇڭلاشقا چىرايلىق-چىرايلىق ئاياغلارنى كىيىدىكەنسىز-دە، —قاسساپ ئايال شۇ گەپ بىلەن سەل ئېڭىشىپ قىزنىڭ ئايىغىغا نەزەر تاشلىدى، —ۋىيەي، يەنە يېڭى ئاياغ كىيىپسىز-ھە؟! ئەجەب چىرايلىق كۆزلۈك ئاياغكەنا، تىكىلىشى نېمىدېگەن سىپتا...

قىز ئۇنچىقمىدى. قاسساپ ئايال كاناردىكى گۆشكە قول ئۇزاتتى.

—مانا مۇنۇ سانىنى ئېلىڭ، نېمە؟ تارازىغا سالمىدىڭىزغۇ دەمسىزا؟ پۇل بەرمەڭ، خاپا بولىمەن، بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم...

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن، قاسساپ ئايال دۇكانغا كەلگەن قىزدىن سوراپ قالدى.

www.uyghurkitap.com

— راستلا، ئۇستىلىرىڭىزنى چاقىرىۋالدىڭىزمۇ؟

— چاقىرغانىدىم، كەلمىدى، — قىز مەيۇسلەندى.

— ۋييەي، ئەمىسە—... ئەنسىرىدى قاساپ ئايال، قىز ئۇنىڭ بۇ خىل ھېسداشلىقىدىن سۆيۈندى.

— ھازىر، يېڭىدىن تەشكىللەنگەن سېختا ئىشلەۋاتىمەن.

ئارىدىن يەنە بىر ئايچە ۋاقىت ئۆتتى. بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن، قاساپ ئايال ئالدىدا تۇرغان بىرنەچچە خېرىدارنى يولغا سېلىپ تۇرۇشىغا، دۇكان ئالدىدا قىزىل ۋېلسىپىت غىل-پاللا كۆرۈنۈپ قالدى.

— ياخشىمۇسىز؟ — ئارقىدىنلا تونۇش، زىل ئاۋاز ئاڭلاندى. قاساپ ئايال بۇرۇلۇپ قارىدى. ئالدىدا ھېلىقى چۆپقەت قىز گۈلدەك ئېچىلغان ھالدا، قولىدا گېزىتكە يۆگەلگەن بىر بولاق تۇتۇپ تۇراتتى.

— يېرىم كىلو تارتىمەنمۇ؟ — قاساپ ئايال گۆشكە قول يۈگۈرتتى.

— بۈگۈن گۆشكە كەلمىدىم، — دېدى قىز ئالاھىدە تەكىتلەپ ۋە قولىدىكى بولاقنى ئاچتى. قاساپ ئايالنىڭ كۆزى ئۆزى ئۈزۈندىن بېرى ئارزۇلاپ يۈرگەن پاسونلۇق ئاياغقا چۈشتى، پاھ، رەڭ، پاسونى ۋە ئۇنىڭغا قويۇلغان كۆزنىڭ چىرايلىقلىقىنى تېخى!

— بۇ كىمنىڭ؟ — قاساپ ئايال بايىقى خىيالدىن كېيىن تەقەززالىق بىلەن سورىدى.

— سىزنىڭ، — قىز ئاياغنى ئىككى قوللاپ قاساپ ئايالغا ئۇزاتتى، — سىزگە ئاتاپ ئۆز قولۇم بىلەن تىكتىم، ئالمىسىڭىز

خاپا بولىمەن.

قاسساپ ئايال خۇشاللىقىدىن گېپىنى تاپالمىدى. كېيىن، غەللىدىكى مايلاشقان پۇللارغا قول ئۇزاتتى.

— پۇلى قانچە؟

— شۇ گەپنى يەنە بىر قىلىسىڭىز ئىككىنچى قېتىم دۇكىنىڭىزغا كەلمەيمەن! — قىز رەنجىگەندەك ئىتتىك-ئىتتىك سۆزلىدى. قاسساپ ئايال ئۇنىڭغا بىرنېمە دېيەلمىدى. قولىدىكى پۇلنى چىڭ سىقىمدىغىنىچە تۇرۇپ قالدى.

— رەھمەت ئۇكام، — دېدى ئايال قاسساپ ئاخىر كۆڭلىدىكى گەپنى قىلىپ، — ئەسلىدە سىز بىر چېۋەر موزدۇز قىزكەنسىز-دە، بىز بۇندىن كېيىن ياخشى ھەدە-سىڭىل بولايلى.

"تەقدىر"

يېقىندىن ئىششىغان كۆزلىرىمنى يەنە قولۇمدىكى سۈرەتكە ئاغدۇردۇم.

18 ياشلاردىكى بىر جۈپ ئۇيغۇر-رۇس قىزى باشلىرىنى بىر-بىرىگە تەگكۈزۈشۈپ ماڭا تىكىلىپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاق يۇسىملاق چېھرىدە بىرخىل تەبەسسۇم جىلۋىلىنىپ تۇرسىمۇ، چاقناق كۆزلىرىگە ئالىنىقانداق بىر مۇڭ يوشۇرۇنغاندەك قىلاتتى. ئۇيغۇر قىز يېقىندىلا كۈنچى ئېرى تەرىپىدىن پىچاقلىنىپ ئۆلتۈرۈلگەن مەزلۇمە، يېقىن تۇغقىنىمنىڭ بىر تاللا قىزى

گۈلى ئىدى.

—تەقدىر!—دېدى مۇرەمنىڭ ئۈستىدىن سۇرەتكە قاراۋاتقان نىغمەت مەيۈسانە پىچىرلاپ.

—بولۇپمۇ بۇ سۇرەت ئادەمنى تەقدىرگە تېخىمۇ ئىشەندۇرىدۇ،—دېدى سۇرەتنى ساقلاپ كېلىۋاتقان ئايال مۇئەللىم بۇ پىكىرگە قوشۇلۇپ.

—نېمىشقا ئۇنداق دەيسىز؟—سورىدىم ئەجەبلىنىپ.

—سىلەر بىلسەڭلەر كېرەك، گۈلىنىڭ مۇشۇ سۇرەتتىكى رۇس قىزى لىزادىن بۆلەك جان دوستى يوق ئىدى. شۇنداقمۇ؟

—شۇنداق ئىدى، خوش،—دېدىم تەئەججۈپتە.

—قېنى، ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، لىزا هازىر قەيەردە؟

—مەن بىلىمەن،—دېدى بايىقى "تەقدىر" دېگەن ئاغىنەم نىغمەت ئىتتىكلا ۋە:

—لىزا بۇلتۇر ئاۋستىرالىيىگە ئائىلىسى بىلەن چىقىپ كەتكەن. بەلكى، ئۇ گۈلىنى هايات دەپ يۈرىدىغاندۇ، ئۇقۇشماستىن خەتمۇ يازغاندۇ تېخى،—دەپ قوشۇپ قويدى.

—يوقسۇ،—مۇئەللىمنىڭ ئاۋازى سەل تىترىدى.— بۇنىڭدىن تۆت ئاي ئىلگىرى يەنى گۈلى مەرهۇم بولغان كۈنلەردە، لىزامۇ تەلپى رەت قىلىنغان بىر بايۋەچچىنىڭ ئوقىنى يەپ ...ئۆلۈپ...تۈگەپتۇ...

ئارىغا قەبرىستان جىمجىتلىقى چۆكتى. مېنىڭ كاللامدا بايىقى سۆز لاپ قىلىپ ياندى: "تەقدىر".

—بۇ قالتىس سۇرەتكەن-هە!—نىغمەت هاسىرىغىنىچە سۇرەتكە بېشىنى يېقىن ئەكەلدى.

— شۇنداق، سۈرەت ئاجايىپ، ئەمما بۇنىڭ ئارقىسىغا گۈلى ئۆز قولى بىلەن يازغان بىر قۇر خەت تېخىمۇ ئاجايىپ!

ياش مۇئەللىمنىڭ نازۇك ئاياللىق ھېسسىياتى ئۇرغىندى بولغاي، كۆزلىرىنى توسۇپ، بېشىنى ئەگدى. سۈرەتنى دەرھاللا ئۆرۈدۇم-دە، بىر قۇر قىلىپ يېڭى يېزىقچە يېزىلغان خەتكە قارىدىم. ئوقۇپ كۆرۈپ، يۈرىكىمگە بىراۋ پىچاق سانجىۋاتقاندەك بولۇپ كەتتىم.

"پەقەت ئۆلۈملا بىزنى ئايرىيالايدۇ."

(گۈلى، لىزا)

قانداق گەپ بۇ؟

ماگىزىننىڭ پىكىر ئېلىش ئورنىدا ئاچچىقلىنىشتىن يۈزى ھۆپپىدە قىزارغان شىركەت باشلىقى يېنىغا كېلىپ توختىغان خېرىدارغىمۇ قارىماستىن، كىيىم كېچەك گۈرۈپپىسىنىڭ مەسئۇلىغا قايناۋاتاتتى:

— قانداق دېگەن گەپ بۇ؟ بىر ئەمەس، تالاي قېتىم دېدىم. سىزنىڭ ئۇ نېمىڭىز نېمىشقا گەپ ئاڭلىمايدۇ، مۇشۇنداق بولسا بىز قانداق قىلىپ مەدەنىيەتلىك سودا ئورنىغا ئايلىنالايمىز؟ ھەممە پىركازچىكلار قىزىل گۈلدەك ياشناپ، ئالغا ئىلگىرىلەۋاتىدۇ. پەقەت شۇلا رەزگى چۆپتەك سارغىيىپ، ئارقىغا كېتىۋاتىدۇ. قارىڭا، ئۇنىڭ يېنىدىكى ھېلىقى بۇدۇر چاچقا! ئۇنىڭ

ئىسمى نېمىدى... ھە... ئەستا... قانداق گەپ بۇ؟

— سىز شىركەت باشلىقىمۇ! مېنىڭ بىر پىكرىم...

— توختاپ تۇرۇڭ، — دېدى شىركەت باشلىقى گەپنى بۆلۈپ، — ئاشۇ گەپ يېمەسكە ئۆتكىدەك تۆت ئېغىز گەپ قىلىڭ، يامان يېرى كەلسە مۇكاپاتنى تۇتۇڭ! ... قانداق گەپ بۇ؟

گۇرۇپپا باشلىقى بىرنەرسە دېمەكچى بولدىيۇ، رايى قايتىپ، قەدەملىرىنى ئېغىر يۆتكەپ، پوكەي تەرەپكە كېتىپ قالدى. شىركەت باشلىقى شۇ چاغدىلا بىرنەچچە قۇركىيمنى بوغجۇملاپ قولتۇقلىۋالغان ھېلىقى خېرىدارغا نەزىرىنى يۆتكەپ، سوراشقا باشلىدى:

— خوش نېمە گەپ؟

— مۇنۇ كىيىملەرنى ساتقان پىركازچىك، — دېدى خېرىدار كۆز ئىشارىتى بىلەن كىيىمنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، — تولىمۇ بەلەن بالا ئىكەن، شۇنداق سىلىق، شۇنداق ئىللىق، شۇنداق چاققان! ئۇنى تەقدىرلەشكە ئەرزىيدىكەن، مۇشۇنى ئۆزلىرىگە...

— ھە، سىز كىيىم-كېچەك ئالغانمۇ؟ ياخشى. بەك ياخشى... ئولتۇرۇپ سۆزلەڭ، تايىنلىق ھېلىقى ئۆزى چىرايلىق، بوي-تۇرقى كېلىشكەن، بۇدۇر چاچ بالىدۇ، كۆزلىرى...

— چىرايىغا ئانچە سەپسالماپتىمەن. ئىشقىلىپ ئاشۇ ئۇچ ھەيكەل بار پوكەيدىكى مال ساتقۇچى قىزغۇ!

— ئۇچ ھەيكەل! ؟ — دېدى شىركەت باشلىقى ھەيرانلىق ئىچىدە چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، ئۇ شۇ ھالەتتە بىردەم خىيال سۈرگەندىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئۇچ ھەيكەل دېدىڭىزما، ئۇچ دېگىنىڭىز نېمىسى؟ بىزنىڭ ھەرقانداق پوكەيدە

www.uyghurkitap.com

ئىككىدىن ھەيكەل قويۇلىدۇ. ئۇنىڭ بىرى ئەر، بىرى ئايالنىڭ... قانداق گەپ بۇ؟

— يوقسۇ، بىرى ئەرنىڭ، ئىككىسى ئايالنىڭ ئىكەن. باشتا ئىككى ئايال ھەيكىلىنىڭ بىرىنى تىرىك ئادەممىكىن دەپتىمەن. قارىسام مىدىرلىمىغانلىقىنى ھېس قىلغاندەك قىلىۋىدى، ئالدىغا بېرىپ "ئاۋۇ چاپاننى ئېلىۋېتىڭا قىزىم!" دەپ ساپتىمەن. زۇۋان چىقارمىدى، ئۆزۈم ئوسال بولۇپ قالدىم. قالغان ئىككى ھەيكەل خېلى كۆلۈپ تۇرىدۇ. ئۇ ھەيكەللىنىڭزە قاپىقى بەك يامان ئىكەن، گېپىمگە كەلسەم، تەقدىرلەشكە توغرا كەلسە، ئاشۇ يەردىكى مال ساتقۇچى قىزنى...

— قانداق گەپ بۇ؟ — شىركەت باشلىقى ئاڭقىرالماستىن خېرىدارغا تىكىلدى ۋە بىردىنلا، — قېنى يۈرۈڭ، زادى قايسىنى دەيسىز كىن. تايىنلىق ھېلىقى بۇدۇر چاچ، كۆلگۈنچەك قىزدۇر. سىز دېگەن ئۈچ ھەيكەلنىڭ بىرى بايىقى گەپ يېمەس رەزگى چىرايمۇ تېخى. قاپىقى يامان دېدىڭىزغۇ. بۇ تەلەتى سەت دېگەن گەپ، گىرىم قىلمىغاندىن كېيىن سەت ھەيكەلنىڭ ئۆزى بولىدۇ-دە! شۇنداق بولۇپ قالسا يامپاشقا بىر چىقاتتى... ئۇ چاغدا... قانداق گەپ بۇ؟

شىركەت باشلىقى شۇلارنى دېگەچ خېرىدارنى ئەگەشتۈرۈپ كىيىم-كېچەك پوكىيى ئالدىغا كېلىپ توختىدى ۋە خېرىداردىن سورىدى:

— قايسى پىرىكازچىك قىز ئۇ، تاغا، مۇنۇ قىزمۇ؟

خېرىدار شىركەت باشلىقى كۆرسەتكەن، يۈز-كۆزىگە ھازىرلا سەھنىگە چىقىدىغاندەك قېنىق گىرىم قىلىۋالغان، سېۋەت-

تەك يوغان بوُدوُر چاچلىرى بېشىنى بىر ئالغان، ئاپتاپپەرەستەك ئېچىلىپ، باشلىقا قاراپ كۈلۈپ تۇرغان قىزغا قارىدىۇ، چۆ-چۈپ كەتتى.

—ۋاھ ھەيكەل ئەمەسكەنغۇ بۇ! توۋا قىلدىم، تېخى ھازىرلا ئاۋۇ ئىككى ھەيكەلنىڭ ئوتتۇرىسىدا شىپىتتەك قېتىپ تۇراتتى... نەق ھەيكەلنىڭ ئۆزى دېسە!

شىركەت باشلىقى تېرىككىنىدىن خېرىدارنىڭ ئالدىغا يېقىن كېلىپ، كۆزىگە قادىلىپ تۇرۇپ دېدى:

—سىز نېمىلەرنى دەۋاتىسىز تاغا! ئەمىسە سىز ماختىغان پىرىكازچىك قايسى!

—مېنىڭ دېگىنىم بۇ ئەمەس، ئاۋۇ قىز، —دېدى خېرىدار ئۆزىگە ئىللىق نەزەر بىلەن قاراپ ئۆلگۈرگەن، پوكەي ئالدىدىكى بىر توپ خېرىدارغا قولى-قولىغا تەگمەي قىزغىنلىق بىلەن خىزمەت قىلىۋاتقان قىزنى كۆرسىتىپ، بۇ قىز سىرتىدىن قارى-غاندا، كىيىنىشى، بوي-تۇرقى، يۈرۈش-تۇرۇشى جەھەتلەردە بوُدوُر چاچ قىزغا ئوخشاپ كەتسىمۇ، لېكىن گىرىمسىز تەبىئىي چىرايى، چېچىنى قىزىل لېنتىدا چىڭ بوغىۋالغانلىقى بىلەن پەرقلىنىپ تۇراتتى، شىركەت باشلىقى نېمە دېيىشنى بىلمەي ئوڭايسىزلاندى. ئۇنىڭ گىرىم قىلمىغان بۇ پىرىكازچىك قىزغا زەھەر تۆكۈش ئۈچۈن ھېلىلا تىكىلگەن كۆزلىرىدە ئەمدى ئەجەب-لىنىش، ئىككىلىنىش... ھەتتا ئۇنىڭدىنمۇ ئۆزگىچە ئىپادىلەر چاقناپ كەتتى. ئاغزىدىن بولسا ئۆزىمۇ تۇيمىغان ھالدا سۆزلەپ ئادەتلەنگەن سۆزى ئېتىلىپ چىقتى: قانداق گەپ بۇ؟...

چۈشىدە جەم بولۇش

"ھەر كاللىدا بىر خىيال" دېگەن بىكار گەپ ئەمەس. تىلىشۋالدى پات-پاتلا "21 يىل ئىلگىرى بىللە ئوقۇغان بىر سىنىپتىكى ئاشۇ ساۋاقداشلىرىمنى بىر ئۇقتۇرۇش بىلەنلا نەق شۇ چاغدىكى سىنىپىمىزنىڭ ئۆزىگە تولۇق يىغقىلى بولسا، ساۋاقداشلىق مېھرىگە تولۇق قېنىشماي ۋە بىر-بىرىنىڭ قەدرىگە ھەقىقىي يېتىشكە ئۈلگۈرمەي 'مىسلىسىز ئىنقىلاب' نىڭ كاساپىتىدىن يېرىم يولدىلا ئايرىلىشىپ كەتكەن ئاشۇ 38 نەپەر قىز-ئوغۇل ئەمدىلىكتە يېرىم كۈن بولسىمۇ دىدارلىشىپ، ئۆزئارا مۇڭدىشىۋالسا، بىر-بىرىنىڭ ئادرېسلىرىنى ئۇقۇشۇۋېلىپ، كېيىن بېرىش-كېلىش ۋە خەت-ئالاقە قىلىشىپ تۇرسا" دەپ ئويلايتتى. مانا بۈگۈنمۇ ئۇ كەچلىك ئۇيقۇغا كېتىش ئالدىدا قوللىرىنى گىرەلەشتۈرۈپ بېشىنىڭ ئاستىغا قويغىنىچە ئورۇن ئۈستىدە تورۇسقا قاراپ يېتىپ ئىختىيارسىز يەنە شۇ ھەقتە ئويلاشقا باشلىدى. قانچىلىك ئويلاپ ياتتى، نامەلۇم، بىر چاغدا ئۇيقۇنىڭ شىرىن ئەلچىسى ئۇنىڭ ۋۇجۇدىنى سىلىق تەۋرەتكەندەك بولدى-دە، ئۆزىمۇ سەزمەي ئۇيقۇغا غەرق بولدى، توغرىسى، چۈش دۇنياسىغا سەپەر قىلدى...

مانا، ئۇنىڭ ئۇزاقتىن بېرىقى تىلىكى ئەمەلگە ئاشتى.

تىلىۋالدى ھېلىقى بىر يىللىرىدىكىدەك خۇشال، غەمسىز ھالدا
ئۆزىنىڭ ئازادە، يورۇق سىنىپىغا كىرىپ كەلگىنىدە، پارتىلار-
نى تولدۇرۇپ، سۆيۈملۈك ساۋاقداشلىرى ئولتۇراتتى. تىلىۋال-
دى ئۇدۇل بارغىنىچە ئوتتۇرا قاتاردىكى پارتىلارنىڭ ئالدىدىن
سانىغاندا تۆتىنچى قۇردىكى ئۆزىگە تونۇش پارتىدا ئولتۇردى.
پارتىنىڭ ئۈستىگە قەلەمتىراچتا ئويۇلغان ئىسمى ھېلىمۇ ئۆچ-
مىگەنىدى.
ئۇ پارتىسىغا ئوبدان جايلىشىۋالغاندىن كېيىن، بىرنەچچە
يىل داۋامىدا ئۆزى بىلەن بىر پارتىدا ئولتۇرۇپ كەلگەن ۋە
ھازىرمۇ شۇ ئورنىدا ئولتۇرغان كۆلگۈنچەك، تولا گەپ سورايدى-
غان قىز ساۋاقدىشى تەرەپكە قارىدى ۋە بىردىنلا ئورنىدىن ئىر-
غىپ تۇرۇپ، يېنىدا قىيپاشلىنىپ ئولتۇرغان 35 ياشلار چامى-
سىدىكى ئايالغا تارتىنىپقىنا سالام قىلدى. ئايالمۇ قورۇنغان
ھالەتتە ئۇ چەتتىكى پارتىلارغا بىر قاراپ قويىدى-دە، تىلىۋالدى-
نىڭ سالىمىغا بوشلا جاۋاب قايتۇردى. تىلىۋالدى ئايالغا ئەجەب-
لىنىپ سەپسېلىۋېتىپ، ئۇنىڭ ھېلىقى بىر چاغلاردىكى كۆلگۈن-
چەك زەڭگەر كۆزلىرىنى، سەبىي، ئۇماق چىرايىنىڭ تېخى
يوقالمىغان ئىزنالىرىنى…تونۇۋالىدى.
تولا گەپ سورايدىغان ھېلىقى پارتىدىشى سەمرىپ، چوڭلا
ئايال بولۇپ قالغانىدى. ئەمدىلىكتە كەمسۆز، ئېغىر-بېسىق ۋە
نېمىشقىدۇر خۇدۇكچان بولۇپ قالغانىدى. تىلىۋالدى پارتىدىشى-
دىكى بۇ ئۆزگىرىشلەرنى خورسىنىش بىلەن نەزىرىدىن ئۆتكۈزۈ-
ۋېتىپ، ”مەنمۇ ئۇ چاغلاردىكىدىن ئاسمان-زېمىن ئۆزگىرىپ
كەتكەندىمەن بەلكىم، بەلكىملا ئەمەس، چوقۇم!“ دېگەنلەرنى

ئويلىدى. ئەمدى ئۇ ئالدى-ئارقىسىدىكى، ئىككى يېنىدىكى ساۋاقداشلىرىغا، بىرچاغلاردىكى شوخ، قىقاسچى، سۆزلەپ، كۈلۈپ، يۈگۈرۈپ، بىر-بىرى بىلەن ئېتىشىپ هارمايدىغان ئوغۇل-قىز سىنىپداشلىرىغا بىر-بىرلەپ نەزەر ئاغدۇرۇشقا باشلىدى... ئۆزگىرىپتۇ، ھەممىسىلا ئۆزگىرىپتۇ. بەزىلەر تازىمۇ ئېگىزلەپتۇ، بەزىلەر بەكمۇ سەمىرىپ كېتىپتۇ، بەزىلەر قورۇلۇپ ياغاچتەكلا بولۇپ قاپتۇ، بەزىلەر تولۇپ، تازا ۋايىغا يېتىپتۇ، بەزىلەرنىڭ چىرايىدا يەنە قانداقتۇر، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلىدىغان ئالامەتلەر ھۆكۈمران ئىدى. يەنە بەزىلەر ئادەم تونۇغۇسىز دەرىجىدە ئۆزگىرىپ قېرىپلا كېتىپتۇ. ئاخىر 21 يىل دېگەن ئاز ۋاقىت ئەمەسقۇ، توپتوغرا بىر يىگىت ئۆمرىدە! تىلىۋالدى ئەنە شۇ خىياللار قولۇقىدا ئۈزۈۋېتىپ، تۇيۇقسىزلا ساۋاقداشلىرىدىكى باشقىمۇ ئۆزگىرىشلەرنى، فىزئولوگىيىلىك ئۆزگىرىشلەرنىمۇ بايقىغاندەك بولدى. ئەمدىلىكتە بولسا، سىنىپ ئىچىگە بۆلەكتىن تەكشى نەزەر سېلىپ، سىنىپداشلىرىنى بىر-بىرلەپ، سىنچىلاپ كۆزىتىشكە كىرىشتى. ئالدى بىلەن ئۇنىڭ كۆزى ئەينى ۋاقىتتىكى سىنىپ باشلىقىغا چۈشتى. ئۇ ۋاقىتتا سىنىپتىكى بالىلارنىڭ ھەممىسىدىن ياش ۋە بوي جەھەتتىن ئېگىز بولغان، ئورۇقىنا كەلگەن، تېرىككەك سىنىپ باشلىقى ئەمدىلىكتە تولىمۇ سەمىرىپ، پىخىلداپلا تۇرىدىغان، سالاپەتلىك ئادەم بولۇپ كەتكەنىدى. بولۇپمۇ پات-پاتلا باغلام-باغلام پۇللارنى ئۇ يانچۇقىدىن بۇ يانچۇقىغا يۆتكىشكە قارىغاندا، ئۇنىڭ كاتتا سودىگەر بولۇپ كەتكەنلىكىدە گەپ يوق ئىدى. بۇ پەرەزنى تەستىقلىغاندەك ئۇ مەيدە يانچۇقىدىن ئەپلىك-

كىنە ئېلېكترونلۇق ھېسابلىغۇچنى چىقىرىپ، خاتىرە دەپتىرىد-
ىكى قانداقتۇر بىر رەقەملەرنى جەملىگىلى باشلىدى. تىلىۋالد-
ىنىڭ كۆزى ئەمدى سىنىپ باشلىقىدىن ئىككى پارتا ئالدىدا
ئولتۇرغان (چۈنكى ئوتتۇرىلىقتىكى پارتا بوش ئىدى) ئادەمگە
چۈشتى. ئۇمۇ ئاۋۇنىڭدىن بەتتەر سەمىرىۋالغان، ھەر قېتىم
كۇشۇلداپ نەپەس ئالغىنىدا، سېمىز قورسىقى تەڭلا لەپەڭلەپ
كۆتۈرۈلىدىغان كىشى ئىدى. تىلىۋالدى ئۆز ۋاقتىدا بىرمۇ
دەرستىن 65 نومۇر ئالالماي يۈرىدىغان بۇ ساۋاقدىشىنىڭ ئەمدى-
لىكتە دۆلەت ئىگىلىكىدىكى گۆش دۇكانلىرىنىڭ بىرىدە قاس-
ساپ ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى. چۈنكى دەرستە ناچار بۇ ساۋاقدى-
شىنىڭ يېنىدىكى چىرايلىقىنا بىر ئايال، ئۆز ۋاقتىدىكى سى-
نىپنىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى چىرايلىقى ۋە ئەلاچىسى بولغان،
ئىسمىمۇ خۇددى ئۆزىدەكلا چىرايلىق بولغان كاملە يېنىدىكى
سابىق ۋە ھازىرقى پارتىدىشى بولغان سېمىز كىشىگە ھەدەپ
يېقىملىق كۈلۈمسىرىگىنىچە: ”يېقىندىن بېرى قوي گۆشى سې-
تىۋاتامسىلەر ياكى كالا گۆشىمۇ؟“ دەۋاتاتتى. ئۆز ۋاقتىدا مۇ-
ئەللىمنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە ئۆزىگە دەرسلەردە ياردەم
قىلىش ئۈچۈن يېنىغا مەخسۇس ئولتۇرغۇزۇلغان ساۋاقدىشىغا
بولسا، قاسساپ ئەمدىلىكتە چىرايىنى ئارانلا جىلمايتىپ، كۇ-
شۇلداپ، ”كالا“ دېدى.

تىلىۋالدىنىڭ تېنى ئىختىيارسىزلا جىغغىدە قىلغاندەك بول-
دى. ئۇ كۆزىنى ئەمدىلىكتە ئىشكتىن كىرگەندىن كېيىنكىلا
قاتارغا يۆتكىدى. ئەنە، بۇ قاتارنىڭ ئاخىرقى پارتىسىدا ئىككى
ئادەم دۇنيادىن بىخەۋەر ھالدا ئۆزلىرىنىڭ ھەلەكچىلىكىگە چۈ-

شۇپ كېتىپتۇ. تىلىۋالدى ئۇلارنىڭ بىرسىنىڭ تازىمۇ غادىيىپ، سۇرلۇك ئولتۇرغىنىنى، يەنە بىرى ئۇنىڭ ئەكسىچە قەۋەتلا ئېگىلىپ، كۇلكىدىن چىرايىنى پۇرۇشتۇرگىنىچە سۇرلۇك ھەمراھىغا ئەركىلىگەندەك بىرنېمىلەرنى دەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى. سۆزلەۋاتقىنى ئاۋازىنى خېلىلا قويۇۋەتكەنىدى. ئۇنىڭ تۆۋەندىكى گەپلىرى تىلىۋالدىنىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قالدى:

—شۇنداق قىلىپ ساجۇيجاڭ، ئۆزىڭىزدىكى گەپ بولۇپ قالدى بۇ ئەمدى... ئاددىي پرىكازچىك بولساقمۇ، بىرچاغدىكى ساۋاقداشلىقىمىزنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىپ، ئاشۇ ئىشىمىزنى... ھەل...

يۆرىكى بىرنېمىدىن چۆچۈگەندەك قاتتىق ئېغىپ كەتكەن تىلىۋالدى ھېلىقىلاردىن دەررۇ يۈزىنى ئۆرۈۋالدى. ئەمدى ئۇ نەزىرىنى ئۆزى ئولتۇرغان ئوتتۇرىدىكى قاتارنىڭ ئەڭ ئالدىنقى پارتىسىغا يۆتكىدى. ئۇ پارتىدا بىرچاغلاردا بىر-بىرىدىن ئوماق، دەرسلەردە ئەلاچى، سىنىپ بويىچە ھەممەيلەندىن كىچىك ئىككى قىز ساۋاقداش ئولتۇراتتى. ئەمدىلىكتە بىرى شۇ چاغدىكىدەكلا پاكار، ۋىجىك ۋە چىرايى ساپسېرىق، يەنە بىرى بويىغا ئانچە تارتماي، توغرىسىغا تەن قويغان، دوپ-دومىلاق ئىككى ئايال باشلىرىنى يېقىن ئەكىلىپ مۇڭداشماقتا ئىدى. سۆزلەۋاتقان ۋىجىكنىڭ كۆزلىرىدىن تارام-تارام ياش ئاقاتتى، ئاڭلاۋاتقان دوپ-دومىلىقى بولسا قولىدىكى بىگىز ئىشنى بىر دەمگىمۇ توختاتماي، ھەدەپ بېشىنى لىڭشىتىپ، ئۇلۇغ-كىچىك تىنىناتتى، بۇ ئىككىيلەنگە بىردەم قاراپ تۇرغان تىلىۋالدى ئۆزد-

نىڭ ئوڭ يان تەرىپىدىكى پارتىدا، قولىنى سوزسىلا يەتكۈدەك يەردە بىراۋنىڭ ئالالىقانداق بىر ئاھاڭغا ئىڭشىپ ئولتۇرغانلىقىنى سېزىپ قالدى. كۆرۈنۈشىدىن قارىغاندا ئاشپۇزۇلدىكى قايناق ئۇلپەتچىلىكتىن ئۇدۇللا مۇشۇ يەرگە كەلگەن بۇ چالا مەست تىلىۋالدىنىڭ ئەينى چاغدىكى خىلىلا يېقىن ئۆتىدىغان، دەرسلەردىمۇ ئۆتكۈر ساۋاقدىشى ئىدى. كىيىملىرىنىڭ رەتسىزلىكى، ساقال-بۇرۇتىنىڭ ئۆسۈكلۈكىدىن قارىغاندا ئۇنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنىڭ ئانچە ياخشى ئەمەسلىكى چىقىپ تۇراتتى، تىلىۋالدىنىڭ بۇ ساۋاقدىشىدىن ھازىر ئۇنىڭ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى سوراپ بىلگۈسى كېلىپ ئۇ تەرەپكە ئېڭىشتىيۇ، بىردىنلا بۇ رايىدىن قايتتى ۋە بۇ سوئالنى پارتىدىشىدىن سوراپ باقماقچى بولۇپ، بېشىنى سول ياققا بۇرىدى، باياتىن بېرى ھەدەپ پارتىلاردىن بىرىگە ئەنسىز قاراپ، پارتىنىڭ ئەڭ چېتىگە سۈرۈلۈپ، قورۇنۇپ ئولتۇرغان بىرچاغلاردىكى كۆلگۈنچەك ساۋاقدىشى تىلىۋالدىنىڭ ئۆزىگە قاراپ كۈلۈمسىرىگىنىچە پاراڭ قىلماقچى بولىۋاتقىنىنى كۆرۈپ، تېخىمۇ غوجەمكىلىشىپ كەتتى. كۆزلىرى يەنە ئارقىسىغا تىكىلدى، چىرايىدا ئەنسىزلىك ھۆكۈم سۈردى. تىلىۋالدى بۇنىڭ سەۋەبىگە چۈشىنىپ يېتەلمەستىن، سورىماقچى بولغان سوئالنىڭ ئورنىغا باشقا گەپ سورىدى:

—نېمە بولدىڭىز، مىجەزىڭىز يوقمۇ؟

—ماڭا گەپ قىلماڭ، ئۆتۈنىمەن، ئېرىم... ئارقىدا...— دېدى پارتىدىشى ھاسىراپ تۇرۇپ. تىلىۋالدى دەررۇ ئۆرۈلۈپ ئارقىسىغا قارىدى. چەتتىكى قاتارنىڭ ئەڭ ئاخىرىدىكى پارتىدا غوللۇق، قاپقارا بۇرۇتى قارامتۇل چىرايىغا سۈرلۈك تۈس بې-

رىپ تۇرغان بىركىشى قاپقىدىن قار ياغدۇرغىنىچە تىلىۋالدىغا قادىلىپ قاراپ ئولتۇراتتى. تىلىۋالدى ئۆزىنىڭ بىرچاغلاردىكى سىنىپ بويىچە ھەممە بالىنى بوزەك قىلىدىغان كۇچتۇڭگۇر، پۇتبولغا جېنىدەك ئامراق ساۋاقدىشىنى تونىدى. تەسۋىرلىگۈسىز بىر سېزىم بەدىنىنى جۇغۇلداتقان ھالدا ئۇ زەڭگەر كۆزلۈك، كۇلگۇنچەك سابىق پارتىدىشىغا قايتا نەزەر ئاغدۇردى ۋە ئۆزىمۇ سەزمەستىن پارتىنىڭ ئەڭ بۇرجىكىگە سۇرۇلدى.

تىلىۋالدى ئەمدى خېلى بىرھازاغىچە ھېچياققا قارىماي ۋە ھېچقانداق خىيالمۇ قىلماي بېشىنى ئىككى ئالىقىنىنىڭ ئارقىسىغا ئېلىپ، كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە ئولتۇرۇپ كەتتى. ھايات زادى قانداق بىرسىرلىق ئۇقۇمدۇر؟ بۇنىڭدىن 21 يىل ئىلگىرى مۇشۇ ئولتۇرغان ئادەملەر، يەنى ساۋاقداشلار بىر-بىرىگە شۇنچىلا ئىجىل-قوۋناق دوستلار ئىدى. ئۇلار ئاخىر كېلىپ ئۆزلىرىنىڭ مۇشۇنچىلا ئۆزگىرىپ كېتىدىغانلىقلىرىنى بىلمىشكەنمىدى؟ ئاۋۇ چىرايلىقلىقىنى تېخىچە يوقاتمىغان كامىلە ئۆزى دەرستىكى ناچارلىقتىن قۇتقۇزغان ساۋاقدىشىغا گۆش تۇپەيلى مەجبۇرەن جىلمىيىدىغانلىقىنى، ئاۋۇ جۇغى كىچىك پىركازچىك ئۆزىنىڭ بىللە پىلانىر ياسىغان پارتىدىشىغا ئوغلىنىڭ ئىشقا ئورۇنلىشىش ھاجىتى تۇپەيلى لومودىلىق قىلىدىغانلىقىنى، ئالدىنقى قاتاردىكى پارتىدا ئولتۇرغان ئوخشاشلا ئەلاچى ئىككى قىزنىڭ بىرى دەرد-ھەسرەتلىرىنى ئۆزىنىڭ بىغەم سابىق ساۋاقدىشىغا يىغلاپ-يىغلاپ تۆكىدىغانلىقىنى، ھەيھات، تىلىۋالدىنىڭ پارتىدىشى بولغان زەڭگەر كۆزلۈك، كۇلگۇنچەك شوخ قىز بولسا بىرچاغلار كېلىپ، سىنىپ بويىچە ئۆزى ئەڭ ئۆچ زورا-

ۋانغا ئايال بولۇپ قالىدىغانلىقىنى ۋە ئۆمۈر بويى ئۇنىڭ قاش-قاپىقىغا قاراپ، كۆنچىلىكىدىن دىر-دىر تىترەپ ئۆتىدىغانلىقىنى ئويلاپ كۆرگەنمىدى!

تىلىۋالدى ئەنە شۇ خىياللار، مۇڭلۇق ھېسسىياتلار قوچىقىدا ئەللەيلىنىپ تۇرۇپ، كۆزلىرىنى ئۆزىدىن ئىككى پارتا ئالدىدىكى بوش ئورۇنغا، ھەر ئىككىلا ئورنى بوش پارتىغا يۆگۆرتتى. بۇ پارتىنىڭ ئالدىدىلا بايىقى ئىككى ئايال تېخىچە بىر-بىرىنىڭ ھال-كۆنلىرىگە ھەمنەپەس بولۇشماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىكى پارتىدا بولسا ئۆزۋاقتىدا بوي-تۇرقى ئەشۇلاردىن ئانچىلا پەرقلەنمەيدىغان، يەنى سىنىپتىكى بارلىق ئوغۇل باللارنىڭ كىچىكى بولغان ئىككى ئوغۇل ئولتۇراتتى. پارتىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى ئورۇنغا قارىغاندا تىلىۋالدىنىڭ قەلبىدىن ئاچچىق بىر ئاھ ئۇرغۇپ چىقىپ، ۋۇجۇدىنى توك سوققاندەك جىرىلدىتىۋەتتى، بۇ ئورۇننىڭ ئىگىسى ئەمدى مەڭگۈ بۇ يەرگە قايتىپ كېلەلمەيتتى.

تىلىۋالدىنىڭ دىققىتىنى تۇيۇقسىز ئىشىكنىڭ تاراقلىشى بۆلۈپ تاشلىدى. ئۇ ئۆزىنى خىيالدىن، كۆزىنى بايىقى بوش پارتىدىن يۇلۇپ ئېلىپ قارىدى، چوڭ، قىزىل تاشلىق يوقلىما دەپتەرنى قولتۇقلىغان، چاچلىرى ئاقارغان، يۈزىنى تەكشى قورۇق قاپلىغان، 21 يىل ئىلگىرىكى ئۆزىنىڭ سىنىپ تەربىيىچىسى ساۋاقداشلارغا شۇنچە تونۇش تەبەسسۇم بىلەن سىنىپقا كىرىپ كەلدى.

21 يىل ئىلگىرىكى سابىق ساۋاقداشلار ئۆزلىرىنىڭ ئىلگىرىكى سىنىپ تەربىيىچىسىنى كۆرۈپ ھاياجانغا چۆمۈلدى. تىلى-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ۋالدى سۆيۈملۈك ئۇستازىنىڭ قورۇقلاردىن خالتىلاشقان چىرا-
يىغا قارىغىنىچە ئالدىراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ھۆرمەت سالىمى
بەجا كەلتۈردى، ئۇنىڭ بىلەن تەڭلا بارلىق ساۋاقداشلار ئورۇن-
لىرىدىن تۇرۇپ ھۆرمەت سالىمىنى بەجا كەلتۈرۈشتى.

شۇ كېچىسى تىلىۋالدى يەنە نۇرغۇن-نۇرغۇن چۈشلەرنى،
رېئاللىق بىلەن غايىۋىلىكلەر ئارىلىشىپ كەتكەن چۈشلەرنى
كۆردى. چۈشلىرى بىر-بىرىدىن ئۆزگىچە، بىر-بىرىدىن قالاي-
مىقان ئىدى. ئەتىسى ئۇ كۆڭلى تولىمۇ مەيۈس ھالدا ئويغاندى
ۋە ئورۇن-كۆرپە ئۈستىدە بىر سائەتتەك خىيال سۈرۈپ ئولتۇ-
رۇپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ ساۋاقداشلار بىلەن جەم
بولۇش ھەققىدىكى ئارزۇسى بارا-بارا نەلەرگىدۇر سىڭىپ كەت-
تى.

”گېلى بار“ باشلىق

—سانائەت-قاتناش ئىدارىسىغا يېڭى مۇئاۋىن باشلىق كەپ-
تۇ، —فارفور زاۋۇتىنىڭ بوغالتىرى زاۋۇت باشلىقىنىڭ ئىشخا-
نىسىغا ئىتتىك كىرىپ، ھاسىراپ تۇرۇپ ئېيتتى. ئۇنىڭ تۇر-
قىدىن نېمىدىندۇر ئەنسىرەۋاتقانلىقى سېزىلىپ تۇراتتى. ئەمما،
زاۋۇت باشلىقى بۇ ئىشتىن ئاللىقاچان خەۋىرى بار ئادەمدەك
كۆزلىرىنى مىتمۇ قىلىپ قويماستىن سورىدى:

—ھە، كەلسە نېمە بوپتۇ؟

— دەل مالىيىگە مەسئۇل بوپتۇ!
— بولسا نېمە بوپتۇ؟
— ئاڭلىشىمچە، — بوغالتىر ئاۋازىنى سەل پەسەيتىپ ئېيت-تى، — بىزنىڭ كوجاڭ ئاغىنىدىن ئاڭلىشىمچە، ئۇ كېلىپلا بىز-نىڭ زاۋۇتنى تىلغا ئاپتۇمىش، ھېلىقى ئاكتا مالنىڭ پارىڭىنى قىپتۇمىش.
— ئۆزىڭىز شۇ باشلىقنى كۆرۈپ باقتىڭىزمۇ؟
— يا...ياق، — دېدى بوغالتىر نېمىشقىدۇر دۇدۇقلاپ، — ئىشخانىدىمىكىن-تاڭ، زاللاردا كۆرۈنمەيدۇ.
— كۆرۈنمىسە نېمە بوپتۇ؟ — زاۋۇت باشلىقى ”نېمە بوپتۇ“ دىن باشقىنى بىلمەيدىغاندەك يەنە تەكرارلىدى، — مەن دېمەكچى-مەنكى، يېڭى باشلىقنىڭ گېلى بارمىكەن؟
— نېمە دېدىڭىز؟ — بوغالتىر چۈشەنمەستىن كۆزلىرىنى مىتىلداتتى.
— گېلى دەيمەن، — زاۋۇت باشلىقى ئالىقىنى بىلەن ئۆزى-نىڭ كانىيىغا پوكۇلدىتىپ ئۇرۇپ قويدى، — ماۋۇ پوكىنىنى دەيمەن.
— با...باردۇر، ئادەم بولغاندىكىن، — بوغالتىر يەنە دۇ-دۇقلىدى.
— ئاپلا، چۈشەنمىدىڭىز —...زاۋۇت باشلىقى پۇشۇلداپ خورسىندى-دە، جوزىسىدا تۇرغان ئىستاكاندىن ھورى چىقىپ تۇرغان خۇش پۇراق چاينى سۇمۇرۇپ ئىچتى، كېيىن بوغالتىر-نىڭ ئەندىشىلىك چىرايىغا كۈلۈمسىرەپ قارىدى، — خاتىرجەم بولۇڭ، گېلىلا بولسا، ھەممە ئىشنى ئەپلەيمىز. ھا-ھا-ھا...

زاۋۇت باشلىقىنىڭ بەھۇزۇر كۆلكىسى بوغالتىرنىڭ يۇرىكىنى جايىغا چۈشۈردى بولغاي، ئۇمۇ كۈلۈمسىرىدى.

ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي، سانائەت-قاتناش ئىدارىسىغا يېڭىدىن كەلگەن مالىيىگە مەسئۇل مۇئاۋىن باشلىق بىرنەچچە كىشىنى ئەگەشتۈرۈپ فارفور زاۋۇتىدىكى بەزى كىشىلەر يۇقىرىغا ئىنكاس قىلغان ساق مالنى ئاكتا قىلىش خىيانەتچىلىكىنى تەكشۈرۈشكە كىرىشتى. سۆھبەت يىغىنلىرى ئاچتى، شەخسلەر بىلەن ئايرىم پاراڭلاشتى. زاۋۇت باشلىقى بۇرۇنقىدەكلا ھا-ھالاپ كۈلۈپ قىزىقچىلىق قىلىپ، تەكشۈرگۈچىلەرگە ئارىلىشىپ يۈرۈۋەردى.

تەكشۈرۈش ئۆمىكى تەكشۈرۈشنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، ئىدارىغا قايتىدىغان كۈنى زاۋۇت باشلىقى ئۇلارنى ئۆيىگە ”بىر پىيالە ھاردۇق چېيى“ ئىچىشكە تەكلىپ قىلدى. ئۆمەك ئەزالىرى بۇ مېھماندارچىلىقتىن ئوڭايسىزلىق ۋە غەيرىيلىك ھېس قىلىشتى. ئەمما، يېڭى كەلگەن مۇئاۋىن باشلىق ئويلىمىغان يەردىن چىقىپ، مېھمان بولۇشقا رازى بولدى.

—كۆردىڭىزمۇ؟—دېدى مېھمانلار ئۆزىغاندىن كېيىن زاۋۇت باشلىقى چىشلىرىنى كولاپ تۇرۇپ بوغالتىرغا،— ”گېپى بارمىكەن؟“ دەپ سورىسام، كۆزۈمگە قارايسىز تېخى. ئەنە، گېپىدىن ئۆتتىمۇ، ئىش پۈتتى... ھا-ھا-ھا...

—بۇ يېڭى باشلىق ئالامەت ئىچىدىغان ئادەمكەنا!—دېدى بوغالتىر ھەيران بولغاندەك،—بىزمۇ تېخى ئىچەلەيمىز، دەپ يۈرۈپتىكەنمىز. ئىشتىيىمۇ بار ئىكەن كاساپەتنىڭ-ھە؟ ھا-ھا-ھا،—زاۋۇت باشلىقى راھەتلىنىپ كۈلدى،—ئەمما، بۈگۈنكى

قازان كاۋىپمۇ قالتىس نوچى بوپتىكەن.

ئاشۇ باياشات مېھماندارچىلىقتىن ئون كۈنچە ۋاقىت ئۆتكەندى، بوغالتىر زاۋۇت باشلىقىنىڭ ئىشخانىسىغا شاپاشلاپ كىرىپ، ھاسىراپ تۇرۇپ ئېيتتى:

— سانائەت-قاتناش ئىدارىسى ئەته چوڭ يىغىن ئاچارمىش. ھېلىقى...

— ئاچسا نېمە بوپتۇ؟ — زاۋۇت باشلىقى پۇشۇلداپ چاي سۇمۇرۇۋېتىپ بوغالتىرغا قادالدى.

— ھېلىقى... بىزنىڭ كوجاڭ ئاغىنىنىڭ دېيىشىچە، ھېلىقى ھېساباتتەكشۈرۈشنىڭ نەتىجىسىنى ئېلان قىلىغىدەك.

— ئېلان قىلسا نېمە بوپتۇ؟ — زاۋۇت باشلىقى ئېرەنسىزلا ئېيتتى، — ئۇنداق چوڭ يىغىندىن كۆرمىگىنى كۆرگەن سەيدۇللىكىمىز. تايىنلىق ئاشۇ ھېلىقى گېپى بار باشلىق سۆزلەيدۇ دەڭا، تۇرغانلا گەپ، ئۇنى خىرىلدايدۇ ئۇنىڭ، ھا-ھا-ھا...

ئەتىسى سانائەت-قاتناش ئىدارىسىدا ئۆزىگە قاراشلىق زاۋۇت-كارخانىلارنىڭ باشلىقلىرى، مالىيە خادىملىرى، ئىشچىلار ۋەكىللىرى قاتناشتۇرۇلغان يىغىن ئېچىلدى. يىغىندا ئىدارىنىڭ مالىيىگە مەسئۇل مۇئاۋىن باشلىقى فارفور زاۋۇتىدىكى ساق مالنى ئاكتا قىلىش ئىشىنى تەكشۈرۈش نەتىجىسىنى ۋە بىرتەرەپ قىلىش چارىسىنى ئېلان قىلغاندا، فارفور زاۋۇتىنىڭ دائىم ھا-ھالاپ كۈلىدىغان باشلىقى ئاغزىنى ھاڭدەك ئېچىپ، قوللىرىنى دومباق قورسىقىغا قويۇپ، داڭقېتىپ ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ بېقىنىدا بولسا يىغىن قارارىدىنمۇ كۆپرەك باشلىقنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتىدىن چۆچۈگەن بوغالتىر ئۆزىمۇ

سەزمەستىن تۆۋەندىن يۇقىرىغا قاراپ باشلىقىغا تەلمۈرۈپ تۇراتتى. بۇ ئىككىسىنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتى قەدىمكى يۇنان ئەپسانىلىرىغا ئاساسەن ئىشلەنگەن ھەيكەللەرنىڭ بىرىنى كىشىنىڭ كۆز ئالدىغا كەلتۈرەتتى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئۈچ خىل جاۋاب

يېڭىلا پۈتكەن ئىدارە بىناسىنىڭ ئالدىدىكى گۈللۈكنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئىدارىنىڭ بىرىنچى قول باشلىقىنىڭ تەشەببۇسى بويىچە ھەم ئېگىز، ھەم غەيرىي بىر ھەيكەل ياسالدى. ھەيكەل پۈتكەننىڭ ئەتىسى بىرىنچى قول باشلىق فىلتېرلىق تاماكىسىدىن قويۇق ئىس چىقارغىنىچە مۇئاۋىن باشلىقنىڭ بۆلۈمىگە كۈلۈمسىرەپ كىرىپ كەلدى.

—ھەيكەلنى كۆردىڭىزمۇ؟—سورىدى ئۇ پۈتۈن دىققىتىنى گېزىتكە بەرگەن مۇئاۋىن باشلىقتىن، —قانداقراق بوپتۇ؟

مۇئاۋىن باشلىق بېشىنى ئارقا-ئارقىدىن لىڭشىتىپ جاۋاب قايتۇردى:

—ئالامەت! ئالامەت بوپتۇ، سەنئەتكارلىقتا لايىق ئىقتىدارىڭىز بار ئىكەن جۇمۇ، يېڭىلىشىپلا سودا-سانائەت ساھەسىدە ... ھەي، ھەي، بۇ ھەيكەلدىكى نەپىسلىك، يوشۇرۇن مەنە، ھەيۋەتلىك تۇس...زادى ئالامەت!

خىزمەتتىن چۈشكەن ئىدارىدىكى كادىرلاردىن بىر نەچچە-

سى گۈللۈك ئالدىدا تۇر ۇۋېلىپ، ھەيكەلنىڭ پارچىنى قىلىشى-ۋاتاتتى. ئاچغىچە ئۇلاردىن بىرسى ۋېلىسىپىتىنى يېتىلەپ ماڭ-غان مۇئاۋىن باشلىقنى كۆرۈپ:

— باشلىق، — دەپ چاقىردى، — مۇنۇ ھەيكەل توغرىلىق با-ياتىن ھەركىم ئۆز تونۇشىنى ئېيتىۋاتىدۇ، سىزنىڭمۇ باھايى-ڭىزنى ئاڭلاپ قالمايلىمۇ؟

— مېنىڭ باھايىمنىمۇ؟ — مۇئاۋىن باشلىق شۇ پاراڭ بىلەن توپقا يېقىنلاشتى. بېشىنى ئۇزمەي لىڭشىتتى، — خەقلەر نېمە دېدى، ئۇقمايمەن، ئامىلىيكىن مېنىڭ باھايىم بۆلەكچە...

— قانداق؟ قېنى قانداق؟ دەپ بېقىڭە، — كۆپچىلىك تۇش-مۇتۇشتىن ئۇن قېتىشتى.

— مېنىڭچە بۇ ھەيكەل بىر تېتىقسىزلىق... نېمە بۇ؟! نې-مىنىڭ شەكلى؟ نېمە دېمەكچى؟ قېنى ئۇنىڭدىكى سەنئەتكە خاس نەپىسلىك، قېنى ئۇنىڭدىكى يوشۇرۇن مەنە؟... بىر تېتىقسىز-لىق! ...

چۇشلۇك تاماق ئۇستىدە مۇئاۋىن باشلىقنىڭ ئايالى توسات-تىن سوراپ قالدى:

— راستلا، گۈللۈكتىكى يېڭى ياسىغان ھەيكەل توغرىسىدا بۇگۇن بۆلۈملەردە نەق يېرىم كۇن پاراڭ بولدى. بىرسى قوپۇپ ئۇنداق دەيدۇ، يەنە بىرسى قوپۇپ مۇنداق دەيدۇ... سىزنىڭچە ئۇ ھەيكەل قانداقراق؟

مۇئاۋىن باشلىق ئاغزىغا يېقىن ئاپارغان چوكىنى ياندۇرۇپ تەخسىگە قويدى-دە، چەكچىيىپ ئايالىغا قارىدى. شۇ پېتى بىر-دەم قاراپ تۇردى، كېيىن، زۇۋانغا كەلدى:

www.uyghurkitap.com

— ھەيكەلنى دەمسىنا؟ جىمىق گەپنى قىلسام، شۇ ھەيكەلگە يېرىم سائەت قاراپ تۇرغاندىمەن، ئامىسلېكىن ھېچنېمىنى چۈشەنمىدىم جۇمۇ...

يۇيۇلۇش

سادىمجاننىڭ «مۇكاپاتلىق پوچتا ئامانىتى»دە يۈز يۈەنلىك مۇكاپاتقا ئېرىشكەنلىكى ھەققىدىكى خەۋەر بىر دەمدىلا ئۈچ قەۋەتلىك خىزمەت بىناسىنىڭ ھاجەتخانىلىرىغىچە يېتىپ باردى.

ھەقىقەتەن ئامەت دېگەن دۇنيادا بار نەرسىكەن جۇمۇ. مالىيە بۆلۈمىدىكى ئەرەنسىمان توپتوغرا 1000 يۈەنلىك چەك سېتىۋالغانىدى، ئاقىۋەت ئېغىز-بۇرنىنى تۈتقىنىچە قالدى. لېكىن مۇنۇ خۇدانىڭ مۆمىنى سادىمجانغا قاراڭ، پۇرلىشىپ كەتكەن پارچە-پۇرات پۇللارنى جۇغلاپ بىر دانە چەك تارتىپتىكەن، «ئامەت نەگە بارسەن؟ دوقا ماڭلايغا» دېگەندەك، لوڭڭىدە قىلىپ يېڭى چىققان كۆكۈمتۇل، ئەڭ چوڭ قەغەزدىن بىرسى ئۇچۇپلا كېلىپتۇ. شۇ پاراڭلارنى ئۆزئارا پىچىرلىشىپ، ھەس-ھەس بولۇشۇپ دېيىشىۋاتقان ئېغىزلارنىڭ تۆپىسىگە جايلاشقان كۆزلەر ئەمدىلىكتە ئالدىلىرىدىن ھەركۈنى كەم دېگەندە ئون قېتىم ئۆتىدىغان قاراۋۇل سادىمجاننىڭ غودۇر-بۇدۇر يۈزىگە خۇددى تۇنجى قېتىم چەت ئەللىكنى كۆرگەن ئادەملەردەك تىكىلىدىغان بولۇپ قالدى.

ئىش شۇ تىكىلىشلەر بىلەن تۇگىسە مەيلىدىغۇ، سادىمجان مۇكاپات پۇلىنى پوچتىخانىدىن ئېلىپ كەلگەن كۈنى چۇشلۇكى خىزمەت بىناسىنىڭ قايسىدۇر بۆلۈمىدىن "سادىمنى يۇيىمىز" دېگەن بىر تەكلىپ ساداسى ئېتىلىپ چىقتى. "هالۋا دېدىڭىز-مۇ؟" دېگەندەك، بۇ دانا تەكلىپ پەلەمپەيلەردىن ئۇچۇپ چىقىپ، ئۇچۇپ چۇشۇپ يۇرىدىغان بىر نەچچە ياشقا موك ياقتى. كىم بىرنېمە دېسە ھىجىيىپلا تۇرىدىغان سادىمجان "يۇيۇلۇش" ھەققىدىكى تەلەپنامىگە بېشىنى بېقىنىدا ئاچقۇچى بار تۆمۈر قوچاقنىڭ بېشىدەك ئىتتىك لىكىلداتتى. تەلەيگە يارىشا ئىدارىنىڭ بېقىنىدىلا هازىرقى "ئىتنىڭ بېشىغا ئۇرسا ئاشپۇزۇل"لارنىڭ بىرى جايلاشقانىدى. بىر بوتۇلكا ئاق هاراق بىلەن بىردىن ئاش-سەيگە 30 يۈەن ئاران يەتتى. شۇنداقتىمۇ سادىمجان بىلەن قوشقاندا ئاشپۇزۇلدىن چىققان بەش ئادەمنىڭ بىر-ئىككىسى مەخمەل چىراي ۋە "يار سېنىڭ دەردىڭ — ئىككىنچى" ناخشىسى بىلەن قايتقانىدى.

ئەتىسى، تەبىئىيكى، ئاخشامقى "يۇيۇلۇش" ھېكايىسى مىڭبىر كېچە چۆچەكلىرىدەك قانات-قۇيرۇق چىقىرىپ يەنە ئۇچ قەۋەتلىك بىنانىڭ بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغىچە تارالدى. بىر ئازدىن كېيىن ئۇچىنچى، ئىككىنچى قەۋەتتىكى گايىبىر بۆلۈملەرنىڭ ئىشىكلىرى ئېچىلىپ، بىرىنچى قەۋەتتىكى نۆۋەتچى بۆلۈمگە سەپەر قىلىدىغانلارنىڭ سانى ئاۋۇشقا باشلىدى. چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدا ھىجاق سادىمجان شالاڭ چاچلىرىنى تازىمۇ ھۆللەپ تارىۋېلىشقان، چاپانلىرىنى يېپىنچاقلىۋېلىپ، چېكىپ دەسسەپ ماڭىدىغان بىر توپ ئوتتۇرا ياش كادىرلارنىڭ قورشاۋىدا

تۇنۇگۇنكى كوم-كوم ئاشپۇزۇلغا كىرىپ كەتتى. ”يۇيغۇچى“-لارنىڭ ئارىسىدا ئۇنىڭ بىۋاستە باشلىقى بولغاچقا ۋە بۇ سىدام چاچلار ئاخشامقىدەك شاتىرما، ”تىك تۇرما“چى ياشلارغا ئوخشىمىغاچقا، مۇكاپات پۇلىنىڭ توپتوغرا 50 يۇەننى خىراجەت قىلىشقا توغرا كەلدى.

ئىككى قېتىم يۇيۇلۇپ خېلىلا ”تاپتازا“ بولۇپ قالغان سادىمجاننىڭ ئەپتى ئۈچ قەۋەت بىنادىكى ئايال خىزمەتچىلەرگە يارىمىدى بولغاي، ئۇلارمۇ سادىمجاننى ئۆز قوللىرى بىلەن كېلىشتۈرۈپ بىر يۇيىۋەتمەكچى بولۇشتى. 50 يۇەننىڭ بېشىغا سۇ قۇيۇلغان كۈننىڭ چۈشتىن كېيىنلىكى 20 گە يېقىن ئايالنىڭ ۋەكىلى، ئاغزىدا پىلىموت ئاتىدىغان ماشىنىست جۇۋان نۆۋەتچى بۆلۈمنىڭ ئىشىكىنى پەۋقۇلئاددە هالدا چېكىپ، چۈشتىكى ئىككى رومكىدىن ئەمدىلا سەگەي دېگەن سادىمجانغا بىر پارچە ”ئۇلتىماتۇم“ تاپشۇردى. پاھ! ئاياللار قوشۇنى بىلەن جەڭ قىلىپ بەھىر ئالغىلى بولامدىغان! سادىمجان كۈچەپ ھىجىيىپ ”جىمىكى شەرتلەر“گە قوللۇق بىلدۈردى. يېرىم سائەتتىن كېيىن ھەربىر ئايالنىڭ يانچۇقىغا يوغان بىر سىقىمدىن ئالىي دەرىجىلىك ئېرىس كەمپۈتى كىلىپ چۈشتى. سادىمجاننىڭ 15 يۇەنى ھېلىقى ئاشپۇزۇلنىڭ نېرىسىدىكى يېمەك ماللار دۇكىنىنىڭ غەللىسىدە قېلىپ قالدى.

يەنە بىر كۈن ئۆتۈپ كەتتى. راسا كېلىشتۈرۈپ ئۈچ قېتىم يۇيۇلغان سادىمجان گوياكى بىر ئېغىر ۋەزىپىدىن خالاس تاپقاندەك يېنىكلىشىپ، سومكىسىدىكى بىر توپ ئالاقىنى شەھەر ئارىلاپ تارقىتىش مەقسىتىدە كوچىغا چىقتى. چىقتىيۇ، پۇتلى-

ـرى سېمونتلانغان يەرگە مىخلانغاندەك بولدى. چىرايىدىكى ئۆكسىمەس ھىجىيىش ئۆزىمۇ سەزمەي ئۆۋسىغا كىرىپ كەتتى. ئۇنىڭ نەزىرى 20 قەدەم نېرىدىكى تۆت يىگىتنىڭ قەددىگە سانجىلىپ قالغانىدى.

—خوش ئاغىنە، —دېدى تۆت ئاغىنىنىڭ بىرى باشتىراق يېقىنلاپ كېلىۋېتىپ، —بىزنىڭ هاراقنى ئىچىپ چىشلىرىڭىز ساغىرىپ كەتتىمۇ، ئەجەب مۇكاپات ئالسىڭىز خەق سىزنى سوپۇنداپ يۇيىدىكىنا! —”ھەق گەپكە جىم تۇر“ دېگەن ماقالنى سادىمجان ئاڭلىمىغانىدى دەمسىز؟ ئۇ يەنە ھىجايـ… دى، زورۇقۇپقىنا ھىجايدى. مۇكاپاتتىن ئاشقان بەش يۈەن بار ئەمەسمىدى، ئۇنىڭغا تېخى بايىلا ئالغان مۇئاشتىن 20 يۈەن قوشۇلۇپ تۆت ئاغىنىنى يولغا سېلىشقا ئارانلا ياردى.

”يۇيۇلۇش“ شۇنىڭ بىلەنلا تۈگىمىدى. ئۈچ قەۋەت بىنادىكى كاماندىروپكىغا كېتىپ قايتىپ كەلگەنلەرنىڭ غەلۋىسى، خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ قالغان يىراق-يېقىندىكى ئاغىنە-ئۆڭگىلەرنىڭ پارچە-پۇرات جېدىلى، ئەيتاۋۇر ”شورپىسىنىڭ شورپىسىنىڭ شورپىسى“غا دېگەندەك يۇيۇلۇشلارنىڭ قۇيرۇقى لەنتى مۇكاپاتقا ئېرىشىپ ئىككى ھەپتىلەرگىچە ئۈزۈلمىدى. بۇ ۋاقىتقا كەلگەندە بىزنىڭ مۇكاپاتلانغۇچى قەھرىمانىمىز سادىمجان تولا يۇيۇلۇپ كىيگۈچىلىكى قالمىغان كۆك خادانى بۇرۇلكىغىلا ئوخشاپ قالغانىدى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى ئادرېسى

نازاكەت

ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ ئىختىساس ئىگىسى بولغانلارنىڭ تەجرىبە سۆزلەش يىغىنىغا بۈگۈن ئادەم مۆلچەردىكىدىنمۇ كۆپ كەلدى. ئادەتتە 200 ئادەم ئازادە سىغىدىغان كۇلۇبنىڭ ئىچى تىقما-تىقماق بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئەمما كۇلۇبنىڭ قوش قاناتلىق بىردىنبىر ئىشىكىدىن كىرگۈچىلەرنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەيتتى.

دوكلاتنىڭ باشلىنىشىنى سەۋرسىزلىك بىلەن كۈتۈپ ئولتۇرغان يىغىن ئەھلىنىڭ بەزىلىرى كىتاب-ژۇرنال ئوقۇشسا، بەزىلىرى پاراڭغا چۈشكەنىدى. ئايرىملىرى بولسا بويۇنلىرىنى سوزۇشۇپ، قوش قاناتلىق ئىشىكتىن كىرىپ كېلىۋاتقان ھەربىر ”يېڭى كەلداخۇن“لارنى ئۆزلىرىچە باھالىشىپ ئولتۇرۇشاتتى. ئىشىكتىن باشتىن-ئاياغقىچە قىزىل كىيگەن، چىرايى ئاپئاق، بويى تال چىۋىقتەك ئەۋرىشىم، يوغان كۆزلىرى خۇمارلىق چاقناپ ئادەمنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە بەكرەك تارتىدىغان بىر قىز كېپىنەك شەكىللىك سومكىسىنىڭ بېغىنى نازاكەتلىك ھالدا ئويناتقىنىچە كۇلۇبقا كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ كىرىشى بىلەن زالدىكى پاراڭ پەسەيدى. قوش قاناتلىق ئىشىك تەرەپكە تىكىلگەن كۆزلەرنىڭ سانى كۆپەيدى...

— پاھ، ئاۋۇنىڭ سىياقىنى قاراڭ!

— دوكلات ئاڭلىغىلى كەلگەنمىدۇ، يا ئۇقۇشماي تانسا دەپ...

— پاھ، بۇ چىرايلىق نەدە ئىشلەيدىغاندۇ!

قىزىل كىيىم كىيگەن چىرايلىق قىز زالدىكى كۇسۇرلاشلاردىن بىر ئاز ئوڭايسىزلىنىپ ئادەم ماڭمىدىغان تار يولدا توختاپ قالدى. سومكىسىنىڭ ئىنچىكە، ئۇزۇن بېغىنى بارماقلىرىغا يۆگەپ ئەتراپقا ئەنسىز نەزەر تاشلىدى. ئەمدى ئۇنىڭ ھەددىدىن زىيادە ئاق يۈزى ئاستا-ئاستا قىزىرىپ، بارغانسېرى ئۇچىسىدىكى كىيىملىرىنىڭ رەڭگىگە كىرمەكتە ئىدى. شۇ پەيتتە تۇيۇقسىزلا كۇلۇب سەھنىسى تەرەپتىن بىر ئەر كىشىنىڭ سالماق ئاۋازى ئاڭلاندى:

— يولداشلار، دوكلات يىغىنىمىزنى باشلايمىز! ھازىر ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ ئىختىساس ئىگىسى بولغان ياش ياردەمچى ئىنژېنېر يولداش نازاكەتنى دوكلات بېرىشكە تەكلىپ قىلىمىز.

يىغىن ئەھلىنىڭ نەزىرى بىردىنلا رەئىس سەھنىسىگە ئاغدۇرۇلدى. شۇ دەقىقە كۇلۇب ئىچىنى ئاۋۋال تىمتاسلىق، ئاندىن دولقۇنلۇق شىۋىرلاش قاپلىدى... رەئىس سەھنىسىدە دوكلاتچىنىڭ ئورنىدا باشتىن ئاياغىچە قىپقىزىل كىيىم كىيگەن، چىرايى ئاپئاق، بويى تال چىۋىقتەك ئەۋرىشىم بىر قىز سومكىسىدىن دوكلات تېزىسىنى ئېلىۋاتاتتى.

نەزىر كۆلكىسى

توي كۆلكىسىنى ئاڭلىغان كىشىلەر كۆرمىڭ بولسا كېرەك، لېكىن، نەزىر كۆلكىسىنى ئاڭلىغانلاردىن نەچچىسى باركىن؟ مەن بۈگۈن شۇنداق بىر كۆلكىنى ئاڭلىدىم.

يېقىن ئاغىنەمنىڭ ئاتىسى پانىيدىن باقىغا رىھلەت قىلغانىنىڭ ئالتىنچى كۈنى ئەل-يۇرتقا مەرھۇمنىڭ كاتتا يەتتە نەزىرى بېرىلدى. يەكشەنبە كۈنى بولغاچقا كېلىدىغانلارنىڭ ئاخىرى ئاياللارنىڭ چاقىرىلغان ۋاقتىغىچە سوزۇلغىلى تاسلا قالدى. ناھايەت، سائەت ئون بىردىن سەل ئاشقاندا، ئەتىگەننىڭكىياقى پۇت-قولى يەرگە تەگمەي خىزمەت قىلغان بىزدەك خالىس خىزمەتكارلار نەزىر مېھمانلىرىدىن بوشىغان، كۆرپىلىرى پۇرلىشىپ، كىگىزلىرى ئۈستىگە لاي پارچىلىرى، توپىلىق ئاياغ ئىزلىرى، گۈرۈچ دانلىرى، كەمپۈت قەغەزلىرى چېچىلغان ئۆيلەرنىڭ بىرىدە سورۇن تۈزۈشۈپ ئولتۇرۇپ، ئەمدىلا بىر-بىرىمىزنى ”ئال، باق“قا زورلىشىۋاتقىنىمىزدا بوسۇغىدىن ئىككى مېھماننىڭ ”ئەسسالامۇئەلەيكۇم“ى ئاڭلىنىپ قالدى. سوۋۇپ قالغان پولۇدىن قوللىرىمىزنى تارتىشتۇق. ھازا ئىگىلىرىدىن بىرى دەررۇ سىرتقا قاراپ يۈگۈردى.

دەم ئۆتمەستىن كىرىپ كەلگەن مېھمانلارنىڭ ھۆرمەت-شە-

رىپىگە گۆررىدە ئۇرۇنلىرىمىزدىن تۇرۇشتۇق. مېھمانلار كۆپ تۇزۇت قىلماستىنلا تۆرگە جايلاشتى. بەش مىنۇتتىن كېيىن بۇ ئىككى ئاخىرقى مېھمان بىز بىلەن تەڭ پولۇغا مۇراجىئەت قىلىشنى باشلىۋەتتى.

—شۇنداق قىلىپ، بۇرادىرىمىز ئابلا سىدىقمۇ چىدىماس چىقىپ قالدى،—دېدى مېھمانلاردىن پاكار بويلۇقراق، كەپكىسىدىن شىبلىتىغىچە كەرەشىنىۋايلاشقان، بېشى قاڭتۇرۇلغان ئاتتەك كەينىگە تارتىلىپ تۇرىدىغىنى، قارىماققا ئۇ 50 نىڭ قارىسىنى ئېلىپ قالغان ئادەم بولسىمۇ، يىگىتلىكتىن ھېلىمۇ تامايى باردەك قىلاتتى.

—قانداق دەيسلەر رەھمەت كېرىم ئاداش؟—دېدى ئېگىز بويلۇق، ۋاقىتسىز سەمرىپ كەتكەن ئىككىنچى مېھمان كۆرۈنۇشىدىن ئۇنىڭ ئاۋۇ كەرەشىنىۋاي شېرىكىدەك ”ھۆكۈمەت خادىمى“ ئەمەسلىكى، ئەمما خېلىلا ھاللىق بىر ئوقەتچى ئىكەنلىكى چىقىپ تۇراتتى،—ئۆلگەن ئادەمنى تىللىماڭلار جۇمۇ!

—تىللىماي!—دېدى كەرەشىنىۋاي خۇددى ھەر سەكرىشىدە بىر مولۇق يەردىن ئاتلاپ كېتىدىغان، چىرىلدىسا ئۇنى ھەشكە يېتىدىغان بېنەم چېكەتكىسىدەك ئېتىلىپ قاراپ،—بىزدەك ئاغىنىلىرىنى تاشلىۋېتىپ، بالدۇر قارا دۆڭگە چىقىۋالغاندىن كېيىن ”چىدىماس“ دەيمىز-دە. خە-خە-خە…

نېمىشقىدۇر، ئاغزىمغا ئاپارغان بىر كاپام ئاشنى توختىتىپ تۇرۇپ، ئاغىنەمگە—مەرھۇمنىڭ ئىككىنچى ئوغلىغا قارىدىم، ئۇ ھۆرمەتتىن تولىراق قىسىلغاندەك كۆرۈنۇشتە يەرگە قاراپ ئولتۇراتتى. بەللىرىدىن تېخى بايىلا ئاقلىرى ئېلىنغان

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

باشقا بىر نەچچە هازىدار بولسا ئەجەبلىنىپ يەر تېگىدىن بىر-بىرىگە قاراشماقتا ئىدى.

— شۇنداق قىلىپ، ئابلاۋاي شۇ ئۆلۈپ كەتكەنچە كەتتى دەڭلا، — دېدى كەرەشنىۋاي مايلىشاڭغۇ چىرايىغا تەسۋىرلىگۈسىز بىر خىل چوڭچىلىق كۈلكىسىنى يامرىتىپ، — ئاداش، سىلەر كوچىدا قېپقالساڭلار تەقىدلەيدىغان ئادەم يوق-تە ئەمدى؟! خە-خە-خە...

— باشقا گەپنى قىلايلى باشلىق، باشقا گەپنى! — دېدى ئىككىنچى مېهمان ئۆزىنىڭ ئەيىبى ھەققىدىكى پاراڭدىن سەل قىسىلغاندەك بولۇپ، — راستلا، بۇ قېتىم ئىچكىرىگە بېرىپ كەپسىلە-ھە؟

— ھە، تولا بېرىپ قوغۇنلۇقنىڭ يولى قىلىۋەتكەن يەرلەرغۇ ئۇ، — كەرەشنىۋاي سورۇن ئەھلىگە نازارەتچىدەك تەكشى نەزەر تاشلاپ چىقىپ، گېپىنى داۋاملاشتۇردى، — فۇجۇنىڭ داڭلىق ھارىقىدىن سىلەرنىڭ سالامەتلىكىڭلارغا ئاتاپ ئىككى رومكا ئىچىپ قويدۇم. قانداق بوپتۇ؟ خە-خە-خە...

— مۇشۇ كۈلكەڭلارنىڭ پەيزى بار جۇمۇ باشلىق، — ئىككىنچى مېهمان كەرەشنىۋاينىڭ كۈلكىسىگە مەستلىكى كەلگەندەك ئۆزىمۇ ئەلۋەككىنە ھىجىيىپ، ئىككى يېنىغا قىمدالدى، — مۇشۇ كۈلكەڭلەرگە ”پۇچۇ“ دېدىڭلارما؟... ئاشۇ يەردىكىلەرمۇ ھەيران قالغاندۇر تايىنلىق؟

— ”فۇجۇ“ دەڭلا... ھەيران قالماي! — دېدى كەرەشنىۋاي ئاغزىغا ئاتقان كەڭرى لوقمىدىن قوۋۇزلىرى كۆپۈپ كەتكەن بولسىمۇ چاقچاقتىن قالماي، — بىزنىڭ بۇ كۈلكە دېگەن ئىلىخو-

دا بىر كۆلكە دەڭلا ھامۇتاخۇن ئاداش. خە-خە-خە…

يەر ئاستىدىن بىر-بىرىگە قاراش، تەئەججۇپلىنىش، ئىما-ئىشارەت قىلىشلار ئەمدى سورۇندىكى ھەممەيلەنگە ئورتاقلاشقانىدى. ئۆزۈمدىن بىر ئادەم نېرىدىلا ئولتۇرغان غەلىتە كۆلكە ئىگىسىگە خېلىلا ئۆچمەنلىك نەزىرىمنى تىكىپ ياندىن دەممۇ دەم قاراپ قوياتتىم. كەرەشنىۋاي بولسا سورۇندىكى ھېچكىمنىڭ تەلەتىگە قاراپ قويماي ھامۇتاخۇن ئىسىملىك ھېلىقى شېرىكىگە ھەدەپ چاقچاق قىلاتتى.

—ھامۇتاخۇن ئاداش، يېقىنىنىڭياقى ئوقىتىڭلار ئاتەشتەك مېڭىۋاتقاندۇر-ھە؟ ئۆزەڭلارغۇ كورۈك توخۇ تۇخۇمىنى قىزغانغاندەك، تاپقان پايداڭلارنى زادىلا ئاشكارا قىلمايسىلەر. ھەر نېمە بولسا زاكىتىنى ئايرىپ…مۇنداق-ھە…خە-خە-خە…

—نېمە پايدا بولىدۇ دەيسىلەر رەھمەت كېرىم بۇرادەر،—دېدى ھامۇتاخۇن بىر پارچە گۆشنى تارتقۇشلاپ يالماۋېتىپ،—ئاتام ئېيتقان بايىقى شۇ… ئاممىلېكىن بىزنىڭ تاپقان بالاچە پايدىمىز سىلەرنىڭ مەنسىپىڭلارنىڭ قىرىغا ياندىشالمايدۇ-دە، راستلا، يېقىندا يەنە بىر ئىدارىگە ئالماشتىڭلىمۇ قانداق؟ ئۆسكەنسىلەر؟

—ئۆسمىسەكمۇ چۈشمىدۇق،—دېدى كەرەشنىۋاي كەپكىسىنىڭ دەل چوققىسىنى دېگۈدەك ئارقىسىدىكى تامغا تەگكۈزۈپ غادىيىپ،—بەزىلەر تېخى: ئۆزى بۇرۇن ئىشلىگەن ئىدارىنىڭ قارىمىقىدىكى شىركەتكە باردى، دېگۈدەك. نېمىنى بىلىدۇ، ئاكىسى يەنىلا شەنتۇەنجى…

—شەنتەنجاڭلار نېمىسى؟—ھامۇتاخۇن تىزىغا قويۇلغان

ئوڭ قولىنىڭ مايلىق بارماقلىرىنى بەشلىك ئارىدەك كىرىپ، چىشلىرىنىڭ ئارىسىنى شۇمگىنىچە سورىدى.

—ناھىيە دەرىجىلىك دېگەن گەپ. ھە…ھىم، يەنە شۇ ھاكىم دەرىجىلىك…يەنىلا كىمسەن؟ رەجىمگىلىمەن. خە-خە-خە…

كېچىكىپ كەلگەن مېھمانلارنىڭ سۆھبىتىدىن ئاجايىپ تە-سىراتلارغا ئىگە بولغان سورۇنىمىز ئەھلى ئاخىرقى قول چايقى-لىپ بولۇشى بىلەنلا ئالدىرىشىپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى.

مېھمانىنىڭ ھۆرمىتى ئۇلۇغ. نەزىر ئىگىلىرى قاتارىدا مەن-مۇ كەرەشنىۋاي بىلەن ھامۇتاخۇننى دەرۋازا ئالدىغىچە ئۇزىتىپ چىقتىم.

—سائىتىڭلار قانچە بولۇپ كەتتى باشلىق؟—دەپ سورىدى ھامۇتاخۇن دەرۋازا ئالدىدا توختاپ، بىز بىلەن خەيرلىشىش ئورنىغا كەرەشنىۋايغا ھېجىيىپ قاراپ. كەرەشنىۋاي كالتە قول-لىرىنى يىراقتىن غۇلاچلىتىپ ئەكىلىپ كۆزى ئالدىدا تۇخ-تاتتى-دە، ئىككى بارمىقى بىلەن يېڭىنى سالاپەتلىك قايرىپ، بېلىكىگە تىكىلدى.

—يازلىق ۋاقىت سەل كەم بىر.

—يائاللا، تاسلا قاپتۇق-تە ئايالىلارنىڭ دەستۇر خېنىغىمۇ داخىل بولغىلى…يازلىق ۋاقىت دېگىنىڭلار نېمە ئۇ؟

—خە-خە-خە! …—كەرەشنىۋاي ئۇزاش ئالدىدا نەزىرگە بېغىشلانغان كۈلكىسىنى يەنە بىر قېتىم ياڭراتتى،—يازلىق ۋاقىت دېگەن خەلقئارالىق بىر ئاتالغۇ…بۇ پۈتۈنلەي شەرقىي مىدىريان (مېردىئان دېمەكچى) بىلەن شىمالىي مىدىريان ئوت-

تۆرىسىدىكى… خە-خە-خە! …

هازىدارلار ئىككى مېھماننىڭ تۇگىمەس بۇ تېتىقسىز ”خە-خە…“لىرىدىن ئوڭايسىزلىنىپ ئارقىغا قايتىشتى.

نەزىر-چىراغلاردا قانداق پاراڭلارنى قىلىش، ئۆزىنى قانداق تۇتۇش ھەققىدە بىزدە رەسمىي بىر قائىدە-مىزانغۇ يوق. بىراق، مەن ئويلايمەن: مۇسىبەت ئۈستىدە چاقچاقلىشىدىغان، مەنمەنلىك قىلىپ ئۆزىنى كۆرسىتىدىغان، مەنسەپخۇمارلىقىنى ئاشكارىلايدىغان، خەقنىڭ غەيۋىتىنى قىلىدىغان ئىشلار بىلەن ئەمەس، نەزىرى بېرىلىۋاتقان مەرھۇمنىڭ ئەسلىمىلىرى ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش پايدىلىق سۆھبەتلەر بىلەن نەزىر پولۇسى يېيىلسە تولىمۇ ياخشى بولاتتى. ئۇقمىدىم، بۇنىڭغا ھېلىقىدەك ”نەزىر قىزىقچىلىرى“ نېمە دېيىشەركىن؟ …

ماختىنىشنى بىلمەيدىغان ئايال

بۆشۈك تويىدا، ھېچكىم ھېچكىمنىڭ گېپىنى ئاڭلىمايۋاتقان ۋە ھېچكىم ھېچكىمنىڭ گېپىگە قوناق بەرمەيۋاتقان 40 چە ئايال ئولتۇرغان يان ئۆيدە چىرايى تېگى-تېگىدىن كۆكىرىپ تۇرغان بىر ئايال پەتنۇسدىشىنىڭ تىزىغا نوقۇپ تۇرۇپ مۇنداق دەۋاتاتتى:

—ۋىيەي جېنىم قېرىندىشىم، قويسىلا ئۇ خوتۇننىڭ ماختانچاقلىقىنى، مانا مەن تازا ئوبدان بىلمەنغۇ، نېمىسىگە شۇن-

چىلا ماختىنىدىكەنتاك ئۇ؟ قولىقىدا ئاتىنىڭ تاقىسىدەك ھالقا، ھەئە، ئۆلەيمۇ، ئۆچەيمۇ ماختانغىنىغا، سىلىنىڭ ئۆيۈڭلىرىدا مەن بولغان بولسام، تازا تويغۇزۇپ قوياتتىم ئۇ دامخورنى، ھەئە! بالىسى داشۆگە ماڭسىمۇ ماختىنامدۇي؟، تووۋا، بەزىبىر خەقلەرگە كۈلگۈم كېلىدۇ...ھوي، ماختىنىش توغرا كەلسىچۇ، مانا بىز ماختانساق يارىشىدۇ. ھەئە، نېمىشكە، بىز نومۇسنى بىلىمىز، ماختانمايمىز. بولمىسا بىز ئۇنىڭغا ئوخشاش قورساقنى قىسماققا ئېلىپ قويۇپ، مېھماندارچىلىق توپلىبىغا ياماق چاپلىتىپ كىيىپ يۈرۈپ بالىمىزنى ئوقۇتقىنىمىز يوق. بىزنىڭ بالىلىرىمىز ئوقۇمىغان بىلەنچۇ، ئۇنىڭ بالىسى كۆرمىگەن يەرلەرنى قوغۇنلۇقنىڭ يولى قىلىپ، ئوقەت بىلەن يۈلنى يۈلغا چېقىۋاتىدۇ، ھەئە. بىز ماختىنىشنى بىلمىگەچكە، شۇنچىلا پاراڭلارنى بىرسىگە چىش يېرىپ دەپباقمىدۇق. تېخى ئۇ خوتۇن ئاشۇ كىچىك بالا قاتتىقراق چىڭقالسا يەتكۈدەك بەردىكى ئۆرۈمچىگە بېرىپ كىتاب غاجىلىغىلى ماڭغانغا شۇنچىلا ماختاندىما؟ ۋىيەي جېنىم قېرىندىشىم، راستىنى ئېيتسام گايىبىر ئادەملەر نومۇس قىلمايلا يوقىلاڭ بىر ئىشلارغا ماختىنىدىكەن. بىز ماختانمايمىز، ئەگەرچەندە ماختانساق، بىزگە يارىشىدۇ دېسىلە. بولمىسا دېگەن قارىسىلا، بىزنىڭ ئۆيدىكى توقچىلىق، ئىسراپچىلىقتا نېمە توغرا كېلىدۇ دەيدىلا، تۆت ئېغىز ئۆيۈمنىڭ تام-تورۇسلىرىغىچە قىپقىزىل گىلەم دېسىلە، ھەئە! ساپا-ماپا، گەردىرۇپ-پەردىرۇپ دېگەنلەرغۇ بايىقىلا پاراڭ، ھەئە...خەپ جېنىم قېرىندىشىم، سىلە بىر بارمىدىلىغۇ بىزنىڭ ئۆيگە، ئۆتكەندە تويىنىڭ باغىقى بارمىدى دەمدىلا؟ ئەزبىرايى يازغان،

تەگمەپتۇ قارىسىلا. بىر كۈنى ئالاھىتەن بېرىپ بىر ئولتۇرۇپ كەلسىلىرا، شۇ چاغدا كۆزلىرى بىلەن كۆرۈپ ”راست، قۇن-دۇزخان ھېلىمۇ ماختانماپتۇ“دەپ قالىدىلا، ھەئە، ۋيەي جېنىم قېرىندىشىم، ئاشۇنداق بەزى ماختانچاق ئايالىلارغا غىجىقىم كې-لىدۇ. بالىسى ئون يىل ئوقۇپ، يەنە بەش يىل ئوقۇغىلى ماڭسىمۇ ماختىنىدىكىنا، توۋا! بىر پۈتى گۆرگە ساڭگىلىغىچە ئوقۇپ، نەگىمۇ بارار دەيمەن؟ مانا مەن ماختانمايمەن، بىزنىڭ ئىككى ئوغۇل ئىسمىنى سوگاشتۇرۇپ يازغىنى بىلەن، بىرشە-ھەرنىڭ بانكىسىدىكى پۇلنىڭ ھېسابىنى بۇدۇڭتەي قىلىدۇ دې-سىلە. سادىغاڭ كېتەي بالىلىرىم، دادىسىنىڭ كەينىدە يۈرۈپ، پېكىدەك تۇرۇپلا ئوقەتنىڭ پېشىنى تۇتتى ئەمەسمۇ! سىلىگە ماختانماستىن ئېيتىپ بەرسەم، بىر پۇڭ پۇلنىڭ يېنىدىن ئىك-كى-ئۈچ چۆكىلەپ ئۆتۈپلا، ئون كوي قىلالايدۇ دېسىلە مېنىڭ بالىلىرىم، ھەئە! ۋيەي جېنىم قېرىندىشىم، سىلە بىلەن بىز بېشىمىز ئاسمانغا تاقىشىپ كەتسىمۇ ماختىنىشنى بىلمەيدىكەن-مىز، توغرىسى، ماختىنالمايدىكەنمىز. بولمىسا ئۆزلىرى كۆ-رىۋاتىدىلا، توي-تۆكۈن، نەزىر-چىراغ…نەگىلا بارسام جايىم تۆردە، قولتۇقۇم دۆڭ. بىرھەپتىدە يەتتە كۈن مېھماندارچىلىققا بارسام، بۇگۈن كىيگەن كۆڭلەكنى ئەتىسى ئۇچامغا سايمايمەن، ھەئە! ئۆزلىرى بىلىدىلىغۇ بايىقى ماختانچاقنى، قاچان قارىسىلا ئۇچىسىدا ئاشۇ ئالما ئۇرۇقى رەڭلىك كۆڭلەك بىلەن توخۇ كۆزلۈك كۆڭلەك… ئۇمۇ ئۆڭۈپ كەتكەن تېخى! مەن بىلگەندىن تارتىپ كاماك، ياش ۋاقتىدىمۇ شۇنداق ئۆتتى بايقۇش. ئالتۇن چىش ئەمەس، ئادەتتىكى ئاق چىشنى سالغۇزىۋالىدىغانغىمۇ چە-

www.uyghurkitap.com

قىنالمىدىغۇ ئۇ، ھەئە! يەنە ماختىنارمىش···مانا گەپكە ئاغزىنى ھەر ئاچسام، ئۆزلىرى بىر كۆرىدىلا، مۇشۇ تۆت ئالتۇن چىشىمنى رەھمەتلىك دادام كېرىم كەمسىيۇن ئۆز ۋاقتىدا ساق چىشلىرىمنىڭ تۆپىسىگە قاپلىتىپ بەرگەن قارىسىلا! بىزچۇ، ماختىنىشنى ئۇقمايمىز، ئەگەرچەندە ماختىنىمىز دىسەك بارغۇ، خەقلەر ئالدىمىزدا يىپ ئىشىپ بېرەلمەيدۇ، تۇۋا خۇدايىم، تۇۋا، بالىسى بەش يىل پۇل بۇزۇپ-چاچقىلى ماڭسىمۇ ماختىنىدىكەنە؟ ھەي بىچارە، ھەي بىچارە، قانداق قىلسۇن ماختىنىدىغان باشقا نەرسىسى بولمىسا، ھەئە···

ماختىنىشنى زادىلا بىلمەيدىغان ھېلىقى ئايال پەتنۇسدىشىنىڭ تىزىغا ئۇزمەي نوقۇپ تۇرۇپ، ئالتۇن چىشلىق ئاغزىدىن يەنە نۇرغۇن-نۇرغۇن سۆزلەرنى تۆكتى.

1988-يىل 26-ئاۋغۇست

پوچتىخانىدىن ئىزدەڭ

ھەممە بالا بۇنىڭدىن بىر يىل ئىلگىرى باشلاندى. ئاشۇ بالالىق كۈنى، كىچىك بولسىمۇ ئازادە يېزىقخانامدا تارىخىي پوۋېستىمنىڭ پېرسوناژلىرىنى بايانداي سېپىلىدىكى جەڭگە باشلاپ كېتىۋاتاتتىم، ئىشىكنىڭ ئەنسىز تاقىلدىشى مېنى باش قەھرىمانىمدىن ئايرىپ تاشلىدى.

— سىزگە بىر ئىلتىماسىم بار ئىدى، — دېدى ئىشىكتىن كىرىۋېتىپلا مۇددىئاسىنى بايان قىلغان ئاغىنەم سەنجەر، —

ھەرگىز ياق دېمىسىڭىز ئاداش، چۈنكى بۇ ئىلتىماسىمنى پۇخا-
دىن چىققۇدەك ئادا قىلىشقا نە مەنسەپنىڭ، نە پۇلنىڭ كۈچى
يەتمەيدۇ، ئۇنى پەقەت سىزلا كۆڭۈلدىكىدەك بەجا كەلتۈرەلەي-
سىز!

—خوپ تەقسىر، قۇلىقىم سىزدە!—دېدىم كۆلۈمسىرىگە-
نىمچە، ئاغىنەمگە دائىملىق چاقچىقىمنى ئىشلىتىپ، بىراق ئۇ
بۇ قېتىم كۈلمىدى.

—ئىلتىماسىم شۇكى،—دېدى ئۇ كرېسلوغا يېتىپ جايلە-
شىۋېتىپ قەتئىيەت بىلەن،—بىر ئەللامىدىن ناھەق تاياق يەپ
قالدىم. تۇتۇشاي دېسەم، غوجا تېمى كۈچلۈك كاساپەتنىڭ،
شۇنى بىر ئەدەپلەپ بەرمەمسىز، سادىغاڭ كېتەي!

جىمىقىپ كەتتىم. بىرىپ-بىرىپ ئەمدى قىلمىغان شۇ
ئىشىم قاپتىكەن، ئارامىمنى بۇزۇپ...

—بەك ھاجەتمۇ؟—دېدىم ئاخىر زۇۋانغا كىرىپ، سەۋەبى،
سەنجەر ھەزرەتنىڭ ئۆزىمۇ ھېسابلاشمىسا بولمايدىغان ئادەملەر-
دىن ئىدى. بۇ توغرىسىدا سىزگە ”رامىزان“ ئېيتمايلا قوياي.

—پېقىرىڭىز بىھاجەت ئىشقا ئەزەلدىن قۇتلۇق ۋاقتىنى زايە
قىلغان ئەمەس، بىلىسىز،—دېدى سەنجەر يوغان قورسىقىغا
ئالماپ قويۇلغان قوللىرىنىڭ باشمالتاقلىرىنى لىكىلدىتىپ،—
خوپ، سىزگە بېسىم ئىشلەتكەندەك پاراڭ بولمىسۇن، ئاۋۋال
ھېكايىنى ئاڭلاپ بېقىڭ، ئاندىن كېيىن...باققالچىسىغا ئېيتقاد-
دەك ”تاتلىق بولمىسا بەرمەيسىز!“

ئاڭلاشقا توغرا كەلدى.

يازغۇچىنى ساز قىلىشقا ماھىر سەنجەر بەگدىن ئۆرگىلەي،

ئۇنىڭ قالتىس قاملاشتۇرۇپ ئېيتقان ھېكايىسى نازۇك ئەسەبلىرىمنى بىرمىنۇتتىلا ۋەيران قىلىپ تاشلىدى. نەپسانىيەتچىلىك يولىدا ئادەمگە خەيلى قىلىشتىن يانمايدىغان ئاشۇنداق مىتە ئەمەلدارلار···خەپ، چاۋىسىنى چىتقا يايمايمۇ!

سەنجەر ئاغىنەمنىڭ تەشەككۇرى، كىتابخانىلارنىڭ يېڭى ھېكايەمدىن ئالغان تەسىراتلىرىنىڭ بارىكاللىلىرىدىن ئازاد بولۇپ، ھېلىقى تارىخىي پوۋېستىمدىكى پېرسوناژلىرىم بىلەن ئەمدىلا بايانداي سېپىلىغا يامىشىشىمغا كىچىك بولسىمۇ ئازادە ياسالغان يېزىقخانامنىڭ ئىشىكى يەنە بىر قېتىم ئەنسىز تاقىلدىدى. بۇ قېتىم ئالدىمدا كوچىدا كۆرۈشسەك باش لىڭشىتىپ ئۆتۈپ كېتىدىغان بىر مويسىپىت تۇراتتى. مېھمان نامى ئۇلۇغ-دە! دەرھال ئەلۋەك كۆلكە بىلەن چوڭ-چوڭ يازغۇچىلارنىڭ مۇبارەك يانپاشلىرى تالاي قېتىم تەگكەن كرېسلوغا ئۇنى تەكلىپ قىلدىم. پاتىھەدىن كېيىن مېھمان ھېلىقى ”سەنجەر قىساسى“غا ئائىت ھېكايەمنى ماختاپ كەتتى.

مويسىپىت ماختاشنى داۋاملاشتۇرىۋاتقاندا مېنى يايراپ ئولتۇردى دەمسىلەر؟ ياقەي، قورۇنۇپ، تەشۇشلىنىپ ئولتۇردۇم. دەرس تۈگىمەستىن تۇرۇپلا ھاجىتى قىستاپ كەتكەن ئوقۇغۇچى پارتىدا ئەنە شۇنداق ئولتۇرىدىغان.

—تولىمۇ قىممەتلىك ۋاقتىڭىزنى زايە قىلىشقا جۈرئەت قىلىپ كىرىپ قېلىشىمنىڭ سەۋەبى شۇكى، — دېدى مويسىپىت خوللاس كالام، — پېقىرنىڭ ئاجىزانە بېشىغىمۇ ئەنە شۇنداق بىر···ئاخىرىنى ئېيتمايمەن، ياق، ئېيتالمايمەن!

ئەمىسە ھېلىقى ”ئون يىلغىچە ئەمەلىيلەشمىگەن سىياسەت“

ھەققىدىكى بىگىز تىللىق ھېكايەڭنى نېمشقا يازدىڭ دەمسىز؟ يەنە شۇ نازۇك ئەسەرلەرنىڭ پارتلىشى بولمامدۇ. يازغۇچى ئۆز دەۋرىنىڭ بارومېترىغۇ!

تېخى مەن بايانداي سېپىلى ھەققىدە ئويلاپ ئۆلگۈرمەيلا ئىشىك ئۇچىنچى قېتىم تاقىلدىدى. بۇ قېتىم بوسۇغامدا پۈتۈنلەي ناتونۇش بىر ئادەم تۇراتتى، يەنە كېلىپ ئۇ تولىمۇ نازىنىن، غەمكىن بىر قىز ئىدى. كەچمىشلىرىنى ئاڭلىدىم، تەڭ ئۇھ تارتتىم، قىزىشىپ سۆزلەپ-سۆزلەپ كەتتىم. كېيىن ئەلۋەتتە يازدىم!

ئەنە شۇندىن كېيىن نەق بىر يىل ئۆتتى. ئىشىكىمنىڭ تاقىلداشلىرى كۆپەيدى. مەن تونۇيدىغان ئادەممۇ كېلىدۇ، تونۇمايدىغان ئادەممۇ، ھەتتا بەزىلىرىنى مېنى تونۇيدىغانلار "ئىككىلىك باغاق" بىلەن ئەۋەتىدۇ. ھەممىسىلا بىرەرسىدىن رەنجىگەن، بىر ئىشنى ھەل قىلالمىغان، ئىشقىلىپ بىر قورساق كۆپۈكى بار ئادەملەر. ھەممىسىلا مېنىڭ كېلىشتۈرۈپ بىر ھېكايە يېزىپ، نامى كاتتىراق بىرەر گېزىت-ژۇرنالدا ئېلان قىلىپ، پۇخادىن چىقىرىپ قويۇشۇمنى ئۆتۈنىدۇ، سورايدۇ، تەلەپ قىلىدۇ، ھەتتا…بۇيرۇيدۇ!

ھېلىقى تارىخىي پۇۋېستىمنى دەمسىز!! ھەئە، ئۇ قۇتلۇق، قالتىس ئىستىقباللىق، نادىر ئەسىرىم باياندۇاي سېپىلىگە شوتا قويۇلغان يېرىدە قالدى، ئاق بەتلىرىنى چاڭ باستى. شۇ خۇسۇستا تەۋرىنىلگۇسى قەلىمىمنى قولۇمغا ئالىمەنۇ، ئەندىشىدە ئىشىك تەرەپنى تىڭشايمەن. يۈرىكىم ئوۋچىنىڭ قولىدىن بىر قېتىم قۇتۇلغان تۈلكىنىڭ يۈرىكىدەك دۈپۈلدەيدۇ. تەشۋىشىمنى

تەستىقلىغاندەك، شۇنداق مىنۇتلاردا قۇرۇغۇر ئىشىك ئەنسىز تاقىلدايدۇ… مەن كەسپىمنى ئۆزگەرتمىسەم بولمىدى ھەم بولمى-غىدەك دوستۇم. راست، ئەمدى كەسپىمنىلا ئەمەس، ئورنۇمنى-مۇ ئۆزگەرتىمەن. ھاجەتمەنلەر بۇندىن كېيىن مېنى كىچىك بولسىمۇ ئازادە ھېلىقى يېزىقچىلىق خانامدىن ئەمەس، بەلكى شەھەر مەركىزىدىكى چوڭ پوچتىخانىنىڭ ئالدىدىن، سالام خەت يېزىپ بېرىپ جان باقىدىغانلار قاتارىدىن ئىزدىسۇن. كىمنىڭ كىمدىن شىكايىتى، كىمگە ئەرزى بولسا، ئەمدى ھېكايە شەكلى بىلەن ئەمەس، توپتوغرا ئىلتىماس، ئەرز شەكلى بىلەن قاتۇ-رۇپ يېزىپ بېرىمەن. پۇلى نەق…

گېزىت-ژۇرناللارنىڭ ئۇنىڭسىزمۇ ئىنتايىن قىس سەھى-پىلىرى بولسا ئاشۇ پۈتمىگەن تارىخىي پوۋېستىم ئۈچۈن ئايلىپ تۇرسۇن.

چوكانلار

مىجەزى چۇس سوت كادىرى ئوسمانجان بالا-چاقىلىرىغا تېلېۋىزور ئېلىپ بەرگەندىن كېيىن ئايالى مېھرىگۇلنىڭ كەچ-قۇرۇنلىرى "نەگە بارىسىز؟" دەپ سوراقا تارتىشىدىن خالاس تېپىپ قالدى. ھەركۈنى كەچلىك غىزادىن كېيىن ئۇلارنىڭ يان ۋە ئۇدۇل قوشنىلىرى—مېھرىگۇل بىلەن تەڭ قۇراملىق ئىككى چوكان بىرى قۇچاقتىكى ئارزۇلۇق بوۋىقىنى مىرقىرىتىپ، يەنە

بىرى بولسا ئاي كۆنى يېتىپ قالغان قورسىقىنى تومپايتىپ،
ئۆردەكتەك ئىغاڭلاپ كىرىپ كېلىشەتتى-دە، مېھرىگۈل پايپاس-
لاپ يۈرۈپ ئۇلارنى جايلاشتۇراتتى. ئوسمانجان بولسا چاققانلىق
بىلەن تېلېۋىزورنى ئېچىپ تەڭشەيتتى-دە، قويۇلىۋاتقان نومۇرنى
ماختاپ بىر-ئىككى ئېغىز پاراڭ قىلاتتى، ئاندىن قوشنا چوكان-
لارنىڭ ئالدىدا مېھرىگۈلگە ئىككى كەلىمە چاقچاق قىلىپ ئۇنى
كۈلدۈرۈۋېتىپ، ۋېلىسىپىتىنى يېتىلىگىنىچە بىرەر ئاغىنىسى-
نىڭكىگە ياكى بۆلۈمداشلىرى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ قويغان
بىرەر يېۋىخانىغا قۇيرۇقنى خادا قىلاتتى.

بۈگۈن ئوسمانجاننىڭ مىجەزى سەل بوش، تۈنۈگۈن ئىدارە
ئەمگەككە ئەچىققان، ئۇ ياشلىقىغا ئېلىپ دەريانى قاشلايدىغان
قورام تاشنى جىقراق كۆتۈرۈپ قويغانىدى. شۇڭا بۈگۈن كەچ
كىرگىچىلا بەل، پۇتى سىرقىراپ تۇردى. كەچلىك تاماقتىن
كېيىن ئۇ بىرەر يەرگە بېرىشقىمۇ كۆڭۈلشىمەي ئۇزاققىچە جوزا
ئالدىدا ئولتۇردى. ئاڭغىچە قوشنىلار ئادەتتىكىدەك كىرىپ كې-
لىشتى. مېھرىگۈل ئېرىنىڭ بوشاشقان ئەلپازىغا قاراپ ئەركى-
لىگەندەك سۆزلىدى:

—ياللا، تالاغا تويماي ئۆتىۋاتىدىغۇ كۈنىڭىز-ھە! يا بۇ
ئىككى بالىڭىز شوخلۇق قىلىپ تېلېۋىزورنى ئارامخۇدا كۆرسەت-
مىگەن. قوشنىلارنىڭ ئالدىدا ئىزاغا ئۆلتۈرۈپ···بۈگۈن ئۆزى-
ڭىز تېلېۋىزورنىڭ يېنىدا ئولتۇرىڭە!—ئوسمانجان قوشنىلار-
نىڭ ئالدىدا ئۆزىگە ئەركىلەۋاتقان ئايالىنىڭ كايىشىغا ھېجى-
يىپ، ئۇنىسىز جاۋاب قايتۇردى-دە، تېلېۋىزور ئالدىغا ئولاشقان
قوشنىلارغا ۋە بالا-چاقىلىرىغا ئۆز قولى بىلەن تېلېۋىزورنى

ئېچىپ، قانال يۆتكەپ بەرگەچ ئۆزىمۇ تېلېۋىزور كۆرۈشكە باشلىدى.

ئالدى بىلەن ئېچىلغان ئۇيغۇرچە قانالدا قانداقتۇر بىر ھۆججەتلىك فىلىم قويۇلۇۋاتاتتى. فىلىمدىكى ئاساسلىق تونۇشتۇرۇلغۇچى — ئىلغار پەن-تېخنىكا خادىمىنىڭ ئىدارىدىكى تەتقىقات ئېلىپ بېرىۋاتقان ۋە ئائىلىسىدىكى ئۆگىنىۋاتقان كۆرۈنۈشى ئادەمنى خېلىلا جەلپ قىلارلىق ئىدى. ئوسمانجان دىكتورنىڭ جانلىق تونۇشتۇرۇشىنى ئاڭلاپ، كۆرۈنۈشكە ئەستايىدىل كۆز سېلىشقا باشلىدى. بىراق قوشنا ئاياللارنىڭ ۋە ئۇلاردىنمۇ چىڭراق ۋە تولا سۆزلەۋاتقان ئايالىنىڭ ئاۋازى دىققىتىنى بۆلۈشكە باشلىدى.

— ۋىيەي خۇدايىم، مۇنۇ خوتۇننىڭ كىيىۋالغان كىيىمى قانداق پاسونۇي، غەلىتىلىغۇ؟ — بۇ مېھرىگۈلنىڭ ئاۋازى ئىدى.

— شۇنى دەيمەن، — دېدى قۇچىقىدىكى قىزنى ئېمىتىۋاتقان ئوڭ يان قوشنىسى، نېمانچە تاركىيىمدۇر بۇ خۇدايىم، مانا مەن دەپلا كۆرسىتىپ...

— قىلىقلا دەپ قىلىدۇ دېگىنە ئاداش، — ھامىلدار ئۇدۇل قوشنا ئايالمۇ گەپتىن قۇرۇق قالمىدى.

ئوسمانجان ئىككى يېقىغا قىمىرلىغىنىچە غەلىتىلا يۆتەلدى. جىم ئولتۇرىۋەرسە گەپنىڭ نوچىلىرى چىقىپ كېتىدىغاندەك ئىدى. بىراق ئۇنىڭ بۇ سىگنالى ئاياللارنىڭ دىققىتىنى قوزغىيالمىدى. كەپسىز ئوغلى ئەتراپىدا قويۇندەك پىرقىراپ يۈرگەن سول يان قوشنىسىمۇ ئېغىز ئېچىپ قالدى:

— ”قېرىغاندا قېرى تاتۇق“ دەپ، شۇمۇ كىيىم بولدىمۇ دې-

www.uyghurkitap.com

مەمىسلەر···

ئوسمانجاننىڭ مىجەزىگە يارىشا”غۇژژىدە“ قىلغان بىر ئاچ-چىق ئۇنى ئورنىدىن ئىختىيارسىز تۇرغۇزىۋەتتى، ئۇ گەپ-سۆز-سىزلا بىرىپ، بايا توپ مۇسابىقىسىنى كۆرسىتىۋاتقان سەككى-زىنچى قانالنى ئاچتى. خەيرىيەت، توپ مۇسابىقىسى تۈگەپ چەت ئەلنىڭ چاتما تېلېۋىزىيە تىياتىرىنىڭ نۆۋەتتىكى قىسمى باشلانغانىدى. دەل قانال يۆتكەلگەن ۋاقىتتا، ياسانغان بىر پارتى-زان قىز بىرنەچچە قورالىق دۈشمەن بىلەن ئېتىشىۋاتاتتى. قىزنىڭ هاياتى خەۋپ ئاستىدىلا تۇراتتى.

ئوسمانجان ئۆز كەسپىگە خېلىلا يېقىن كېلىدىغان دېلو رازۋېدكا فىلىمىدىكى بۇ جىددىي كۆرۈنۈشتىن هاياجانلىنىپ، قاتتىقراق نەپەس ئېلىشقىمۇ پېتىنالماي ئولتۇردى. لېكىن ئۆپ-چۆرىدىكى ئاياللار بىرمىنۇتتەكلا جىم ئولتۇرۇشتى-دە، يەنە ۋىچىرلاشقا باشلىدى:

—قارا بانۇم، ئاۋۇ قىزنىڭ ئىسپانكىسى ئۆزىگە ئەجەب يارىشىپتۇ-هە؟

—شۇنى دەيمەن، ئەمما يوپكىسى بۆلەكچىلا تار هەم كالتى-لىغۇ!

—رەختى نېمىدۇر دەيمەن؟ ئەجەب سۇپەتلىك كۆرۈنىدى-كەن!

—تىكىش تاپقان-دە، ئاداش، تىكىش تاپقان···

ئەستاغپۇرۇللا، ئوسمانجاننىڭ چۇس مىجەزى يەنە ئۆزىنى كۆرسەتكىلى تۇردى. ئۇ بۇ قېتىم ئۆز-ئۆزىگە بىرنېمە دەپ غۇدۇڭشىدى-دە، يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ قانال يۆتكىگۈچنى تار-

www.uyghurkitap.com

سىلدىتىپ بۇرىدى. ئەمدى ئۈنىنچى قانالدىكى ناخشا ـ ئۇسسۇل كۆزگە تاشلاندى. بىر يىگىت بىلەن بىر قىز بالېت ئۇسسۇلى ئويناۋاتاتتى. بۇ قېتىم ئوسمانجانغا ئۇزاق كۈتۈشكىمۇ توغرا كەلمىدى.

—ۋىيەي خۇدايىم، مانا كىيىم دېگەن، ۋىيەي قانداق قىلار مەن. ئاۋۇ جومباقنىڭ كىيىمى بارمۇ-يوق؟!

—شۇنى دېگىنە ئاداش، شۇمۇ پاسون-ھە؟

—ئوغۇلنىڭ كىيىمچۇ؟ كىيىم ئەمەس غىلاپلىغۇ!

—ھەر ئىككىسىنىڭ كىيىمى شايمۇ نېمە؟ لەپىلدەپلا تۇرغىنىغا قاراپ دەيمىنا!

بولمىدى. بۇ قېتىم ئوسمانجاننىڭ ئاچچىقى رەسمىيلا تۇتتى. بىراق ئۇ ئۆزىگە ھاي بېرىپ، ئاچچىقىنى تەسلىكتە بېسىۋالدى. لەرزان بالېت ئۇسسۇلىنى قانچىلىك كۆرگۈسى، نەپىس كلاسسىك مۇزىكىنى قانچىلىك ئاڭلىغۇسى كەلمىسۇن، ئىككى مىنۇتتىن كېيىن ئوسمانجان ئورنىدىن دەس تۇردى ۋە قانال يۆتكەش بىلەن مەشغۇل بولدى.

سەۋەبى، ئىككى بالېت ئۇسسۇلچىسىنىڭ كىيىم ـ كېچىكى ھەققىدىكى پاراڭ قايتا باشلانغانىدى. ئۇيغۇرچە قانال ئىككىنچى قېتىم نومۇر كۆرسىتىشكە باشلىدى. ئېكراندا ئازادلىق ئۇرۇش مەزگىلىدىكى ۋەقە ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بىر ھېكايە فىلىم كۆرسىتىلمەكتە ئىدى.

مەخپىي خىزمەت خادىمى دۈشمەن تەرىپىدىن سېزىلىپ قېلىپ قولغا ئېلىنغان بولۇپ، دەل شۇ تاپتا ئۇ جازا مەيدانىغا ئېلىپ چىقىلغان ۋە قاتار مىلتىقلار ئۇنىڭغا تەڭلەنگەنىدى. جازا

ئالدىدىكى مەخپىي خادىم مەردانە ۋە غەزەپلىك ھالدا كۆكرىكىنى كېرىپ تۇراتتى. مۇزىكا ئەۋجىگە چىققانىدى. ئوسمانجان ئاللى-قاچان سېزىملارغا چۇلغىنىپ، تېلېۋىزورغا تىكىلىپ قالدى. قېرىشقاندەك نەق شۇ چاغدا ئۇنىڭ كەيپى يەنە بۇزۇلدى.

—ۋىيەي خۇدايىم، ئاۋۇ ئادەمگە چاقماق كاستۇم خويمۇ يارىشىپتىكەن، ئىسىت!

—گاباردىيۇنغۇ دەيمەن-ھە!

—ئاشۇنىڭدىن ماڭا قانچە مېتىردا پەلتو چىقار، مېھرى-گۈل؟

....

غەزەپتىن تاراسسىدە ئېتىلىپ كېتەي دېگەن ئوسمانجان بۇ قېتىم ئورنىدىن تاققىدە تۇردى-دە، ئۇدۇل بارالىغ تېگىگە—ۋېلىسىپىتى تۇرغان يەرگە قاراپ ماڭدى. بىر مىنۇتتىن كېيىن چوكانلارنىڭ بولۇپمۇ مېھرىگۈلنىڭ ھەيرانلىقىنى جاۋابسىز قال-دۇرۇپ، ئۆزىنى كوچىدا كۆردى.

بوشاپ قالغان ۋېلىسىپىت قانىتىنىڭ شاراقلىشى خېلى ۋاقىتقىچە ئاڭلىنىپ تۇردى.

تېلېفوندىكى لەتىپە

ئابۇزەر يۇگۇرگىنىچە تېلېفون بارئىشخانىغا كىردى-دە، ھاسىرىغان پېتى تېلېفون نومۇرلىرىنى بېسىشقا باشلىدى. ئۇ

www.uyghurkitap.com

هازىرلا ئاڭلىغان بىرمۇھىم خەۋەرنى ئاغىنىسىگە تېزدىن يەتكۈ-
زۈپ قويمىسا بولمايتتى. تېلېفون بىر پەس سوزۇپ سىگنال
بەرگەندىن كېيىن، قارشى تەرەپ تۇرۇپكىنى ئالدى.

— ۋەي، سىز باج ئىدارىسىمۇ؟

— ھەئە، كىم كېرەك؟

— كۆزەتچى مەترىھىم بارمۇ؟

تېلېفون تاراققىدە قىلىپ قالدى—دە، قىسقا سىگنال بې-
رىشكە باشلىدى. ئابۇزەر جىددىيلىشىپ، پۇتلىرىنى بىر يۆتكە-
ۋالدى ۋە بايىقى نومۇرلارنى يەنە باسقىلى تۇردى. تېلېفون يەنە
ئۇلاندى.

— ۋەي، سىز باج ئىدارىسىمۇ؟

— ھەئە، كىم كېرەك ئىدى؟

ئابۇزەر بايامقى ئاۋازنى توندى.

— ماڭا قاراڭ، —ئابۇزەر ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە سىلىق
سۆزلەشكە تىرىشتى، —رەنجىمەستىن دەرۋازىغا قارايدىغان مەت-
رىھىمنى چاقىرىۋەتسىڭىز.

— سەن قەيەر؟

— تەمىنات-سودا كوپىراتىپى.

قارشى تەرەپ بىرپەس جىمىپ قالدى.

ما پېشكەللىكنى قاراڭلار! گەزەلدىن ئانچىكىم بىر ئىشلار-
غا تولا تىرىكمەيدىغان ئابۇزەر تېلېفون تۇرۇپكىسىنى زەردە بى-
لەن جايىغا قويىۋېتىپ، ئۇستەل ئەتراپىدا ئۇششاق چامداپ
كەتتى. ئىشخانا كاتىپى، باياتىن جىممىدە ئولتۇرۇپ خەت يېزى-
ۋاتقان كۆزەينەكلىك پاخمىباش ئايال بېشىنى كۆتۈرمەستىنلا

ئۇنىڭغا بىر نېمە دېدى. بۇ يەردە ئۇنى سىلەرگە ئېيتمايمىز.

ئابۇزەر 3 ـ قېتىم بايىقى تېلېفون نومۇرىنى باستى. كېچىك-مەي قارشى تەرەپمۇ ئۇلاندى.

—ۋەي، باج ئىدارىسىمۇ؟

—كىمنى چاقىرىسەن؟— ئابۇزەرنىڭ تېنى جۇغىدە قىلىپ قالدى. بىراق يەنە ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

—دەرۋازىۋەن مەتربەمنى چاقىرىۋەتكەن بولسىڭىز!

—سەن قەيەر؟

—هۆكۈمەت ئىشخانىسى، —دېدى ئابۇزەر هازىرلا ئۆگىنىلگەن ئەقىل بويىچە. هېي... ئۇنۇم بېرىپ قالامدۇ-نېمە؟

—ماقۇل، مەن قاراپ باقاي-هە! —دېدى ئاخىر تېلېفون ئالغۇچى خىرىلداپ.

ئابۇزەر مەسلىهەتچىنىڭ پاخما بېشىغا مىننەتدارلىق نەزىرى بىلەن بىر قاراپ قويدى-دە، شۇ چاغدىلا يېنىدا هېلىغىچە بوش تۇرغان نېكىلىلىق قىزىل ئورۇندۇققا ئولتۇردى... بايىقى خەۋەرلەرنى توخۇ يۈرەك مەتربەمگە قايسى تەرىقىدە يەتكۈزسە بولار؟

ئۈچ مىنۇت، بەش مىنۇت، يەتتە مىنۇتمۇ ئۆتتى. قەدەم تاۋۇشى، مەتربەمنىڭ غارالڭ-غۇرۇڭ ئاۋازى ئاڭلانمايتتى. دەل شۇ چاغدا قۇلىقىغا تاراققىدە قىلغان ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى.

بەدىنىدىن بۇژۇلداپ سوغۇق تەر چىقىپ كەتكەن ئابۇزەر ئادىتىگە خىلاپ هالدا شۇ ئەسنادا ئىشخانىغا ئىش هەل قىلغىلى كىرگەن بىر هىجاق ئادەمنىڭ قاتارى تۇتقان تاماكىسىنى تۇزۇت قىلمايلا ئۇتى بىلەن قوشۇپ ئالدى-دە، بەڭگىلەردەك شوراپ-شوراپ چەكتى. تاماكا چېكمۇېتىپ، ئۇنىڭ كاللىسىغا بىر ئەقىل

كەلدى. بۇنىمۇ دىمەيمىز...ئابۇزەر ئەمدىلا يىرىلاشقان تاماكىد-نى يەرگە تاشلاپ دەسسىدى-دە، تۇرۇپكىنى قولىغا ئېلىپ، تۆتىنچى قېتىم نومۇر باستى.

— ۋەي، باج ئىدارىسىمۇ سەن؟

— ھەئە، نىمە ئىشىڭ بارئىدى! —ئابۇزەرنى ئۈچ قېتىم ئاۋارە قىلغان ئاۋاز ئىگىسى يەنە گۇركىرىدى.

— ماڭە، بىرىپ كۆزەتچى مەترىھىمنى چاقىرىۋەت! — ئاچچىقى كەلگەندىنمۇ ياكى ئەتەيمۇ، ئىش قىلىپ ئابۇزەرنىڭ ئاۋازى پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتكەندى.

— ھەي!...سەن قەيەر؟

— ساقچى ئىدارىسى، بولە!

— ما...ماقۇل، ئاكا، ھازىرلا چاقىرىمەن.

بىرمىنۇتمۇ ئۆتمىدى. بىرسىنىڭ قەدەم تاۋۇشى ئاڭلاندى. تۇرۇپكىدىن تونۇش غاراڭ-غۇرۇڭ ئاۋاز ئابۇزەرنىڭ قۇلىقىغا ئۇرۇلدى:

— ۋەي، مەن مەترىھىم...

چىۋىن

گالستۇكىنىڭ تۈگۈچى سول ياقىسىنىڭ قېتىغا كىرىپ قالغان قورايدەك ئىنچىكە يىگىت بوسۇغىدا پۇتلىرىنى كىرىپ سەل دەلدۈگۈنۈپ تۇرۇپ ۋاراڭ-چۇرۇڭلۇق ئاشخانىغا تەپتىش

خادىمىدەك سىرلىق نەزەر سالدى. قادىلا-قادىلا، ئاخىر قىڭراق-تەك بۇرنىنىڭ ئەتراپىغا كۆلكە يامرىدى. تامغا يېقىن دۆگىلەك ئۈستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشقان ئالتە-يەتتە كىشىلىك سورۇن-دا ئۇنىڭ بىر تونۇشى ساقىيلىق قىلىۋاتاتتى.

—ئاداشوي، بۇ يەردىكەنسەنغۇ، ئىزدىمىگەن يېرىم قالمى-دى سېنى! —ئىنچىكە يىگىت هايال ئۆتمەي قەدەم بىلەن ئاۋازى-نى چوڭ-چوڭ ئىشقا سېلىپ بايىقى جوزىغا يېقىنلاشتى، —قويغىنا شۇنداقمۇ ئىزدىتەمسەن!

سورۇندىكىلەر مېهماننى هەرخىل نەزەرلەر بىلەن قارشى ئالدى. شۇ ئارىدا مېهمان سورۇن ئەهلى بىلەن بىرمۇبىر دې-دىل، تەۋەززۇلۇق كۆرۈشۈپ چىققانىدى.

—ئىزدىمىگەن يېرىم قالمىدى، —مېهمان ساقىي تونۇشى-نىڭ يېنىغا جايلىشىۋالغاندىن كېيىن بايىقى سۆزىنى تەكرارلى-دى. ساقىي كەيپىتىن خېلىلا قىزارغان چېقىر كۆزلىرىنى مېه-مانغا ئەجەبلىنىپ تىكتى.

—نېمە ئىش بولغانىدى شۇنچە؟

—كېيىن ئېيتىمەن، هازىر كەيپىنى بۇزمايلى، خىزمىتىڭ-نى قىلىۋەر، —مېهمان جىددىي لېكىن سىپايە جاۋاب قايتۇردى ۋە قوشۇپ قويدى، —تايىنلىق كونا مىجەزىڭنى ئىشلىتىپ، مې-نى تولۇقلاپ يېتىشتۇرىمەن دەيسەنغۇ!...

شۇنداقمۇ قىلىندى. ئۈچ رومكا ئارقىمۇ ئارقا ”تولۇقلاش“ مېهمان يىگىتنىڭ ئەسلىدىمۇ سەل مەستخۇش چىرايىغا ئۈچ بوتۇلكىنى بوشىتىپ ئۈلگۈرگەن سورۇن ئەهلىنىڭكىدەك سەۋ-يىنى دەرهاللا ئاتا قىلدى. بۇ چاغدا كىمدۇر مېهماننىڭ شەرى-

پىگە ”يېرىم ئاش“ مۇ بۇيرۇۋەتكەنىدى. ئۈچ رومكىدىن كېيىن-
كى ئۇششاق قىيمىلىق، ئوخشىغان لەگمەننى گۆچۈر-گۆچۈر
چايناش خويمۇ ھۇزۇر-دە.

— بۇ ئاغىنىلەرنى تونۇشتۇرمىدىڭغۇ؟ — ئاش سۈيىنى پۇۋ-
لەپ تۇرۇپ ئىچىۋاتقان مېھمان يەنە ساقىيغا قارىدى، —
چىرايىڭغۇ ساپلا تونۇش، شۇنداقتىمۇ...

سورۇن قائىدىسىنى ئۇنتۇپ قالغىنىغا خىجىل بولغاندەك
ساقىي دەرھال مېھماندىن باشلاپ، چىشتەك قاتار ئولتۇرۇشقان
ئۇلپەتلەرنى بىرمۇبىر تونۇشتۇرۇپ چىقتى ۋە ”مېنى ئۆزەڭ
تونۇيسەن“ دېگەن چاقچاقلىق ئىبارە بىلەن سۆزدىن توختىدى.
”ماڭغان دەريا، ياتقان بورىيا“ دېگەندەك، سۆز ئارىسىدا رومكا
دۈگىلەك جوزىنى داۋاملىق ئايلىنىپ تۇرغان ۋە گەپ-سۆزلەر
بېسىققىچە مېھماننىڭ ئاشقازىنى يەنە سالماقلىق ئىككى رومكىنى
كۈتۈۋالغانىدى.

— ئاغىنىمىز مېنى قىسقىلا تونۇشتۇرۇپ قويدى، ئۆزىمۇ
قىسقىغا ئامراقچۇ، ۋەيت... ! — ئۇ گېپىنىڭ ئاخىرىنى كەسكىن
كولكە ۋە ساقىينىڭ بىقىنىغا تۈرتۈشى بىلەن ئۈزۈپ، كېيىن
يەنە بەيگە ئېتىدەك سۆزگە ئىتتىك يۈرۈپ كەتتى، — ئانچە-مۇنچە
يېزىپمۇ قويىمەن. ئانچە-مۇنچە دېگىنىم كەمتەرلىكىم، خېلىلا
دەۋېرىڭلار!

— بېسىلغانما؟ — سورۇننىڭ ئەڭ ياش ۋە دۈگىلەك كۆزلە-
رى تولىمۇ يوغان ئەزاسى قىزىقسىنىپ لوقما سالدى.

ئېلان قىلىنىغانمۇ دەڭ. بىزنىڭ ئۇيغۇر تىلىنىڭ پۇتىقى
جىقچۇ، ۋەيت...، يازغۇچى، شائىر دېگەن ئېلان قىلىمەن دەپ

يازىدىغۇ، خۇددى ماۋۇ ساقىي ئاغىنەم تېرىنى پايدا تاپىمەن دەپ سېتىۋالغاندەك. شۇنداقمۇ ئاداش؟

— شائىر دېگەن گەپكە ئۇستا بولىدۇ-دە، ھە، گەپ قىلىڭ-لار ئاداش! — ساقىي خۇشخۇيلۇق بىلەن بېشىنى ئېغىتىپ كۈل-دى. مېھمانلىڭ ۋۇجۇدىغا باشقىدىن ھەرخىل ئالامەتلەر قوندى.

— ئاراڭلاردا ئوقۇغانلار، كۆرگەنلەر بارمىكىن، يېقىندا ژۇرنالدا «چىۋىن» ماۋزۇلۇق بىر ئەسىرىم ئېلان قىلىندى. ئۈچىنچى ساندا…قېنى، ھارىقىڭنى ماڭدۇرمامسەن ئاداش!

— چىۋىن…، — يوغان كۆزلۈك يىگىت بېشىنى سەل قى-مىرلاتقىنىچە تەكرارلاپ قويدى.

— شائىر دېگەننىڭ يازمايدىغىنى يوق-تە! — چاقچاق قىلدى ساقىي.

— شائىر ئەمەس، يازغۇچى دېگىن. مېنىڭ يازغىنىم شې-ئىر ئەمەس، ھېكايە، ئەمما شېئىردىنمۇ قاس چىقىرىپ قويد-مەن! ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ، مەخەت دامكىنىڭ تويىدا نەق مەيداند-لا توقىغىنىم؟

— ھېلىقى قوشاق توغرىسىدىما؟ ھا-ھا-ھا…راست، ئۇ بەك قىزىق چىقىۋىدى. قانداقتا، دەۋەتكىنە!

— ئۇ كونا سەۋىيە بولۇپ قالدىغۇ. ئەمدى ئوقىساق سەت تۇرىدۇ-دە، ھازىر ئۇنىۋېرسال بوپكەتتۇق، راستلا، تېخى ئاخ-شاملا بىرخەۋەر يېزىۋىدىم. تېخى تامغا باستۇرمىغان…شۇنى ئاغىنىلەرگە ئوقۇپ بېرەي، ئاۋۋال ماڭا بىرنى بېرىۋېتە، رەنجى-مەيسىلەر-ھە؟

شۇنداق قىلىپ ۋاراڭ-چۇرۇڭلۇق ئاشخانىنىڭ بىر بۇرجى-

كىدە، يەكشەنبىلىك ئۈلپەتلەر سورۇنىدا ھاراقنىڭ كەيپىگە تەڭكەشلىنىپ يەرلىك گېزىتكە ۋە رادىئوئۇزېلىغا ئاتاپ يېزىلغان، ئەتىيازلىق ئوغۇت توپلاش ھەققىدىكى بىرخەۋەر ئوقۇپ ئۆتۈلدى. سورۇن ئەھلى لايىقىدا، ئۇزۇك-ئۇزۇك ئىنكاس قايتۇرۇپ، شۇ ئارىدا بەشىنچى بوتۇلكىنىمۇ قۇرۇقدىدى. ئۇستەل ئەتراپىدا "يېتەر!" "بولدى قىلساق" دېگەندەك مەسلىھەتلىك پىچىرلاشلار ئاڭلاندى. دەرۋەقە، ئۈلپەتلەرنىڭ نەچچىسى "مەن ساڭا ئېيتاي"غا چۈشكەن، يوغان كۆزلۈك يىگىت جايىدىلا ئۇخلاپ قالغانىدى. مېھمانغا كەلسەك، ئۇ خېلىدىن بېرى قوشنا جوزىغا بويۇنداپ كىمگىدۇر، ئۆزىنى بايقىماي ۋاتقان بىرسىگە كۈلۈمسىرەپ غايىبانە سالام يوللاۋاتاتتى. بىر كەمدە ئۇ سورۇندىكىلەرگە، ھەتتا ئۆزى ئىزدىمىگەن يېرى قالمىغان ساقىي ئاغىنىسىگىمۇ بىر ئېغىز تىنىپ قويماي، قوشنا جوزىغا لىپپىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئۈلپەتچىلىكنى ئاخىرلاشتۇرغان جوزىدىكىلەر بىرەر پىيالىدىن سىنچاي ئىچىپ، ئۇخلاپ قالغان يىگىتنى ئاران تەستە سەگىتىپ ئاندىن جايلىرىدىن قوزغالغىچە خېلى ۋاقىت ئۆتتى، ئۇلار دەرقەمتە ئىشىك تەرەپكە مېڭىشقىنىدا قۇلاقلىرىغا باپباراۋەر بىر ھاياجانلىق خىتاب ئاڭلاندى:

— يېقىندا «چىۋىن» دېگەن بىر ئەسىرىم ئېلان قىلىندى. بىلمىدىم، ئاراڭلاردا...

— راستىنىلا چىۋىنكەن! — بۇ گەپنى ئارىلىرىدا كىم ئېيتقانلىقىنى قايتقان ئۈلپەتلەرنىڭ ھېچقايسىسى ئاڭقىرالماي قالدى.

ئىككى قوشنا

سۈۋاقلىرى تۆكۈلۈپ، نەچچە يېرىدىن چاك كەتكەن ئۈچ قەۋەتلىك ئائىلىلىكلەر بىناسىنىڭ بىرىنچى قەۋىتىدە بىر-بىرىگە ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل ئىككى ئىشىك ھەركۈنى تالاي قېتىم غىچىرلاپ ئېچىلىپ-يېپىلىپ تۇراتتى. ياش قۇرامى بىر-بىرىدىن پەرقلەنمەيدىغان ئىككى يىگىت بۇ ئۆيلەرنىڭ خوجايىنى بولۇپ، ئەركە، شوخ بىرلا ئوغلى بار، ئايالى ئۆيدە بىكارچى، قارا قاش يىگىت تەھرىر بۆلۈمىدە، ھەركۈنى يەسلىگە قاتنايدىغان، قورچاقتەك بىرجۈپ قىزى بار، ئايالى قايسىدۇر بىرمەكتەپتە ئىشلەيدىغان كۆك كۆز يىگىت تاشقى ئىشلار بۆلۈمىدە ئىشلەيتتى.

بىنا ئىشىكىنىڭ ئىككى تەرىپىگە تاشقىرىغا ئۇسۇپ چىققان، كاتەككىلا ئوخشايدىغان تۆمۈر سالاسۇنلۇق ئىككى بالكون جايلاشقانىدى. قاراقاش يىگىت ھەر قېتىم ئىشتىن قايتىپ كەلگىنىدە شالاقشىپ كەتكەن ۋېلىسىپىتىنى تامغا يۆلەۋېتىپ، ئۆزىنىڭ ۋە قوشنىسىنىڭ بالكونىغا قاراپ قوياتتى. كۆك كۆز يىگىتنىڭ بالكونىدىن ھەرقاچان مەرەپ تۇرغان قوي ئۆكسىمەيتتى. پەقەت سانى ئۆزگىرىپ گايىدا ئىككى، گايىدا ئۈچ-تۆت بولۇپ قالاتتى. قارا قاش يىگىتنىڭ بالكونىدا بىرنەچچە قەغەز كوروپكا ۋە تىتىلىپ كەتكەن يول سۇرتكۈچ ئۆزگەرمەس ھەيكەلدەك قىمشىن-يېزىن تۇرغىنى تۇرغانىدى. خىزمەت ئېھتىياجى

بىلەن قارا قاش يىگىت تولىراق ئۆيىدە ئىشلەپ قالاتتى. ئەسەر راسلاۋاتقىنىدا ئۇنى ئەڭ بىئارام قىلىدىغىنى ئىشىكنىڭ توساتتىن ئەنسىز چېكىلىشى ئىدى.

بۇگۈنمۇ قارا قاش يىگىت شوخ ئوغلىنى ئايالى بىلەن قېيناتىسىنىڭكىگە يولغا سېلىپ، بىر تال تاماكىنى تۇتاشتۇرغىنىچە ئالدىدىكى ئىملاسى سەت ئورىگىنالغا قەلەم تەگكۈزۈپ تۇراتتى، ئىشىك ئەنسىز چېكىلدى.

ئۇ تاماكىسىنى بىر پۇرقىرىتىۋېتىپ، ئىشىكنى ئالدىرىماي ئاچتى. كارىدوردا بىر ئادەم ۋە قوي تۇراتتى.

— يا…ياسىنجاننىڭ ئۆيى مۇشۇمۇ؟

— ئاۋۇ شۇ، ئىشقا كەتتىغۇ دەيمەن.

— ئۇنى بىلمەن، سىز قوشنىسىمۇ؟

— شۇنداق.

— ماۋۇ قوينى ئىشىك تۇتقۇچىغا باغلاپ قويسام، ياسىنجان كەلگۈچە قاراپ قويارسىزمۇ؟

— مەھكەمرەك باغلاپ قويۇڭ، بۇنداق قويلارغا تالاي قاراپ قويغانمەن. ئىسمىڭىز نېمە؟

ئېغىزىنىڭ ئىچى غۇچچىدە ئالتۇن چىش بىلەن قاپلانغان، توغرۇلۇق كەلگەن ئادەم قارا قاش يىگىتكە يالت ئېتىپ بىر قارىۋالدى-دە، ئارغامچىسىنىڭ ئۇچىنى كۆك كۆز يىگىتنىڭ ئىشىك تۇتقۇچىغاكىرمەك ئۆرۈپ باغلاۋېتىپ، پوشۇلداپ جاۋاب بەردى:

— ئالتۇن چىشلىق بىر ئادەم دېسىڭىزلا ئۆزى بىلىدۇ.

توپىدىن ئايرىلىپ يېتىمسىرىغان قوي چۇشكىچە كارىدورنى بېشىغا كىيىپ مەرەپ، دۈكۈرلەپ قارا قاش يىگىتنىڭ ئەتىگەن-

كى پەيزىنى ئۇچۇرىتۇۋەتتى. تىنىمسىز ئوغلىنى مىڭ ھەشەم بىلەن يولغا سالغىنىمۇ بىكارغا كەتتى. سەت ئىملالىق ئورىگىنالمۇ قىزىل قەلەم بىلەن بويالماي ئۆز پېتىچە قالدى. سائەت 12 گە يېقىنلاشقاندا كارىدوردا ئاياغ تىۋىشلىرى ۋە ۋېلىسىپىتلەرنىڭ جىرىڭلاشلىرى كۆپەيگىلى تۇردى. ھېلىدىن-ھېلىغا ئىشىكنى ئېچىپ ئەنسىزچىلىك ۋە ئاۋارىچىلىكتە قالغان قارا قاش يىگىت ئاخىر قوشنىسىنىڭ تونۇش يۆتىلىنى ئاڭلىدى-دە، يېنىك تىنىپ، ئىشىكنى ئاچتى. بۇ چاغدا كۆك كۆز يىگىت ئىشىك تۇتقۇچىدىكى باغلاقنى يېشىۋاتاتتى.

— ئەتىگەن بىرسى ئەپكەلگەنىدى. ئالتۇن چىشلىق، ئوتتۇرا ياش ئادەم…

— ھە…پۇل بېرىپ قويغانىدىم. ئوتتۇرانچى ئاكام قويىنى ئەكەپتۇ-دە، — كۆك كۆز يىگىت دەرھال ئىزاھات بەردى، — سىزنى ئاۋارە قىپتىمىز-دە ئاداش!

— ھېچقىسى يوق، — قارا قاش يىگىت ئادىتى بويىچە جاۋاب بىلەن بېشىنى ئېغاتتى، قويۇق، ئۇزۇن چاچلىرى لەپىلدەپ كەتتى. بۇ چاغدا كۆك كۆز يىگىت مال بازىرىدىكى بېدىكتەك بەش بارمىقىنى ئارىچىلاپ كېرىپ، قوينىڭ قېلىن يوڭلۇق دۈمبىسىدىن نىقتاپ ماڭغۇزۇۋاتاتتى. بۇ ھالغا قاراپ تۇرغان قارا قاش يىگىت ئىختىيارسىز يەنە گەپ قاتتى، — ئاۋۇ كۈنكى قويغا قارىغاندا مۇنۇ خېلى ئەتلىكمۇ نېمە؟

— قايسى؟ ھە…ئۇ دېگەن چوڭ ئاكامنىڭ قويى ئەمەسمۇ، پۇلى جىقراق-تە بۇنىڭ. راستلا ئاداش، چۈشتىن كېيىن ئۆيدە بولىسىز-ھە؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

— ئۆيدە بولىمەن. بىرەر ئىش بارمىدى؟

— شۇ، يەنە خۇلاسە يېزىڭلار دەۋاتامدۇ. چىرىكلىشىش توغرىلىق ئاساسەن… شاققىدە قاتۇرۇپ بىرنەرسە قىلمۇۋېتىسىز-دە، ئۆتكەنكىدەك؟

قاراقاش يىگىت ئۇنچىقماستىن بېشىنى ”ماقۇل“غا لىڭشىتتى. ”قوشنا ھەققى خۇدا ھەققى“ دېگەن گەپنى كونىلار بىكارغا ئېيتمىغان-دە!

قارا قاش يىگىتنىڭ چۈشتىن كېيىنكى ۋاقتى ئىدارىسىدىن ئالاھىتەن رۇخسەت سوراپ كەلگەن كۆك كۆز يىگىتكە ئىشلەش بىلەن ئۆتىدىغان بولدى، كۆك كۆز يىگىت ئىككى پۈتىنى ئالماپ چۆككىنىچە قارا قاش يىگىتنىڭ ئاچچىق پۇراقلىق تاماكىسىدىن ئۇلاپ چېكىپ، تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇردى. قارا قاش يىگىت يېزىق شىرەسىنىڭ ئالدىدا، قاتتىق ئورۇندۇقتا مۈكچىيىپ ئول-تۇرۇپ، خۇلاسە يازماقتا ئىدى.

— ئەيتاۋۇر، قاس چىقىرىۋېتىڭ ئاداش. بۇداقىسى مۇ-ھىم. يېدىڭمۇ، ئىچتىڭمۇ دەيدۇ… ئۆزىڭىز بىلىسىزغۇ، خەققە نېپىمىز تەگسە تەگدى، خەقنىڭ چىۋىن چاغلىق نەرسىسى بىزگە ئۆتكىنى يوق…

قارا قاش يىگىت ئېغىر بىر خورسىنىۋېلىپ، قوشنىسىنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمايدىغان پەزىلەتلەرنى تىزىپ خۇلاسىنى داۋاملاشتۇرىۋاتاتتى، بىرچاغدا ئىشىك بوشقىنا، توختاپ-توخ-تاپ چېكىلدى.

— كىمكىنە؟— كۆك كۆز يىگىت تولىمۇ چاققانلىق بىلەن ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. قارا قاش

يىگىت قەلەمنى يورغىلىتىشتىن بىرپەس توختاپ، تىڭشىغا قۇ-
لاق سالدى. بىرچاغدا كۆك كۆز يىگىتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:
— كىم دېدىڭىز؟ مۇراتنىڭ ئۆيى؟ ھە، مۇشۇ، نېمە ئىشى-
ڭىز بارئىدى؟ — قارا قاش يىگىت ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ،
ئىتتىك ئورنىدىن تۇردى. ئاڭغىچە ئىشىك يېپىلىپ كۆك كۆز
يىگىت بىلەن ۋىجىكرەك، ئورا كۆزلىرى تارتىنچاقلىق بىلەن
كۈلۈمسىرەپ تۇرغان ناتونۇش بىر ئادەم كىردى.
— تەھرىر بۆلۈمىدىكى مۇراتنىڭ...
— كېلىڭ ئاكا، يۇقىرى ئۆتۈڭ، مەن شۇ، — قارا قاش
يىگىت ھەم مۇلايىم، ھەم ھەيرانلىق ئاھاڭىدا سۆزلىگىنىچە
مېھماننى تۆرگە تەكلىپ قىلدى. مېھمان دىۋاننىڭ بىر بۇرجە-
كىگە قورۇنۇپقىنا ئولتۇردى. قارا قاش يىگىت شۇ چاغدىلا
مېھماننىڭ بىر قولىدا قانداقتۇر بىرنەرسىنى ئاۋايلاپ تۇتۇۋالغى-
نىنى بايقىدى. ئاڭغىچە مېھمان ئۇزۇن يېڭىنىڭ ئىچىگە يوشۇ-
رۇۋالغان نەرسىنى چىقىرىپ، ئاقىرىپ كەتكەن ئۆتۈك كىيگەن
پۇتىنىڭ يېنىغا ئاۋايلاپ قويدى. گلېۋكوزا سۇيۇقلۇقىنىڭ بو-
شىغان شىشىسىگە مايمۇ، ئاچچىقسۇمۇ، ئىشقىلىپ قوڭۇر رەڭ-
لىك بىرنەرسە قاچىلانغان بولۇپ، ئاغزى قوناق مەدىكى بىلەن
راسا نىقتاپ ئېتىلگەنىدى. شىشىنىڭ بوغۇزىغا بارماققا ئىلىپ
كۆتۈرۈۋېلىش ئۈچۈن ياغلانغان چىگە باغ ئىككى قاتلىنىپ شې-
شىنىڭ يېرىمىغىچە ساڭگىلاپ تۇراتتى. قارا قاش يىگىت مېھ-
ماننى بازارغا سودىلىققا كەلگەچ، يول ئۈستىدە كىرگەن بولسا
كېرەك دەپ ئويلىدى. سالام خەت، ئەرز يازدۇرغىلى ئۇنىڭكىگە
تونۇش، ناتونۇش ئادەملەر پات-پات ئىزدەپ-سوراپ كېلىپ تۇ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىلغان ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

راتتى. ئاخىرچە مېھمان دۇئاغا قول كۆتۈردى.

— مەن سەھرادىن كەلدىم ئۇكام، سېپىلىتامدىن،— مېھمان ئامان-سالامدىن كېيىن تارتىنىپ سۆز باشلىدى،— سىزنى تاق يېرىم كۈن ئىزدىدىم. ئاخىر ئىدارىڭىزگە بارسام ئۆيىڭىزنىڭ ئىزناسىنى دەپ بەردى. سورا-سورا…

— بىرەر ئىش بىلەن كەلگەنمىدىڭىز؟ — قارا قاش يىگىت مېھمانغا تاماكا تۇتقاچ ئەدەپ بىلەن سورىدى.

— شۇ… ئۆتكەندە بىر تالاي قوشاق ئەۋەتكەنىدىم، — مېھمان شۇ گەپنى قىلغاندا خۇددى گۇناھ ئۆتكۈزۈپ قويغاندەك قولاقلىرىغىچە قىزىرىپ كەتتى، — قارىسام جىمىپلا كەتتى. شۇنىڭزە بار-يوقلۇق خەۋىرىنى ئۇقۇپ باقساممىكىن دەپ ئالاھىتەن كەلگەنىدىم. بىزنىڭ مەھەللىدىكىلەر ژۇرنال ئىدارىسىدىكىلەرنى تونۇمسائ، بىرنېمەڭنى باسمايدۇ دەيدۇ.

قارا قاش يىگىت لاپ ئېتىپ دۇئانىڭ نېرىقى چېتىگە، تېلېۋىزورغا قاراپ ئولتۇرغان، لېكىن چىرايىدىن تاقەتسىزلىنىۋاتقىنى مانامەن دەپ چىقىپ تۇرغان قوشنىسىغا قاراپ قويدى-دە، مۇلايىملىق بىلەن مېھماننىڭ ئات-جۆنىنى سورىدى. دەرۋەقە، سەھىيە تەقسىماتى تۇپەيلى ئۇنىڭ قولىدا مېھمان ئېيتقان نەرسە بولۇپ، بەزى يېتەرسىزلىكلىرىگە ئاساسەن قالدۇرۇپ قويۇلغانىدى.

— قوشاقلىرىڭىز ھازىر يېنىمدا يوق، ئىشخانىدا، كەلگىنىڭىز ياخشى بوپتۇ، — قارا قاش يىگىت مېھماننىڭ ئەندىشىلىرىنىڭ، ئاڭلىغان گەپ-سۆزلىرىنىڭ ئورۇنسىزلىقىنى چۈشەندۇرگەچ، مېھماننىڭ ئەسىرىدىكى يادىدا قالغان يېتىشسىزلىك-

لەرنى بىرمۇ بىر سۆزلەپ، تېگىشلىك پىكىرلىرىنى بايان قىلـ-
دى. ئېنىق ئادرېسىنى يېزىۋالدى-دە، ئىشخانىدىكى كوپىيىنى
پوچتىدىن ئەۋەتىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتتى ھەمدە مېھماننىڭ
شۇ پىكىرلەر ئاساسىدا قوشاقلارنى قايتا پىششىقلاپ، ئۆزگەر-
تىپ ئەۋەتىپ بېرىشىنى تاپىلىدى. ژۇرنالنىڭ يېڭى سانىدىن،
ئىش قەغىزىدىن بەردى. تارتىنىپ كىرگەن مېھمان تاغدەك
خۇشال بولۇپ، قانائەت تېپىپ يايراپ قالدى. مېھمان ئاخىر
قارا قاش يىگىتنىڭ غىزاغا، قونۇشقا تۇتقىنىغا قارىماي، ئورنى-
دىن تۇردى.

—رەھمەت، ئىنىم، ياخشى بالىكەنسىز. «بۇغداي نېنىڭ
بولمىسا، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمىدى» دېگەندەك، كۆڭلۈمنى كۆ-
تۈرۈپلا قويدىڭىز. مەن قاتناشتىن قېلىپ قالماي، —مېھمان
چاپىنىنىڭ تۈگمىلىرىنى ئېتىۋېتىپ، بىردىنلا ئايىغى تۈۋىدىكى
شېشىگە قارىدى، —راستلا ئىنىم، سەھرا ئادىمى بىز، «تاپقىنى
گۈل كەلتۈرەر، تاپالمىغىنى بىر باش پىياز» دېگەندەك، مۇنۇ
بىر بوتۇلكا سۇماي سىزگە كىچىككىنە كۆڭلۈم. ئۆزىمىز تېرى-
غان... بولسا چوڭراق قىلساق بولاتتى...

—نېمە ئىشىڭىز بۇ؟ —قارا قاش يىگىتنىڭ يۈزى دەررۇ
ئوت ئېلىپ كەتتى، يۈرىكى بوغۇزىغا تىقىلدى، —سەت ئىش
قىلماڭ، ئېلىپ كېتىڭ بۇنى!

—ياراتمايۋاتامسىز ئۇكام، «كەمبەغەلنىڭ چىشقا دو-
رى» دەپتىكەن. ئالمىسىڭىز مېنى ئىزاغا ئۆلتۈرىسىز...

مېھمان بىرنەرسىدىن قاچقاندەك ئۆيدىن ئېتىلىپ چىقىپ
كەتتى. قاراقاش يىگىت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى. نېمىلەر-

نىدۇردېدى. ۋىجىكرەك ئادەم گويا تامنىڭ ئارىسىغا كىرىپ
كەتكەندەك، كۆزدىن غايىب بولغانىدى. كۆڭلى بىر قىسما بو-
لۇپ، تېنى بوشاشقان قارا قاش يىگىت ئۆيگە قايتىپ كىرگىنى-
دە، كۆك كۆز يىگىت ھىجايغىنىچە ھېلىقى بىر شېشە مايغا
قاراپ تۇراتتى. ئۇ قارا قاش يىگىتكە تىكىلىپ سۆزلىدى:
—سىلەرنىڭ ئىشمۇ بولىدىكىنە ئاداش، ئانچە-مۇنچە ئې-
غىز-بۇرنۇڭلارنى مايلاپ تۇرىدىكەن؟
قارا قاش يىگىت جىنايەت ئۈستىدە تۇتۇلغاندەك تىترەپ
كەتتى. ئاقپىشماق چىرايى پەرەڭدەك بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ
لام-جىم دېمىدى...
كەچكە يېقىن ئايالى بىلەن ئوغلى چۇۋۇلدىشىپ قايتىپ
كەلدى. ئېرىنىڭ ھالىتىدىن چۆچۈگەن ئايالى خېلىغىچە ئۇنى-
بۇنى سوراپ تۇرۇۋالدى. ئاخىر بولغان ئىشنى ئۇقتى-دە، قا-
قاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.
—قويۇڭا سىزنى، دۇنيادا سىزدەك ئادەمدىن نەچچىسى
باردۇر؟ ئەجەب سىنچايدەك سۇزۇك مايكىنە بۇ، لەڭمەن پىلتى-
لايدىغانغىلا ئېلىپ قويسام بولغۇدەك.
شۇ ئاخشىمى قارا قاش يىگىت تۈن ھەسسىسىگىچە ئۇيان-
بۇيان ئۆرۈلۈپ ئۇخلىيالمىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا دەممۇدەم
قاداقلاشقان بارماقلىرىدا سۇماي شېشىسىنىڭ بوغقۇچىنى ئېلىپ
كۆتۈرۈۋالغان سەھرالىق ھەۋەسكار، لىغىرلاپ تۇرغان قوينىڭ
بويىنىدىكى ئارقانىنىڭ بىر ئۇچىنى ئىشىك تۇتقۇچىغا پۇشۇلداپ
تۇرۇپ باغلاۋاتقان ئالتۇن چىشلىق ئوقەتچى كېلىۋالاتتى، تو-
رۇپلا بۇ سۈرەتلەر كۆك كۆز قوشنىسىغا، ئۆزىگە ئالمىشىپ

قالاتتى. يەنە تېخى ئاخىرى تولىمۇ سۈس تۈگىگەن يىللىق خۇلا-
سە دوكلاتىمۇ بار ئىدى.

تىلەكلەر

ئەلى بىلەن سابىرە تۈنجى پەرزەنتىنىڭ بىر ياشقا تولغان كۈنىنى خاتىرىلەپ مېھمان چاقىردى. قىلىقى تاتلىق ئالمىرە بۆگۈنكى مەرىكىنىڭ كىچىك مەلىكىسىگە ئايلاندى. ئۇرۇق-تۇغ-قانلار، دوست-يارانلار، چوڭ-كىچىك، ئەر-ئاياللار تولۇق يى-غىلىپ، مەرىكە داستىخانىنىڭ ئەتراپىدىن جاي ئېلىپ بولغان-دىن كېيىن، ئەلى بىلەن سابىرە ھاياجانلانغىنىدىن ئاۋازلىرى سەل بوغۇلغان ۋە دۇدۇقلاشقان ھالدا ئىلگىرى-كېيىن بولۇپ كىرىش سۆزى قىلىشتى. چاۋاكلار ساداسى ئىچىدە تورتقا سان-جىلغان شام سەبىيىنىڭ پۈۋلىشىدە مىڭبىر تەستە ئۆچۈرۈلۈپ، مېھمانلارنىڭ نېسىۋىسى— قايماقلىق شېرىن، يۇمشاق تورت ئۈ-لەشتۈرۈلگەندىن كېيىن، سورۇننى بىر پەس مەززە سۈكۈناتى قاپلىدى. سەلدىن كېيىن مېھمانلار نۆۋەت بىلەن ئورنىدىن تۇرۇشۇپ، ئېلىپ كەلگەن سوۋغاتلىرىنى چوڭ ئۈستەلگە بىر-بىرلەپ قويۇپ، بالا باققۇچى قىز كۆتۈرۈپ تۇرغان ئالمىرەنىڭ ئاخشامدىن بېرىقى تۈيۇقسىز قىزىش، يۆتىلىشتىن قىزىرىپ تۇرغان بۇدرۇق مەڭزىگە سۆيۈشۈپ، تىلەكلىرىنى ئىزھار قى-لىشقا باشلىدى.

www.uyghurkitap.com

— قىزىڭلارنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولسۇن! — دېدى چوڭ ياشلىق، سالاپەتلىك بىر مېھمان. ئەلى بىلەن سابىرە دەرھال ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتتى.

— پەرزەنتىڭلارنىڭ دۆلىتى زىيادە بولسۇن! — دېدى ئالتۇن ئۈزۈكلەرنى قوشلاپ سالغان، پۈزۈر بىر جۇۋان. ئەلى بىلەن سابىرە تەڭلا كۈلۈمسىرەشتى.

— ئالمىرە ئاي تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ ئۆسسۇن! — ئەلىنىڭ چىرايلىق سىڭلىسى كەرەشمىلىك ئاھاڭدا تىلەك تىلىدى. سابىرە قېيىن سىڭلىسىغا جاۋابەن تەبەسسۇم ئىزھار قىلدى.

— خان قىزىم ئوقۇپ ئالىم بولسۇن! — دېدى سابىرەنىڭ مۇئەللىم كىچىك دادىسى. ئەلى ”رەھمەت“دەپ ئېھتىرام بىلەن ئۇنىڭغا باش ئەگدى.

— بۇ قىز دادىسىدەك ئەقىللىق، ئاپىسىدەك جانلىق ئۇلغايسۇن! — قوشنىلاردىن بىرى سۆزگە نۆۋەت ئالدى. ئەر-ئايال ساھىبخانا بىر-بىرىگە مەنىلىك قاراشتى.

نۆۋەت ئەلىنىڭ چاچلىرىنى ئاق، يۈزىنى يول-يول قورۇقلار باسقان، سەل ئالدىغا مۈكچەيگەن ئانىسىغا كەلدى. ھەممەيلەن بىرچەتتە ئۈن چىقماي تۇرغان، نېمىشقىدۇر چىرايى تەشۋىشلىك بۇ مويسىپىتقا تەڭلا قاراشتى. ئەلى چوڭقۇر مېھرى-مۇھەببەت بىلەن ئانىسىغا تەلمۈردى. ئانىسىز ئۆسكەن سابىرەمۇ كۆڭلى-كۆكسى دەريادەك كەڭ قېينانىسىغا قاپقارا كۆزلىرىنى تىكتى. ئانا بالا باققۇچى قىزنىڭ ئالدىغا كەلدى-دە، توختىماي يۆتىلىپ تۇرغان نەۋرىسىنى باغرىغا ئېلىپ، مەڭزىنى ئۇنىڭ

ئۇتتەك مەڭزىگە ياقتى ۋە:
— جېنىم بالامنىڭ يۈتىلى چاپسانراق توختاپ قالغاي، ئىلا-
ھىم! — دېدى تىترىگەن ئاۋازدا.
سابىرە ئېتىلىپ بېرىپ قېينانىسىنى قىزى بىلەن قوشۇپ
قۇچاقلىۋالدى.

ئۇستەل كالېندارى

يېڭى باشلىقىمىز خىزمەتكە چۈشۈپ ھەپتە ئۆتمەيلا، بىرد-
مىزگە بىردىن ئۇستەل كالېندارى تارقىتىپ بەردى. بۇ دېكابىر
ئېيىنىڭ ئوتتۇرىلىرى ئىدى.
— يېڭى يىلنى يېڭى ئادەت بىلەن باشلايلى، — دېدى ئۇ
بىزنىڭ ئىشخانىغا كىرىپ ماڭا ۋە ئۇدۇلۇمدىكى بەستلىك، مەڭ-
زى خورازنىڭ تاجىسىدەك ھەمىشە قىپقىزىل تۇرىدىغان لەيلىنا-
مانغا ئۆز قولى بىلەن كالېندارنى ئۇزىتىۋېتىپ، — بۇ ھەم كا-
لېندار، ھەم خاتىرە سۇپىتىدە ئىشلىنىدىغان ياخشى نەرسە ئى-
كەن. كۈندىلىك ئىشىڭلاردىن ئىز قالدۇرۇپ قويارسىلەر.
ھەش-پەش دېگىچە يىل ئاخىرى بولۇپ قالدى. بىر يىللىق
رەھبىرىمىز بولۇپ قالغان بۇ باشلىقىمىز بىركۈنى ئالدىمىزدىكى
ئۇستەل كالېندارىنى يىغىپ ئېلىپ چىقىپ كەتتى. لەيلىنامان
"بۇ نېمە ئىش؟" دېگەندەك، ماڭا چەكچىيىپ قاراپ قويدى،
مەنمۇ بۇنىڭ سەۋەبىنى بىلەلمەي دولامنى كۆتۈرۈپ بوينۇمنى

www.uyghurkitap.com

قىستىم.

يېڭى يىلنى كۈتۈۋېلىش مۇناسىۋىتى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن خۇلاسە ۋە كۆڭۈل ئېچىش يىغىلىشىمىز تولىمۇ مەنىلىك بولدى. يىغىندىن ئىلگىرى بەزىلەر "بۈگۈن باشلىق ئۆز قولى بىلەن مۇكاپات تارقىتىدىكەن" دەپ يۈرگەندى. دېگەندەك، كۆڭۈل ئېچىش ئاياغلىشاي دېگەندە باشلىقىمىز بىردىنلا ھەممىمىزنى تەرتىپكە چاقىرىپ قالدى.

—بىلمىدىم، بۇنىڭدىن ئىلگىرى يىللىق خۇلاسىنى قانداقراق ئۆتكۈزەتتىڭلاركىن؟ بۇ يىلقىنى يېڭىچە ئۆتكۈزۈپ باقمايلىمۇ؟

ھەممىمىز تىمتاس بولۇپ، باشلىقنىڭ ئاغزىغا قارىدۇق. ئاڭغىچە باشلىق بىر ئىشارە قىلىۋىدى، ئىشخانا مۇدىرى ئۈستەل ئاستىدىن بىر دۆۋە كونا ئۈستەل كالېندارىنى ئالدى.

—ئېسىڭلاردا بولسا كېرەك،—دېدى باشلىق كالېنداردىن بىرنى ئېلىپ ۋاراقلاۋېتىپ،—بۇلتۇر مۇشۇ كالېندارنى تارقاتقاندا ھەر بىرىڭلارغا بىر ئېغىز سۆز قىلغانىدىم. ھازىر بىرنەچچە كالېنداردىن ئۈزۈندىلەر ئوقۇپ بېرىمەن،—باشلىق شۇنداق دېدى-دە، بىر كالېندارنى ۋاراقلاپ، بەش-ئالتە كۈنلۈك خاتىرىنى ئوقۇپ بەردى. خاتىرە شۇنداق مەنىلىك، ئەتراپلىق ۋە ئىخچام يېزىلغانىدىكى، ئۇنىڭدىن ئوخچۇپ تۇرغان بىر يۈرەكنى، ئارمانلىق ئەقىل-ئىدراكنى، مەسئۇلىيەتچان بىر جۈپ قولنى كۆرگەندەك بولدۇق.

باشلىق يەنە ئىككى كالېنداردىن بەزى بەتلەرنى ئوقۇپ بەردى. ئوقۇغان ئادەممۇ، مۇشۇ بەتلەرنى يازغان، مەشەدە ئول-

تۇرغان خىزمەتدىشىمىزمۇ مەمنۇنىيەتكە چۆمۈلەتتى.

ئاخىرىدا باشلىقىمىز دائىم ئويچان كۆرۈنىدىغان چىرايىغا بىلىنەر-بىلىنمەس كۈلكە يۈگۈرتتى-دە، بايا بىرچەتكە ئايرىپ قويغان كالېندارنى قولىغا ئالدى.

— ئەمدى سىلەرگە مۇنۇ كالېندارغا يېزىلغان خاتىرىلەرنىمۇ ئوقۇپ بېرەي، قۇلاق سېلىڭلار! — باشلىق تامىقىنى قىرىپ قويدى-دە، ئالدىرىماي ئوقۇشقا باشلىدى:

"1989-يىلى 1-ئاينىڭ 7-كۈنى، شەنبە، بۈگۈن ئىش خۇش ياقمىدى. ئىسكەندەرگە تېلېفون بېرىۋېدىم، لىككىدە كەل-دى. سالى بۆرىنىڭ ئاشخانىسىغا چىقىپ قورساقنى توقلاپ، 500 گرام قاقتۇق..." مەجلىسخانىدا پاراققىدە كۈلكە كۆتۈرۈل-دى. ھەممەيلەن بىر-بىرىگە قارىشاتتى. بىزنىڭ ئىدارىمىزنىڭ نامى كاتتا بولغىنى بىلەن قانچىلىك ئادىمى بار دەيسىلەر؟ ئاران 17، توساتتىن ئۆپكىدەك ئېسىلىپ ئولتۇرغان لەيلىنامانغا كۆ-زۈم چۈشۈپ قالدى. "ئىم" دېدىم ئىچىمدە كالپۇكىمنى ھىمد-رىپ.

باشلىق يەنە ئوقۇشقا باشلىدى:

"1989-يىلى 3-ئاينىڭ 28-كۈنى، چارشەنبە، قاسساپ دۇ-كىنىغا چىقىپ پاقلان گۆشىدىن بىركىلو ئالدىم. پارنىكنىڭ سېيى كەپتىكەن، ئۇنىڭدىنمۇ خىلىلىۋالدىم".

يېڭى يىلنى كۈتۈۋېلىش سورۇنىنى گۈدۈڭ-گۈدۈڭ ئاۋاز قاپلىدى. كۆز قىرىمدا سەپسالسام، بەزىلەر لەيلىنامانىڭ ھالد-تىنى سېزىپ قالغاندەك قىلاتتى. باشلىق قولىدىكى كالېندار-دىن يەنە قېلىن بىر بۆلەكنى ئۆتكۈزۈۋەتتى.

www.uyghurkitap.com

—يەنە بىرنى ئوقۇي، ھە، يېقىندىكىسىنى...

"1989-يىل 11-ئاينىڭ 17-كۈنى جۈمە، كەچكىچە ئۇيقۇ بېسىپلا يۈردۈم، چارشەنبە بىلەن جۈمە كۈنى بولىدىغان ئۆگىنىشتىن تويدى-دە، ئادەم. خەقنىڭ كەينىگە ئۆتۈۋېلىپ، موگىدەپ ئولتۇردۇم. ئۇنىڭ ئورنىغا بىرەر كىنو قويۇپ بەرگەن بولسىمۇ كاشكى!"

باشلىق كالېندارنى ياپتى-دە، بىردەم شۈك تۇرۇۋالدى، كېيىن يەنە ھەممىمىزگە تەكشى نەزەر تاشلاپ:

—ھازىر مۇكاپات تارقىتىش باشلىنىدۇ، —دېدى.

باشلىق دەسلەپتە خاتىرىلەردىن ئۈزۈندە ئوقۇلغان كالېندارنىڭ ئىگىسىگە ئۆز قولى بىلەن تەقدىرنامە ۋە كىچىك خاتىرە بۇيۇمى تەقدىم قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىككى كالېندارنىڭ ئىگىلىرىگىمۇ لايىقىدا، ئادەم ھەۋەس قىلغۇدەك مۇكاپات تارقىتىپ بەردى. شۇ قاتاردا ماڭا ۋە يەنە بىرنەچچەيلەنگە تەقدىرنامە تەگدى.

ئەڭ ئاخىرىدا لەيلىنامانىڭمۇ ئىسمى چاقىرىلدى.

نېمىشقا دەمسىلەر؟ سەھنىگە چىقىشقا ئۇنىڭغىمۇ مۇكاپات بەردىمۇ دەمسىلەر؟ شۇنداق، مۇكاپات بەردى. نېمە بەردى دېدىڭلارمۇ؟ ئۆزى بەتلىرىنى تولدۇرغان ھېلىقى كونا ئۇستەل كالېندارى بىلەن تېخى تۇتۇلمىغان، كېلەركى يىلنىڭ يېپيېڭى ئۇستەل كالېندارىنى ئىدارە باشلىقى ئۆز قولى بىلەن ئۇنىڭغا بەردى.

بىزنىڭ ئوغۇل

شۇنداق بىر ئوغۇلنى كۆز ئالدىڭىزغا كەلتۈرۈڭ: ئۇنىڭ دادىسى ناھىيە رەھبەرلىرى رويخېتىدە ئالدىنقى قاتاردىكى ئورۇنلارنىڭ بىرىنى ئىگىلەپ تۇرىدۇ. ئۆزى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرۈشكە بىريىل قالغاندا مەكتەپتىن چىقىۋالغان. ئاپىسى رەھبەرلىك قىلىدىغان ناھىيىلىك دوختۇرخانىنىڭ ئاقباش مۇتەخەسسىسى ئۇنىڭغا ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرۇشقا بولمايدىغانلىق ئىسپىراپكىسىنى يېزىپ بەرگەن... بۇگۇن ئۇنىڭ دادىسى (بىز ئۇنى ئا جاناب دەپ ئاتاپ تۇرايلى) تېلېفوننىڭ نومۇر تەخسىسىنى بىرپەس چۆرگىلەتتى-دە، تۇرۇپكىسىنى قولىغا ئالدى.

— ۋەي، سودا ئىدارىسىمۇ؟

يېرىم سائەتتىن كېيىن ئا جانابنىڭ بۆلۈمگە ناھىيىلىك سودا ئىدارىسىنىڭ مەسئۇلى تەبەسسۇم تۆكۈپ كىرىپ كەلدى.

— ماڭا قاراڭ، — دېدى ئا جاناب بىرچاغدا تۇزۇت پاراڭلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، — بىزنىڭ ئوغۇل تۇرۇپلا ئىشلىسەم دەپ قاپتۇ. سەيگويەن بولغۇسى بارمىش. سىزچە...؟

— بولىدۇ، بولىدۇ، ياخشى ئويلاپتۇ، ياش باللار بىكار يۈرسىمۇ زېرىكىپ قالىدۇ دەڭا. مەن ئۇياقنى بىزنىڭ سەيگويەن-

لەرگە قېتىپ قوياي، كۆزى پىشسۇن!

شۇنداق قىلىپ، ھېلىقى ”بىزنىڭ ئوغۇل“ ئىككى كۈندىن كېيىن سەيگۇيۇەن بولۇپ قالدى. سەپەرلەردە بولدى، زىياپەتلەردە كۈلدى... بىر كۈنلىرى كېلىپ يەنە ئۆيىنى پىرقىراشقا باشلىدى.

بۈگۈنمۇ ئۇنىڭ دادىسى تېلېفون تەخسىسىنى بىرپەس چۆرگىلەتتى-دە، تۇرۇپكىنى قولىغا ئالدى.

— ۋەي، مائارىپ ئىدارىسىمۇ؟

يېرىم سائەتكە قالماي بىراۋ ئا جانابنىڭ بۆلۈمىگە پىخىلداپ كىرىپ كەلدى.

— ماڭا قاراڭ، — دېدى ئا جاناب بىرچاغدا تۇزۇت پاراڭلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، — بىزنىڭ ھېلىقى شوخ ئوغۇلنى بىلىسىز. شۇزە، تۇرۇپلا ئىشلىسەم دەپ قاپتۇ، مۇئەللىم بولۇشقا قىزىقارمىش. سىزچە؟...

— مانا، ياشلىق ئارمىنى دېگەن! — مائارىپ ئىدارىسىنىڭ بىمەھەل سەمرىگەن باشلىقى ئورنىدىن ھەتتا ئىرغىپ كەتتى، قوللىرىنى ئىشقىلاپ تۇرۇپ ئىپادە بىلدۈردى، — مەرىپەتكە پەرۋانە بولغىنىغۇ بۇ، ئامالىنى قىلىمىز!

شۇنداق قىلىپ ھېلىقى ”بىزنىڭ ئوغۇل“ ھەپتىگە قالمايلا بىر باشلانغۇچ مەكتەپكە ۋاقىتلىق ئوقۇتقۇچى بولۇپ قالدى. قانداق ئوقۇتقانلىقىنى بۇ يەردە دېمەيمىز. ئىشقىلىپ، ئىككى ئاي مائاش ئالدى. ئۈچىنچى ئېيىدا مەكتەپ يولىدىن قالدى.

مانا بۈگۈنمۇ ئۇنىڭ دادىسى، يەنى ھۆرمەتلىك ئا جاناب تېلېفون تەخسىسىنى پىرقىرىتىشقا باشلىدى.

—ۋەي، سىز گېزىتخانىمۇ؟

كۆپ ئۆتمەستىن ئا جانابىنىڭ بۆلۈمىگە تاپىنىغا شارىك بېكىتكەندەك غىرىلداپ مېڭىپ، خىيالچان بىر ئادەم كىرىپ كەلدى.

—ماڭا قاراڭ، —دېدى ئا جاناب، —بىزنىڭ ئوغۇلنى تونۇي-دىكەنسىزغۇ؟ قىزىق ئىش، تۇرۇپلا شائىر بولغۇسى كېلىپ قاپتۇ ئۇنىڭ. ماۋۇ يازغانلىرىكەن. قاملاشمىغان يەرلىرىگە قە-لەم ئۇرۇپ، گېزىتكە بىر كۆتۈرۈپ قويامسىز-ھە؟ مەدەت بو-لۇپ قالار...

—ئىنتىلگىنى ياخشى، —دېدى خىيالچان شائىر سىرلىق كۈلۈمسىرەپ، قالغىنىنى ماڭا قويۇپ بېرىڭ.

يېرىم ئايدىن كېيىن يەرلىك گېزىتتە ھېلىقى "بىزنىڭ ئوغۇل"نىڭ شېئىرى بېسىلىپ چىقتى. شېئىرنىڭ پېشانىسىدا ئۇنىڭ ۋە ئاتىسىنىڭ بىرلەشمە ئىسمى بېرىلمىگەن بولسا، ئاپ-تورنىڭ ئۆزىمۇ شېئىرىنى تونىيالمىغان بولاتتى. يەنە بىر "بو-گۈن"كەلدى... بۈگۈن ئا جاناب تېلېفون تۇرۇپكىسىغا يەنە شەخ-سىي ئىش تۈپەيلى قول ئۇزۇتۇپ قالدى.

—ۋەي، سانائەت-قاتناش ئىدارىسىمۇ؟

كاتتا باشلىقنى ئانچىلا كۆپ كۈتكۈزمەستىن ئالدىراڭغۇ مىجەز، پەتەك بىرەيلەن قوبۇلخانىغا ئۈندى.

—ماڭا قاراڭ، —ئا جاناب بىرچاغدا ئوخشلاشلا تۈزۈت گەپ-لىرىنى يىغىشتۇردى، —بىزنىڭ ھېلىقى تىنىمسىز ئوغۇل شو-پۇر بولىمەن دەپ سەكپارە بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. "بولدى قوي" دېسەم ئاش-تاماقتىنمۇ قالىدىغان پەيلى بار، ئۇنىڭ ئۈستىگە

ئانىسىمۇ ئارىلىشىپ…سىزچە؟

—ھازىرقى ياش بالىلار رولىغا قەۋەتلا ئادراق-تە! —ئالدىراڭغۇ پەتەك مەززە قىلغاندەك كۈلۈۋىدى، چىرايى چارلىز چاپلىن دورىغان بىر قىسما ئۇششاق ئەمەلدارلارغا ئوخشاپ قالدى، —قالدى ئىشلارغا سىز ئاۋارە بولمىسىڭىزا!

خەيرلىك كۆنلەرنىڭ بىرىدە ھېلىقى ”بىزنىڭ ئوغۇل“ قىسقا كۆرسىتا ئوقۇپ، ئىمتىھاندىن ئۆتۈپ رولغىمۇ ئىگە بولۇپ قالدى. نېمىسىنى دەيسىز، تېخى يېرىم يىلدا ئۈچ ماشىنىغا يەڭگۈشلەندى. ئاخىرقىسى سۆلەتلىك پىكاپ ئىدى. شوپۇرلۇقنىڭ يەتتىنچى ئېيىدىكى يەنە بىر ”بۇگۈن“، يەنى ئاخىرقى بۇگۈن ئا جاناپ تېلېفون تەخسىسىنى يەنە بىر قېتىم غىرىلداتتى-دە، تۇرۇپكىغا ئاغزىنى ياقتى.

—ۋەي، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىمۇ؟

ئارىدىن ئىنتايىن ئۇزاق، ئىككى سائەتچە ئۆتۈپ، بىرچاغدا باشتىن ئاياغ فورما كىيگەن ھەيۋەتلىك، سالماقلىق بىركىشى ئا جانابنىڭ ئىشخانىسىغا كىرىپ ئولتۇردى.

—ماڭا قاراڭ، —دېدى ئا جاناب بىرچاغدا توزۇت گەپلىرىنى يىغىشتۇرۇپ، —ئەجەب كېچىكىپ كەتتىڭىزغۇ؟ مەن سىز بىلەن بىزنىڭ ھېلىقى ئوغۇلنىڭ ئىشىنى…

—مەنمۇ نەق شۇ ئوغلىڭىزنىڭ ئىشى بىلەن كېچىكىپ قالدىم، —دېدى فورمىلىق كىشى ئورنىدىن دەس تۇرۇپ، —ئوغلىڭىزنىڭ شوپۇرلۇق تېخنىكىسىدا لاياقەتسىز ئىكەنلىكىنى بىلەتتىڭىزمۇ؟ ئۇ بايىلا بىرسىنى سوقۇپ ئۆلتۈرۈپ قويدى، ئوغلىڭىزنى سىز ھازىر ماڭا دېمەكچى بولغان يەرگە —ساقچىغا ئەكىرىۋېتىپ كەلدىم!

كۆرۈپ قالغان ئادەم بار

شۇنداق، ئۇ مېنىڭ ئالدىمدا ئەزەلدىن تارتىنىپ، ئانچىلا سىر يوشۇرۇپ ئولتۇرمايتتى. ئۆز نۆۋىتىدە بولسا مەنمۇ ئۇنىڭغا يۈز-خاتىرە قىلمايتتىم.

مېنىڭ "ئۇ" دەۋاتقىنىم، باشلىق ئىسمىلىككە سېزىكى بار، شۇڭلاشقىمۇ ئەل-يۇرتنىڭ ئېغىزىدا غەيۋىتى بار تام قوش-نام مەتناسىرخان. ئۇنىڭ ھەممە تەرىپى بولىدۇيۇ، لېكىن شۇ بىرلا...، ھەر ماختانغىنىدا بىر تەنقىد-تەربىيە بېرىپ ئۇنى قىزارتماقچى، پەيلى-خۇيىدىن يالتايتماقچى بولاتتىم. ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ مەندەك بىر ئوقۇتقۇچىسى تالاي-تالاي چېچەنلەرنى تەربىيلەپ يېتىشتۈرۈپ چىققانمەنۇ، بىراق مۇشۇ تام قوشنامغا كەلگەندە دەرسىمنىڭ "بىسى قايرىلىپ" كېتەتتى. قارىغاندا، "تۆزەش تەدبىرىم"نى ئۆزگەرتمىسەم بولمىغىدەك.

شۇنداقمۇ قىلدىم.

كۆزنىڭ چىرايلىق بىر ئەتىگەنلىكى ھاۋالانغىلى تالاغا چىق-قانىدىم. كالىچىنى شىپىلدىتىپ مەتناسىرخانمۇ دەرۋازا ئالدىغا ئۇنۈپ قالدى. مېنى كۆردىيۇ ئادىتى بويىچە ھىجىيىپ، يانتۇ ئېگىلگەن ھالدا سالام بەردى ۋە مەن تەرەپكە لىپىلداپ كېلىشكە باشلىدى.

www.uyghurkitap.com

—مىجەز-تاۋلىرى قانداقكىن ئەپەندىم؟ — دېدى ئۇ قولۇمنى ماھۇقتەك ئالىقانلىرىدا بىر پەس ئوينىتىپ قويۇۋەتكەندىن كېيىن، ”ئەپەندىم“ دېگىنىگە دائىم قوشۇمام تۈرۈلەتتىيۇ، ئەمما ئۇ سەزمەيتتى.

—يامان دېگىلى بولماس، خوش، ئالدىراش قوشنام، نېمە يېڭىلىقلار بار؟

—يېڭىلىق تولا! — مەتناسىرخان ”تولا“غا تەكىتلەش قىلىپ، بېشىنى بىر سىلكىدى، — ئۈلۈشكۈن تېخى يېڭى جۇيجاڭ غوجامنىڭ ئۆيىنى پەتلەپ كەلدىم.

چۈشەندىمكى، ئۇ ناھىيىلىك سانائەت ئىدارىسىغا يېڭىدىن تەيىنلەنگەن جۇيجاڭنىڭ ئۆيىگە بىرەر ھاجىتى تۈپەيلى كەم دېگەندە بىر قويىنىڭ خۇنچىلىك كېلىدىغان سوۋغا-سالامنى ئاپارغانىدى. جۇيجاڭنىڭ ئالغان-ئالمىغانلىقى ئەلۋەتتە ماڭا نامەلۇم.

—بىلىمىز، — دېدىم مەن بىردىن ئۆزۈمنى جىددىي قىياپەتكە سېلىپ.

مەتناسىرخان چەكچەيدى.

—بىلىلا؟ مەسىلەن قەيەردىن؟

—كۆرۈپ قالغان ئادەم بار! — چىرايىمنى گېپىمگە لايىقلاشتۇرۇپ، قوغداش خادىمىدەك قىياپەتتە قوشنامغا قارىدىم.

—يا ئاللا، خەق پۇتىدا ئەمەس، ئاغزىدا يۈگۈرەيدىغان بولۇپ كېتىپتۇ-دە! — قوشنام بېشىنى توكۇلاڭدەك تېز ئىغاتتى.

ئالاھازەل بىر ھەپتىدىن كېيىن ئۇ بىر كەچقۇرۇنلۇقى

ئۆيۇمگە كالىچىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ يۇگۈرۈپ كىردى. —
ئەپەندىم، بۈگۈن ئالامەت بىر ئىش بوپكەتتى كۆرسىلە!
— نېمە ئىش؟ — دېدىم كۆرۈۋاتقان گېزىتتىن بېشىمنى كۆ-
تۈرۈپ، كۆڭلۈم بىر نېمىنى تۇيغاندەك بولدى.
— بۈگۈن قاق سەھەردە بىر ئىلىك ئاتتىم، كۆرسىلە، —
ئۇ مولۇن كۆزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ماڭا قارىدى، — گېپىمنى
چۈشەنگەنلا؟
چۈشەندىمكى، ئۇ بىرەر كاتتىۋاشنىڭ مەيلىنى قولغا كەل-
تۈرۈپ، ئۇنىڭغا يوغانراق بىر نېمىنى سۇڭگۈتكەن، پات ئارىدا
ھەسسىلەپ ئاشۇرۇپ يۇلىدۇ.
— بىلىمەن، — دېدىم سىرلىق ھىجىيىپ، — كۆرۈپ قالغان
ئادەم بار-دە!
— يائاللا! — مەتناسىرخان چاشقانىدەك چىرلا قىلىپ
قالدى، — جان باققىلى بولمايدىكەن-دە، بۇ جاھاندا...
قوشنام شۇنداق خىرىس قىلدىيۇ، لېكىن، سېزىۋالدىم،
لاسسىدە بوشىشىپ قالدى. تۇكسىزلىنىشكە باشلىغان بېشى بى-
لىنەر-بىلىنمەس لىڭشىدى. بايىقى زەردىلىك گېپىنىڭ تەلەپپۇ-
زىمۇ ئاخىرىدا ئاجىزلىشىپ كەتكەنىدى.
ئاشۇ ئىككى ئىشتىن كېيىن مەن يەنە بىر نەچچە قېتىم
تام قوشنامغا "كۆرۈپ قالغان ئادەم بار" دەۋالدىم. ئەنە شۇنىڭ-
دىن كېيىن مەتناسىرخاننىڭ يۈرۈش-تۇرۇشى، قىياپىتىگە ئاس-
تىرتىن نەزەر سېلىپ يۈردۈم. قوشنامدا ھەقىقەتەن بەزىبىر
كۆرۈنەرلىك ئۆزگىرىشلەر بولىۋاتاتتى. بولۇپمۇ ھەركەچقۇرۇن-
لۇقى نەلەرگىدۇر پالاقلاپ، يېرىم كېچىلەردە بىزنىڭمۇ ئۇيقۇ-

مىزنى بۆزۈپ دەرۋازىسىنى قورققاندەك قاقىدىغان، هازازۇل خوتۇننى ۋايسىتىدىغان مىجەزى ئەمدى خىلىلا قىلىپ قالغانىدى. دائىم بىرەرسىنىڭكىگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن بوپا قىستۇرۇۋالىدىغان سول قولتۇقىمۇ ئەمدىلىكتە ھەر كۆرگىنىمدە بوش تۇراتتى.

يەنە بىر مەزگىل ئۆتتى. كېچىچە يامغۇر يېغىپ، سەھەرلىكتە هاۋا قاشتېشىدەك ئېچىلىپ كەتكەن بىر ئەتىگەنلىكى ساپ هاۋادىن بولۇشىغا بىر سومۇرەي دەپ تالاغا چىقسام، مەتناسىرخان دەرۋازىسى ئالدىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ. مېنى كۆردىيۇ، جايىدىن قاڭقىپ تۇرۇپ ئالدىمغا كەلدى.

— كەم دىدارغۇ ئەپەندىم؟ — دېدى ئۇ ماڭا بۆلەكچىلا يېقىندىچىلىق بىلەن ھجىيىپ، ئىللىق نەزىرى بىلەن مەڭزىلىرىمنى سىيپىلاپ، — ھېچ كۆرمەيمىزا؟

— ئەرزانچىلىقتۇ، ھە، ئۆزلىرىچۇ؟

— بىزمۇ شۇ، — مەتناسىرخان بېشىنى قارىيچىلاپ پۇلاڭلاتتى، — يېقىنىڭياقى ئوقەتتىن قول بوشىسا ئۆيدە ”خۇدا“ دەپ ياتتۇق.

— كۆرۈپ تۇرغان ئادەم بار، — دېدىم يېقىملىق قىياپىتىمنى ناماياھ قىلىشقا تىرىشىپ. مەتناسىرخانمۇ گېپىمنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەندەك بېشىنى لىڭشىتتى. ئارقىدىنلا ئۇ بىر نېمىنى يادىغا ئالغاندەك:

— راستلا، تاس-تاماس ئۇنتۇيدىكەنمەن. تۈنۈگۈن لىككىدەم دوختۇرخانىغا بېرىپ كەلدىم كۆرسىلە، ھاكىمىم ... بىسىلىلىغۇ! — دېدى ئەندىكىپ.

ھاكىم خېلى ئېغىر ئاغرىق بىلەن شۇ كۈنلەردە كېسەلخانىدا ئىدى، ئۆزەممۇ بىرنەچچە كۈننىڭ ئالدىدا ئۇنى يوقلاپ كېلىۋېدىم.

—يوقلىغىنىڭىز بوپتۇ،—دېدىم،—بۇنى تونۇگۈنلا بىرسى ماڭا دېۋىدى...

—يائاللا!—دېدى مەتناسىرخان يەنە چىرقىرىغان ئاۋازدا،—بۇنىمۇ كۆرۈپ قالغان ئادەم بار دەپقويسىلا...ھەي زامان ...زامان!

شۇندىن كېيىن تام قوشنامنىڭ ھېلىقىدەك پاراڭلىرىنى زادىلا ئاڭلىمايدىغان بولدۇم. قارىغاندا ”كۆرۈپ قالغان ئادەم“ نىڭمۇ رولى خېلى بار ئوخشايدۇ.

قاپاق چۆمۈچ

يېقىنقى بىرنەچچە يىلدا سەيپۇللام ئوقەتتە لەپپىدە كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. ئۇنىڭ گىلەمچىلىك دۇكىنى بازارنىڭ راسا قايناق يېرىدە بولغاچقا، ماللىرىنىڭ بازىرى ئىتتىك بولدى، بۇنىڭ ئاساسىي سەۋەبى سەيپۇللامنىڭ كامىل خالۋاپلاردىن گىلەمچىلىك تېخنىكىسىنى ئۇجۇر-بۇجۇرىگىچە ئىخلاس قويۇپ ئۆگەنگەنلىكى ۋە بۇ ھۈنەرگە مەلۇم دەرىجىدە تېخنىكا يېڭىلاشنى بىرلەشتۈرگەنلىكى ئىدى.

گىلەمچىلىك توغرىسىدىكى گېپىمىزنى مەشەگىچە قىلايلى.

ئەسلى دەيدىغان گېپىمىزگە كەلسەك، گىلەمچىلىكنىڭ روناق تېپىشى بىلەن سەيپۇللامىنىڭ تۇرمۇشى ئۆزگەردى، يۇكسەلدى. بۇلتۇر ئۇ ئاستى-ئۇستى تاختايلىق، پېشايۋانلىرى سىرلانغان تۆت ئېغىزلىق ئۆي سېلىۋالدى. ھەممىلا ئۆيىگە ئوتقاشتەك رەڭدار گىلەملەرنى ئاستى، زامانىۋى ئائىلە سايمانلىرى ۋە ئەڭ يېڭى مودىلىق ئۆي جاھازلىرىنى قويۇپ، ئۆينى بۆلەكچىلا ياسى-ۋەتتى، ئۆزى بولسا 6000 يۈەنگە سېتىۋالغان موتسىكلىتنى مىنىپ ئىشقا بارىدىغان، كېلىدىغان بولدى. سەيپۇللام تۇرمۇش-تا ئىنتايىن رەتلىك بولۇپ، پاكىزلىق، سەرەمجانلىقنى ياخشى كۆرىدىغان يىگىت ئىدى. ئايالىمۇ، ياشىنىپ قالغان ئانىسىمۇ ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ ھەر دائىم بۇ جەھەتكە ئالاھىدە دىققەت قىلىشاتتى، ھەتتا بىردىنبىر پەرزەنتى—ئۈچ ياشلىق قىزىمۇ ئويۇنچۇقلىرىنى زادىلا قالايمىقان تاشلىمايتتى.

بۇ باياشات، سەرەمجان ئائىلىدە سەيپۇللامىنىڭ كەيپىنى ئۇچۇرىدىغان كىچىككىنە بىرنەرسە بار ئىدى، ئۇ بولسىمۇ ئاش-خانا ئۆيدىكى زامانىۋى، يالتىراق چويلا، كەپكۇر، ساپلىق، چۆمۈچلەرنىڭ قاتارىدا ئېسىقلىق تۇرغان قاپاق چۆمۈچ (نوگاي) ئىدى. تولا تۇتۇلۇپ، يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن تېشى قىزغۇچ، ئىچى قارارەڭ بولۇپ كەتكەن، ئاغزىنىڭ كىچىككىنە يېرى پاختا يىپ بىلەن رەتلىك، ئۇششاق تەپچىپ تىكىلگەن بۇ چۆمۈچكە ھەرقېتىم قارىغىنىدا، ئۇنىڭ تەرى بىرقېتىم تۈرۈلەت-تى. ئۇ بىرنەچچە رەت چاي ئۇستىدە چاقچاقلا يومزاپ "پۇل ئالساڭلارمۇ ئېلىڭلار، مۇشۇنى تاشلىۋېتىڭلار!" دەپمۇ باقتى. بىراق، قاپاق چۆمۈچ ھېچيەرگە بۆلجىماستىن ئورنىدا ئېسىقلىق

تۇرۇۋەردى. تۇنۇگۇن چۇشتە سەيپۇللام يۇزلۇك بىر ئاغىنىسى-
نى ئۆيگە چۇشلۇك چايغا باشلاپ كەلدى.

كۆزلەرنى ئالىچەكمەن قىلغۇدەك ياسىداق مېھمانخانىدا ئولتۇرغان مېھماننىڭ ئالدىغا بىرچاغدا پارقىراق كورىدىكى ئەت-كەن چاي بىلەن ھېلىقى قاپاق چۆمۈچ كىرىپ كەلدى. مېھمان ئەتەيمۇ ياكى تاسادىپىيمۇ (ياكى تولىمۇ خۇدۇكچان سەيپۇللامغا ئاشۇنداق بىلىنىپ كەتتىمۇ) قاپاق چۆمۈچكە ئىستىھزالىق قارى-غاندەك قىلدى. مېھمان كەتكەندىن كېيىن، ئۇ گىلەمچىلىك دۇكىنىغا مېڭىش ئالدىدا ئاشخانا ئۆيگە كىرىپ، ئۆزى تولىمۇ ئۆچ بولۇپ كەتكەن ھېلىقى ”قالاق ئۇنسۇر“نى ئېسىقلىق جايى-دىن يۇلۇپ ئالدى-دە، ئامبارغا ئەكىرىپ ئەسكى-تۇسكىلەر سې-لىنغان چوڭ ساندۇققا تاشلىۋەتتى. كەچتە سەيپۇللام موتسىكلى-تىنى تاتىلدىتىپ ھويلىغا كىرگەندە، پېشايۋاندا تەشۋىشلەنگەن-دەك خىيالغا چۆمگەن ئايالىنى كۆردى. ئايالىمۇ دەررۇ پېشايۋان-دىن چۈشۈپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كەلدى ۋە ئالدىراپ سورىدى:

—قاپاق چۆمۈچنى كۆردىڭىزمۇ؟

—نېمە قىلاتتىڭ؟ ئۇنى تاشلىۋەتتىم،—سەيپۇللام ئېرەن-سىزلىك بىلەن جاۋاب بەردى.

—ھەي، قارىغا سىزنى، ئۇ نەرىڭىزگە تاقاشتى؟ ئەم-دى...—ئايالى كايىغان تەلەپپۇزدا شۇنداق دېگىنىچە ئاشخانا ئۆي تەرەپكە بۇرۇلدى. سەيپۇللام ئايالىنىڭ كەينىدىنلا تاپ بېسىپ ئاشخانا ئۆيگە كىرىۋىدى، كارىۋات ئۈستىدە تام تەرەپكە قاراپ ياتقان ئانىسىغا كۆزى چۈشتى ۋە ئەنسىرەپ ئايالىغا قارىدى.

—تىش...ش!—دېدى ئايالى كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى لېۋىگە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ئەكىلىپ، — مىجەزى يوق.

— نېمە بولدىكىنە؟ — دېدى سەيپۇللام چۆچۈش ھەم تەئەججۇپ ئىچىدە ئانىسى ياققا ئۆمىلەپ.

— توختاڭ، بۇياققا چىقماڭ! — ئايالى سەيپۇللامنىڭ پېشىدىن تارتىپ، تالاغا ئېلىپ چىقتى، — بىلەمسىز، ئاپام ھېلىقى قاپاق چۆمۈچنى دەپ خاپا بولۇپ، ئاغرىپ قالدى.

— نېمە؟! — بۇ گەپ سەيپۇللامغا غەلىتە ھەتتا كۈلكىلىك بىلىنىپ كەتتى. ئۇ ئانىسىدىن رەنجىشتەك بىر سېزىم بىلەن ئۆزىنى تۇتالماي لىكلا قىلىپ ئاشخانا ئۆيگە كىردى-دە، كارىۋات بېشىغا كەلدى.

— ئاپا، مىجەزىڭ يوقمۇ؟ — دەپ سورىدى سەل ئېگىشىپ. ئانا تەستە قىمىرلاپ قويۇپ، ئارانلا:

— بېشىم، — دېدى.

— ھەي، سېنى قارا، — دېدى سەيپۇللام ئۆزىنى تۇتالماستىن، — بىر ئەسكى قاپاق چۆمۈچنى دەپ خاپا بولدۇڭمۇ؟ چۆمۈچسىز قالدىڭمۇيا؟...

ئۇ يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى ئىدى، كۆتۈلمىگەندە ئانا قىزىرىپ كەتكەن كۆزلىرىنى ئوغلىغا مىختەك قادىدى.

— نېمە دېدىڭ؟ ئەسكى چۆمۈچ دەمسىنا؟ — ئانىنىڭ ۋۇجۇدى ئۆركەشلىگەن دەريادەك تېز-تېز كۆتۈرۈلۈپ پەسىيەتتى، — سەن نېمىنىڭ قەدرىگە يېتىسەن؟ راست، سەن باي بولۇپ كەتتىڭ، بوۋاڭمۇ، ئاتاڭمۇ سېنىڭچىلىك جىق پۇل تاپالمىغان، ئەمما شۇنى بىلىپ قويغىنكى، سەن ماڭا ھازىر ئالتۇندىن چۆمۈچ ئەتتۈرۈپ ئەكىلىپ بەرسەڭمۇ سەن تاشلىۋەتكەن قاپاق

چۆمۈچكە تەڭ قىلمايمەن. ئۇنىڭ ئۇرۇقىنى ئانام رەھمەتلىك هايات ۋاقتىدا ماڭا بەرگەن. ھەر يىلى ئۇزۇم بارىڭىنىڭ بىر چېتىگە قاپاق چۆمۈچ تېرىپ قوياتتىم. چۈشكەن چۆمۈچنىڭ ئۇرۇقىنى ئېلىۋېلىپ ساقلاپ، كېلەركى يىلى يەنە تېرىيتتىم، ئەپسۇس، ئىككى يىل ئاۋۋال ئۇرۇقنى يۈتتۈرۈپ قويدۇم. ئەمدى ماڭا رەھمەتلىك ئانامدىن بىرلا تەۋەررۈك—سەن ئەسكى دەپ ياراتمىغان ئاشۇ قاپاق چۆمۈچ قالدى. مەن ئۇ چۆمۈچنى ھەركۆرسەم ئانامنى كۆرگەندەك بولىمەن. ئۇنىڭ سېپىنى ھەر-تۇتسام ئانامنىڭ بىلىكىدىن تۇتقاندەك بولىمەن، ئۇنىڭدا چاي ئېتىپ ئىچسەم رەھمەتلىك ئانام بىلەن مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ چاي ئىچكەندەك بولىمەن، بىلەمسەن؟

ئانا شۇ سۆزلەرنى قىلدى-دە، ئۆكسۈگىنىچە ئۆزىنى تەكە-يىگە ئاتتى. ھارغىنلىقتىن ئۇنىڭ ئېسەدەشكىمۇ ماجالى قالمى-غانىدى. سەيپۇللام تۇرغان جايىدا قاققان قوزۇقتەك قېتىپلا قالدى. شۇكەمگىچە ئۇ ئانىسىدىن بۇنداق گەپنى ئاڭلىمىغان، ئۇنى بۇقەدەر رەنجىگەن، ھاياجانلانغان ھالەتتە كۆرمىگەنىدى، ئۆزىمۇ شۇكەمگىچە بۇ ئىشنى دەل ھازىرقى مىنۇتلاردىكىدەك چوڭقۇر ئويلاپ يەتمىگەن ۋە ھېس قىلمىغانىدى... شۇ تۇرقىدا بىر-ئىككى مىنۇت داڭقېتىپ تۇرغان سەيپۇللام بىردىنلا ئېسى-نى يىغىپ سىرتقا چاپتى ۋە ھېلىقى قاپاق چۆمۈچنى ئېلىپ كىرىپ ئىككى قوللاپ ئانىسىغا سۇندى.

—ئاپا، مېنى ئەپۇ قىل، مەن... شۇ كەمگىچە سېنىڭ كۆڭ-لۇڭنى چۈشەنمەپتىمەن! —دېدى.

ئەتىسى ئەتىگەنلىك چايدا سەيپۇللام چىنىسىنى ئىككى قول-

لاپ، ئېھتىرام بىلەن چاي كورىسى تەرەپكە ئۇزاتتى. ئانىسى قايماقلىق ئەتكەن چاينى تەۋەررۇك قاپاق چۆمۈچ بىلەن سوزۇپ ئوغلىنىڭ چىنىسىگە قۇيۇپ بەردى. بۈگۈنكى ئەتكەن چاي سەيپۇللامغا بۆلەكچىلا لەززەتلىك بىلىنىپ كەتتى.

پەلەكنىڭ چاقچىقى

ئۆيۈمنىڭ بېقىنىدىكىلا بۇ ئىدارىنىڭ ئالدىدىن بەلكىم ھازىرغا قەدەر ئون مىڭ قېتىمچە ئۆتكەندىمەن ھەمدە قاچانلا كۆرسىڭىز دەرۋازا ئالدىغا چىقىۋېلىپ، تاماكىسىنى ئۇلاپ چەككىنىچە ئۆتكەن-كەچكەنگە قاراپ ئەسنەپ ئولتۇرىدىغان ئاشۇ خام سېمىز خادىمنىڭ يېقىمسىز چىرايىغىمۇ بەش مىڭ قېتىمچە قارىغاندىمەن. لېكىن بۇ ئۆتۈش ۋە قاراشلار مەقسەتسىز، ھېسسىياتسىز بولاتتى. مانا بۈگۈن ئىش تاسادىپىي بۇنىڭ ئەكسىچە بولۇپ قالدى. مەن مۇشۇ ئىدارىغا ۋە ھېلىقى خادىمغا ھاجەتمەن بولۇپ قالدىم. خىزمەت يۆتكەش رەسمىيىتىمدىكى نۇرغۇن كاتەكچىلەرنىڭ بىرى نەق مۇشۇ ئىدارىغا ئاتالغانىدى ۋە ئۇ يەرگە دەل ھېلىقى خادىم تامغا باساتتى.

شۇنىڭ بىلەن، بۇ كۆرۈمسىزگىنە ئىككى قەۋەت بىنانىڭ پەلەمپەيلىرىدىن تاقىلداپ چىقتىم، ھېلىقى خادىمنىڭ ئىشخانىسىنى سوراپ تېپىپ، ئىشىكىنى ئاۋايلاپ چەكتىم. ئۇ ئىشخانىسىدا يوق بولۇپ چىقتى.

چۈشكىچە يەنە ئىككى قېتىم كەلدىم، يەنىلا ئىشىك قۇلۇپلاقلىق ئىدى.

چۈشتىن كېيىنلىكى خەقتىن يېرىم سائەت بۇرۇن بۇ سوغۇق چىراي ئىدارىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ئۈندۈم. چوكىدەك تىك تۇردۇم. خىزمەتكە چۈشۈش ۋاقتىدىن يېرىم سائەتمۇ ئېشىپ كەتتى، ھەرخىل، ھەرياڭزا چىرايلاردىن ئون-يىگىرمىسى كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى، لېكىن ھېلىقى خام سېمىز ئۆتمىدى.

كەچكىچە يەنە ئۈچ كەلدىم، قۇرۇق ياندىم. ئاخىرقى قېتىمدا چىدىيالماستىن يانداش بۆلۈمنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، قىپقىزىل پوپايكا توقۇۋاتقان بىر يىگىتتىن سورىدىم. ئۇقتۇمكى، خام سېمىز خادىم يىغىنغا كېتىپ قاپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەندىلا ئۆيۈمنىڭ بېقىنىدىكى بىناغا يەنە ئۈمىد بىلەن چاپتىم. ئىشىك تۈۋىدىكى گىرىمسەنلىكتە تاق يېرىم سائەت ”ۋەزىپە ئىجرا قىلدىم“. مەن ئىزلىگەن ”بويلىرىڭدىن ئۆرگىلەي“ خادىم يەنە كەلمىدى.

بۇ كۈنمۇ جىلچىلىكتە، ھېلىقى كۆرۈمسىز دەرۋازىدىن 14 قېتىم كىرىپ-چىقىش بىلەن ئۆتتى. ئۇقسام، خادىمنىڭ يىغىنى تۈگەپتۇ، بىراق سەل-پەل زۇكاممىش…

ئۈچىنچى كۈنى كەلگىنىمدە، مەزكۇر ئىدارىنىڭ بەزى خادىملىرى مېنى ”يېڭى يۆتكىلىپ كەلگەن كادىرمىكىن“دەپ قالدىمىكىن، ئىللىققىنا ھىجىيىشتى. ھېلىقى پوپايكا توقۇيدىغان يىگىت ئىشىكنى ئالتىنچى قېتىم ئېچىپ-ياپقانلىقىمدىنمىكىن، بۇدا ھەتتا ئورنىدىن تۇرۇپ پاراڭ قىلدى. ئىتتىك تۇرغىنىدا

www.uyghurkitap.com

بىر يوم قىزىل يۇڭ يىپ دۈگىلەپ ئايغىمغىچە كەلدى، مەن ئۇنى··· جىلىچىلىكتە يەنە يېرىم كۈن ئۆتتى.

چىدىيالمىدىم، چۈشتىن كېيىنكى خام سېمىزنىڭ ئۆيىنى بىرسىدىن سورىۋېلىپ، ۋېلىسىپىت مىنىشنى ئۆگىنىۋالمىغىنىمغا ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم پۇشايمان قىلىپ ۋە ئۆز-ئۆزۈمنى جىمىلەپ، ئاتام-ئانام كۆرمىگەن تار، ئەگرى-بۈگرى، پاتقاقلىق كوچىلارنى بېسىپ ”جانابى ئالىيلىرى“نىڭكىگە يېتىپ باردىم. تامغا ساقلايدىغان خادىمنىڭ ئۆزىدىن ئەكسىچە تازىمۇ ئورۇق ئايالى ئالدىمغا چىقىپ، خۇش خەۋەر يەتكۈزدى:

— ئىدارىغا كەتتى.

— نې ···نېمە؟ يوقۇ، قاچان كەتكەنتى؟

— ئابايىراقتا.

قىسقا دائىرىلىك مەيداندا ئۇزۇن مۇساپىلىك يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىگە چۈشكەن تەنھەرىكەتچىدەك شىددەت بىلەن كەينىمگە قايرىلدىم-دە، ئۇچتۇم···

ئۆيۈمنىڭ بېقىنىدىكى (سادىغاڭ كېتەي، قەدىرىگە يەتتىم، ھاجىتىم چۈشمىسىمۇ پات-پات كىرىپ تۇرىمەن ئەمدى!) ئىدارىغا ئۆپكەم ئاغزىمدىن چىقىپ كېتەيلا دېگەن ھالەتتە پالاقشىپ كىردىم. نەدىكىنى، خام سېمىز خادىمنىڭ ئىشخانىسىدا قۇلۇپ يەنىلا ھېجىيىپ تۇراتتى.

ئېھتىمال، يەنە بىر ”ئىدارە“سى بولسا كېرەك···

بولدى، تۆتىنچى كۈن ھەققىدە سۆزلىمەيمەن، سۆزلىمەيمەن.

پەقەت بەشىنچى كۈنىلا ھېلىقى تەلەيسىز كاتەكچىگە تامغا

بىسىلدى. خام سىمىز خادىمنىڭ قولىدىكى تىگىشلىك تامغا ئەمەس، ماڭا ئىچى ئاغرىپ قالغان، ھېسسىياتلىقراق، ئىچى كۆچلۈكرەك بىر مۇئاۋىن ئىدارە باشلىقىنىڭ كايىشلىق بۇيرۇقى بىلەن، مەزكۇر ئىدارىنىڭ باش تامغىسى بېسىلدى. نېمە بولسا بولسۇن، بەشىنچى كۈنى چۈشكە يېقىن ئىشلىرىمنى ئامان-ئې-سەن پۈتتۈرۈۋېلىپ، "ئۇھ"دېدىم.

ئەتىسى "يائاللا، يانىسىپ"دەپ يېڭى ئىدارەمگە قاراپ يول ئالدىم. ئۆيۈمنىڭ بىقىنىدىكى لەنتى ئىدارىنىڭ ئالدىدىن ئۆ-تۈپ كېتىۋېتىپ، غەزەپ بىلەن شۇ تەرەپكە بىرقارىدىمۇ، داڭقې-تىپلا قالدىم. كۆرۈمسىزگىنە دەرۋازىنىڭ ئالدىدا نەق...نەق ھېلىقى خام سىمىز قامەت تاماكىسىنى پۈرقىراتقىنىچە، ئەسنە-ۋاتقاندەك ئاسمانغا قاراپ تۇراتتى.

1989-يىل 14-فېۋرال

ماۋزۇ

«ئورمانچىلىق گېزىتى» نىڭ ياش مۇھەررىرى بىر پارچە تەپسىلىي خەۋەرنى راسا باش قاتۇرۇپ، ئىككى سائەتتە پۈت-تۈردى-دە، ھېلىغىچە ئاق تۇرغان ماۋزۇ ئورنىغا كۆز تىكتى. ئويلا-ئويلا، تاللا-تاللا ماۋزۇمۇ بېكىتىلدى. "ئورمان قىلساڭ يېتىپ يەيسەن"دەپ يازدى ئۇ دانىمۇدانە قىلىپ ھۆسن خەت بىلەن. تاپقان ماۋزۇسى كۆڭلىگە ياقتى بولغاي، كۈلۈمسىرىگە-نىچە تەپسىلىي خەۋەرنى باشقا خەۋەر-ماقالىلەر بىلەن قوشۇپ

بەت مەسئۇلىنىڭ ئادەمسىز ئۇستىلىگە تاشلاپ قويدى.

ئەتىسى تەپسىلىي خەۋەر ياش مۇھەررىرنىڭ قولىغا قايتىپ كەلدى. ئايرىم-ئايرىم قىلىپ قاتلاپ، قىستۇرغۇچتا قىسىپ قويۇلغان ماقالىلەرنى پۇل سانىغاندەك بارماقلىرى ئارىسىدىن ئۆتكۈزۈۋاتقان ياش مۇھەررىرنىڭ ھەرىكىتى تۇيۇقسىز توختاپ، قاشلىرى لەپپىدە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. تەپسىلىي خەۋەرنىڭ باشـقا يېرىگە قىزىل قەلەم تەگمىگەن بولۇپ، پەقەت ماۋزۇسى ”ئورمان قىلساڭ ئولتۇرۇپ يەيسەن“دەپ ئۆزگەرتىلگەنىدى.

شۇ كۈنى نۆۋەتچى مۇھەررىر ئۇستەللەرنى ئايلىنىپ بارلىق تەييارلانغان ماقالىلەرنى يىغدى-دە، مۇدىر ئىشخانىسىغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى. بوتۇلكىنىڭ تۇۋىدەك قېلىنلىقتا كۆزەينەك تاقىـغان بۆلۈم مۇدىرى ھېلىقى تەپسىلىي خەۋەرگە مىختەك قادىلىپ بىر ھازا ئولتۇرۇپ كەتتى-دە، ماۋزۇنى سىزىۋېتىپ، ”ئورمان قىلساڭ ئۆرە تۇرۇپ يەيسەن“دەپ ئۆزگەرتتى.

تەھرىر بۆلۈمىدە ئىشلىگەنلەر بىلىدۇكى، ئەمدى نۆۋەت باش مۇھەررىرگە كەلگەنىدى. ئۇ كىشىمۇ ھېلىقى تەپسىلىي خەۋەرنى نېسىۋىسىز قايتۇرۇۋەتمىدى. ”ئۆرە تۇرۇپ“ دېگەن سۆزنىڭ ئورنىغا ”تىك تۇرۇپ“ دەپ يېزىپ قويدى.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن گېزىتنىڭ نۆۋەتتىكى سانى نەـشىردىن چىقتى. ياش مۇھەررىر ئۆزى يازغان تەپسىلىي خەۋەرـنىڭ ماۋزۇسىغا شۇنداقلا قاراپ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى. ھەركەچقۇرۇنلۇقى ئىشتىن چۈشۈپلا ”تىك تۇرۇم“ پۇكىيىنى بىر يوقلاپ ئۆتىدىغان نابورچىنىڭ ”تىك تۇرۇپ“نى ”تىكتۇـرۇپ“كە ئالماشتۇرۇپ قويغانىدى، يا بولمىسا كوررېكتورنىڭ ئايالى سەيپۇڭمىكىنتاڭ!

بىگىز بارمىقىم بىلەن

مەن نەچچە كۈندىن بېرى تولىمۇ خۇشال. سەۋەبى: تۇنجى
ئوغلۇم ئوتتۇرا تېخنىكۇمنى تۈگەتتى. پات ئارىدا ئۇ جەمئىيەتكە
چىقىدۇ. لېكىن، ئاخشام ئوغلۇم يېنىمغا كىرىپ، پەيزىمنى
قاچۇرۇۋەتتى. ئۇنىڭ دېيىشىچە، ھازىر ھەممە ئىش مۇناسىۋەت
بىلەن ئوڭغا يۈرەرمىش، ئەگەر مەن ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارد-
سىدىن بىرەر تونۇش تېپىپ سۆزلىشىپ، ئىشنى ئەپلىمىسەم،
ئوغلۇمنى چەت يېزىلارغا بۆلۈۋېتىش ئېھتىمالى بار ئىكەن.
كاللامغا شۇ ئىشلار كىرىۋالغاچقا، خۇشاللىق ۋە پەيزىنىڭ ئۆر-
لەتكۈچىسى بولغان ھاراق بوتۇلكىسىنىڭ ئاغزىنى ياپتىم-دە،
بىرەر تەدبىر تېپىش ئۈستىدە ئويلاندىم. سىلەردىن نېمىنى
يوشۇرىمەن. بىر ئاتا بولۇش سۈپىتىم بىلەن ئەلۋەتتە ئوغلۇمنى
ناھىيە ئىچىدە ئېلىپ قالماقچى ئىدىم-دە… يادىمغا بىر تونۇشۇم
كەلدى، يېقىن بۇرادىرىم ھېسابلىنىدىغان بۇ ئادەم ناھىيىلىك
مائارىپ ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى نەسىمجان ئىدى. بۇ
قۇتلۇق ئىسىم يادىمغا كېلىش بىلەنلا، كۆڭلۈمگە خۇشاللىق
ئولاشتى. دەررۇ ھويلىغا چىقتىم-دە، تىت-تىتچىلىقتا قالغان
ئوغلۇمغا:

—غەم يېمە بالام، ئىزدەيدىغان ئادەم تېپىلدى، —دېدىم.

شۇندىن كېيىن، ئوغلۇم ۋە ئۇنىڭ بىلەن تەڭلا، ھەتتا ئۇنىڭدىن ئارتۇقراق دەككە-دۈككىدە قالغان ئايالىمنىڭمۇ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈردى.

ئەتىسى ئەتىگەندە ناھىيىلىك مائارىپ ئىدارىسىغا باردىم. خۇدانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن، بۇ قېتىمقى ئوقۇغۇچىلارنى تەقسىم قىلىشقا دەل نەسىمجان مەسئۇل بولغانلىقىنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولدۇم. تارسىلداپ مېڭىپ زالغا چىقىپ باشلىق ئىشخانىسىغا قارىدىم. ئوھ-ھوي، نەسىمجاننىڭ ئىشخانىسى ئاللىقاچان ھاجەتمەنلەر بىلەن تولۇپتۇ. ئەمدىلەتىن تەن قويۇشقا باشلىغان، كۆزلىرى سۇرلۇك نەسىمجان بولسا ئۆپچۆرىسىدىكىلەرنىڭ گېپىنى "ھە، ھە" دەپ قويۇپ ئاڭلىغىنىچە، تارتمىسىدىن ھەدەپ بىرنەرسىنى ئىزلەۋاتاتتى. ئۆزۈمنى بىرقۇر ئوڭشىدىم-دە، قەدىناسلارچە يېقىنلىق بىلەن سالام بەردىم. نەسىمجانمۇ دەررۇلا يېقىنچىلىق كۆرسىتىپ جاۋاب قايتۇردى. ھەتتا چاقچاقمۇ قىلدى، ئىلگىرى كىرگەن ھاجەتمەنلەر ماڭا بىردەك ھەۋەسلىنىپ قاراشتى. شۇ مىنۇتتا، كۆڭلۈمنىڭ بىريەرلىرىدىن، ھاجىتىمنىڭ جەزمەن جايىدا ھەل بولۇشىغا ئىشەنچ تۇيغۇسى ئۇرغۇپ چىقتى. ئاڭغىچە تارتمىسىدىن ئىزدىگەن ھۆججىتىنى تېپىۋالغان نەسىمجان دائىملىق ئادىتى بويىچە كۆرسەتكۈچ بارمىقىدا ئۈستەلنى چېكىپ تۇرۇپ ماڭا قارىدى:

—بىر ئىش بىلەن كەلگەنمىدىڭىز؟

—ھە، بىر ھاجەت بىلەن، —دېدىم، توختاپ قالدىم، چۈنكى پارقىرىشىپ ئولتۇرغان ھاجەتمەنلەرنىڭ ئالدىدا ئىشىمنى ئاشكارىلاشنى خالىمىدىم. توغرىسى نەسىمجان جۇيجاڭنى ئايد-

دىم. نەسىمجانمۇ بۇ خىيالىمنى سەزگەندەك ئارتۇقچە پاراڭ قىلمىدى. باشقا ھاجەتمەنلەر ئۆز پارىڭىنى باشلىۋەتتى. مەن بىر چەتتە ساقلاپ ئولتۇردۇم. شۇ ئولتۇرغىنىمچە ئالاھازەل بىرسا-ئەتچە ئولتۇردۇم. ئەمما، ھاجەتمەنلەر كۆپەيدىكى، ئازايمىدى. ئەتىگەننىڭياقى ئىدارىغىمۇ بارمىغانىدىم. قاپىقى يامان مۇدىرد-ىمىز تېخى!... ئىچىمنى تىت-تىتچىلىق باستى. ئاخىر، كۆڭ-لۇمگە بىر ئوي كەلدى-دە، زالغا چىقىپ، ئىشىك تۈۋىدە نە-سىمجاننىڭ ماڭا قارىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم. بىرچاغدا ئۇ ئالدىدى-كى ھاجەتمەنگە سۆزلەپ بولۇپ، ماڭا قارىدى. مەن دەررۇ سول قولۇمنىڭ بىگىز بارمىقىنى لىكىلدىتىپ، ئۇنى ئالدىمغا چاقىر-دىم. نەسىمجان كۆزلىرىنى پىيالىدەك يوغان ئېچىپ قاراپ قويۇپ تەتۈر قارىۋالدى. بىرپەستىن كېيىن يەنە قارىدى. مەن ھىجىيىپ تۇرۇپ، بارمىقىمنى لىكىلدىتىپ يەنە چاقىردىم. ئۇ بېشىنى يەنە دېرىزە تەرەپكە بۇرۇۋالدى. ”چاقىرىۋاتقىنىمنى ئۇقتى، ھېلى چىقىدۇ، — دەپ ئويلىدىم ئىشەنچلىك ھالدا، — ئالدىدىكى ھاجەتمەننىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بولۇپ چىقاي دېدىغۇ، ھەقىچان...“

شۇ خىيال بىلەن زالدا يېرىم سائەتچە تۇردۇم. مەن نەسىم-جاننى چاقىرغان چاغدا سۆزلەۋاتقان ھاجەتمەن، ئۇنىڭدىن كې-يىن بىرھازا غىچە ھال ئېيتقان ھېلىقى بىر ئەزىمىمۇ ئاللىقاچان چىقىپ كەتتى. بىراق، نېمىشقىدۇر، نەسىمجان زالغا لىككىدە چىقىپلا، كىرىپ كېتەي دېمەيتتى. نەسىمجان يەنە بىر ئىشىك تەرەپكە قارىغاندا يەنە شۇ بىگىز بارمىقىمدا ئىملاپ، كۆلدۈم. بۇ قېتىممۇ بېشىنى دېرىزە تەرەپكە بۇرۇۋالدى. ئۇنىڭ چىرايى

بايىقىدىن سالقىن كۆرۈنەتتى. ھاجەتمەنلەر بىلەن ئىرەكىشىپ ھاردىمىكىن يا؟ ئاخىر، ۋاقىت چۈشكە يېقىنلاپلا قالدى. ھاجەتمەنلەرنىڭ ئاخىرقىسىمۇ ئۆزىگە تېگىشلىك جاۋابىنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى. مەن تېخىچە زالدا، جۈيجاڭنىڭ ئىشىك بوسۇغىسىدا تۇراتتىم. كۆڭلۈمدە بىرخىل كۆڭۈلسىزلىك كېزەتتى. بىرچاغدا قارىسام، نەسىمجان تارتمىسىنى قۇلۇپلاپ ئورنىدىن تۇردى. شۇچاغدىلا ئىشخانىغا ئېتىلىپ دېگۈدەك كىردىم.

—سىزنى ساقلاپ تۇردۇم ئاداش، —دېدىم خۇش تەبەسسۇمدا.

—خوش نېمە گەپتى؟ —نەسىمجان چىرايىغا بىلىنەر-بىلىنمەس كۈلكە يۈگۈرتتى. مەن ئۇنىڭغا ھەممە ئەھۋالنى ئېيتتىم.

—بولىدۇ، بولىدۇ، مۇزاكىرە قىلىپ كۆرەيلى-ھە! —نەسىمجان ھارغىنلىق يەتكەن ئادەمدەك سۇس ئاۋازدا شۇ سۆزنى قىلدى-دە، ئىشىك تەرەپكە ماڭدى. بۇ، ئەلۋەتتە ”چىقىڭ!“ دېگەن بېشارەتتى ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن بىللە زالغا چىقتىم، جۈيجاڭ ئىشخانىسى قۇلۇپلاندى. نەسىمجاننىڭ ئالدىدىن كۆڭلۈم خىرە، دەككە-دۈككىدە قايتتىم، بىراق، نېمىگە شۇنداق بولغىنىنى بىلمەيتتىم. ھەقىچان جېدەلخور، غەرەز ئۇقماس ھاجەتمەنلەردىن رەنجىگەن نەسىمجان ماڭا شۇنداق تۇيغۇ بەرگەن بولسا كېرەك...

شۇ خىياللار بىلەن ئۇچ-تۆت كۈنگىچە ئوغلۇم بىلەن ئاياللىمنى، ئۆزۈمنىمۇ گوللاپ تۇردۇم. ئىككىنچى قېتىم، ئاياللىمنىڭ زورى بىلەن نەسىمجاننى ئىزلەپ بارغىنىمدا، ئۇ بۆلۈ-

www.uyghurkitap.com

مىدە يوق ئىدى. تىڭ-تىڭلاپ يۈرۈپ ئەتە-ئۆگۈننىڭ ئىچىدە بالىلارنىڭ ”دۈمبىقى يېرىلغۇدەك“ دېگەندەك گەپلەرنى ئاڭلاپ قايتا جىددىيلەشتىم-دە، ئەتىسى يەنە ناھىيىلىك مائارىپ ئىدا-رىسىغا چاپتىم. تەلىيىمگە، نەسىمجان تارغىنا زالدا ئۇچرىشىپ قالدى.

—ئۆكۈنكى ئىش قانداق بولدىكىن ئاداش؟—سورىدىم ئۇ-نىڭدىن. نەسىمجان بەكلا ئالدىراش تۇراتتى. شۇ ئالدىراشچىلىق-تا بىگىز بارمىقى بىلەن تامغا ئالدىراپ چېكىپ تۇرۇپ سالقىنلا بىر نەزەر بىلەن ماڭا جاۋاب قايتۇردى:

—دېدىمغۇ، مۇزاكىرە پۈتمىدى، كېيىن كۆرەرمىز-ھە؟...

—ئەمدى ئاداش، ئۆزىڭىز بىلىسىز...—يېلىنىپ تۇرۇپ دېگۈدەك قىيىنچىلىقىمنى يەنە بىرقۇر يادلىدىم. نەسىمجان ئا-رانلا چىداپ تۇرۇپ گېپىمنى ئاڭلاپ تۈگەتكەندەك قىلدى-دە، خەيرلىشىپ، قاچقاندەكلا كېتىپ قالدى.

شۇ ئۇچرىشىشتىن ئىككى كۈن كېيىن، ئوغلۇمنىڭ ”دۈمبىقى يېرىلدى“. ئۇ ناھىيىنىڭ ئەڭ يىراق، ئەڭ جاپالىق سانىلىدىغان بىر يېزىسىغا تەقسىم قىلىنغانىدى... ئۆيىمىزدە بىر كىچە تاپا-تەنە، ئاھ - ئۇھلار بېسىلمىدى. ئوغلۇم بىلەن ئايا-لىم ئۆز غەملىرى، ۋايساشلىرى بىلەن ئاۋارە ئىدى. مەن بولسام ئۇلاردىن باشقىچىرەك بىر ئويدا پۈچۈلانماقتا ئىدىم.

ئەتىسى، تۈنجى ئىشىم نەسىمجان جۈيجاڭنى ئىزدەش بول-دى. چۈشكە يېقىن ئۇنى چوڭ كوچىدا يولۇقتۇردۇم.

—نە جۈيجاڭ، بىزنىڭ بالىنىڭ ئىشى قانداق بوپكەتتا؟—

سورىدىم ئەيمەنگەن هالدا دۇدۇقلاپ تۇرۇپ.

نەسىمجان يەنە مېنىڭ چىرايىمغا قارىماستىن قارىداپ كەت-كەن يۈزىنى نەلەرگىدۇر ئېلىپ قېچىپ بىگىز بارمىقى بىلەن ۋېلىسىپىتىنىڭ ئېگىرىگە بىر نەچچىنى چەكتى-دە، دېدى:

— قانداق بوپكەتكىنىدىنى ئۆزىڭىز بىلەرسىز-ھە؟ ئۆزىڭىز...

شۇ جاۋابتىن كېيىن، ئۇ ۋېلىسىپىتىگە ئاجايىپ چاققانلىق بىلەن مىنىپ غىرىلدىغىنىچە مەندىن يىراقلاشتى. خىياللىرىم چېچىلدى. خېلى بىرۋاقىتلارغىچە ئېسىمنى يىغىۋالالمىدىم، ھېلىغىچە ئۆز گۆشۈمنى ئۆزۈم يەيمەن، ئاشۇ كۈنى ئىشىك بوسۇغىسىدا تۇرۇۋېلىپ نەجۇيجاڭنى بىگىز بارمىقىم بىلەن ئال-دىمغا چاقىرمىسام بولغانىكەن!...

شىڭگىل ھېكايىلار

ئېلان

كەڭ ئىچەرمەنلەرنىڭ ئېھتىياجى ۋە كۈندىن-كۈنگە ئېشىپ بېرىۋاتقان ”ئادەم بولۇش“ تەلىپىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن ”غەمگۇزار“ باش شىركىتىمىز يېقىندا بىرخىل ”ئادەم تورمۇزى“ كەشىپ قىلىپ، پاتېنت ھوقۇقى ئالدى. ھاجەتمەنلەرنىڭ بۈگۈندىن ئېتىبارەن كونا ھاراق زاۋۇتىنىڭ يېقىنىدىكى ”تەبەسسۇم“ رېمونتخانىسىغا كېلىۋېرىشىنى سورايمىز.

”ئادەم تورمۇزى“نىڭ قۇرۇلمىسى ئاددىي، شەكلى كۆركەم، ئېغىرلىقى يوق دېيەرلىك. ئوڭ، سول بېقىنلارغا ئوخشاشلا ئورنىتىپ قويۇشقا بولىدۇ. تومپايمايدۇ. ھاراق ئىچكەن ۋاقىتتا تورمۇز ھالقىسىنى ھاجەتمەن چىمەلتىكى بىلەن تارتىپ قويسىلا، ئىچىۋېرىش ھەۋىسى تىزگىنلىنىدۇ. پۈتۈن ئولتۇرۇش داۋامىدا ئىچمەيمەن دېسىمۇ، ئارىلاپ ئىچىمەن دېسىمۇ، ئىچىپ بىر يەرگە كەلگەندە توختىۋالىمەن دېسىمۇ، تىلىكى ئىشقا ئېشىۋېرىدۇ. باھاسى ئەرزان، تەشكىلىنىڭ تونۇشتۇرۇشى يا ئايالىنىڭ رۇخستى تەلەپ قىلىنمايدۇ. مەرھەمەت قىلغايسىزلەر!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پىڭى ئادرېسى

ئاۋتوبىئوگرافىيە

41 ياشلىق ياش شائىر ھەۋەسجاننىڭ تۇنجى ۋە ئاخىرقى شېئىرلار توپلىمى ئاران نەشىردىن چىقتى. 34 بەتلىك بۇ توپلامنىڭ باش تەرىپىگە مۇنداق ئاۋتو بىئوگرافىيە بېرىلگەندى:

«كۆزگە كۆرۈنەي دەۋاتقان ياش شائىرىمىز يولداش ھەۋەسجان ئۇخلىمىغان ۋاقىتلىرىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ، مۇشۇ توپلامنى ئۇنىمىساق-ئۇنىماي ھەۋەسكارلارغا تەقدىم ئەتتى. ئۇ 1948 -يىلى تۇغۇلغان. 1959 -يىلى باشلانغۇچ مەكتەپنى، 1962 -يىلى تولۇقسىز ئوتتۇرىنى، 1966 -يىلى تېخنىكۇمنى پۈتتۈرگەن. 1963 -يىلى ئىجادىيەتكە كىرىشكەن. شۇ يىلى تۇنجى شېئىرى تام گېزىتتە ئېلان قىلىنغان. شۇنداق قىلىپ ئۇ قارا دوسكا ۋە پوملاپ تاشلىۋەتكەن قەغەزلەردىكى شېئىرلىرى بىلەن ئەدەبىياتىمىزغا بۆسۈپ كىرگەن. 1986 -يىلى ناھىيىلىك ئەدەبىيات سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىگە ئەزا بولغان. بىر كۈنى ئۆلىدۇ.

خەۋەرچىلىكتىكى ئەك...

يېرىم كېچىدە شىركەيىپ ئۆيگە قايتقان ئىختىيارىي مۇخبىر تېزلىكجان ئەسنىگىنىچە قەلەمنى قولىغا ئالدى-دە، بايا ئولتۇرۇشتا تەشۋىقات بۆلۈمىنىڭ باشلىقىدىن ئاڭلىغانلىرى بويىچە شاق-شۇقلا قىلىپ بىر خەۋەر يازدى ۋە ئۇنى ئوقۇمايلا كونۋېرتقا سېلىپ، قېچىپ كەتمىسۇن دېگەندەك ئاغزىنى چاپلى-

ۋەتتى. خەۋەرنىڭ تولۇق تېكىستى تۆۋەندىكىچە:

ئەھمىيەتلىك يىغىن

x x ناھىيىلىك ئاخبارات-تەشۋىقات سۆھبەت يىغىنى ئەتە ئېچىلىپ، ئىندىنىلىققا ئاياغلاشتى.

ئۈچ كۈن ئېچىلغان بۇ سۆھبەت يىغىنىدا ناھىيىلىك پارتكومنىڭ مۇناسىۋەتلىك مەسئۇلى خۇلاسە دوكلاتى بېرىدۇ. ئەستايىدىل مۇزاكىرىلەر ئېلىپ بېرىلماقچى. ئاخبارات ساھەسىدىكى ئىلغارلار مۇكاپاتلاندى. يىغىن جۇشقۇن، كۆتۈرەڭگۈ كەيپىياتتا، مۇۋەپپەقىيەتلىك ئېچىلىدىكەن.

شېئىر دۇكىنى

‟70-يىللار شېئىرىيىتىنىڭ خىزمەت ئىلغارى‟ دەپ نام ئالغان چوغ يۈرەك شائىر ئاتەشجان يېقىندا ئىجادىيەت ئۇسلۇبىنى تىجارەت شەكلىگە ئايلاندۇرۇشنى قارار قىلدى. بۇنىڭ سەۋەبى سودا ساھەسىدە نۇرغۇنلىغان ماللارنىڭ ئىسكىلاتتا بېسىلىپ قالغىنى بىلەن ئوخشاش. نۆۋەتتىكى كەڭ كۆلەملىك ‟باھا چۈشۈرۈپ سېتىش‟ دولقۇنىغا ماسلىشىپ، ئاتەشجان ‟ئىشتىياق‟ كوچىسىنىڭ دوقمۇشىدىكى زەڭگەر سىرلاقلىق بوتكا دۇكانىنى ئىجارىگە ئېلىپ، تونۇگۈن تىجارەت باشلىدى. مەدھىيە شېئىرلىرىنىڭ ھەر كۇپلېتىنىڭ باھاسى 11 پۇڭ. مۇ ھەببەت شېئىرلىرىنىڭ ھەر كۇپلېتى 20 پۇڭ، پۇخادىن چىقىۋېلىش خاراكتېرىدىكىلىرىنىڭ ھەر كۇپلېتى 28 پۇڭ. مال سانى چەكلىك، پۇرسەتنى قولدىن بەرمىگەيسىزلەر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغى ئادرېسى

كاردىئوگرامىمىدىكى يېزىقلار

كېسەل ئىسمى: غەمكىنجان مۇقىمۇۋ.
ۋاقتى: ئەڭ ئاخىرقى قېتىم.

ھەسەت، ھەسەت، ھەسەت، ھەسەت؛ كېسەلخانا، كېسەل-خانا، كېسەلخانا، كېسەلخانا؛ ھەسەت، ھەسەت؛ ھەسەت؛ كې-سەلخانا، كېسەلخانا، كېسەلخانا؛ كېسەلخانا؛ ھەسەت، ھە-سەت؛ كېسەلخانا، كېسەلخانا، ھەسەت؛ كېسەلخانا؛ ھەس ... قەبرىستان.

مېخىشتا مېخىش بار

مەلۇم ئىدارىنىڭ مەلۇم بۆلۈمىدىكى باشلىقلىق ئورنى بى-كارلىنىپ قالغانىدى، بىرمۇنچەيلەن ئۇنىڭغا كۆز تىكىپ يۈر-دى. ئىدارە باشلىقىمۇ بۇ ئورۇنغا مۇناسىپ بىرسىنى قويۇش خىيالىدا كىشىلەرنى سىناشنى داۋاملاشتۇرۇۋەردى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە باشلىق ئىشخانىسىغا ئىككى نامزاتنى نۆۋەت بىلەن چاقىرىپ، ”چەكمە سۆھبەت“ئېلىپ باردى. ئا نامزات پارالڭ تۈگىگەندە باشلىقنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىپ، ئارقى-چىلاپ مېخىپ چىقىپ كەتتى.

”پەسكەش قىلىق،— دەپ ئويلىدى باشلىق ئىشىككە كۆز تىككىنىچە،— بەكمۇ ئاشۇرىۋېتىدىكەن بۇ.“

ئە نامزات پارالڭ تۈگىگەندە باشلىق بىلەن باش لىڭشىتىپ خوشلاشتى-دە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، گۈرسۈلدەپ مېخىپ چى-

قىپ كەتتى.

”هاكاۋۇرلۇقنى قارا،—باشلىق ئىشكتىن كۆزىنى ئۈز-مەي ئىچىدە ئويلاپ قالدى،—خېلى هالى بار ئوخشىمامدۇ؟“

شۇنداق قىلىپ، هېلىقى ئورۇن تېخىچە بوش. نۇرغۇن كىشى هېلىمۇ ئۇنىڭغا كۆز تىكمەكتە. لېكىن ئىدارە باشلىقى يەنىلا چېكىپ سىناشنى داۋاملاشتۇرۇۋاتىدۇ. كىم بىلىدۇ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە يانچە ماڭىدىغان ئەقىللىقتىن بىرسى چىقىپ هېلىقى ئورۇننى ئىگىلەمدۇ تېخى!

مۇناسىۋىتى چوڭ

ئېرى خىزمەتتىن كېلىپ، كارىۋاتقا ئۆزىنى دۈم تاشلاپ يىغلاۋاتقان ئايالىغا چۆچۈپ قارىدى.

—نېمە دەرد.ئېسەر كەلدى سىزگە هوي؟

—ئىدارىمىزدىكى ئاسىيەكنىڭ،—دېدى ئايالى يىغىسىنى بوغۇملارغا بۆلۈپ،—خىيانەتچىلىك قىلغانلىقى يالغان بولۇپ چىقىپتۇ.

ئېرىنىڭ چۆچۈشى هەيرانلىققا ئالماشتى.

—بۇ ئىشنىڭ سىزگە نېمە مۇناسىۋىتى بار؟

—مۇناسىۋىتى بارلا ئەمەس، قاپاقبېشىم، بەلكى مۇناسىۋى-تى چوڭ،—ئايال تېخىمۇ ئېسەدىدى،—سىزگە تېخى دېمىدىم، مۇبادا مۇشۇ مىش-مىش راستقا ئايلانسا، ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇر-لىقىدا ئېسىلىپ تۇرغان بىر دەرىجە مائاشنى ئۇ ئېلىپ كېتەر-دۇ.

ئېرى كارىۋاتنىڭ بۇرجىكىگە ئولتۇردى-دە، بارماقلىرى سارغىيىپ كەتكەن قولىنى يانچۇقىغا سالدى.

كەمچىلىك

يىللىق خۇلاسە يىغىنىدا كادىرلاردىن بىر نەچچىسى قەتئىي نىيەتكە كېلىپ، باشلىقنىڭ نەپسانىيەتچىلىكى ئۈستىدىن پىكىر قىلىپ، ئۇنىڭغا سەممىمىي ياردەم بەردى. قاتاردىن قالماي دېدە-مۇ، ئىشقىلىپ، باشلىققا بۆلەكچە يېقىنچىلىق قىلىپ يۈرىدى-غان ئۇبۇشەممۇ سۆز ئالدى. خۇددى باشقىلارغا ئوخشاش ھەتتا ئۇلاردىن ئاشۇرۇپراق ئالدى بىلەن باشلىقنىڭ پەزىلەتلىرى باياندا توختالدى.

— ئەمدى باشلىقنىڭ ئۆزۈم بايقىغان بىر كەمچىلىكىنى ئېيتىپ كېتەي، — دېدى ئۇبۇشەم بىر چاغدا قوشۇمىسىنى تۈ-رۈپ، بۇ گەپنى ئاڭلىغان كۆپچىلىك دىققىتىنى تېخىمۇ مەركەز-لەشتۈردى. باشلىقمۇ خاتىرىسىنى ئېچىپ، تىركىشۈلىشقا تەرەد-دۇتلەندى.

— بىزنىڭ باشلىقنىڭ ئەڭ چوڭ كەمچىلىكى شۇكى، — دېدى ئۇبۇشەم قەھرلىك ئاھاڭدا، — دائىملا خىزمەتتىن ئۇنۇم چىقىرىمەن، كۆپچىلىكنى ئويلايمەن دەپ، ئۆزىنىڭ غېمىنى يېمەيدۇ، ئەگەر شۇنداق كېتىۋېرىپ سالامەتلىكىدىن ئايرىلسا، بۇ ئىدارىغا...

ئۇبۇشەم ئۆكسۈپ گېپىدىن توختاپ قالدى. باياتىن بېرى پىكىر قىلغۇچىلارغا يەر ئاستىدىن بىرمۇبىر ھومىيىپ ئولتۇر-غان باشلىق بىچارىلەرچە بېشىنى ساڭگىلاتتى، يەلكىلىرى بىلە-نەر-بىلىنمەس تىترىدى. ئۇبۇشەمنىڭ سۆزى سەل قاتتىق كەت-تىمۇ-قانداق؟

بۇمۇ تەنھەرىكەت

باشقارما باشلىقى: تۈنۈگۈنكى چوڭ يىغىندا باشقارمىمىزنى ئاممىۋى تەنتەربىيىنى تۇتمىدى، دەپ تەنقىد قىلىشتى، بۇندىن كېيىن رەھبەرلىك بەنزىدە بۇ ئىشنى كونكرېت تەخسىملەپ، باشلامچى بولايلى زادى!

كاتىپ: توغرا ئېيتتىڭىز.

باشقارما باشلىقى: ئەمىسە يېزىڭ. ئا فۇچۇجاڭ ۋالىبول بىلەن شۇغۇللانسۇن.

كاتىپ: خوپ.

باشقارما باشلىقى: لى فۇچۇجاڭ ياشىنىپ قالدى، تىك-تاك توپ ئوينىسۇن.

كاتىپ: يازدىم.

باشقارما باشلىقى: ئىشخانا مۇدىرى قاۋۇلراق، ئۇ پۇتبول تەپسۇن.

كاتىپ: خاتىرىلىۋالدىم.

باشقارما باشلىقى: سىزنىڭ سالامەتلىكىڭىز دېگەندەك ياخ-شى ئەمەس، شۇڭلاشقا چامباشچىلىقنى ئۆگىنىڭ... خوش، يەنە كىم قالدى؟

كاتىپ: ئۆزىڭىزنى... دېمىدىڭىزغۇ؟

باشقارما باشلىقى: قىزىق-تە سىز، مېنىڭ ھەركۈنى ئۇ

يىغىندىن بۇ يىغىنغا، ئۇ باشلىقنىڭ ئۆيىدىن بۇ باشلىقنىڭ ئۆيىگە چاپقىراپ يۈرگىنىم چىنىقىشقا كىرمەمدىكەن؟ بولدى، مېنى ئۆزۈڭغا يۈگۈرەۋاتىدۇ، دەپ يېزىڭ!

پەسكەشلىك

نەدىن گەپ ئېچىلسا شۇ يەردىن ئۈنىدىغان بىر كىشىنى تونۇيتتىم، مەلۇم سورۇندا پاراڭدىن-پاراڭ تېشىلىپ پەسكەشلىك توغرىسىدا مۇھاكىمە بولۇپ قېلىۋىدى، ئۇ شارتتىدە قىلىپ مېنىڭ ئاغزىمدىن گەپنى تارتىۋالدى:

—پەسكەش ئادەم دەمسىز؟ پاھ، بىزدە تولا، يېقىندا شۇنداقىدىن بىرنى كۆردۈم. ئۆتكەندە يېڭى ئەمىلىنى مۇبارەكلەپ قوياي دەپ ئادىمىگەرچىلىك قىلىپ بىر كاتتىۋاشنىڭ ئۆيىگە (ئىسمى مەخپىيرەك تۇرۇپ تۇرسۇن) بىر سومكا لىق سوۋغات ئېلىپ بېرىۋىدىم، ئىشىكنى چەكسەم ئىچكىرىدىن بىر ئايال كىشىنىڭ ”كىم ئۇ؟“ دېگەن چىرقىراق ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن سىپايىلىق بىلەن كىملىكىمنى ۋە كېلىش مەقسىتىمنى ئېيتتىم. بىر هازادىن كېيىن ئىشىك قىيا ئېچىلىپ بىر كىچىك بالا چىقتى-دە ”دادام ئۆيدە يوق، ئاپام ئەكەلگەن نەرسىسى بولسا بېرىپ، ئۆزى كەتمەي تۇرۇپ تۇرسۇن دەيدۇ“ دېدى. مەنمۇ هايالشماي سومكىنى بالىدىن كىرگۈزىۋەتتىم. ئىشىك تېشىدا تۇرە-تۇر، تۇرە-تۇر، بالا خېلىغىچە يوقاپ كېتىپ بىر چاغدا قۇرۇق سومكا بىلەن بىر تال تاماكا ئېلىپ چىقىپتۇ. ”ئاپام بۇنى چەككەچ كەتسۇن دەيدۇ“دېمەمدۇ، قاراپ تۇرۇپلا

قاپتىمەن. كۆردۇڭلارمۇ بۇ پەسكەشلىكنى!

تونۇشۇم پارىڭنى تۈگىتىپ بويىنىنى سەل قاتايتتى-دە ھەممىمىزگە كۆز يۈگۈرتۈپ تۇرۇپ كەتتى. ۋات پار ماشىنىسىنى ئىجاد قىلىپ، خالايىقنىڭ ئالدىدا سىناقتىن ئۆتكۈزۈپ بولغاندىن كېيىن ئاشۇنداق تۇرۇپ كەتكەن بولغىيدىمىكىن-تاڭ؟!

ئۈچ قېتىملىق ئۇقتۇرۇش

ناھىيىلىك ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ تولۇق ئوتتۇرىنى پۈتتۈرىدىغان سىنىپىدا ئاتا-ئانىلار يىغىنى ئېچىلماقچى بولۇپ "x-ئاينىڭ x-كۈنى (جۈمە) چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئاتا-ئانىلار سۆھبەت يىغىنى ئاچماقچىمىز، ۋاقتىدا قاتنىشىپ بېرىشىڭىزنى سورايمىز" دېگەن ئۇقتۇرۇش ئوقۇغۇچىلار ئارقىلىق ھەرقايىسى ئائىلە باشلىقلىرىغا يەتكۈزۈلدى. قەرەلىدە ئاران تۆت ئادەم يىغىنغا كەلدى. شۇنىڭ بىلەن يىغىننى ئېچىش ئىمكانىيىتى بولماي، يىغىن كېيىنكىگە سۈرۈلدى ۋە سىنىپ مەسئۇلى ئالاھىدە باش قاتۇرۇپ "x-ئاينىڭ x-كۈنى (دۈشەنبە) چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئوقۇغۇچىلارنىڭ مەكتەپ پۈتتۈرۈش ئىمتىھانى قاتارلىقلارغا دائىر مۇھىم يىغىن ئېچىلىدۇ، سەۋەب كۆرسەتمەي ۋاقتىدا قاتنىشىشىڭىزنى ئۇقتۇرىمىز" دېگەن ئۇقتۇرۇشنى قايتا يېزىپ تارقاتتى. ئەپسۇسلىنارلىقى، بۇ قېتىممۇ ئاران ئونچە ئادەم كەلدى. بۇنچىلىك ئادەم بىلەن قانداقمۇ كۆڭۈلدىكىدەك يىغىن ئاچقىلى بولسۇن؟ تىت-تىت بولغان سىنىپ مەسئۇلى ئىلگىرى كۆرۈلۈپ باقمىغان بۇ غەلىتە ئەھۋالنى مەكتەپ رەھبەرلىكىگە دوكلات قىلدى.

www.uyghurkitap.com

مەكتەپ مۇدىرى قاڭشىرنى چىمداپ ئۇزاق ئولتۇرۇپ كەتكەن-
دىن كېيىن ئۇچىنچى قېتىملىق ئۇقتۇرۇشنىڭ تېكىستىنى
ئۆز قولى بىلەن مۇنداق يازدى: ”x-ئاينىڭ
x-كۈنى (پەيشەنبە) چۈشتىن كېيىن سائەت ئىككىدە ئاتا-ئا-
نىلار سۆھبەت يىغىنى ئېچىۋېلىشنى ئويلاشتۇق. پۇل يىغىلماي-
دۇ، قەرەلىدە قەدەم تەشرىپ قىلغايسىز!“كىم بىلسۇن دەي-
سىز، بۇ دورەم سىنىپتىكى 47 ئوقۇغۇچىنىڭ ئائىلىسىدىن بى-
رى كەم قالماي ئادەم كېلىپ، دېگەن ۋاقتىدا يىغىنغا قاتناشتى.

ئىچەرمەنلەرگە خۇش خەۋەر

”بىزنىڭ مەستلىرىمىز“ ناملىق يېڭى ژۇرنال يېقىندا نە-
شىردىن چىقتى. ژۇرنالنىڭ تۇنجى ساندا ”هاراق ئىچىۋېرىپ
نەگە بارىمىز؟“ دېگەن باش ماقالە ئېلان قىلىنغان ۋە ئۇنىڭدا
بارىدىغان يەرلەر ئېنىق قىلىپ كۆرسىتىلگەن. ئۇلار: دوختۇر
خانىنىڭ جىددىي قۇتقۇزۇش بۆلۈمى، كېسەلخانا، يىغىۋېلىش
ئورنى، سوت مەھكىمىسىنىڭ نىكاھتىن ئۇيان-بۇيان بولۇش
بۆلۈمى ۋە باشقىلار.

ژۇرنالنىڭ تۇنجى ساندا ستاتىستىكىلىق مەلۇماتلار ئارقى-
لىق ئىچەرمەنلەر سېپىنىڭ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىپ، هاراقنى
پارچە ساتىدىغان دۇكانلاردىن كوچا-كويلار، ئېرىق ياقىلىرىغى-
چە كېڭىيىپ كېتىۋاتقانلىقى قەيت قىلىنغان.

تۇنجى ساندا يەنە هاراقكەشلەرنىڭ يېڭى تەسەۋۋۇرلىرىغىمۇ
ئورۇن بېرىلگەن.

—ئىلاجى بولسا، —دەپ يازىدۇ شۇ ھەقتىكى ماقالىسىدە

تىك تۇرۇپ ئىچىش بويىچە ياردەمچى تەتقىقاتچى تىترەكباي قىزىلبۇرۇنوۋ، — كىچىك بالىنىڭ جەينىكىچىلىك بوتۇلكىلارنى تامام چېقىپ تاشلاش كېرەك. يېقىن كەلگۈسىدە ئاق ھاراق، ئۈزۈم ھارىقى ۋە پىۋىلار گوياكى يەر ئاستى سۈيىدەك، تۇرۇبىلاردىن ئېقىپ كەلسە بولمامدىكەن؟ ئاشقازان، جىگەر، يۈرەك قاتارلىق ھېچكىمدىن پۇلغا سېتىۋالمىغان ئەزالاردىن ئىككىلەنمەي ۋاز كەچكەن ئۆلپەتلىرىمىز ئەنە شۇ چاغدا چاڭقىغان ئېغىزلىرىنى بىمالال جۈمەككە توغرىلاپ، تۇتقۇچنى شۇنداق تولغىسا...

تۈنجى سانىنىڭ ئاخىرىدا يەنە كەڭ ئىچەرمەنلەرگە قىزغىن سالام يوللاش ئاساسىدا مەزكۇر ژۇرنالنىڭ تىراژ مەسىلىسىمۇ تىلغا ئېلىنغان ۋە بۇ ھەقتىكى كونكرېت چارە-تەدبىرلەرمۇ كۆرسىتىلگەن. شۇ تەدبىرلەرنىڭ بىرى سۈپىتىدە مۇنداق كۆرسىتىلگەنكى، بۇندىن كېيىن بارلىق دۇكانلاردا بازىرى ئىتتىك ھاراققا بازىرى كاسات ھاراق مەجبۇرىي قوشۇپ سېتىلىشتەك ئەھۋال ئۆزگەرتىلىدىكەن، بازىرى كاسات ھاراقنىڭ ئورنىغا مەزكۇر ژۇرنالدىن بىر نۇسخا قوشۇپ سېتىلىدىكەن. ئېيتىشىلارغا قارىغاندا، بۇ ژۇرنالسىز سېتىۋېلىنغان ھاراقنى ئىچسە، ئەتىسى باشنى ئاغرىتارمىش.

www.uyghurkitap.com

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇللا ئابلىز
مەسئۇل كوررېكتورى: خەيرىنىسا روزى

ماخمۇت مۇھەممەت

كارىۋات ئاستىدىكى ئەر

نەشر قىلغۇچى ۋە تارقاتقۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى
(بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14-قورۇ،
پوچتا نومۇرى: 100013، تېلېفون: 64228007 (010))
تىزغۇچى: مىللەتلەر نەشرىياتى ئېلېكترونلۇق مەتبەئە سىستېمىسى
باسقۇچى: مىللەتلەر باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى: جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
1997-يىل 11-ئايدا 1-قېتىم نەشر قىلىندى
1997-يىل 11-ئايدا بېيجىڭدا 1-قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 12.70 يۈەن

● سىرتتىن كىرگەن كىشى ئوقتەك بېرىپ كارىۋات ئاستىغا قارىسا، بىر كىشى تۇرغانكى. . .

● ياشلىقتىكى بىر مەكتۇپ نارىمان ئەپەندىنىڭ يۈرىكىنى تاتىلايتتى، كۆيدۈرەتتى. . . ئايالى خەتنىڭ تارىخىنى ئەسلەتكەندە. . .

● خوتۇنۇڭنى يۆتكەيمىز دەپ ئاغىنىسىگە ۋەدە بېرىپ تۇرىدىغان بىرەيلەن يۆتكەش توغرىسىدا يول ماڭىدۇ، ئەمما يولنى كىمگە ماڭغىنىنى ئۆزى بىلىدۇ، «يۆتكەيمىز» ھېكايىسىنى ئوقۇسىڭىز سىزمۇ بىلىپ قالىسىز.

● خۇدۇكباي ھەممىنى "سىنايمەن" دەپ سىنايدۇ، ئەمما ئاخىر. . .

● يىغىن زالىغا كىرىپ كەلگەن قىز ھەققىدە پاراڭلار بولىدۇ، بەزىلەر ئۇنى "تانسا دەپ كىرىپ قالدىمىكىن" دېيىشىدۇ. بۇ قىز نېمىگە كەلگەن؟

● تۇرمۇشتا ئۇچراپ تۇرىدىغان مەسىلىلەر يورۇتۇلغان «كارىۋات ئاستىدىكى ئەر» سىزنى قىزىقتۇرىدىغان كىتاب.

ISBN 7-105-02783-5

9 787105 027835 >

ISBN 7—105—02783—5/I. 672
民文（维 113） 定价:12.70元